

กำเนิด

ไฟใต้

สำรวจ - สังเคราะห์ เพราะเหตุไฟใต้ถึงถูกจุด - ลุกลาม - ไม่มอดดับ

สุริชัย หวันแก้ว (บรรณาธิการ)

“...การอ่านเขียนหนังสือได้
จะช่วยให้มีโอกาเรียนรู้อะไร
และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ต่าง ๆ ได้
มากมาย. และมีความรักความเข้าใจใน
สิ่งเหล่านี้ สามารถนำมาใช้ในทาง
สร้างสรรค์ ให้เกิดประโยชน์ตามที่
ต้องการได้เป็นอย่างดี...”

พระบรมราชโองการ

พระราชทานแก่ผู้ค้นคว้าและคิดค้น (อิหม่าม)

ในสังกัดชายแดนภาคใต้

และผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนอิสลามศึกษา เขตการศึกษา ๒

ณ ศาลาบรรณรักษ์ ทั่วยุทธศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๓๐

Xfar to the
21 11 97

อนันตนาการ

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กำเนิดไฟใต้

ก า เ นื ก ไ พ ใ ้

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ : กอส.
The National Reconciliation Commission : NRC

ที่ปรึกษาคณะบรรณาธิการ

ประเวศ วะสี ปริญญา อุดมทรัพย์
พิชัย รัตนพล วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์

อังคณา นีละไพจิตร

บรรณาธิการ

สุริชัย หวันแก้ว

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อสมมา พิทักษ์ถิ่นไทย

กองบรรณาธิการ

ประทีบจิต นีละไพจิตร

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2550

120.-

กำเนิดไฟใต้ / (สุริชัย หวันแก้ว, บรรณาธิการ)

1. ความรุนแรงทางการเมือง -- ไทย (ภาคใต้)
2. การต่อต้านรัฐบาล -- ไทย (ภาคใต้)
3. ไทย (ภาคใต้) -- การเมืองและการปกครอง
4. สุริชัย หวันแก้ว

303.6

ISBN 978-974-03-1919-1

สพจ. 1080

สรุควรรณคดีวิชาการ สู้งังคคค

<http://www.ChulaPress.com>

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 2,000 เล่ม พ.ศ. 2550

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดจำหน่ายโดยศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9869 โทรสาร 0-2254-9495

ม.เนเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

CALL CENTER โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

ร้านคำ, หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อที่มชายสง สยามสแควร์ ชั้น 14 โทร. 0-2218-9889-90

โทรสาร 0-2254-9495

กองบรรณาธิการ : ทศนีย์ มิวขำ

พิสูจน์อักษร : ลิปิภา

ออกแบบปก : เชษฐา สุวรรณสา

ออกแบบรูปเล่ม : ขอบและท่า โทร. 0-2882-6597, 08-1642-0419

พิมพ์ที่ บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด โทร. 0-2883-0342-4 โทรสาร 0-2435-6960

ของการใช้ดุลยพินิจ อำนาจที่จะมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป คือ อำนาจที่เกิดจากความมีคุณธรรมและความสามารถที่จะให้ความเป็นธรรมต่อบุคคลภายนอก อย่างปัจจุบันนี้พูดกันมากถึงเรื่องพระราชอำนาจ ในภาษาอังกฤษเขาไม่ใช้คำว่า “พระราชอำนาจ” นะ ผมเคยเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวสมัยที่ยกร่างรัฐธรรมนูญในสภา ในสภาท่านก็ทราบว่าเป็นสภาร่างกำลังถกเถียงกันถึงเรื่องนั้นเรื่องนี้ที่พาดพิงไปถึงพระราชอำนาจ พระองค์ท่านทรงถือสังจะในเรื่องว่า...ท่านถามผมว่า พระราชอำนาจอะไร ในหลวงมีพระราชอำนาจอะไร เพราะในสายตาของพระองค์ท่าน ท่านไม่มีอำนาจอะไรเลย ผมเรียนกฎหมายอยู่ที่อังกฤษบ้างเล็กน้อย เขาไม่เคยใช้คำว่าพระราชอำนาจ ถ้าเกิดจะมีอำนาจก็เป็นอำนาจภายใต้กฎหมาย อำนาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี อำนาจแต่งตั้ง ผบ.ทบ. อะไรต่าง ๆ แต่ทุกอำนาจที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องมีผู้สนองพระบรมราชโองการทุกครั้ง คือเป็นการใช้อำนาจผ่าน ไม่ว่าจะผ่านฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายตุลาการ แต่พระราชอำนาจที่แท้จริงเรารู้ในใจก็คืออะไรบ้าง และในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษ เขาไม่ใช้คำว่า “Law of Power” เขาไม่ใช้พระราชอำนาจ เขาใช้คำว่า Lawyer prerogatives บ้าง เขาใช้คำว่า Convention บ้าง

ฉะนั้น ในสังคมไทย บางครั้งบางครั้งเวลาเถียงกัน เถียงกันโดยมีความสับสน เพราะไม่ได้รู้จริง และภาครัฐก็จะต้องไม่สร้างเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในพื้นที่ โดยเฉพาะไม่ควรไปมองว่า ประชาชนไม่ใช่คนไทย ไม่ว่าจะเป็นคนไทยศาสนาใดหรือเชื้อชาติใดว่าเป็นศัตรู เป็นกบฏ สิ่งที่จะต้องมียู่ในจิตวิญญาณของเจ้าหน้าที่ของรัฐคือ เราจะต้องมองในลักษณะมุมกว้าง และ

บุคคลที่เราจะต้องดำเนินการด้วยหรือดำเนินการต่อเขา เขาก็เป็นมนุษย์เช่นอย่างเรา อย่าไปมองเขาว่าเป็นศัตรูแต่อย่างเดียว เราจะต้องมองเขาในหลายมิติ และมิติหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือว่า เขาเป็นมนุษย์ด้วยกัน และเขาเป็นคนไทยด้วย ไม่ว่าจะมาจากพื้นที่ใด ศาสนาใด เชื้อชาติใด

...ประชาชนต้องรู้ว่าในกรณีที่เกิดขึ้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการฆ่าตายหรือการเผาอะไรก็แล้วแต่ จับคนที่คิดว่าเป็นคนร้ายได้ไหม แล้วจับได้แล้วนำเข้าสู่กระบวนการการพิจารณาทางศาลแล้วหรือยัง ทำไปแล้วก็ร้าย และไม่สามารถทำไปอีกก็ร้าย เพราะไม่มีหลักฐาน สิ่งเหล่านี้ผมว่า ประชาชน คือในสังคมที่เขาเกิดความหวาดระแวง มันเกิดความหวาดระแวงเพราะเขาไม่แน่ใจ เขาไม่รู้ว่าความจริงอยู่ที่ไหน และถ้าเผื่อเขาคิดว่ารัฐก็ดีหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ดี ปกปิดด้วยความจำเป็น หรืออะไรก็แล้วแต่ ความหวาดระแวงก็จะยิ่งมากขึ้น

ผมถึงบอกว่า ต้องมีมาตรการอะไรที่ทำให้เขารู้สึกว่า เมืองไทยเป็นสังคมที่เปิด และเป็นสังคมที่ต้องการทราบความจริง เพราะหลายสิ่งหลายอย่างในการที่จะทำสมานฉันท์ต้องตั้งต้นด้วยความจริง เพราะจากความจริงจะทำให้ลด...และการเปิดเผยความจริงนี้จะลดขั้นตอนของการหวาดระแวงของความเกรงกลัว

ผมถือว่าทุกคนกำลังอยู่ในระยะที่เรียนรู้ทั้งนั้น ผมนี้ต้องเรียนรู้มาก

เราเป็นเพียงส่วนหนึ่ง เป็นกลไกที่จะทำให้ประชาชนหรือประชาสังคมของเรามีความรู้ที่ถูกต้อง มีความรอบรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ใช่มาปั่นเรื่อง ไม่ใช่คนมาปลุกระดม ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะว่าสิ่งที่ต้องระวังมากที่สุดในจังหวัดนี้เหมือนกับจังหวัดอื่นในประวัติศาสตร์ไทย คือ อย่า

ถ้อยสมานฉันท์จากประธาน กอส.

...สำหรับปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทุกท่านทราบดีว่า มีความละเอียดอ่อน มีความพิเศษแตกต่างไปจากปัญหาลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่น ๆ ของสังคมไทย หมายความว่า การที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงระบบยุติธรรมก็ดี หรือแม้แต่เข้าถึงแล้วก็ยังไม่ได้รับการเข้าใจที่ถูกต้องก็ดี หรือแม้แต่เข้าถึงแล้วแต่ไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ดี สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในทุกภาคพื้นประเทศไทย และก็ไม่ใช่ว่าเป็นสิ่งที่แปลก ตลอดมาเราจะเห็นว่ามีกรเรียกร้องในสิ่งเหล่านี้กันทุก ๆ พื้นที่จากคนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็ชชาวเขา ไม่ว่าจะเป็ชชนกลุ่มน้อยในที่ต่าง ๆ แต่สำหรับภาคใต้ 3 จังหวัดนั้น ก็มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันไปนรยละเอียด แต่ในเรื่องนี้ การให้ข่าวของบุคคลในวงการเมือง ในระดับข้าราชการ ผู้รับผิดชอบทางด้านนโยบายความมั่นคง ก่อให้เกิดความสับสน บิดประเด็น หรือไม่ก็เบี่ยงประเด็นไป และชี้นำไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสมกับหลักการสมานฉันท์ใครที่ติดตามข่าวทางโทรทัศน์ก็ดี ทางวิทยุก็ดี ทางหนังสือพิมพ์ก็ดี อย่าน่าแต่ประชาชนสับสน คนที่ออกมาพูดให้สัมภาษณ์ก็ดี คนที่ออกไปให้ความเห็นก็ดี ไปคนละทิศคนละทาง

ข้าราชการผู้ปฏิบัติเหนื่อยที่สุด เพราะไม่รู้ว่นายจะเอาอย่างไรแน่ ไม่รู้ว่รัฐบาลจะเอาอย่างไรแน่ เวลาผมลงเรื่องสมานฉันท์ก็สมานฉันท์ แต่พอจะลงสื่ก็ลงสื่ด้วยความเด็ดขาด คำว่าเด็ดขาดน่านักว่นะครับ ถึงแม้ว่ใช้กับคำว่า “เด็ดขาดภายใต้กฎหมาย” ก็ตาม ฉะนั้น ผู้พูดก็ดี ผู้รับฟังก็ดี ต้องมีความเข้าใจตรงกันว่ คำว่าเด็ดขาดหมาย

ความว่าอย่างไร และหวังว่าเด็ดขาดไม่ใช่เรื่องของการเก็บการอุ้ม
ฉะนั้น เมื่อเกิดความสับสนจากการให้สัมภาษณ์ก็ดี หรือการให้ข่าวก็ดี
มันก็สื่อให้เห็นว่า รัฐบาลไทยนั้นไม่มีเอกภาพในเรื่องของความคิด ไม่มี
เอกภาพในเรื่องของแนวนโยบาย ผู้ปฏิบัติก็เหนื่อยอีก ไม่รู้จะเอาอย่างไร
กันแน่ ไม่มีความต่อเนื่อง ไม่มีความสม่ำเสมอ ดังนั้น การดำเนินการ
ใด ๆ จึงจำเป็นต้องเป็นไปด้วยความรอบคอบ ด้วยความเข้าใจอย่าง
ลึกซึ้งในสภาพปัญหา โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่ง
เป็นปัญหาพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสงบใน 3
จังหวัดชายแดนภาคใต้

ถ้าเมื่อมีความเข้าใจกันดีขึ้นหมด คลายความระแวงกัน ลด
ความไม่เชื่อถือ ความไม่เชื่อมั่น สุดท้ายก็จะเป็นผลดีของรัฐ คือภาครัฐ
จะกลับมาเป็นที่พึ่งของประชาชน คือทำให้ประชาชนรู้สึกว่ ภาครัฐ
เป็นที่พึ่งโดยแท้จริง ที่พึ่งในการที่สามารถรักษาความปลอดภัยส่วนตัว
ให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินก็ได้ และโดยเฉพาะเป็นที่พึ่งในเรื่อง
ของการให้ความยุติธรรมและความเป็นธรรมแก่เขา ภาครัฐต้องปรับ
วิธีคิดและทัศนคติของประชาชนใหม่ว่าเป็นผู้ที่ให้บริการแก่ประชาชน
ไม่ใช่เป็นผู้ที่ใช้อำนาจแต่อย่างเดียว และไม่ใช่เป็นผู้มีอำนาจเหนือ
ประชาชน

ในทางทฤษฎีเราอาจจะบอกได้ว่า อำนาจนั้นมาจากอำนาจที่
ได้รับมอบทางกฎหมายหรืออำนาจที่ได้รับมอบทางนโยบาย แล้วก็มี
อำนาจหลายอย่างที่มีความคลุมเครือ คือเป็นอำนาจที่ได้รับจากการ
ใช้ดุลยพินิจของตนเอง แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องไม่ลืมว่าอำนาจ
ที่แท้จริงไม่ใช่เป็นอำนาจภายใต้กฎหมาย ไม่ใช่เป็นอำนาจที่ได้รับมอบ
หมายในทางนโยบายหรือในทางปฏิบัติ ไม่ใช่เป็นอำนาจที่เป็นเรื่อง

ให้มีใครมาปลุกระดมที่จะอ้างความรักชาติมาเป็นสมบัติของตัวเอง
ถ้าเผื่อใครมีความเห็นแตกต่าง ใต้คนนี่มันไม่รักชาติ ไม่รักศาสนา มัน
ไม่ได้

มันมีเกิดขึ้นในสังคมหลายสังคม ที่มันเกิดสิ่งที่เราเรียกว่า
บรรยากาศของความเกลียดชัง

อันนี้ต้องระวัง เราอย่าให้สังคมไทยนี้ต้องตกอยู่ในภาวะของ
ความเกลียดชัง ของความอาฆาตพยาบาท*

* บางส่วนของทัศนะนายอานันท์ ปันยารชุน ประธาน กอธ. จากคำ
บรรยายเรื่อง แนวทางสมานฉันท์ในการแก้ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้, วันพฤหัสบดีที่ 22 กันยายน 2548 เวลา 13.00 น. ณ ห้องคัทลียา โรงแรม
รามารการ์เด็นส์, กรุงเทพฯ, จากถอดเทป “เปิดใจ อานันท์ ปันยารชุน” รายการ “ถึง
ลูกถึงคน” TV 9 อ.ส.ม.ท. วันศุกร์ที่ 1 เมษายน 2548 และจากถอดเทป เกาะติดการ
ทำงานคณะกรรมการสมานฉันท์ “คณะกรรมการสมานฉันท์ลงใต้” รายการ “ถึงลูก
ถึงคน” TV 9 อ.ส.ม.ท. วันจันทร์ที่ 25 เมษายน 2548.

บทบรรณาธิการ

อะไรคือสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้? คำถามนี้ยังคงถูกหยิบยกกล่าวถึงครั้งแล้วครั้งเล่า ท่ามกลางเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ที่เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า และทั้ง ๆ ที่มีการเสนอคำตอบจากหลากหลายภาคส่วนครั้งแล้วครั้งเล่าเช่นกันในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน ยาวนานไม่น้อยกว่า 7 ทศวรรษ

แต่ดูเหมือนว่าคำตอบที่ถูกเสนอในแต่ละครั้งยังคงขาดพลังปราศจากเอกภาพในการทำให้ทุกฝ่ายในสังคมสามารถเข้าใจได้ ตระหนักพร้อมตรงกันได้ หรือมองเห็นเป็นภาพที่ถูกต้องภาพเดียวกัน หรือเข้าใจถึงความจริงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะในฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่ผ่านมา ในปัจจุบัน และในอนาคตที่จะมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ดังกล่าว นั่นคือ ทั้งผู้สอน หลักสูตร และ/หรือทุกองค์พหุในสถาบันการศึกษาที่มีส่วนรับผิดชอบการผลิตอบรมบุคลากร เจ้าหน้าที่รัฐป้อนสถาบัน หน่วยงาน องค์กรของรัฐ ทุกหน่วยทุกระดับ เนื่องจากโดยตำแหน่งอำนาจหน้าที่แล้วบุคลากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มสำคัญที่สามารถส่งผลเชิงบวกเชิงลบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ผู้นับถือศาสนาอิสลาม และส่วนหนึ่งของกลุ่มนี้ในบางยุคสมัย บางตำแหน่ง บางจุดพื้นที่ของจังหวัดชายแดนมีส่วนเกี่ยวพันอย่างไม่อาจปฏิเสธในประเด็นสาเหตุของไฟใต้

“กำเนิดไฟใต้” เล่มนี้จึงเป็นผลเล็ก ๆ แห่งความเพียรพยายามที่จะตอบคำถามใหญ่ที่ไม่ง่ายนี้ของสังคมไทยอีกครั้ง โดยกระทำใน 2 ภารกิจ อันได้แก่ การสำรวจและสังเคราะห์ เพื่อประมวลสาเหตุของไฟใต้ใน 3 คำถามย่อยของโจทย์ใหญ่ดังกล่าว คือ เหตุใดไฟใต้จึงถูกจุดและไว้แหวที่จระมอดดับ โดยมุ่งเน้นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจปัญหานี้อย่างลึกถึงราก ไกลถึงอดีต ครอบคลุมมิติสำคัญของชีวิตผู้คน โดยเชื่อมโยงเป็นภาพใหญ่ไว้ในที่เดียวกัน และโดยไม่ยากเกินไปที่ใครก็ตามจะสามารถเข้าถึงความซับซ้อนละเอียดอ่อนของปัญหานี้ที่ทับถมมายาวนานได้ในเบื้องต้น

อย่างไรก็ตาม “กำเนิดไฟใต้” เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการทำงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ในขอบเขตหนึ่งของเวลาและปริมาณความคิดเท่านั้น จึงยังไม่อาจถือเป็นคัมภีร์หรือชุดคำตอบสำเร็จรูปชุดเดียวชุดสุดท้ายของสาเหตุไฟใต้ได้ แต่ถึงกระนั้นยังมุ่งหวังที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนให้สังคมไทยเกิดการวิพากษ์ การสร้างสรรค์งานชิ้นอื่น ๆ ที่ช่วยตอบปัญหานี้ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และโดยเฉพาะการนำความรู้จากงานเล่มนี้ไปประยุกต์ใช้ในการขบคิดระดมสมองร่วมกันวางนโยบาย แผน มาตรการ และแนวการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐทุกฝ่าย ภาคประชาชนทุกคนทุกหมู่เหล่า ในอันที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่และผู้ที่อยู่นอกพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในมุมต่าง ๆ เพราะยิ่งตอบโจทย์นี้ได้หนักแน่น แม่นตรง และรวดเร็วมากเท่าใด ย่อมหมายถึงความเป็นไปได้ของแนวทางคลี่คลายแก้ไขและป้องกันปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มากขึ้นเท่านั้น

ด้วยความเคารพต่อผู้ที่เป็นเจ้าของทัศนคติทุกท่าน ซึ่งเชื่อร่วมกัน
ว่า การปฏิบัติต่อกันด้วยความรุนแรงไม่อาจนำชายแดนภาคใต้มาสู่
สันติแท้ได้

สุริชัย หวันแก้ว

*ทั้งนี้ ขอขอบคุณกองทุนสมานฉันท์แห่งชาติที่ได้สนับสนุนการทำงานโครงการชุด
หนังสือเพื่อความสมานฉันท์ในสามจังหวัดภาคใต้ของคณะบรรณาธิการมาโดย
ตลอดจนกระทั่งแล้วเสร็จ

สารบัญ

ถ้อยสมานฉันท์จากประธาน กอส.

บทบรรณาธิการ

1. ฝ่ายปกครอง	2
การปกครองที่ขาด “ความรู้ความเข้าใจ”	4
ตัวตนคนมลายูมุสลิมที่ชายแดนใต้	6
อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง	
อัตลักษณ์คนไทยกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม	15
วินัย สะมะฮุน	
ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากปริทรรศน์	
ประวัติศาสตร์	22
ซุลฟีร วิรุณหะ	
ศาสนาของผู้ถูกกดขี่	54
ศรีศักร วัลลิโภดม	
ความไม่รู้เรื่องใต้ของไทย	63
ไสภณ สุภาพงษ์	
การปกครองที่ขาด “ความใส่ใจ”	67
คนไทยกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม	68
อานันท์ ปันยารชุน	

บูรณาการทางสังคมกับปัญหาความมั่นคงของรัฐ : ข้อสังเกตว่าด้วยกรณีสี่จังหวัดภาคใต้, ประเทศไทย	75
ชัยวัฒน์ สถาอานันท์	
ทำความเข้าใจปัญหาความไม่สงบ ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้	99
ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ	

การปกครองที่ขาด “คุณธรรมและความจริงใจ” 123

ภาพจริง-ภาพลวง : สังคมแห่งนิติรัฐ	124
สุรพล นิติไกรพจน์	
คำปราศรัยครั้งสุดท้ายก่อนถูกอุ้ม	136
สมชาย นีละไพจิตร	
สถานการณ์ใต้ : อะไรคือปัญหา อะไรคือทางออก	146
เกษียร เตชะพีระ และชิตชนก รามิมมูลา	
ถือหลายสัญชาติ : เป็นภัยต่อรัฐจริงหรือ?	
ผดกภูหมายจริงหรือ?	156
พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร	
อย่าปราบเพื่อдингเรตตั้งขึ้นมา	162
ไพศาล พรหมยงค์	

การปกครองที่ไม่สามารถสร้าง “ความเชื่อมั่นไว้วางใจ” 167

ตาต่อตาทำให้คนตาบอดเพิ่มขึ้น	168
นิธิ เอียวศรีวงศ์	

นโยบายการเมือง ปัญหาภาคใต้ และสมชาย นีละไพจิตร	174
สีก กอแสงเรือง, นิติ ฮาซัน วิชิต มั่นตรามภรณ์, สมชาย หอมลออ และจามร ศรีเพชรรินทร์	
การบริหารจัดการสงคราม : มิติที่ขาดหายในภาคใต้	198
สุรชาติ บำรุงสุข	
การแก้ปัญหาของ 3 จังหวัดภาคใต้	206
วิจิตร สุระกุล	

2. ขบวนการแยกดินแดน 212

องค์กร การแตกแยก และแตกตัว	214
ดอน ปาทาน และสุภลักษณ์ กาญจนขุนดี	
รูปแบบของการต่อสู้	240
วัน กาเดร์ เจ๊ะมาน	

ส่วนที่ 1

ฝ่ายปกครอง

จุดอ่อนประการสำคัญของฝ่ายปกครองในที่นี้หมายถึง การขาดหายของสิ่งที่ต้องมีหรือควรมี สำหรับการปกครองประชาชนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ดำรงชีวิตได้อย่างสมานฉันท์ สันติสุขอย่างยั่งยืน ทั้งในส่วนของความคิดพื้นฐาน นโยบาย แผน มาตรการ และในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานหรือมีความเกี่ยวข้องอยู่ในระดับต่าง ๆ ได้แก่

- ขาดความรู้ความเข้าใจ
- ขาดความใส่ใจ
- ขาดคุณธรรม ความจริงใจ
- ขาดหรือไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ

ในที่นี้ สำหรับจุดอ่อนของการปกครองดังกล่าว จะได้แสดงให้เห็นผ่านตัวอย่างทัศนคติต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละทัศนคติมักจะกล่าวให้เห็นจุดอ่อนดังกล่าวผสมผสานกัน ไม่ได้แยกเด็ดขาดในทุกทัศนคติภายใต้แต่ละหัวข้อย่อย และการหยิบยกทัศนคติดังกล่าวมานำเสนอมิได้เป็นการสรุปหรือซึ่งถูกผิดตายตัวตามข้อคิดเห็นของแต่ละท่าน แต่มุ่งสะท้อนมุมมองที่หลากหลายให้เกิดการรับรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และนำสิ่งที่ได้รับรู้มาคิดวิเคราะห์วิพากษ์ต่อร่วมด้วย ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของพื้นฐานในการทำความเข้าใจ การร่วมป้องกัน และแก้ไขปัญหาไฟได้อย่างที่สามารถหวังในสัมฤทธิ์ผลต่อไป ดังนี้

การปกครองที่ขาด “ความรู้ความเข้าใจ”

ประเด็นนี้ดูจะเป็นที่กล่าวถึงมากที่สุดในแง่ที่เป็นปัญหาของฝ่ายปกครอง หรือการปกครองต่อประชาชนมุสลิมในพื้นที่มาเป็นเวลายาวนานถึงความไม่เข้าใจในหลายเรื่องที่สำคัญหรือจำเป็นต้องเข้าใจ

ตัวอย่างของการขาดความรู้ความเข้าใจที่สำคัญสำหรับการปกครองประชาชนมุสลิมในพื้นที่ได้แก่ความรู้ความเข้าใจในเรื่อง “อัตลักษณ์วัฒนธรรม” ของประชาชน โดยเฉพาะเรื่องชาติพันธุ์มาเลย์หรือมลายู การนับถือศาสนาอิสลามที่มีความสัมพันธ์กับวิถีคิด โลกทัศน์ ค่านิยม วิถีชีวิตอย่างแนบแน่น ความรู้ความเข้าใจใน “ภาษามลายู” ซึ่งเป็นภาษาที่ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจและใช้ในการสื่อสารเป็นหลัก ความรู้ความเข้าใจใน “หลักศาสนา” ความรู้ความเข้าใจใน “ภูมิหลังประวัติศาสตร์” ไม่ว่าจะป็นยุคหนึ่งที่ปรากฏความรุ่งเรืองของ “รัฐปัตตานี” และการกลายเป็นส่วนหนึ่งของ “สยาม” และ/หรือ “ประเทศไทย” ในปัจจุบัน ซึ่งควรมีการศึกษาทำความเข้าใจโดยอาศัยเอกสารหลายฉบับที่เขียนเรียบเรียงจากแต่ละฝ่ายอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะป็นนักวิชาการ ปัญญาชน ผู้นำ ประชาชน ทั้งที่เป็นมุสลิม ไม่ใช่มุสลิม

ทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ได้เป็นหนึ่งใน
ชนวนสำคัญของไฟใต้ นับจากอดีตถึงปัจจุบัน ผ่านการเลือกนำเสนอ
หรืออำพรางบางส่วนของประวัติศาสตร์เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์
ของแต่ละฝ่าย และความรู้ความเข้าใจในประเด็นอื่น ๆ เป็นต้น รวมทั้ง
ความเข้าใจใน “ความซับซ้อนละเอียดอ่อนอื่น ๆ” ที่เกี่ยวพันกับ
การปกครอง เช่น ความเข้าใจว่าเรื่องของการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ
ความวางใจระหว่างฝ่ายปกครองกับประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างของ
วิถีคิด วัฒนธรรม ความเชื่อ และมีความขัดแย้งในอดีตนั้น ต้องใช้เวลา
ต้องสั่งสม ผ่านการมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันเป็นเวลานาน ดังนั้น
การจัดตั้งหรือปรับเปลี่ยน ยกเลิกหน่วยงานที่มีบทบาทเชื่อมสัมพันธ์
ระหว่างสองฝั่ง จึงต้องทำด้วยความรอบคอบและเข้าใจ การขาดความ
รู้ความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวปรากฏในตัวอย่างทัศนคติต่าง ๆ ดังต่อ
ไปนี้:

* การเน้นถ้อยคำหรือข้อความนอกเหนือจากที่ปรากฏในต้นฉบับแต่ละเรื่อง
กระทำโดยบรรณาธิการ

ตัวตนคนมลายูมุสลิมที่ชายแดนใต้*

โครงสร้างชุมชนมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นองค์ความรู้หนึ่งที่ขาดหายไป ในสังคมไทยยุคประชาธิปไตย อาจจะได้ด้วยเหตุผลทางการเมืองที่มีอิทธิพลในการกำหนดการขับเคลื่อนทางสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตประจำวันอื่น ๆ

นโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นเรื่องวัตถุนิยมตามรูปแบบนายทุนยุคใหม่ จนในที่สุดละเลยความเข้าใจเรื่องความเป็นตัวตนของคนในสังคม เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นมักจะเอนเอียงเชื่อข้อมูลที่มีพื้นฐานจากการเมืองเป็นหลัก หลายครั้งหลายคราเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งจนวิกฤติ ผู้คนในสังคมหาทางออกไม่พบ กินแหนงแคลงใจ หวาดกลัวหวาดระแวงซึ่งกันและกัน หลายครั้งต้องตัดสินใจด้วยความรู้สึกที่ขาดจิตใต้สำนึกในความรัก ความหวังใย ไร้ความเอื้ออาทรกันและกัน วิทยปัญญาที่ดั่งามถูกครอบงำได้อำนาจของ “อวิชชา” ของแต่ละฝ่าย จนเห็นการห้าห้าด้วยกำลังเป็นคำตอบสุดท้าย โดยไม่ใส่ใจว่าความ

* เก็บความจาก อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง, บทความชื่อเดียวกัน

รุนแรงที่เกิดขึ้นคือ “จุดเริ่มต้นแห่งปัญหา” ที่จะหาทางออกได้ยากยิ่งในอนาคต ขอให้ได้เพียงความสะใจแห่งตนเป็นที่ตั้ง...?

เป็นที่เข้าใจว่าความเป็นอยู่และรายละเอียดในวิถีชีวิตแบบไทยๆ ทั่วไปสามารถหาอ่านหรือศึกษาในสังคมได้ไม่ยากนัก หากเปรียบกับวิถีชีวิตของชนกลุ่มอื่น ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความแตกต่างโดยแทบจะสิ้นเชิงกับวิถีกลุ่มชนอื่นๆ ในประเทศ วิถีชีวิตมลายูมุสลิมถูกกำหนดโดยพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาเป็นสำคัญ **พื้นฐานสังคมศาสนา คือ ธรรม** ดังนั้น ก่อนจะทำ**ความเข้าใจสังคมใดสังคมหนึ่งจำเป็นต้องลงลึกในแก่นแท้ของธรรมของแต่ละชุมชนเป็นเบื้องต้น** บทความนี้จะเป็นการอธิบายสังคมมุสลิมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมุมหนึ่งเท่านั้น (จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ในองค์รวมอีกมาก?) สังคมที่ใช้ศาสนาเป็นกรอบกำหนดการเคลื่อนไหวของสมาชิกในชุมชน ให้มุสลิม (ผู้นับถือศาสนาอิสลาม) ทุกคนต้อง “เชื่อมั่นและศรัทธาในคำสั่งของพระเจ้า (อัลลอฮ์) และปฏิบัติตามแนวทางที่มุฮัมมัดรอสูลุลลอฮ์ (ศาสนทูตของพระเจ้า) เป็นเจ้า) ได้เคยปฏิบัติแล้ว”

ในทุกชุมชนมุสลิมทั่วไปจะมีกระบวนการสร้างเสริมให้สังคมเข้มแข็งโดยมีแนวปฏิบัติที่เป็นระบบและระเบียบเป็นหลักชัดเจนดังนี้

ประการที่ 1 กรอบหลักกำหนดวิถีชีวิตชุมชน

ตามหลักศาสนามี**พื้นฐานสำคัญ 2 ประการ คือ หลักศรัทธา 6 ประการ และหลักปฏิบัติ 5 ประการ** เป็นกรอบ ดังรายละเอียดโดยสังเขปต่อไปนี้

1.1 กรอบของ “หลักความศรัทธา (รูกันอิหม่าน) 6 ประการ” ที่มุสลิมต้องเข้าใจ เชื่อมั่น และศรัทธา มีดังนี้

1. ศรัทธาว่าพระเจ้ามีจริง
2. ศรัทธาในมาลาอิกัตติ (เทวดา)
3. ศรัทธาในคัมภีร์ที่อัลลอฮ์ ทั้งคัมภีร์เดิมและต่อมาได้

ประธานอัลกุรอานเป็นคัมภีร์เล่มสุดท้าย

4. ศรัทธาในนะบี (ศาสดา) และรอซูลุลลอฮ์ (ศาสนทูต)
5. ศรัทธาในวันเกียมัตติ (วันสิ้นโลก)
6. ศรัทธาในตักเดร์ของอัลลอฮ์ (กฎกำหนดแห่งสภาวการณ์)

1.2 กรอบของ “หลักปฏิบัติ (รูกันอิสลาม) 5 ประการ” มีดังนี้

1. การตั้งจิตอธิษฐานกล่าว “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์และนะบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์”

2. การละหมาดวันละ 5 เวลา
3. การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน (ปีละ 1 เดือน)
4. การจ่ายซากาต (ศาสนทาน)
5. การประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองมักกะฮ์ (เมกกะ) ประเทศ

ซาอุดีอาระเบีย

ประการที่ 2 มีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง การบริหารจัดการชุมชน

มัสยิดเป็นสถาบันและศูนย์กลางการบริหารจัดการชุมชน โดยบทบาทของมัสยิดนอกจากจะเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจตามที่คนทั่วไปเข้าใจแล้ว มัสยิดยังเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรม

ของชุมชน เป็นศาลสถิตยุติธรรมเพื่อพิจารณาไกล่เกลี่ยคดีความขั้นต้นในชุมชน เป็นสถานที่ประชุมปรึกษาปัญหาและทางออกในเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน การจัดกิจกรรมงานบุญงานกุศล ทั้งการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวคือการแต่งงาน กิจกรรมในวิถีชุมชนต่าง ๆ ตลอดจนเมื่อถึงสุดท้ายของชีวิต สถานที่แห่งนี้จะเป็นที่สุดท้ายที่เขา (ศพ) จะได้รับการละหมาดขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า ก่อนที่ร่างจะถูกฝังในกุโบ (สุสาน) ที่อยู่ใกล้ ๆ กับมัสยิด

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของมัสยิด คือการบริการการศึกษาแก่สมาชิกในชุมชน ทั้งระดับพื้นฐานและวิทยาการอิสลามขั้นสูง และการจัดการเผยแพร่องค์ความรู้ต่าง ๆ ในทัศนะอิสลาม วิชาความรู้ที่ตีงามเป็นประโยชน์ให้กับส่วนบุคคล ครอบครัว และการพัฒนาสังคมเป็นสิ่งจำเป็นที่มุสลิมทุกคนต้องไขว่คว้าและเรียนรู้ กิจกรรมที่เป็นบทบาทสำคัญของมัสยิดมีดังนี้

2.1 ทุกสัปดาห์จะมีการละหมาดวันศุกร์ มีการกล่าวหรืออ่านคุตบะฮฺ (คล้ายเทศนาธรรม) โดย “อิหม่ามหรือคอเต็บ” (ผู้นำของมัสยิด) เป็นการให้ความรู้ทางด้านศาสนาและการแจ้งข่าวสารความเคลื่อนไหวของชุมชนประจำสัปดาห์ นอกเหนือการละหมาดวันละ 5 เวลาทุกวัน (ซึ่งเมื่อประกอบศาสนกิจที่มัสยิดแล้วจะได้บุญมากกว่าสถานที่อื่น)

2.2 การสอนศาสนาพื้นฐาน (ฟรีดูอิน) แก่เยาวชนในช่วงอายุ 5 - 12 ปี (นักเรียนระดับประถมศึกษา) ส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีการจัดการศึกษาประเภทนี้เกือบทุกมัสยิดและเรียกสถานศึกษานี้ว่า “โรงเรียนตาดีกา (TAman DIdikan KANak kanak)”

2.3 การสอนอัลกุรอานแก่เยาวชนและผู้อาวุโสที่ต้องการทบทวนความถูกต้องและความคล่องในการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานเพื่อใช้ในการ

ปฏิบัติศาสนกิจ

2.4 การเรียนตำราศาสนา “กีตาบยาวิ (Kitab Jawi)” คือการสอนให้เข้าใจหลักปฏิบัติศาสนกิจที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นภารกิจที่มีสยิดจะบริการสอนเป็นประจำหรือตามโอกาสที่เหมาะสม

2.5 บางมัสยิดมีการจัดการศึกษา “การท่องจำคัมภีร์อัลกุรอาน” (ฮาฟิซอัลกุรอาน) ซึ่งเป็นการสอนเทคนิคการท่องจำอัลกุรอานทั้งเล่ม เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติศาสนกิจทั้งตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยผู้ที่มีความสามารถในการท่องจำจะได้รับการยกย่องและให้เป็นผู้นำการละหมาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเดือนการถือศีลอด ปัจจุบัน ชุมชนมุสลิมทั่วโลกต้องการเยาวชนหรือบุคคลที่สามารถท่องจำอัลกุรอาน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำการละหมาดตารอวะฮ์ในเดือนรอมฎอนเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยมีสถานศึกษาประเภทนี้หลายแห่ง และสามารถผลิตผู้มีความสามารถด้านนี้ค่อนข้างจะกว้างขวางประเทศหนึ่งของโลกมุสลิม

ประการที่ 3 มีสถาบันการสอนศาสนาเชิงลึก ระบบ “ปอเนาะ”

ปัจจุบัน (28 เมษายน 2547) กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบให้ปอเนาะจดทะเบียนเป็น “สถานศึกษาปอเนาะ” มีการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวกับหลักศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธา และแนวทางการปฏิบัติตามหลักศาสนาต่าง ๆ ตามรูปแบบที่เคยปฏิบัติมาเมื่อกว่า 500 ปีที่ผ่านมา

ในอดีต (พ.ศ. 2504) รัฐบาลได้มีนโยบายการแปรสภาพปอเนาะ

เป็นโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลาม และในเวลาต่อมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจนถึงปัจจุบัน โดยมีนโยบายให้ปอเนาะที่สอนวิชาศาสนาอย่างเดียวนั้นเป็นสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนวิชาสามัญศึกษาทั่วไป เหมือนกับโรงเรียนของรัฐบาลด้วยเหตุผลของความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก จึงมีบางปอเนาะ (ในสมัยนั้น) ยืนยันปรัชญาการศึกษาศาสนาแบบดั้งเดิม โดยบางปอเนาะยอมจดทะเบียนแต่สอนศาสนาอย่างเดียว บางปอเนาะไม่ยอมจดทะเบียนและไม่เปลี่ยนแปลงจนมีประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 ยอมรับการเป็นและดำรงตนเป็น “ปอเนาะ” และมีการจดทะเบียนเพื่อยืนยันการเป็น “ระบบการศึกษา” ของประเทศประเภทหนึ่ง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระบบการศึกษาของชุมชนมุสลิมเป็นการศึกษาที่มีการเคลื่อนไหวเป็นพลวัต “ตลอดชีวิต” มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อรักษาพื้นฐานความมั่นคงด้าน “จริยธรรมและคุณธรรมทางศาสนา” เป็นหลัก และเดินคู่ขนานกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่มุ่งความสำคัญด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

ประการที่ 4 วิถีวัฒนธรรม

วิถีวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานศาสนาได้กำหนดบุคลิกความเป็นมุสลิม ทั้งเรื่องปัจเจกบุคคลและชุมชนโดยรวม ดังที่สามารถยกเป็นตัวอย่างดังนี้

4.1 ภาษามลายู เป็นวัฒนธรรมที่ใช้และมีการสืบทอดมาเป็นเวลายาวนานกว่า 2,500 ปี มลายูเป็นภาษาศาสนาภาษาหนึ่ง กล่าวคือ มีการใช้เป็นภาษาสำหรับการเขียนอธิบายความหมายของศาสนา

และแนวทางการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เรียกว่า “กีตาบยาวิ” โดยใช้อักษรภาษาอาหรับเป็นภาษาอ่านในชุมชนชายแดนเรียกว่า “มลายูยาวิ” (การเรียกภาษาที่ถูกต้องคือภาษามลายู มิใช่ภาษายาวิ) การถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษามลายู นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารในชีวิตประจำวันในครอบครัวและชุมชนแล้ว ยังเป็นภาษาสำหรับการศึกษาระดับต่าง ๆ ของชุมชนควบคู่กับภาษาไทยด้วย

4.2 การแต่งตัว การแต่งตัวในทัศนะอิสลามได้วางรากฐานความชัดเจนในความสวยงาม สะอาด การปกปิดส่วนหัวส่วนโค้งที่อาจจะเป็นบ่อเกิดของความรู้สึกอารมณ์ทางเพศ ทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ เรียกว่า “การคลุมฮิญาบ” การแต่งตัวสามารถบ่งบอกลักษณะทางเพศชัดเจนว่าเป็นชายหรือหญิง เครื่องประดับที่เป็นของความสวยงามถูกกำหนดเป็นของเพศหญิง เช่น ทองคำทุกประเภท สตรีมุสลิมถูกกำหนดให้ปกปิดร่างกายให้มิดชิด บางทัศนะบอกว่าสามารถเปิดเฉพาะฝ่ามือและใบหน้า

ประการที่ 5 งานบุญและการละเล่น

ในบางกิจกรรมเป็นวิถีดั้งเดิมที่ตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเก่าที่มีอิทธิพลพื้นฐานเป็นของวิถีฮินดู พราหมณ์ และความนิยมในสังคม เช่น

5.1 งานบุญ งานแต่งงาน มีกิจกรรมบางประการที่เป็นลักษณะอิทธิพลของฮินดู พราหมณ์ เช่น การทำบายศรี (bunga sirih Bunga Sirih) การป้อนข้าวเหนียวสี (ข้าวแดง เหลือง ที่เรียกว่า Jemput Semangat หรือ Makan Semangat) การแห่ขบวนช้าง ตลอดจนการตกแต่ง ประดับ

ประตาสถานที่ด้วยดอกไม้และสีสันทอย่างสวยงาม ตลอดจนการนั่งเก้าอี้คู่กันเหมือนกับการนั่งบัลลังก์ (เกอร์าญจัน Kerajinan) ของบ่าวสาวในพิธีแต่งงาน งานจัดเลี้ยงเนื่องในวันเข้าสู่วันหรือมาชกยวี่ (ขลิบปลายหนังอวัยวะเพศชาย) บางครอบครัวจะมีการจัดงานเลี้ยงอาหารใหญ่โต เชิญแขกหรือจำนวนมาก มีการแห่ขบวนช้างและมีการละเล่นบันเทิงหลากหลายชนิด ซึ่งในทัศนะของศาสนาถือเป็นการฟุ่มเฟือย การโอ้อวด และทำให้หลงตัวเอง หลายกิจกรรมได้ถูกล้มเลิกลง คงเหลือเพียงกิจกรรมหลักเท่านั้น

งานกินน้ำชา (มาแกแต) เพื่อการกุศลหรือช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น สร้างศาสนสถาน โรงเรียน สถานสาธารณณะ หรือการช่วยเหลือความเดือดร้อนเฉพาะบุคคล เป็นต้น ยังคงเป็นวิถีที่ยังคงหาได้ในสังคมที่นั่น

5.2 การละเล่นและการแสดง บางอย่างบางประเภทนอกจากจะเป็นการละเล่นที่ผสมผสานของวัฒนธรรมหลาย ๆ วัฒนธรรมมาประยุกต์เป็นของท้องถิ่น เช่น บาดิเกสุลู (ดิเกสุลู) มโนราห์ มะโย่ง ตีตือรี (การแสดงเพื่อการรักษาโรค) การแห่กในวรรณคดี หนังใหญ่ (ว้ายังชวา ว้ายังมลายู) หนังตะลุง (ว้ายังกูเล็ด) ฯลฯ ปัจจุบันจะยังคงมีการแสดงบ้างแต่ค่อนข้างจะหาชมได้ยากขึ้น การละเล่นหรือการแสดงใดที่ล่อแหลมหรือขัดกับหลักการศาสนาจะถูกละทิ้งไป การขัดหลักศาสนา เช่น มีสตรีแสดงร่วมกับบุรุษ การร้องรำทำเพลงในที่สาธารณะ ผู้ชม ผู้ร่วมที่ไม่แบ่งสถานที่ระหว่างชายหญิง เนื้อหาที่นำเสนอเป็นเรื่องที่เชิญชวนในเรื่องชู้สาว ไม่สุภาพ อัจฉาริชยา ดูถูกศาสนา กล่าวหาใส่ร้ายผู้อื่น ฯลฯ ในหลักการศาสนา ต้องการจะปกป้อง และป้องกันเรื่องความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นจากการแสดงหรือการละเล่น จึง

ได้กำหนดกรอบให้ปฏิบัติให้ชัดเจน

ตัวตนสังคมมลาญมุสลิมเป็นแบบอย่างหนึ่งในระบบนิเวศของประชาชนในประเทศ ความสวยงามที่มีพื้นฐานทางศาสนายังคงสามารถดำรงรักษาอย่างยาวนาน ถึงแม้จะมีพายุร้าย คลื่นลมแรงถาโถมด้วยความหนักหน่วงหนักหนาและสาหัสสากรรจ์มาโดยตลอดเพียงใดก็ตาม แต่สังคมนที่เป็นกรอบของชุมชนยังคงรับภาระหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบอย่างดียิ่ง เพียงแต่คนในสังคมประเทศจะเข้าใจเรื่องเหล่านี้มากน้อยเพียงใด จะแยกแยะสังคมนและอวิชาออกจากกันมากน้อยชัดเจนเช่นใด อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ในการยอมรับในความสวยงามของความหลากหลายของเพื่อนร่วมชาติมากน้อยเพียงใดเท่านั้น

วิกฤติและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกวันนี้ น่าจะเป็นโอกาสที่คนไทยจะตั้งหลัก ให้ความสำคัญกับการบริโภคข่าวสารผ่านกระบวนการศึกษาเรียนรู้ให้ลึกซึ้งในความหลากหลายของเพื่อนร่วมชาติอย่างจริงจัง

อัตลักษณ์คนไทย กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม*

เรื่อง**อัตลักษณ์** ที่จริงมีหลายด้าน แต่อยากจะเสริมตามแนวความคิดของผมเอง เราคงต้องให้ความสำคัญในอัตลักษณ์ดังต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์ในฐานะที่เรามี**เชื้อชาติ เชื้อสาย ชาติพันธุ์** ในอดีตที่แตกต่างกัน

2. เรื่องการนับถือ**ศาสนา**ต่างกัน ผมนับถือศาสนาอิสลาม คนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีศาสนาคริสต์ ซิกข์ พราหมณ์ ฮินดู

ลักษณะความแตกต่างมีอยู่มากมายในแผ่นดิน ในทาง**เชื้อสาย** เผ่าพันธุ์ ซึ่งเป็นอดีต เป็นประวัติศาสตร์ของเรา **เผ่าพันธุ์ดั้งเดิม**ของ ผมเองเป็นคนมลายู และผมเกิดที่ภาคใต้ ตระกูลผมมาอยู่กรุงเทพฯ ประมาณรัชกาลที่ 3 ทั้ง 2 **อัตลักษณ์นี้ไม่มีใครจะไปทำลาย** จูโจม

* เก็บความจาก วินัย สมะฮุน รองประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2548, การอภิปราย “คนไทยกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม,” ใน *สมัชชาแห่งชาติ : คนไทยกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม, อธิคม คุณาวุฒิ* (บก.), (กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรมและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.), หน้า 52 - 57.

หรือทำให้เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ เพราะเป็นเรื่องของประวัติด้านศาสตร์และความศรัทธา

ใครก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองและคนอื่นได้ จะใช้อำนาจสังคม อำนาจรัฐ หรืออำนาจใด ๆ ในโลกนี้ก็ทำไม่ได้

3. ความเป็นไทยโดยกฎหมาย โดยสัญชาติ อันนี้เป็นหนึ่งเดียวกัน ในฐานะที่เราเป็นคนไทยเหมือนกัน

เรามีสิ่งที่เหมือนกันอยู่ 2 ประการ คือ สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ไปเปิดดูรัฐธรรมนูญจะเห็นได้ชัดว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ซึ่งฉบับล่าสุดนี้เป็นฉบับที่รับรองความหลากหลาย แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับชาติ นั่นคือ สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญคุ้มครอง

หน้าที่ก็เป็นของประชาชนที่จะต้องปฏิบัติไปตามหน้าที่นั้น ๆ ของตนเอง ซึ่งมีอยู่มากมาย

ผมเคยรวบรวมเฉพาะเรื่องนี้เพื่อเผยแพร่ในสังคมมุสลิม เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักดีว่า ในขณะที่เรามีความเป็นตัวตน มีอัตลักษณ์ในความเป็นคนไทย ถึงสัญชาติไทยโดยกฎหมาย เราก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เราเป็นคนไทยโดยสัญชาติ มิได้หมายความว่าเราจะไปเรียกร้องเพียงแคสิทธิเสรีภาพอย่างเดียว เพราะฉะนั้น เราจำเป็นต้องยืนอยู่ในความรับผิดชอบต่อประเทศของเราด้วยการที่ว่า เราได้รับความคุ้มครองเรื่องสิทธิเสรีภาพจากอำนาจรัฐ ขณะเดียวกัน เราก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อความมั่นคงของชาติ

ความมั่นคงของชาติไม่ใช่ทหารเป็นผู้รับผิดชอบอยู่ฝ่ายเดียว ความมั่นคงของชาติต้องคำนึงถึง 4 ปัจจัย อันได้แก่ ความมั่นคงทางทหาร ความมั่นคงทางการเมือง ความมั่นคงทางสังคม

และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

4 ปัจจัยนี้ต่างคนต่างก็รับผิดชอบ แต่จุดร่วมคือความมั่นคงของชาติ เมื่อเราสร้าง 4 ประการนี้ขึ้นมาได้ก็กลายเป็นปัจจัยในความมั่นคงของชาติ

ความมั่นคงของชาติเรามองไม่เห็นตัวตน เราเรียกว่าเป็นสภาวะธรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราพยายามสร้างความมั่นคงใน 4 ปัจจัยนี้ให้จงได้ ฉะนั้น ถ้าเรามีความเข้าใจ ความขัดแย้งจะไม่เกิดขึ้น

เวลามีคนมาถามผมว่า คุณเป็นใคร ผมก็ถามเขาว่า คุณจะถามในฐานะอะไร อัตลักษณ์ไหน ถ้าคุณจะถามว่า คุณเป็นใคร หมายถึงศรัทธาในเรื่องอะไร ผมก็บอกว่าเป็นมุสลิม ที่ตอบแบบนี้ไม่ได้หมายความว่าผมไม่เคารพความเป็นไทย และเมื่อมีคนมาถามว่านับถือศาสนาอะไร ผมก็ตอบว่าเป็นมุสลิม นับถือศาสนาอิสลาม เมื่อถามว่าแล้วคุณมีเชื้อชาติอะไร หรือมีเผ่าพันธุ์ใดในอดีต ผมก็บอกว่ามีหลายแต่ในความหมายที่ตอบ ผมตอบตามประวัติศาสตร์ส่วนตัวของผม เป็นอัตลักษณ์ส่วนหนึ่งของตัวผมเอง ไม่ได้มีอะไรผิด

แต่เมื่อผมไปต่างประเทศ เมื่อมีคนมาถามว่า คุณเป็นใคร ผมก็ตอบว่า ผมเป็นคนไทย พาสปอร์ตของผมก็ระบุว่า ผมเป็นคนไทย ลักษณะใน 3 อัตลักษณ์ที่ว่านี้ เราต้องสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในระหว่างกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความแตกต่างในการศรัทธาศาสนาบางที่ถูกต้องเหมาะสมหรือดึงไปใช้ในสิ่งที่ขัดต่อความมั่นคงของชาติได้

ผมอยากเสนอว่า เราทุกคนมีสิทธิที่จะรักษาอัตลักษณ์ของเราเอง แต่ต้องเข้าใจ ผมเคยถูกผู้ใหญ่ในรัฐบาลหลายท่านถามว่า จะไปแก้ปัญหามหาภาคีได้นั้นจะแก้ตรงจุดใด ผมตอบว่า 2 จุด

จุดที่หนึ่ง คือ **สร้างเอกภาพในการใช้อำนาจอรัฐ** ในการสั่งการของรัฐบาล ซึ่งความคิดเห็นของรัฐบาล ความคิดที่มาจากกระทรวงมหาดไทยเหล่านี้ต้องสร้างเอกภาพขึ้นมาก่อน ถ้าเอกภาพไม่ถูกสร้างขึ้นมาแล้ว การแก้ไขปัญหาจะลำบากมาก ในเมื่อต่างฝ่ายต่างว่ากันคนละอย่าง ยิ่งแก้ก็ยิ่งล้มเหลว

สิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างเอกภาพนั้น จะต้องมืองค์กรหรือหน่วยงานหนึ่งสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้น

แนวทางสมานฉันท์เองก็ต้องมีเอกภาพในการใช้อำนาจอรัฐ มีการประสานความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดเอกภาพ และเมื่อออกมาแล้วไม่ทำให้ประชาชนสับสน

จุดที่สอง คือ **การสร้างความเข้าใจ** หมายความว่า ประชาชนต้องเข้าใจรัฐ ประชาชนต้องเข้าใจกันและกันเองในอัตลักษณ์ 3 ประการที่ได้กล่าวไป และเข้าใจในความต้องการของรัฐ เข้าใจในความต้องการของเพื่อน ไม่ใช่เข้าใจตัวเองอย่างเดียว เราเข้าใจศาสนาที่ตัวเองนับถือ ก็ต้องเข้าใจในศาสนาอื่นด้วย เพราะถ้าเรามองศาสนาเป็นศาสตร์ ซึ่งก็คือวิชาความรู้แขนงหนึ่งที่เราสามารถศึกษาได้ แต่ถ้าเรามองเป็นศิลป์ ก็จะกลายเป็นความศรัทธาของเราเอง อย่างผมนับถือศาสนาอิสลาม แต่ผมก็มีสิทธิที่จะเรียนรู้ในศาสนาพุทธหรือศาสนาอื่น ๆ ทั้งยังมีสิทธิเต็มที่จะเรียนเพื่อเป็นความรู้ระดับตัวเอง แต่ขณะเดียวกัน ในแง่การปฏิบัติ ผมก็ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม

โครงการต่าง ๆ ที่ออกมา ถ้าสนองตอบทั้ง 2 ประเด็นนี้ได้ ฝ่ายหนึ่งก็พยายามทำโครงการให้รัฐมีเอกภาพในการทำงาน และฝ่ายที่สองก็มุ่งสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นระหว่างประชาชน

ความเข้าใจอีกประการที่สำคัญที่สุด คือ อย่างมุ่งแต่เพียงให้ประชาชนเข้าใจรัฐ เพราะ**ความเข้าใจควรไปทั้งสองทาง คือ รัฐต้องเข้าใจประชาชน** เจ้าหน้าที่รัฐที่ลงไปต้องเข้าใจประชาชน ต้องเข้าใจใน**อัตลักษณ์และความต้องการ**ของประชาชน จึงจะเป็นความคิดที่ทำให้เราบรรลุความสำเร็จในการแก้ปัญหา

ปัญหาอีกประการที่สืบเนื่องจากการที่เราไม่เข้าใจในอัตลักษณ์ของตัวเองและทำให้สติปัญญามืดบอด คือความคิดทางชาตินิยมอย่างรุนแรง หรือรัฐนิยมที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยประกาศไว้ประมาณ 12 ฉบับ

ในเมื่อเราเคารพความหลากหลายของคนทั้งประเทศ เคารพในอัตลักษณ์ทั้งหมด แต่ถ้าเรายังมีความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรงอยู่ ก็จะไปทำลายสิ่งที่รัฐธรรมนูญบอกไว้ว่า ความหลากหลายต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ยอมรับและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ แต่พอเรามีความรู้สึกชาตินิยมชนิดเดียว ก็จะทำลายสิ่งเหล่านั้นลงไปทั้งหมด

ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 46 ที่คุ้มครองในเรื่องชุมชนต่าง ๆ ในกรณีสิทธิรักษา ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นานา แต่ถ้าเรามีความคิดเป็นชาตินิยมก็จะรู้สึกว่า วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีความสำคัญ และไปทำลายสิ่งนั้นโดยบังคับข่มขืนจิตใจประชาชน แล้วบอกว่าสิ่งนี้ดีกว่า อย่างนั้นแสดงให้เห็นว่า เราไปทำลายเรื่องของชุมชนที่มีความหลากหลาย

ถ้าเราพยายามสร้างความรัก ความสามัคคี ความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ตรัสไว้ว่า เข้าใจ เข้าถึง แล้วจึงมีการพัฒนา ผมคิดว่าปัญหาต่าง ๆ ทั้งหมดจะไม่มี

ปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะเราไม่เข้าใจ ในขณะที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองอัตลักษณ์ทั้ง 3 ประการ และอัตลักษณ์ทั้ง 3 ประการนี้สามารถอ้างอิงไปถึงรัฐธรรมนูญได้ เช่น เรื่องศาสนา มาตรา 38 ของรัฐธรรมนูญบอกว่า ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาอะไรก็ได้ ในย่อหน้า 2 ของมาตรา 38 รัฐธรรมนูญบัญญัติเอาไว้ว่า รัฐจะต้องไม่ลิดรอนเรื่องการนับถือและการปฏิบัติศาสนา

อีกทั้งมาตรา 73 บอกว่า การที่เรามีศาสนา จะต้องเอาหลักธรรมของศาสนามาเป็นการสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดคุณธรรมต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนและการบริหารประเทศชาติ

มาตรา 5 เขียนไว้ชัดเจนว่า รัฐธรรมนูญคุ้มครองคนทุกเหล่ากำเนิดและทุกศาสนา เพราะฉะนั้น ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นระหว่างศาสนานั้นเป็นไปไม่ได้แน่นอน เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ลักษณะอย่างนี้ รัฐต้องมีหน้าที่สร้างความเข้าใจ กระทรวงวัฒนธรรมก็มีหน้าที่โดยตรงในการสร้างความเข้าใจตรงนี้ให้เกิดขึ้น

แต่ตัวการที่จะทำให้แก้ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้มีอยู่ 3 อ. คือ **อำนาจ อารมณ์ อารวูธ**

ถ้าอำนาจรัฐที่ใช้ลงไปตั้งอยู่ในความสุจริต ซื่อสัตย์ และคุณธรรม นั่นคือการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงและแก้ได้อย่างรวดเร็วที่สุด

การแสดงออกของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อประชาชนจะต้องแสดงออกด้วยความจริงใจ ไม่ใช่แสดงออกแค่เอาใจอย่างเดียว ซึ่งมีแต่ความเสแสร้ง มนุษย์ทุกคนไม่ว่านับถือศาสนาใด ชนชาติใด ถ้าเรามีความจริงใจต่อกันก็จะแก้ไขปัญหาทุกอย่างได้

เราต้องยอมรับความขัดแย้ง ต้องบริหารความขัดแย้งให้เป็น ถ้าหากฝ่ายบริหารบ้านเมืองทั้งหมดรู้จักวิธีบริหารความขัดแย้ง

ปัญหาจะไม่ขยาย เพราะเรื่องความขัดแย้ง มนุษย์ทุกคนมีสมองมาคนละก้อน แต่ละก้อนที่มีอยู่ต่างก็มีอิสระในตัวมันเอง

การคิดต่างกันเป็นเรื่องปกติที่สุด แต่เมื่อคิดต่างกันแล้ว ต่างฝ่ายต่างอยากพิสูจน์ว่าของใครจริง ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น ถ้าเราบริหารความขัดแย้งให้เป็นและให้ลงตัว ความขัดแย้งจะไปจบลงที่การพัฒนา แต่ถ้าเราบริหารความขัดแย้งไม่เป็น จะนำไปสู่วิกฤติ และนั่นคือความแตกแยกของสังคม

ความขัดแย้งเป็นวิทยาศาสตร์อย่างหนึ่ง ถ้ารู้จักบริหารก็ไม่มี ความขัดแย้ง เดิมทีสกุลผมอยู่ทางไทรบุรี มีจิตสำนึกเดียวกัน อัตลักษณ์เดียวกัน แต่พอมายูที่นี้ ทำไม่จึงไม่มีความรู้สึกว่าตัวเองมีปัญหา นั่นเพราะรัฐเข้าใจและให้สิ่งที่ผมต้องการครบถ้วน ความเสมอภาค และความเป็นธรรม แต่ไม่แน่ใจว่าพี่น้องชาวใต้ได้รับหรือไม่ สิ่งนี้ต่างหากที่ทำให้เกิดปัญหา

จริง ๆ แล้วไม่มีอะไรเป็นพิเศษ มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน แต่มีสิ่งหนึ่งที่ต้องเตือนใจตัวเอง อัลกุรอานบัญญัติไว้ว่า คนทุกคนย่อมจะปฏิบัติไปตามชีวิตทัศนของเขา **หน้าที่ของรัฐคือต้องสร้างชีวิตทัศนทัศนคติของชีวิตของเขาให้ดี ต้องให้ความเป็นธรรม ความเสมอภาคแก่เขา**

คนที่สร้างปัญหามากที่สุดคือคนมีอำนาจ ประชาชนอาจมีความขัดแย้งแต่ไม่มีอำนาจ ฉะนั้น โอกาสที่เขาจะทำให้เกิดความเสื่อมเสียยาวนานจึงไม่มี แต่ฝ่ายที่มีอำนาจต้องไปสร้างความเข้าใจตรงนี้ เอาความยุติธรรม เสมอภาค ความจริงใจลงไป จะแก้ปัญหาก็ได้ อยู่ทีรัฐจะบริหารความขัดแย้งเป็นหรือไม่

ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากปริทรรศน์ประวัติศาสตร์*

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งและเหตุการณ์ความไม่สงบในบริเวณ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส รวมทั้งบางเขตของสงขลาที่กำลังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยปกติ เมื่อใดก็ตามที่ประเทศมีความขัดแย้งกัน หรือเมื่อรัฐบาลกับชุมชนในท้องถิ่นมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจเรื่องใด ๆ ก็ตาม การนำประวัติศาสตร์มาใช้เพื่ออ้างอิงสิทธิอำนาจที่มีมาในอดีตมักจะเกิดขึ้นเสมอ แต่ไม่มีเหตุการณ์ใดที่ทำให้เกิดการแย้งชิง “พื้นที่ทางประวัติศาสตร์” ได้มากเท่ากับความขัดแย้งในบริเวณ 3 จังหวัดภาคใต้ครั้งนี้ เพราะไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความต้องการที่

* เก็บความจาก ชูสิทธิ์ วิรุณหะ, “ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากปริทรรศน์ประวัติศาสตร์,” เอกสารอัสสัมชัญ, หน้า 1 - 17.

จะมองย้อนไปในอดีตเพื่อค้นหาสาเหตุของความขัดแย้ง แต่ยังคงทำให้มีการโต้แย้งกันด้วยว่า อดีตของใครเป็นอดีตที่ถูกต้อง

สาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงในครั้งนี่คืออะไรนั้น ไม่สามารถบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนแน่นอน ทำให้เกิดมุมมองที่ต่างกันออกไป เช่น มีการลงความเห็นว่าเป็นการปลุกระดมคนรุ่นใหม่เพื่อแบ่งแยกดินแดน เป็นความขัดแย้งด้านเชื้อชาติ เป็นการทำสงครามศาสนา (jihad) หรือแม้แต่เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการก่อการร้ายสากล อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาองค์ประกอบของความขัดแย้ง พบว่ามีองค์ประกอบหลัก 3 เรื่อง ได้แก่ **ดินแดน** (homeland) หรือมุมมองที่ขัดแย้งกันว่า ดินแดนนี้เป็นของใคร เรื่องที่ 2 ได้แก่ **เชื้อชาติ** (race, ethnicity) ได้แก่ การมองว่าคนในสามจังหวัดชายแดนภาคได้ไม่ใช่คนไทย และไม่ต้องการเป็นคนไทย แต่ต้องการไปอยู่ร่วมกับคนเชื้อชาติเดียวกันคือชาวมลายู ในดินแดนใกล้เคียง องค์ประกอบสุดท้ายคือ **เรื่องศาสนา** (religion) มีมุมมองที่ว่า ประชาชนชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคได้มีความรู้สึกที่ชาวมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ของบริเวณนั้น จึงควรที่จะดำเนินชีวิตได้ตามความเชื่อทางศาสนาในดินแดนที่เป็นอิสลาม (darulsalam) เมื่อไม่สามารถทำเช่นนั้นได้จึงต้องทำสงครามศาสนา (jihad) เพื่อดันรนต่อสู้ให้พ้นจากการครอบงำของผู้ปกครองที่ไม่ใช่ชาวมุสลิม ในกรณีของผู้ต่อต้านรัฐบาลไทย องค์ประกอบทั้งสามมักจะถูกนำมาใช้ร่วมกัน เพื่ออ้างสิทธิของประชาชนในท้องถิ่นที่จะแยกตัวออกจากประเทศไทย หรือเพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเอง โดยกล่าวว่า ดินแดนนี้ไม่ได้เป็นของประเทศไทย แต่เป็นของชาวปัตตานี ซึ่งเป็นคนเชื้อชาติมลายูและนับถือศาสนาอิสลามที่รัฐไทยยึดครองมาโดยใช้กำลัง ในทางกลับกัน รัฐไทยมองว่าดินแดนนี้เป็นของไทย

มาตั้งแต่โบราณกาลและประชาชนปัจจุบันเป็น “ชาวไทยมุสลิม” ที่สามารถอยู่ร่วมกับคนไทยอื่น ๆ ในแผ่นดินเดียวกัน เนื่องจากรัฐไทยให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาอยู่แล้ว การโต้แย้งบนฐานความคิดที่ต่างกันของทั้งสองฝ่ายนี้ไม่สามารถตัดสินได้ว่า ใครผิดและใครถูก แม้จะใช้หลักฐานประวัติศาสตร์มาสนับสนุนก็ยืนยันไม่ได้ เนื่องจากเป็นมุมมองที่เกิดขึ้นจากการตีความทางประวัติศาสตร์ มากกว่าที่จะเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเป็นอันดับต่อไปคือ ไม่ว่าจะพิจารณาจากมุมมองที่ว่า ดินแดนสามจังหวัดภาคใต้เป็นดินแดนของไทยที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ หรือจะมองจากแง่มุมที่ว่า ดินแดนนี้เป็นส่วนหนึ่งของโลกมลายูมุสลิมที่ไทยยึดครองมา ก็ไม่อาจทำให้เราเข้าใจรากเหง้าของปัญหาที่ก่อตัวขึ้นในอดีตได้ เนื่องจากการมองภายใต้บริบทของ “รัฐชาติสมัยใหม่” (modern nation-state) ซึ่งเน้นย้ำว่า “ประเทศ” หรือ “ชาติ” นั้นควรต้องมี “เอกลักษณ์” (single identity) และเอกภาพ (unity) และทั้งเอกลักษณ์และเอกภาพดังกล่าวมีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ คือดำรงอยู่มานานแล้ว อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้เริ่มมีความเข้าใจกันแล้วว่า “รัฐชาติสมัยใหม่” เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 300 ปีมานี้เอง และประเทศไทยหรือประเทศมาเลเซียที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็เป็นผลผลิตของแนวคิดนี้ ซึ่งพัฒนาขึ้นในช่วง 100 - 150 ปีที่ผ่านมา จึงไม่ควรนำบริบทที่เกิดขึ้นใหม่ไปใช้ในการมองประวัติศาสตร์ที่อยู่คนละช่วงสมัยของกาลเวลา

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเกิดขึ้นของรัฐชาติสมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบ

ความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนต่าง ๆ จากความสัมพันธ์แบบไม่เท่าเทียมกันระหว่างศูนย์อำนาจใหญ่-น้อย ซึ่งต่างก็มีขอบเขตดินแดนที่ไม่แน่นอนมาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่แต่ละประเทศเป็นหน่วยการเมืองที่มีขอบเขตแน่นอนและมีการปกครองเป็นเอกภาพ ดังนั้น เมื่อนำความเข้าใจของคนในปัจจุบันที่มีต่อ “ประเทศ” ซึ่งเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ไปใช้ในการตีความเรื่องราวในอดีต ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ นอกจากนั้น การยึดกรอบของรัฐชาติสมัยใหม่เป็นตัวตั้ง ซึ่งมักนิยมในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติ ทำให้เรื่องของท้องถิ่นปรากฏในลักษณะของตัวละครเสริมหรือตัวประกอบมากกว่าที่จะเป็นตัวหลัก การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนต่าง ๆ ในรัฐชาติสมัยใหม่หรือประเทศ จึงเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่น แทนที่จะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่นอื่น ๆ (ซึ่งอาจจะป็นรัฐ หรือไม่ใช่ก็ได้) ดังนั้น วิธีที่ดีกว่าที่จะทำความเข้าใจว่า ความขัดแย้งระหว่างรัฐไทยกับชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเป็นมาอย่างไร คือ ศึกษาเรื่องราวโดยยึดถือท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง และมองความผันแปรของท้องถิ่นนั้น ๆ ตามกระแสของประวัติศาสตร์

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ของดินแดนที่รู้จักในอดีตในนามของ “เมืองปัตตานี” ซึ่งต่อมาคือจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสของไทยนั้น อาจแบ่งช่วงระยะเวลาของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญได้ดังนี้

1. อาณาจักรลังกาสุกะถึงราชอาณาจักรปัตตานี
 - 1.1 ประวัติศาสตร์สมัยโบราณถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่

1.2 ประวัติศาสตร์สมัยจารีต ยุคทองของปัตตานี ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 16 - 17

2. จากแขกเจ็ดหัวเมืองสู่มณฑลเทศาภิบาล : การล่มสลายของราชอาณาจักร (รัชกาลที่ 1 - พ.ศ. 2475)

3. ปัตตานีกับชาตินิยมไทย : การต่อต้านของชาวปัตตานีต่อการบูรณาการทางวัฒนธรรมของประเทศไทย (พ.ศ. 2475 - 2510)

4. ขบวนการแบ่งแยกดินแดน (separatist movement)

ในส่วนต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงเรื่องราวของปัตตานี โดยเน้นการอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับสยามและรัฐไทยตามลำดับ ทั้งนี้ มีสมมติฐานว่าการทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย จะทำให้เราเข้าใจสาเหตุความขัดแย้งเมื่อมองจากปริทรรศน์ประวัติศาสตร์ได้ดีขึ้น

จากอาณาจักรลังกาสุกะถึงราชอาณาจักรปัตตานี ภูมิรัฐศาสตร์ ดำเนินพื้นเมือง และพัฒนาการจาก ชุมชนสู่รัฐในสมัยโบราณจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15

ฮิกายัต ปัตตานี (Hikayat Patani) ซึ่งเป็นตำนานท้องถิ่น ฉบับที่เรียบเรียงขึ้นในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้กล่าวถึงกำเนิดของปัตตานีไว้ว่ามีราชวงศ์ผู้ปกครองเมืองชื่อว่า โกตา มาฮ์ลิกัน ได้ย้ายที่ตั้งของเมือง ซึ่งอยู่แผ่นดินตอนในมาสู่บริเวณชายฝั่งทะเล และขนานนามว่าปัตตานีต่อมาราชวงศ์ดังกล่าวได้รับศาสนาอิสลามมาเป็นศาสนาของบ้านเมือง ตำนานท้องถิ่นดังกล่าวเป็นเพียงหนึ่งในตำนาน

ที่กล่าวถึงต้นกำเนิดของปัตตานี ตัวอย่างของตำนานอื่นยังมีอีก เช่น เรื่องที่กล่าวไว้ในตำนานเมืองของเกดะห์หรือไทรบุรีว่า ปัตตานีถูกก่อตั้งขึ้นโดยเจ้าหญิงจากเกดะห์ และเรื่องของปัตตานีที่ปรากฏใน เซอจาเราะห์ มลายู ของอาณาจักรมะละกา ซึ่งกล่าวว่าผู้ครองปัตตานี ชื่อ เจ้าศรีวงศา ต่อมาได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม เรื่องราวจาก ตำนานเหล่านี้โดยตัวเองอาจจะบอกเราไม่ได้มากนัก แต่เมื่อนำมา พิจารณาประกอบกับภูมิรัฐศาสตร์ของบริเวณคาบสมุทรมลายูและ หลักฐานทางโบราณคดี พบว่ามีความสอดคล้องกันและเป็นไปได้ว่า ครั้งหนึ่งชุมชนที่ต่อมาก่อตั้งเมืองปัตตานีนั้นเคยตั้งหลักแหล่งอยู่ตอน ในของคาบสมุทรและเคลื่อนย้ายศูนย์กลางมาสู่ชายฝั่ง เพื่อรองรับการ เปลี่ยนแปลงของเส้นทางการค้าทางทะเล

ในการศึกษาว่า ชุมชนพัฒนาขึ้นบริเวณใดคอคอดกระและคาบ สมุทรมลายูตอนเหนือได้อย่างไร เราต้องพิจารณาถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และสภาพพื้นที่ของบริเวณคาบสมุทรมลายู ซึ่งทำให้เกิดชุมชนปาก แม่น้ำที่ไม่ใหญ่นักกระจายอยู่ทั่วไป เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นง่าย แต่ ก็สลายตัวง่าย การก่อตัวของชุมชนหรือรัฐประเภทรุ่นนี้มีความสัมพันธ์ กับการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนหลายพวกหลายระลอก จึงเกิดการทับ ซ้อนกัน ยากที่จะแยกแยะว่าเป็นดินแดนของใครตั้งแต่แรก ส่วน พลังในการพัฒนาและพลวัตหรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในบริเวณนี้จะขึ้นอยู่กับการค้าทางทะเล หลักฐานทางโบราณคดีชี้ ให้เห็นว่า บริเวณที่ต่อมาคือเมืองปัตตานีนั้นเคยเป็นที่ตั้งของชุมชน ที่รู้จักกันในนามของอาณาจักรลังกาสุกะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 9 มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองยะรังบนเส้นทางเดินบกข้ามคาบสมุทรระหว่าง ปัตตานีกับเกดะห์ ชุมชนนี้ตั้งอยู่บนเส้นทางขนถ่ายสินค้าระหว่างจีน

กับอินเดีย ผ่านบริเวณคาบสมุทรมลายูใต้คอคอดกระลงไป ต่อมาในราวคริสต์ศตวรรษที่ 14 หรือ 15 ศูนย์กลางของอาณาจักรลังกาสุกะเริ่มเคลื่อนตัวจากตอนใน (เส้นทางเดินบก) มาสู่ชายฝั่งทะเลเพื่อรองรับเส้นทางการเดินเรือที่เปลี่ยนไป กล่าวคือ เส้นทางการค้าที่ต้องขนถ่ายสินค้าขึ้นบก เพื่อข้ามจากฝั่งอ่าวไทยไปยังฝั่งอันดามันไปออกมหาสมุทรอินเดีย เปลี่ยนมาเป็นการแล่นเรือเลียบชายฝั่งอ้อมแหลมมลายูไปออกช่องแคบมะละกา หรือต่อไปยังทะเลชวา ซึ่งมีเครื่องเทศเป็นสินค้าสำคัญ การเปลี่ยนแปลงเส้นทางการค้าดังกล่าวทำให้ชุมชนที่อยู่บนเส้นทางการค้าทางบกภายในไม่มีความสำคัญอีกต่อไป จึงเกิดการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางของชุมชน จากตอนในมายังบริเวณที่ติดทะเลเพื่อรองรับเส้นทางการค้าใหม่ ศูนย์กลางใหม่ของอาณาจักรลังกาสุกะ คือ เมืองท่าที่รู้จักกันต่อมาในนาม “ปัตตานี” ผู้คนที่ตั้งชุมชนอยู่ตอนในในสมัยของอาณาจักรลังกาสุกะนั้น มีร่องรอยว่าเป็นผู้ที่นับถือศาสนาฮินดู-พราหมณ์ในระยะต้น ๆ และนับถือพุทธศาสนา นิกายมหายานในเวลาต่อมา หลักฐานทางศิลปโบราณวัตถุได้ชี้ให้เห็นว่า ทั้งชุมชนในอาณาจักรลังกาสุกะและชุมชนบริเวณชายฝั่งที่เกิดขึ้นใหม่ต่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรศรีวิชัย ในเรื่องนี้องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เรามีอยู่ก็ไม่ขัดแย้งกับข้อสันนิษฐานดังกล่าว เนื่องจากเป็นที่ทราบกันว่า ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 9 เป็นต้นมาอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งเชื่อว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่ปาเล็มบังบนเกาะสุมาตรา ได้มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับบริเวณเมืองท่าต่าง ๆ สองฝั่งช่องแคบมะละกาและในบริเวณทะเลชวา

เป็นการยากที่จะบอกได้ว่า ผู้คนของอาณาจักรลังกาสุกะและปัตตานีในตอนต้นนั้นเป็นชนชาติไทย แต่น่าจะเป็นชุมชนที่

ปะปนกันหลายเชื้อชาติ อาจมีทั้งชุมชนดั้งเดิมอย่างเช่น ชาวปา-ชาวเล คนมอญ และเขมร ชาวอินเดีย และอื่น ๆ อีกมาก อย่างไรก็ตาม การย้ายศูนย์กลางมาที่ชายฝั่งนั้นจะประจวบกับพัฒนาการที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก คือ การอพยพเพิ่มเติมเข้ามาของชาวมลายู และประการที่ 2 อิทธิพลทางการค้าที่ศาสนาอิสลามเริ่มมีต่อดินแดนในบริเวณคาบสมุทรมลายู โดยเฉพาะเมื่อปาไซบนเกาะสุมาตราและมะละกา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญทั้ง 2 แห่งรับศาสนาอิสลาม การเข้ามาของศาสนาอิสลามในคาบสมุทรมลายูและสุมาตรา ทำให้เกิดศูนย์อำนาจใหญ่ๆน้อยๆที่มีลักษณะทางเชื้อชาติ-วัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน เป็นจุดเริ่มต้นของโลกมลายู-มุสลิม ผู้นำของปัตตานีก็รับศาสนาอิสลามด้วย ชุมชนโบราณของอาณาจักรลังกาสุกะจึงเปลี่ยนเป็นเมืองท่าของกลุ่มชาวมลายูมุสลิมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นอย่างช้า

ปัตตานีในสมัยจารีต คริสต์ศตวรรษที่ 16 - 17 : ยุคทองทางการค้า

ปัตตานีมีความรุ่งเรืองสูงสุดในฐานะเมืองท่าการค้าภายใต้การปกครองของราชวงศ์ที่มีชื่อเรียกกันว่าราชวงศ์ที่มาจากตอนใน หรือ Inland Dynasty มีช่วงเวลาของความรุ่งเรืองอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1511 - 1688 ซึ่งร่วมสมัยกับอาณาจักรอยุธยา (ถึงประมาณแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ฯ) มีพัฒนาการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความเป็นรัฐค้าชายชายฝั่งทะเล (maritime state) ซึ่งเห็นได้จากลักษณะของการเมืองภายใน ได้แก่ การรักษาดุลอำนาจระหว่าง

ราชสำนักกับกลุ่ม Orang Kaya ซึ่งได้แก่ ขุนนางและพ่อค้าที่ร่ำรวยจากการค้าทางทะเล

2. ความสัมพันธ์กับอยุธยาซึ่งลักษณะที่เป็นที่รับรู้กันคือปัตตานีกับสยามมีความสัมพันธ์ในระบบประเทศราชหรือระบบบรรณาการ

3. ความสัมพันธ์กับรัฐมลายูอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้เป็นเนื้อเดียวกันมาตั้งแต่ต้น แต่เห็นความพยายามที่จะกระชับสายสัมพันธ์ โดยเฉพาะทางเครือญาติด้วยการแต่งงาน

ระหว่างศตวรรษที่ 15 - 18 ปัตตานีมีรูปแบบการปกครองที่เรียกว่า Malay Kerajaan

คำว่า Kerajaan หมายถึง a condition of having Raja กล่าวคือราชาคือการดำรงอยู่ของชุมชน เพราะราชาทำให้ชุมชนนั้นแตกต่างจากชุมชนที่ไม่มีราชา หรือมีราชาที่ศักดิ์ศรีไม่เท่า ผู้คนจึงทำงานให้ราชา เพราะถ้าไม่ทำ ถ้าไม่เป็นคนของราชา เขาก็จะไม่มีชื่อเสียง (nama) ปราบกฏหรือไม่มีความสำคัญนั่นเอง ในระบบการปกครองเช่นนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างราชากับข้าราชการเป็นความสัมพันธ์แบบตรงตัวต่อตัว เป็นการให้ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เหมาะกับสังคมที่เล็ก ร่ำรวยด้วยการค้า และไม่ต้องการคุมคนเพื่อทำการผลิตมากกว่า

ในบริเวณที่หน่วยการเมืองเล็กกระจัดกระจายและทำหน้าที่คล้ายกันจะมีการแข่งขันกันอยู่ในที่ ในบริบทนี้ เชื้อชาติ (ความเป็นมลายู) และศาสนา (ความเป็นมุสลิม) ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นปัจจัยเชื่อมโยงสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว นอกเสียจากจะมีศัตรูจากภายนอกถึงกระนั้น ตลอดเวลาของยุคจารีต รัฐมลายูจะเลือกมิตรและศัตรูด้วยการคำนึงถึงความปลอดภัยและผลประโยชน์มากกว่าปัจจัยอื่น ๆ ดังนั้นแม้ว่าปัตตานีจะพัฒนาขึ้นเป็นอาณาจักรมลายู-มุสลิมอย่างเด่น

ชัดตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา แต่ปัตตานีก็ยังไม่ได้นับตัวเองเข้าเป็นส่วนเดียวกับรัฐมลายู-มุสลิมอื่น ๆ อาจกล่าวได้ว่า ปัตตานีดำเนินความสัมพันธ์กับดินแดนอื่น ๆ โดยยึดถือผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าความใกล้ชิดด้านเชื้อชาติและศาสนา

ประเด็นที่สำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งในการศึกษาเรื่องราวของปัตตานีในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 - 17 นี้คือ การมองความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปัตตานี จากการศึกษาตำนานท้องถิ่นพบว่า ตำนานสะท้อนให้เห็นว่าในบรรดาดินแดนที่ปัตตานีมีความสัมพันธ์ด้วยนั้น สยามถือเป็นดินแดนที่มีความสำคัญและบทบาทมากที่สุด เนื่องจากสยามเป็นอาณาจักรใหญ่ มีกำลังคนมากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับสยามจึงอยู่ในรูปแบบของรัฐบรรณาการ ในกรอบบริมณฑลแห่งอำนาจ ซึ่งรัฐเล็กมักต้องผ่อนปรนตามความต้องการของรัฐใหญ่ อย่างไรก็ตาม แม้รัฐเล็กจะไม่มีอิสระเต็มที่ มีฐานะเสมือนเมืองขึ้น แต่รัฐเล็กยังคงความสามารถในการปกครองกิจการภายในของตนเอง (local autonomy) ความสัมพันธ์ระหว่างสยามและปัตตานีในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 - 17 หรือในช่วงอยุธยา นั้นจะเป็นความสัมพันธ์แบบรัฐบรรณาการเช่นที่กล่าวมา ซึ่งหมายความว่า ปัตตานีเป็น “ประเทศราช” หรือ “เมืองขึ้น” ของไทย เช่นเดียวกับเชียงใหม่ หรือหัวเมืองลาว หรือแม้แต่เขมรในขณะเดียวกันนั้น การเป็นเมืองขึ้นคือ การยอมรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการครอบครองดินแดน ดังนั้น จึงไม่ถูกต้องที่จะกล่าวว่า ปัตตานีเป็นดินแดนของสยามในระบอบนี้ แต่เป็นที่ชัดเจนว่า ปัตตานีเป็นเมืองขึ้นและอยู่ภายใต้อำนาจของอยุธยา อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสยามกับปัตตานี

ในสมัยอยุธยา นั้นเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบหลวม ๆ ซึ่งวางอยู่บนผลประโยชน์ทางการค้าที่ทั้งสองมีต่อกันเป็นหลัก ปัตตานีเป็นเมืองท่าการค้าที่สำคัญมากในช่วงนี้ โดยเฉพาะเมื่อมะละกาดกเป็นของโปรตุเกส พ่อค้ามุสลิมนิยมขนถ่ายสินค้ามายังปัตตานี สยามเองก็มีความสำคัญต่อกระบวนการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และปัตตานี เพราะเป็นผู้ที่ติดต่อกับจีนและญี่ปุ่นได้ ผลประโยชน์และรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่หลวม ๆ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปัตตานีมีความยืดหยุ่น ต่อรองกันได้ และไม่มีความตึงเครียดที่ถาวร ความสัมพันธ์กับสยามในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power-relation) เช่นนี้เป็นที่เข้าใจและยอมรับทั้งสองฝ่าย ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับสยามจะเปลี่ยน เมื่อฐานความคิดนี้เปลี่ยนไป

จากแขกเจ็ดหัวเมืองสู่มณฑลเทศาภิบาล : การล่มสลายของราชอาณาจักร (รัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2475)

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับดินแดนบริเวณคาบสมุทรมลายู

ลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power-relation) ในสมัยจารีต ซึ่งเป็นที่เข้าใจและยอมรับด้วยกันทั้งสองฝ่าย เริ่มเปลี่ยนในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและจุดเปลี่ยนที่สำคัญคือ เมื่อฐานความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจเปลี่ยนไป การควบคุมปัตตานีแบบหลวม ๆ ไม่ใช่ความต้องการของสยามอีกต่อไป ในทางตรงกันข้าม สยามต้องการสลายความแข็งแกร่งของปัตตานีโดยการแบ่งแยกการ

ปกครอง ทำให้เกิดการแบ่งแยกปัตตานีออกเป็นเจ็ดหัวเมือง ได้แก่ ปัตตานี ยะหริ่ง สายบุรี หนองจิก ยะลา รามัน และระแงะ ในตอนปลายรัชกาลที่ 1

ในการกระชับอำนาจของกรุงเทพฯ เหนือปัตตานีรอบแรก ระหว่าง ค.ศ. 1786 - 1816 มีเหตุการณ์ที่นำไปสู่การแบ่งแยกรัฐปัตตานีออกเป็นเจ็ดหัวเมืองดังนี้

- ค.ศ. 1786 (พ.ศ. 2329) กรมพระราชวังบวรฯ ตีเมืองปัตตานี และตั้งตวนกูลัมมิเดิน ขึ้นเป็น พระยาดานี แทนสุลต่านที่สืบทอดมาจากราชวงศ์กัลันตัน

- ค.ศ. 1791 (พ.ศ. 2334) ตวนกูลัมมิเดินแข็งเมือง สยามปราบปรามแล้วแต่งตั้งระตุปะกาลันเป็นเจ้าเมือง แต่ให้อยู่ภายใต้การดูแลของขุนนางไทย ซึ่งอาจจะเป็นขุนนางจากเมืองนครฯ

- ค.ศ. 1808 (พ.ศ. 2351) ระตุปะกาลันแข็งเมือง เริ่มการแบ่งแยกปัตตานีออกเป็นเจ็ดหัวเมืองและแต่งตั้งผู้ครองหัวเมืองทั้งเจ็ดอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสงขลา

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น ทำให้การอธิบายการแยกปัตตานีเป็นเจ็ดหัวเมืองมักจะเน้นไปที่ประเด็นของความไม่สงบเรียบร้อยและความต้องการของสยามที่จะลดทอนอำนาจของปัตตานี ซึ่งก็เป็นมุมมองที่ถูก แต่ไม่ใช่เหตุผลทั้งหมด การทำความเข้าใจท่าทีของสยามต่อปัตตานีในสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั้น ต้องมองผ่านกรอบของสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในส่วนภาคพื้นทวีปที่เกี่ยวข้องกับสยามโดยตรงและส่วนของบริเวณปลายแหลมมลายู ปัจจัยผลักดันที่สำคัญมีทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เช่น การเกิดก๊กต่าง ๆ หลังเสียกรุงแสดงให้เห็นว่า ระบบ

การปกครองอย่างหลวม ๆ แบบเดิมนั้นไม่สามารถผูกพันอำนาจท้องถิ่นได้ ความสนใจของพม่าและเวียดนามที่มีต่อบริเวณตอนใต้ของอาณาจักรสยาม ก็ทำให้สยามกังวล และการที่อังกฤษเข้ามามีอิทธิพลทางการค้าแทนดัชต์ และได้เข้ามาตั้งเมืองท่าที่ปีนัง (ค.ศ. 1786) ทำให้เกิดผลกระทบต่อรัฐมลายูที่อยู่ใต้อำนาจของสยาม เช่น ไทรบุรี เป็นต้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เข้ามาประกอบกัน ทำให้สยามต้องตัดสินใจที่จะกระชับอำนาจของกรุงเทพเหนือท้องถิ่นต่าง ๆ ในคาบสมุทรมลายูตอนบน หากพิจารณาให้กว้างออกไป เราจะเห็นว่าการกระชับอำนาจไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในกรณีของปัตตานีเท่านั้น แต่นโยบายต่อเมืองอื่น ๆ ในบริเวณคาบสมุทรมลายูก็เริ่มเข้มงวดขึ้นเช่นกัน โดยมีวิธีการในการกระชับอำนาจแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี เช่น เลือกสรรผู้ปกครองที่ไว้วางใจได้ สร้างระบบอุปถัมภ์และความเป็นเครือญาติกับผู้ปกครองท้องถิ่น สร้างดุลอำนาจ เช่น ระหว่างนครฯ-สงขลา ใช้เศรษฐกิจเพื่อผูกพันผลประโยชน์ของผู้นำท้องถิ่นกับรัฐบาลกลาง เช่น ระบบเหมามือเมืองในฝั่งทะเลตะวันตก (ตระกูล ณ ระนอง) และสงขลา ใช้ผู้นำที่ไม่มีรากอยู่ในท้องถิ่นเดิม เช่น กลาง-ภูเก็ท และชาวจีนอื่น ๆ การสลายอำนาจท้องถิ่นแบ่งแยกปกครองที่ปัตตานีออกเป็นเจ็ดหัวเมือง ได้แก่ ปัตตานี ยะหริ่ง สายบุรี หนองจิก ยะลา รามัน และระแงะ และทำสงครามกับไทรบุรี เนรเทศสุลต่านไปอยู่ที่ปีนัง แบ่งไทรบุรีเป็น 3 ส่วน คือ ไทรบุรี ปะลิส และสตุล นับเป็นมาตรการในการกระชับอำนาจอย่างหนึ่ง แต่เป็นมาตรการที่รุนแรง ซึ่งใช้กับดินแดนที่ไม่สามารถใช้วิธีอย่างประนีประนอมได้

หลังจากที่ปัตตานีถูกแบ่งแยกออกเป็นเจ็ดหัวเมืองแล้ว ก็มีการต่อต้านและมีความพยายามที่จะก่อกบฏหลายครั้ง ขณะเดียวกัน ทั้ง

สองฝ่ายก็มีการปรับความสัมพันธ์รูปแบบใหม่เข้าหากัน บัดตานี้ได้พยายามต่อสู้เพื่ออิสรภาพ แต่เมื่อไม่สำเร็จก็จะมีการปรับตัวให้อยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ใหม่ แต่ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคือ สถานะของเจ็ดหัวเมืองภายใต้ระบบความสัมพันธ์ใหม่นั้นมีความกำกวมก่อให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน กล่าวคือ สยามมองว่า เจ็ดหัวเมืองนั้นคือ “หัวเมืองชั้นนอก” ของสยาม เหมือนนครศรีธรรมราช สงขลา ฯลฯ ส่วนเจ็ดหัวเมืองมองตนเองว่าเป็น “หัวเมืองประเทศราช” ของสยาม ยังคงส่งดอกไม้ เงิน-ทอง และยังมี “พระราชา” ซึ่งมีอำนาจในการปกครองตนเอง คราวนี้ไม่ใช่ “พระราชา” คนเดียว แต่มีถึง 7 คน ฐานคิดที่ไม่ตรงกันนี้ เกิดขึ้นเพราะ “ทฤษฎี” กับ “การปฏิบัติ” ไม่เหมือนกัน เนื่องจากบัดตานี้เป็นดินแดนที่ห่างไกล และกรุงเทพฯ จะต้องปกครองหัวเมืองเหล่านั้นผ่านสงขลา เจ้าเมืองสงขลาปล่อยให้ผู้ปกครองเจ็ดหัวเมืองดำเนินกิจการภายในอย่างอิสระ ตราบเท่าที่ให้มีผลประโยชน์แก่สงขลา จึงทำให้เกิดความเข้าใจว่า สถานะ “หัวเมืองประเทศราช” ยังคงอยู่ นอกจากนั้น ในความพยายามที่จะสร้าง “ความสามัคคี” ของรัฐและหัวเมืองมลายูตอนเหนือให้มีต่อสยาม และป้องกันกรหันไปหาอังกฤษที่เข้ามาตั้งศูนย์กลางที่ปีนัง และสหพันธรัฐมลายูแล้ว สยามโดยเฉพาะรัชกาลที่ 5 อาจมีนโยบายชักจูงที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่า สยามจะ “รับรอง” ความเป็นหัวเมืองประเทศราชของดินแดนเหล่านี้

ดังนั้น เมื่อมีการกระชับอำนาจของกรุงเทพฯ เหนือปัตตานี รอบที่ 2 คือการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงทำให้เกิดกระแสต่อต้านจากผู้นำหัวเมืองทั้งเจ็ดอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวเปลี่ยนสถานะและทำลายผลประโยชน์ของผู้นำ

ศักดิ์นาของปัตตานีอย่างสิ้นเชิง ผู้นำเหล่านี้ได้รับแรงสนับสนุนจากประชาชน เพราะในโลกทัศน์ของชาวมลายู การขาด raja คือ การสูญสิ้นของ kerajaan

ทำไมสยามจึงต้องกระชับอำนาจเหนือปัตตานีอีกครั้งด้วยระบบมณฑลเทศาภิบาล ในความเป็นจริง การเปลี่ยนแปลงในการประชันอำนาจของส่วนกลางเหนือท้องถิ่นนี้เกิดขึ้นทั่วอาณาจักร ไม่ได้มุ่งไปที่ปัตตานีเพียงแห่งเดียว และผลกระทบที่เกิดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ก็มีการต่อต้านเกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า การมองประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต้องมองในบริบทของปริมณฑลแห่งอำนาจ ซึ่งมีเขตแดนที่ไม่แน่นอน อำนาจการควบคุมลดหลั่นไปตามระยะทางจากศูนย์กลาง รูปแบบนี้เปลี่ยนไปภายใต้บริบทของจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งผลักดันให้สยามต้องกำหนดเขตแดนและสร้างระบบการปกครองที่ปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ ได้โดยตรงและเป็นเอกภาพ เมื่อกำหนดเขตแดนแล้ว ก็ต้องวางระบบการปกครองที่เป็นเนื้อเดียวกัน สลายอำนาจท้องถิ่น และปกครองออกจากศูนย์กลาง สิ่งนี้คือการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลในสมัยรัชกาลที่ 5

ปัตตานีกับการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นสมัยรัชกาลที่ 5
 ค.ศ. 1896 (พ.ศ. 2439) เริ่มวางนโยบายลดอำนาจเจ้าเมือง
 ค.ศ. 1898 (พ.ศ. 2441) ยกเลิกการผูกขาดภาษีของเจ้าเมือง
 ค.ศ. 1899 (พ.ศ. 2442) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น
 ร.ศ. 116 เริ่มมีข้าหลวงเทศาภิบาลได้รับการต่อต้านจากเจ้าเมืองปัตตานี
 สายบุรี และระแงะ โดยเฉพาะว่าที่เจ้าเมืองปัตตานีคนใหม่ คือ สุลต่าน
 อับดุลกอดีร์นั้นพยายามขอความช่วยเหลือจากสิงคโปร์

ค.ศ. 1901 (พ.ศ. 2444) ช้อบังคับสำหรับการปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง ร.ศ. 120 ลตอำนาจเจ้าเมืองอยู่ภายใต้ข้าหลวงประจำบริเวณ (พระยาศักดิ์เสนา)

ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) สุลต่านอับดุลกอดีร์ของปัตตานี พระยาสายบุรี และพระยาระแงะ ต่อด้านการทำงานของข้าหลวงประจำบริเวณ กรุงเทพฯ ส่งพระยาศรีสหเทพลงไปพร้อมอนุญาตให้ใช้มาตรการเฉียบขาด สุลต่านอับดุลกอดีร์ถูกจับไปพิฆณูโลกและถอดยศหลังปล่อยตัวในอีก 2 ปีต่อมา

ค.ศ. 1906 (พ.ศ. 2449) ประกาศจัดตั้งมณฑลปัตตานี ซึ่งกระบวน การต่อเนื่องไปจนถึงประมาณ ค.ศ. 1915 (พ.ศ. 2458)

ค.ศ. 1909 (พ.ศ. 2452) สยามทำสนธิสัญญากับอังกฤษสละ อำนาจเหนือเกดะห์ กลันตัน ตรังกานู และปะลิส ทำให้ปัตตานีกลายเป็นรัฐมลายูรัฐเดียวที่เปลี่ยนสถานะเป็นหัวเมืองของไทยอย่างสมบูรณ์

การต่อต้านของชาวปัตตานีในช่วงหลัง ค.ศ. 1910 มาจากสาเหตุ 2 ประการ และมีผู้นำ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำศักดิ์ินาจะ ไม่พอใจการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งทำให้สถานะลดลงและสูญเสียอำนาจด้านภาษีอากร และกลุ่มผู้นำศาสนาซึ่งไม่พอใจการเปลี่ยนแปลงด้านการศาลและการใช้กฎหมายไทยว่าส่งผลกระทบต่อ “ความเป็นมุสลิม” ในช่วง ค.ศ. 1910, 1911 มีการต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ จากปัตตานี เช่น กบฏ To' Tae, Haji Bula เป็นต้น แต่ใน ค.ศ. 1922 (พ.ศ. 2465) เกิดการจลาจลครั้งสำคัญ ซึ่งทางการเชื่อว่า สุลต่านอับดุลกอดีร์ซึ่งขณะนั้นลี้ภัยอยู่ที่กลันตันให้การสนับสนุน แต่สาเหตุสำคัญนั้นมาจากการออกพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับใน ค.ศ. 1921 ซึ่งนำมาใช้ในหมู่ชุมชนมุสลิมเพื่อสนับสนุนให้เด็ก ๆ เรียนภาษา

ไทย ซึ่งผู้นำชุมชนมุสลิมมองว่าเป็นความพยายามที่จะทำลายศาสนา-วัฒนธรรม นอกจากนั้น ยังมีความไม่พอใจเกี่ยวกับภาษีอากรที่เก็บเข้าส่วนกลางจากชาวมลายูเป็นจำนวนค่อนข้างมาก ผู้นำศักดิ์นาและผู้นำศาสนาจึงยุยงให้ราษฎรที่บ้านน้ำสาย อำเภอมายอ ไม่จ่ายภาษี ทำให้เกิดการปะทะกันขึ้น ปีต่อมาก็มีการปะทะกันอีกเมื่อมีการกล่าวหาว่า ข้าราชการสั่งปิดโรงเรียนมุสลิมและปอเนาะ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลต้องเปลี่ยนนโยบายใหม่ ในค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) รัชกาลที่ 6 ทรงออกหลักรัฐประศาสนนโยบายบริหารมณฑลปัตตานี ซึ่งสะท้อนลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากหลักรัฐประศาสนนโยบายบริหารราชการมณฑลปัตตานีของรัชกาลที่ 6 เน้นประเด็นสำคัญที่ว่า

- ระเบียบหรือวิธีการปฏิบัติที่ทำให้พลเมืองเห็นว่าเบียดเบียนกดขี่ศาสนาอิสลาม ต้องยกเลิกหรือแก้ไข
- การเก็บภาษีอากร เมื่อรวมแล้วต้องอย่าให้มากกว่าพลเมืองของแคว้นแคว้นที่อยู่ใกล้เคียง
- การกดขี่ของเจ้าพนักงาน เนื่องจากใช้อำนาจในทางที่ผิดหรือดูหมิ่นพลเมืองชาติแขกในฐานะคนต่างชาติ ต้องแก้ไขและระมัดระวังไม่ให้มีขึ้น
- ข้าราชการที่แต่งตั้งออกไปต้องเลือกเฟ้น อย่าสักแต่ส่งไป หรือส่งไปเป็นทางลงโทษ เพราะเลว

ระหว่าง พ.ศ. 2466 - 2481 การใช้นโยบายผ่อนปรนทางศาสนา-วัฒนธรรมของรัฐ ทำให้การต่อต้านลดลง นอกจากนี้ ผู้นำปัตตานีเริ่มรู้ว่าไม่สามารถพึ่งพารัฐมลายูตอนเหนือได้มากเท่าที่ควร เพราะอำนาจของอังกฤษกระชับแน่นขึ้น ประกอบกับสุลต่านอับดุล-

กอดิร กามารุดดิน เสด็จถึงหวงคต ค.ศ. 1933 อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่ทำให้การต่อต้านรัฐไทยลดน้อยลงในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งทำให้ผู้นำมุสลิมมีความหวังที่จะเรียกร้องสิทธิของชุมชนผ่านกระบวนการประชาธิปไตย

ดังนั้น หากจะสรุปความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่าเป็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของ “ดินแดน” เป็นสำคัญ สำหรับผู้นำของสยาม การกำหนด “พระราชอาณาเขต” และการสร้างเอกภาพในการปกครองเพื่อพัฒนาประเทศเป็นมาตรการจำเป็นภายใต้แรงกดดันของระบอบอาณานิคมตะวันตก โดยถือว่าปัตตานีเป็นดินแดนของสยามอยู่แล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 แต่สำหรับชาวปัตตานี การกำหนด “พระราชอาณาเขต” หมายถึง การถูกตัดขาดจากโลกมลายู-มุสลิม การสูญเสียอำนาจในการปกครองตนเอง และการถูกบังคับให้กลายเป็นดินแดนของสยามโดยการใช้กำลัง เหตุการณ์นี้ได้กลายเป็นสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่ปัตตานีใช้ในการอ้างอิงสิทธิชอบธรรมในการต่อต้านการบูรณาการของรัฐไทย การต่อต้านของปัตตานีก่อน พ.ศ. 2475 นั้นจึงเป็นการต่อต้านกระบวนการบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสยามในแง่ของเขตแดนและอำนาจการปกครองตนเอง เป็นการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์จากระบบประเทศราชมาสู่ระบบรัฐชาติ และต้องการให้ความสัมพันธ์กลับคืนสู่สภาพเดิมมากกว่าที่จะเน้นเรื่องแยกดินแดนและเป็นการต่อต้านที่มีผู้ต่อต้านหลัก คือ กลุ่มผู้ปกครองท้องถิ่นที่สูญเสียอำนาจ ส่วนราษฎรนั้นจะสนับสนุนเมื่อรู้สึกว่าเป็นเจ้านายของตนหรือตนเองถูก “รังแก” จากข้าราชการสยาม เรื่องของเชื้อชาติศาสนายัง

ไม่ได้เข้ามาเป็นประเด็นหลัก ประเด็นหลักคือเรื่องของดินแดนหรือบ้านเมืองที่ชาวปัตตานีมองว่าถูกยึดครองด้วยกำลัง

ปัตตานีกับชาตินิยมไทย : การต่อต้านของชาวปัตตานีต่อการบูรณาการทางวัฒนธรรมของรัฐไทย (พ.ศ. 2475 - 2510)

หากชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้หวังว่าจะสามารถเรียกร้องสิทธิของตนเองผ่านกระบวนการประชาธิปไตยก็จะต้องพบกับความผิดหวัง ทั้งนี้ เนื่องจากการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 นั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสร้าง “รัฐชาติไทยสมัยใหม่” ที่เน้นความเป็นชาติและเอกภาพของคนในประเทศมากขึ้นกว่าในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เราสามารถเทียบเคียงการปฏิวัติ 2475 ของสยามกับระยะที่มีความเคลื่อนไหวด้านชาตินิยมในดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกได้ เมื่อปฏิวัติสำเร็จ คำว่า “อำนาจอธิปไตยของปวงชน” ทำให้เกิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง “รัฐ” กับ “ประชาชน” สำหรับรัฐชาติไทยสมัยใหม่ ความสัมพันธ์เปลี่ยนจาก “ราชอาณาจักร” กับ “พระราชกรัร” มาเป็น “รัฐ” กับ “พลเมือง” ความเป็นพลเมืองถูกกำหนดว่าควรมีเอกภาพโดยเน้น “ความเป็นไทย” ได้แก่ เชื้อชาติไทย ศาสนาพุทธ และพระมหากษัตริย์ เป็นลักษณะเด่น ดังนั้น กระบวนการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่เท่าที่ผ่านมาจึงถูกมองว่ายังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะเน้นเรื่องการกำหนดเขตแดน และระบบการปกครองจากส่วนกลางที่เป็นหนึ่งเดียว แต่ยังไม่ได้เน้น “ความเป็นไทย”

การสร้าง “ความเป็นไทย” เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในช่วงรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลัง พ.ศ. 2481 นโยบายของรัฐบาลช่วงนี้เน้นการสร้างอัตลักษณ์ด้านเชื้อชาติ การรวม “ชนชาติไต” และการทำให้เกิดความทันสมัยด้วยวิธีบังคับ ดังปรากฏเป็นข้อบังคับที่เรียกว่า “รัฐนิยม” ข้อบังคับเหล่านี้กระทบอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ (มลายู) และศาสนา (อิสลาม) ของชาวปัตตานีโดยตรง ดังนั้น แม้ว่าจะมีการต่อต้านรัฐสยามในอดีต แต่จุดนี้เองที่ความต้องการจะแยกดินแดนไปรวมกับรัฐมลายูอื่น ๆ เกิดขึ้น และจุดเดียวกันนี้ที่ทำให้ปัจจัยด้านเชื้อชาติ-ศาสนาเข้ามาเป็นองค์ประกอบของความขัดแย้งอย่างถาวร เราสามารถยกตัวอย่างของปัตตานีภายใต้นโยบาย “ชาตินิยมทางวัฒนธรรม” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แก่ ประเด็นเรื่องกฎหมายและศาล จาก พ.ศ. 2466 มาจนถึง พ.ศ. 2486 มีการอนุญาตให้ใช้กฎหมายอิสลามในกรณีครอบครัวและมรดก โดยการพิจารณาของศาลโต๊ะกอฎี หลัง พ.ศ. 2475 ตำแหน่งโต๊ะกอฎีเปลี่ยนเป็นตำแหน่งตะโต๊ะยุติธรรม แต่ทั้งสองกรณีจะต้องพิจารณาร่วมกับศาลไทย คล้ายเป็นที่ปรึกษา พ.ศ. 2482 นโยบายรัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้เกิดการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ 6 ว่าด้วยครอบครัวและมรดก แทนการใช้กฎหมายอิสลาม และยกเลิกตำแหน่งตะโต๊ะยุติธรรมใน พ.ศ. 2487 นอกจากนี้ หลังการประกาศใช้รัฐนิยม ใน พ.ศ. 2482 ชาวมลายูถูกห้ามไม่ให้แต่งกายแบบดั้งเดิม เช่น โปกศีระะ นุ่งโสร่ง การใช้ภาษามลายูและกฎหมายอิสลามถูกยกเลิก เป็นนโยบายชาตินิยมที่ทำให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมโดยการบังคับ (forced assimilation) ผลที่เกิดขึ้นคือ

การอพยพย้ายถิ่น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนสำคัญหลายคน การต่อต้าน
 จักรวรรดิอังกฤษ และที่สำคัญคือทำให้เกิดการกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยม
 มลายู-มุสลิมขึ้นเช่นกัน ผู้นำมลายูพลัดถิ่นรวมตัวกันขึ้นภายใต้องค์กร
 GAMPAR หรือสมาคมชาวมลายูแห่งปัตตานีอันไพศาล เตรียมเรียก
 ร้องการปกครองตนเองหรือเรียกร้องเอกราชให้กับจังหวัดชายแดน
 ภาคใต้หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ในการเคลื่อนไหวของชุมชนมุสลิมเพื่อต่อต้านนโยบายบูรณาการ
 วัฒนธรรมของรัฐไทยนั้น เราสามารถแยกการเคลื่อนไหวออกเป็น 2
 สาย ได้แก่

สายที่ 1 เป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่พยายามเรียกร้อง
 ต่อประชาคมโลกให้เข้ามาผลักดันให้มีการกำหนดเขตแดนใหม่ เพื่อที่
 ปัตตานีจะได้เป็นอิสระจากไทยหรือเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ British
 Malaya นำโดย ตวนกูมาห์ยิดดิน (Tengku Mahyiddin) ลูกของตวนกูอัปดุล
 กอดีร์ สุลต่านองค์สุดท้ายของเมืองปัตตานี

สายที่ 2 เป็นการเคลื่อนไหวภายในประเทศ นำโดยผู้นำศาสนา
 โดยเฉพาะหะยีสุหลง แต่ก็มีความสัมพันธ์กับสายแรก เชื่อกันว่า หะยี
 สุหลงให้การสนับสนุนตวนกูมาห์ยิดดิน และหากมีการแยกดินแดนจริง
 ก็พร้อมที่จะให้ตวนกูมาห์ยิดดินเป็นสุลต่านของปัตตานี

การเรียกร้องของปัตตานีไม่ได้รับแรงสนับสนุนจากประชาคม
 โลกเท่าที่ควร และอังกฤษก็ไม่สามารถผลักดันให้มีการกำหนดเขตแดน
 ใหม่ได้ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้น
 ขึ้นมากพอที่จะทำให้รัฐบาลไทยต้องเปลี่ยนแปลงท่าที ดังนั้น ระหว่าง พ.ศ.
 2488 - 2489 นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม เป็น

ความพยายามผ่อนปรนและให้สิทธิในการใช้กฎหมายอิสลามบางส่วนคืน เช่น มีการแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีและกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลาม และมีการรื้อฟื้นตำแหน่งตะโตะยุติธรรม หากพิจารณาสิ่งที่รัฐบาลยอมให้แก่ชาวมุสลิมจะเห็นว่า แม้จะเป็นมาตรการที่ประนีประนอมมากขึ้น แต่ก็ส่งผลทำให้รัฐบาลสามารถเข้าควบคุมองค์กรศาสนาของชาวมุสลิมได้มากขึ้นด้วย สิ่งที่เห็นได้คือ ณ จุดนี้ รัฐบาลไทยพร้อมที่จะรับการดำรงอยู่ของชุมชนมุสลิมที่เป็น “คนไทย” แต่จะเบนความสนใจออกจากความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติกับศาสนา ดังนั้น **จุดเน้นคือ “ไทยมุสลิม” ไม่ใช่ “มลายูมุสลิม”** มาตรการเหล่านี้ได้ผลไม่เต็มที่และยังก่อให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำศาสนาด้วยตนเอง นอกจากนั้น เมื่อมีมาตรการออกมาแล้วไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้นำศาสนาบางคน ก็ทำให้รัฐบาลเริ่มเฟื่องเลี้ยง เห็นได้ในกรณีของหะยีสุหลง

เรื่องราวของหะยีสุหลง (2438 - 2497) ถือเป็นจุดหักเหที่สำคัญที่ทำให้ศาสนาอิสลามและผู้นำทางศาสนาเข้ามามีบทบาทในการต่อต้านรัฐไทยมากขึ้น หะยีสุหลงเป็นชาวปัตตานีที่เดินทางไปเล่าเรียนศาสนาที่เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ภูมิหลังทางการศึกษาดังกล่าวทำให้เขามีมุมมองต่อสังคมอิสลามที่เคร่งครัด ใน พ.ศ. 2470 เขากลับจากเมกกะมาเปิดโรงเรียนสอนศาสนาที่ปัตตานี ต่อมาได้เป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัด แต่คัดค้านการตั้งตะโตะยุติธรรมและการจัดทำประมวลกฎหมายอิสลาม พร้อมกับต้องการให้แยกศาลอิสลามจากศาลไทย (legal autonomy) ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2490 หะยีสุหลงได้เสนอข้อเรียกร้อง 7 ประการต่อรัฐบาล ซึ่งไม่ได้รับ

การตอบรับ ต่อมาเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2491 หนะยีสุหลงทำหนังสือ จันทานุมัติให้ตวนกูมาหียัดดินเป็นตัวแทนเจรจากับรัฐบาลไทย และมีข่าวว่าจะบอยคอตการเลือกตั้ง จึงถูกจับกุมเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2491 ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านการจับกุมจากชุมชนมุสลิมหลายพื้นที่ และมีการปะทะกัน

ข้อเรียกร้อง 7 ประการ (local autonomy)

1. ให้มีข้าหลวงใหญ่ที่มีอำนาจเต็มในการปกครองสี่จังหวัด เป็นผู้ที่ประชาชนใน 4 จังหวัดเป็นผู้เลือก
2. ภาษีและรายได้ที่เก็บได้ในสี่จังหวัดให้ใช้จ่ายเฉพาะท้องถิ่น
3. ให้มีการเรียนภาษามลายูในชั้นประถมศึกษา
4. ให้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการคู่ไปกับภาษาไทย
5. ข้าราชการในสี่จังหวัดต้องเป็นชาวมุสลิม 80%
6. ให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้ออกกฎหมายเกี่ยวกับศาสนาและประเพณี
7. ให้แยกศาลศาสนาออกจากศาลจังหวัด โดยให้ศาลศาสนามีอำนาจเต็มในการพิจารณาคดี

ข้อเรียกร้องทั้งเจ็ดประการนี้แสดงจุดยืนและความต้องการของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก เป็นข้อเรียกร้องที่ไม่ได้พูดถึงการแยกดินแดน แต่เน้นการปกครองตนเอง (local autonomy) ถึงกระนั้น ข้อเรียกร้องดังกล่าวก็เป็นการเรียกร้องเกินกว่าที่รัฐไทยจะสามารถให้ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากสิ่งที่รัฐบาลไทยพร้อมที่จะยอมรับคือให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา ยอมรับว่าประชาชนในจังหวัดชายแดนเป็นชาวมุสลิม แต่ไม่พร้อมที่จะรับว่าคนเหล่านี้ไม่ใช่คนไทย (จึงต้องปกครองตนเองภายใต้รัฐไทย) ไม่

พร้อมที่จะให้มีการแบ่งแยกภายใต้พื้นฐานของเชื้อชาติและพื้นที่ ดังนั้น ในสายตาของรัฐบาลไทยเห็นว่า ผู้นำกลุ่มต่อต้านปัตตานีเรียกร้องมากไป ขณะเดียวกัน สถานการณ์ถูกทำให้เลวลงโดยการดำเนินนโยบายแข็งกร้าวของรัฐบาลไทย โดยเฉพาะหลังจากวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง สถานการณ์ยิ่งตึงเครียดเพิ่มขึ้น วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2491 เกิดเหตุการณ์ที่ “ดุซงญอ” (Dusun Nyor) จังหวัดนราธิวาส มีการก่อการจลาจล โดยเชื่อว่านำโดยโต๊ะครู หะยีอับลูเราะห์มาน หรือโต๊ะเประ การต่อสู้ทำให้ชาวมลายูตายกว่า 400 คน และตำรวจ 30 คน มีการอพยพของชาวบ้านสองถึงหกพันคน ชาวมุสลิมในปัตตานีกล่าวสองแสนห้าหมื่นคนเซ็นชื่อในใบฎีกาเรียกร้องให้สหประชาชาติเข้ามาแทรกแซง รัฐบาลต้องประกาศกฎอัยการศึกและส่งกำลังทหารลงไป โดยอ้างว่าไปปราบคอมมิวนิสต์ ต่อมาในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 หะยีสุหลงถูกพิพากษาให้จำคุก 7 ปี แต่ติดคุกอยู่ 3 ปีครึ่ง ก็ได้รับการปล่อยตัวในปี พ.ศ. 2485 อย่างไรก็ตาม อีก 2 ปีต่อมา หะยีสุหลงถูกเรียกตัวไปสอบสวนและหายตัวไป เข้าใจว่าถูกฆ่า

เท่าที่ผ่านมา การต่อต้านการบูรณาการของรัฐไทยจะกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มผู้นำศักดินา คือพวกเชื้อพระวงศ์เก่า แต่บทบาทของผู้นำศาสนาและความรุนแรงที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้การต่อต้านขยายตัวไปสู่ประชาชนระดับล่าง นอกจากนี้ยังทำให้เรื่องของดินแดน เชื้อชาติ และศาสนาถูกโยงเข้าด้วยกัน ความล้มเหลวของชาวปัตตานีในการเรียกร้องเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีปัจจัยมาจากการที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษด้วยเหตุผลทางการเมืองระหว่างประเทศ และการที่อังกฤษต้องพึ่ง

ไทยในเรื่องข้าวและการปราบปรามคอมมิวนิสต์ นอกจากนั้น ผู้นำการต่อต้านยังไม่สามารถผลักดันข้อเรียกร้องไปสู่ประชาคมโลกได้ และต้องเผชิญกับการปราบปรามภายในประเทศและการสูญเสียผู้นำสำคัญเช่นหะยีสุหลง แต่ความล้มเหลวก็ส่งผลต่อเนื่องมาสู่การต่อสู้ในระยะต่อไป กล่าวคือ ทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวขององค์กรประกอบต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ต้องการต่อต้านรัฐไทย เป็นครั้งแรกที่การต่อต้านเป็นการกระทำร่วมกันภายใต้ผู้นำและมีทิศทาง-ประเด็นชัดเจน ทำให้เรื่องราวของปัตตานีเข้าไปอยู่ในสายตาของชาวโลก และที่สำคัญคือ มีการคลี่คลายของการต่อต้านจากระดับผู้นำสู่มวลชน จากการเมืองสู่ศาสนาศาสนาก้าวเข้ามามีความสำคัญสูงสุดในฐานะสัญลักษณ์ของการต่อสู้ และเอกราชคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของการต่อสู้ โดยไม่จำเป็นต้องรวมตัวกับรัฐมลายูอื่น ๆ แต่อย่างใดเลย

จากขบวนการต่อต้านรัฐไทยของชาวมลายูมาสู่ การแบ่งแยกดินแดนของชาวมุสลิม (from Malay Resistance Movement to Muslim Separatism)

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลังจากจอมพลสฤษดิ์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี คือ เปลี่ยนวิธีการสร้าง “เอกภาพ” จาก political-cultural integration มาเป็นการทำผ่าน socio-economic development เน้นการเปลี่ยนโรงเรียนปอเนาะให้เป็นโรงเรียนเอกชนที่รัฐเข้าควบคุม เน้นการดึงคนรุ่นใหม่มาเป็นข้าราชการ เน้นการสร้างนิคมสร้างตนเอง ซึ่งนำคนไทยในบริเวณอื่นเข้าไปอยู่เพื่อให้สัดส่วนประชากรมีความสมดุลมากขึ้น นโยบายเหล่านี้ไม่สร้างความเป็น

อันหนึ่งอันเดียว แต่กลับเป็นเชื้อไฟให้กับขบวนการแบ่งแยกดินแดน ที่สำคัญได้แก่

- National Liberation Front of Patani (BNPP)
- National Revolutionary Front (BRN)
- Patani United Liberation Organization (PULO)
- United Fronts of Patani Fighters (BBMP)

องค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรติดอาวุธ ทำงานใต้ดิน และมีจุดหมายในการปลดปล่อยปัตตานีให้เป็นอิสระ ส่วนใหญ่มีผู้นำศาสนาและครูสอนศาสนาเป็นแกนนำ เหตุผลที่การต่อสู้ไม่ขยายตัวในช่วงทศวรรษ 1970 เชื่อว่าเพราะไม่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกและไม่ได้รับการสนับสนุนจากมาเลเซีย

บทวิเคราะห์สรุป

เราได้มองย้อนหลังกลับไปในประวัติศาสตร์ของดินแดน ซึ่งปัจจุบันคือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส ซึ่งกำลังประสบกับปัญหาความไม่สงบที่ต่อเนื่องและรุนแรง เราได้เห็นแล้วว่า ทั้งสามจังหวัดดังกล่าวมีรากฐานความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และการคลี่คลายของประวัติศาสตร์ของตนเอง โดยมีจุดเริ่มต้นในอดีตเป็นชุมชนบนเส้นทางการค้าระหว่างอินเดียกับจีน ซึ่งผ่านบริเวณคาบสมุทรมลายูได้คอคอดกระลงไป รู้จักกันในนามของ อาณาจักรลังกาสุกะ อาณาจักรนี้น่าจะเป็นศูนย์รวมของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ มีร่องรอยของวัฒนธรรมฮินดู-พุทธมหายาน และมีหลักฐานที่พอจะยืนยันว่า อาณาจักรนี้มีความสัมพันธ์กับอาณาจักร

ศรีวิชัย ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 9 - 12 ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 14 - 15 ชุมชนที่รู้จักกันในนามอาณาจักรลังกาสุกะนั้น มีการปรับเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการค้า จึงเกิดการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางของชุมชนจากตอนในมายังบริเวณที่ติดทะเลเพื่อรองรับเส้นทางการค้าใหม่ ศูนย์กลางใหม่ของอาณาจักรลังกาสุกะคือ เมืองท่าที่รู้จักกันต่อมาในนาม “ปัตตานี” การย้ายที่ตั้งมายังปัตตานีประจวบกับตัวแปรที่สำคัญอีก 2 ประการ คือ การอพยพเพิ่มเข้ามาของชาวมลายูและการเข้ามาของศาสนาอิสลาม ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นศาสนาที่แพร่ขยายเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากตะวันออกกลางและอินเดียผ่านทางการค้า ดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รับศาสนาอิสลามในระยะแรกมักจะเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญ เช่น ปาไซบัน เกาะสุมาตรา มะละกา และปัตตานี การเกิดขึ้นของเมืองท่าเพื่อรองรับการขยายตัวของการค้า การขยายตัวของชุมชนชาวมลายู และการรับศาสนาอิสลาม ทั้งสามประการนี้ทำให้เกิดศูนย์อำนาจที่มีลักษณะเป็นรัฐการค้าเล็ก ๆ ของชาวมลายูกระจายอยู่ทั่วไป บนคาบสมุทรมลายูและสุมาตราตะวันออกเฉียงมีเอกลักษณ์ทางเชื้อชาติ-วัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน คือเป็นรัฐมลายู-มุสลิม แต่ขณะเดียวกันก็มีการแข่งขันซึ่งกันและกันทางการเมืองและการค้า ปัตตานีก็เป็นหนึ่งในจำนวนรัฐมลายู-มุสลิมเหล่านี้ แต่เนื่องจากทำเลที่ตั้งที่อยู่ทางตอนเหนือของคาบสมุทรมลายู ปัตตานีและรัฐมลายู-มุสลิมอีกรัฐหนึ่งคือเกดะห์หรือไทรบุรี จึงมีลักษณะเฉพาะตัวอีกอย่างหนึ่งคือเป็นดินแดนที่เชื่อมต่อกับรัฐมลายูตอนล่างกับอาณาจักรไทยทางตอนเหนือ ประวัติศาสตร์ปัตตานีจึงมีบริบทพิเศษเพิ่มเติมจากรัฐมลายูอื่น ๆ คือบริบทความสัมพันธ์กับ

อาณาจักรไทย

ในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18 เราคงไม่ปฏิเสธว่า ศูนย์อำนาจไทยหลายแห่งและในหลายช่วงเวลาสามารถขยายอิทธิพลทางการเมืองลงไปยังคาบสมุทรมลายู เช่น สุโขทัย อโยธยา และที่ใกล้กับรัฐมลายูมากที่สุดคือนครศรีธรรมราช แต่การมอง “อำนาจการปกครอง” หรือ “สิทธิเหนือดินแดน” ปัตตานีของชาวไทยในอดีต ต้องอยู่ภายใต้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรและรัฐในสมัยจารีต ซึ่งเป็น “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” (power relation) มากกว่าการมีอำนาจหรือสิทธิครอบครอง (sovereignty) ที่แท้จริง ในสมัยจารีต รัฐใหญ่น้อยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเข้าใจเป็นอันดีว่า ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันของคนในสังคมนั้นไม่มีผู้ใดที่เล็กกว่าหรืออ่อนแอกว่า จะต้องยอมอ่อนน้อมต่อผู้ที่มีความเข้มแข็งมากกว่า トラบเท่าที่ความเข้มแข็งหรือความสามารถที่จะให้ทั้งคุณและโทษต่อรัฐเล็กที่ไม่สวมวิกตียังคงมีอยู่ นี่คือรากฐานของระบบความสัมพันธ์ที่เรียกว่าระบบประเทศราชหรือระบบบรรณาการ ภายใต้ความสัมพันธ์เช่นนี้ รัฐทุกรัฐไม่ว่าเล็กหรือใหญ่มีอิสระในการจัดการปกครองภายในของตนเอง (local autonomy) แต่รัฐเล็ก ๆ จะไม่มีเอกราชที่สมบูรณ์ ต้องยอมรับอำนาจของรัฐที่ใหญ่และเข้มแข็งกว่า ในลักษณะของการตอบแทนซึ่งกันและกัน รัฐใหญ่ต้องให้ความคุ้มครอง ขณะที่รัฐเล็กมอบผลประโยชน์ ภาษีอากร กำลังคน และการแสดงความสวามิภักดิ์ตามคำเรียกร้องของรัฐใหญ่ ความสัมพันธ์เช่นนี้เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเมื่อสมดุลอำนาจเปลี่ยนไป เช่น เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า รัฐบริวารทั้งหลายก็จะเป็นอิสระจนกว่าอยุธยาจะฟื้นตัวสามารถแสดงอำนาจให้ประจักษ์อีกครั้งหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับไทย

ก่อนหน้าคริสต์ศตวรรษที่ 18 ก็จะเป็นเช่นนี้ ดังนั้น การรับรู้ที่
 บัตตานีเป็น “เมืองขึ้น” ของไทยมาช้านานนั้นถูกต้อง แต่การรับ
 รู้ว่า บัตตานีเป็นดินแดนของไทยมาแต่โบราณนั้นไม่ถูก

จุดหักเหที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า
 “ปัญหาชายแดนภาคใต้” จึงเริ่มขึ้น เมื่อรูปแบบความสัมพันธ์ที่ยืด
 หยุนและเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนไป กล่าวคือ เมื่อไทย
 เริ่มมองเห็นความจำเป็นที่จะควบคุมบัตตานีอย่างกระชับแน่นขึ้น โดย
 ควบคุมเป็น “หัวเมืองชั้นนอก” ของไทย แทนที่จะเป็น “เมืองขึ้น” หรือ
 “หัวเมืองประเทศราช” กระบวนการนี้เริ่มต้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อ
 บัตตานีถูกแบ่งแยกออกเป็นเจ็ดหัวเมืองและขึ้นกับสงขลา ขึ้นตอน
 ของการบูรณาการบัตตานีเข้าเป็นดินแดนของไทยดำเนินอย่างชัดเจน
 อีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการยกเลิกตำแหน่งพระยาเมืองของ
 เมืองทั้งเจ็ดและจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล และขึ้นตอนดังกล่าวไป
 เสรีจสมบูรณเมือบริวณที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นรัฐบัตตานีกลายเป็นจังหวัด
 บัตตานี นราธิวาส และยะลาของไทย สำหรับเหตุผลความจำเป็นที่ไทย
 ต้องบูรณาการบัตตานีเข้าเป็นดินแดนของไทยนั้นเป็นที่เข้าใจได้ เพราะ
 เป็นความพยายามที่จะป้องกันการรุกรานเข้ามาของอาณานิคมตะวันตก
 และอยู่ภายใต้กระแสการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ที่ต้องกำหนดเขตแดน
 ให้ชัดเจน สร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การกระทำ
 ดังกล่าวก่อให้เกิดความแตกต่างในมุมมอง (perspective) ระหว่างชาว
 ไทย รัฐไทยกับชาวบัตตานีรวมถึงชาวมลายู-มุสลิมอื่น ๆ ด้วย กล่าว
 คือ ในสายตาของชาวบัตตานีจะมองว่า บ้านเมืองและผู้คนถูกรวมเข้า
 มาอยู่ภายใต้รัฐไทยด้วยการใช้กำลังบังคับ จุดนี้ได้กลายเป็นข้ออ้าง
 เกี่ยวกับสิทธิชอบธรรมของชาวบัตตานีในการต่อต้านการบูรณาการ

ของรัฐไทย

ปัญหาของชายแดนภาคใต้จึงเป็นปัญหาที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเมือง (ไทย-ปัตตานี) ภายใต้กระบวนการของการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา กระบวนการสร้างชาติของไทยได้ปรากฏเป็นนโยบายต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนในวงกว้างตลอดทั่วทั้งประเทศ และการต่อต้านต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงแต่ละระลอกก็ไม่ได้เกิดที่ชายแดนภาคใต้แห่งเดียว แต่เราต้องยอมรับว่าไม่มีที่ไหนในประเทศไทยที่การต่อต้านนโยบายของรัฐในการสร้างชาติไทยเกิดขึ้นมากและต่อเนื่องเท่าในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ ทั้งนี้ เนื่องจากนโยบายที่ใช้ในการสร้างชาติของไทยมีผลกระทบโดยตรงและในทางลบต่อเอกลักษณ์ของชุมชนมลายู-มุสลิมของปัตตานี เราสามารถยกตัวอย่างนโยบายดังต่อไปนี้

1. การล้มเลิกอำนาจและการดำรงอยู่ของราชวงศ์มลายู-มุสลิมที่ปกครองเจ็ดหัวเมือง การจัดเก็บภาษีอากรเข้าสู่ศูนย์กลาง และการปฏิรูปการศาลที่ทำให้ทุกชุมชนต้องเลิกใช้กฎหมายประเพณี มาใช้กฎหมายกลางที่มีแบบอย่างมาจากตะวันตก ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5

2. การออกพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีผลทำให้เด็กชาวมลายู-มุสลิมต้องเรียนภาษาไทยและเรียนสายสามัญแทนการสอนศาสนาในปอเนาะ และการกระจายแนวคิดชาตินิยมที่เน้นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

3. การใช้นโยบายรัฐนิยม ซึ่งเป็นลักษณะชาตินิยมชาวจัด ที่ต้องการให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ด้วยวิธีบังคับของ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีผลต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในด้าน
ศาสนา การศาล และการดำเนินชีวิต

4. การใช้นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เน้นการควบคุม
โรงเรียนสอนศาสนา การเปลี่ยนชาวมลายู-มุสลิมให้เป็นข้าราชการ
ไทย และการสร้างนิคมสร้างตนเองที่นำคนไทยจากบริเวณอื่นอพยพ
เข้าไปยังจังหวัดชายแดนภาคใต้ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

สิ่งที่จะลืมไม่ได้คือการใช้นโยบายและมาตรการ “สร้างชาติ”
เหล่านี้ เกิดขึ้นภายใต้สภาวะทางการเมืองของประเทศที่ไม่มีกลไกต่อ
รองให้กับชุมชนระดับกลางและประชาชนอย่างแท้จริง และเชื่อว่า รัฐ
เองก็ได้พยายามจะเข้าถึงข้อมูลและความรู้สึกของคนในท้องถิ่นไม่
ว่าจะเป็นท้องถิ่นใด ๆ ก็ตาม การสร้างชาติช่วงแรกอยู่ภายใต้ระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในระยะต่อมาแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองให้เป็นประชาธิปไตย แต่ระบบประชาธิปไตยรัฐสภาของไทย
จนมาถึง พ.ศ. 2516 ถือได้ว่าล้มเหลวและไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชน
มีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น ช่องทางในการสื่อสารระหว่างรัฐบาล
และชุมชนจึงถูกปิดกั้น และการแสดงออกถึงความไม่พอใจทำได้สถาน
เดียวคือการก่อความไม่สงบในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการแก้ไขปัญหาคความ
ไม่สงบที่เกิดขึ้น มักจะทำได้ด้วยการใช้กำลังปราบปรามและการจับกุม
ผู้ต้องสงสัย

ในส่วนของกลุ่มผู้ต่อต้าน ซึ่งได้แก่ ชาวมลายู-มุสลิมในดินแดน
ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นรัฐปัตตานีนั้น ก็ได้พัฒนารูปแบบของการต่อต้านไป
มาก จากจุดแรกที่เป็นเพียงการต่อต้านของผู้นำศักดิ์ดินาต่อการสูญเสีย
สถานะความเป็นกษัตริย์และผลประโยชน์ที่เคยได้รับ กล่าวได้ว่า
นโยบายสร้างชาติของไทยที่ส่งผลกระทบต่อตัวตนความเป็นสังคม

มลาญ-มุสลิมของบริเวณนี้ ทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวขององค์ประกอบต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ต้องการต่อต้านรัฐไทยมากขึ้น มีการคลี่คลายของการต่อต้านจากระดับผู้นำสู่มวลชน จากการเมืองสู่ศาสนา จากผู้นำศักดิ์ดิโนหรือผู้นำทางการเมืองมาสู่ผู้นำศาสนา ศาสนาก้าวเข้ามามีความสำคัญสูงสุดในฐานะสัญลักษณ์ของการต่อสู้ และเอกราชคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของการต่อสู้

ศาสนาของผู้ถูกกดขี่ [Religion of the oppressed]*

เหตุการณ์วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547 ที่มัสยิดกรือเซะ คือ สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้ามาถึงบางอ้อในเรื่องความขัดแย้งที่รุนแรงในสาม จังหวัดภาคใต้ที่มีมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายเดือน สิ่งที่เคยคิด กันต่าง ๆ นานา เช่น เป็นเรื่องการแบ่งแยกดินแดน เป็นปัญหา ยาเสพติด หรือแม้กระทั่งการสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ของกลุ่มผลประโยชน์หลายฝ่ายได้ลดลงไป และหันมาเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ยาก จะทำความเข้าใจแก่คนทั่วไปในสังคมไทยได้ในขณะนี้

เรื่องนั้นก็คือ ความเชื่อทางศาสนาที่เปลี่ยนไปของคนกลุ่ม ใหม่ในสังคมมุสลิมนั่นเอง

เหตุเกิดที่กรือเซะคือปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็น โดยบุคคล กลุ่มหนึ่งที่มีคนรุ่นหนุ่มเป็นส่วนใหญ่ เข้าไปทำพิธีทางศาสนาพร้อมกับ

* เก็บความจาก ศรีศักร วัลลิโภดม, 2547, “ศาสนาของผู้ถูกกดขี่ (Religion of the oppressed),” *จดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์*, [www.lek-prapai.org], (49) (กรกฎาคม-สิงหาคม 2547), หน้า 1 - 3.

คนในท้องถิ่น ประกาศการต่อสู้กับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองด้วยการออกไปทำร้าย ซึ่งอาวุธ แล้วยึดมัสยิดเป็นสถานที่ต่อสู้จนถูกฆ่าตายหมด **การต่อสู้ของคนเหล่านี้** ถ้าหากมุ่งให้ได้ชัยชนะแล้วก็จะเห็นว่าเป็นการกระทำที่โง่เขลาและบ้าบิ่น เพราะไม่มีทางสู้กับกำลังทั้งอาวุธและคนของบ้านเมืองได้ แต่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วกลับ**แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์และการวางแผนที่จะต่อสู้จนตัวตายอย่างชัดเจน** เป็นการกระทำที่มีสติสัมปชัญญะที่เกินกว่าความต้องการใด ๆ ในทางวัตถุที่เป็นสำนึกทางปัจเจกจะครอบงำและผลักดันได้

การต่อสู้และการตายกันเป็นหมู่แบบนี้จะเป็นอย่างไรไปไม่ได้ นอกจากเรื่องของความเชื่อทางศาสนา

เมื่อมาถึงตรงนี้ก็คิดว่า คนทั่วไปในสังคมไทยยังคงเข้าใจยากอันเนื่องมาจากการ**ไม่เข้าใจว่าศาสนาเป็นอย่างไร** เพราะคนไทยส่วนใหญ่คุ้นเคยกับศาสนาที่ตนนับถือเท่านั้น อย่างเช่น คนที่นับถือพุทธศาสนาก็มองอะไรเป็นพุทธไปหมด จนเอาค่านิยมของความเป็นพุทธไปตัดสินคนที่นับถือศาสนาอื่นในเรื่องดีหรือไม่ดี นอกจากนั้น ยังมองอะไรต่ออะไรทางศาสนาในลักษณะที่เป็นภาพนิ่งอีกด้วย คือ ถ้าอะไรผิดไปจากสิ่งที่เคยเชื่อเคยปฏิบัติแล้วเป็นอันผิดแถมไปหมด

ในที่นี้จึงต้องอาศัยหลักทางมานุษยวิทยาทำความเข้าใจกันถึงเรื่องศาสนาเสียก่อน **การมองศาสนานั้นมองได้ 2 อย่าง อย่างแรกมองในลักษณะที่เป็นปรัชญาอันเป็นเรื่องขาวและดำและมีลักษณะที่หยุดนิ่ง** อย่างเช่นการมองว่า พระพุทธเจ้าสอนอะไร หรือพระเป็นเจ้าตรัสอะไรไว้ เป็นต้น

กับ**อย่างที่สอง**อันเป็นเรื่องสีเทา ๆ ที่มีลักษณะเคลื่อนไหวเป็นการมองจากคนที่นับถือศาสนานั้น ๆ ว่า**เชื่อถืออย่างไรและ**

แสดงออกมาในทางปฏิบัติอย่างไร อันเป็นเรื่องของการมองศาสนาในบริบททางสังคม เวลา และพื้นที่ ดังนั้น ถ้าหากมองศาสนาในลักษณะที่สอง อันเป็นเรื่องศาสนากับสังคมแล้ว จึงจะแลเห็นภาพพจน์ของความเชื่อทางศาสนาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนมุสลิมที่ผู้ตายที่มีสยิดกรือเซะได้

สิ่งแรกที่แลเห็นได้คือ คนมุสลิมที่ก่อความรุนแรงจนตัวตายนั้นไม่ใช่คนมุสลิมทั้งหมดในสังคมมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ หากเป็นกลุ่มหนึ่งพวกหนึ่งที่อยู่ในสังคมใหญ่ อีกทั้งความเชื่อก็เป็นสิ่งที่ปรับปรุงขึ้นใหม่จากฐานความเชื่อทางปรัชญาแต่เดิม แล้วนำเอาลัทธิความเชื่อใหม่นั้นมาปฏิบัติ ทั้งในด้านพิธีกรรมและการเคลื่อนไหวเพื่อประกาศความเป็นคนในศาสนาใหม่นั้น

ถ้าหากมองศาสนาใหม่และการเคลื่อนไหวทางศาสนา (Religious movement) ในมิติทางสังคมที่ว่านี้ก็เห็นได้ว่า ในสังคมไทยที่มีประชาชนในปัจจุบันกว่า 80 ล้านคนนั้นมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา ยิ่งสังคมไทยที่ถูกครอบงำด้วยเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีอันเป็นอิทธิพลที่มาจากทางตะวันตก ในขณะที่ความเคลื่อนไหวทางความเชื่อก็จะมีมากขึ้นทุกวัน เพราะเศรษฐกิจแบบนี้ก็เป็นลัทธิความเชื่ออย่างหนึ่ง แต่เป็นความเชื่อที่สนับสนุนคนให้เป็นปัจเจกที่ผิดความเป็นมนุษย์ นับเป็นความเชื่อที่ค่อนข้างเป็นไสยศาสตร์ (Magic) มากกว่าเป็นความเชื่อทางศาสนา (Religion) ที่สร้างและรักษาความเป็นมนุษย์ นั่นคือ มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มที่จะมีความเชื่อที่ทำให้คนอยู่รอดร่วมกันได้อย่างราบรื่นและมีคุณธรรม

ทั้งความเชื่อทางไสยศาสตร์และความเชื่อทางศาสนานั้น มีความเหมือนกันอย่างหนึ่งคือ ความเชื่อในเรื่องอำนาจของสิ่ง

นอกเหนือธรรมชาติ แต่ว่าต่างกันว่าความเชื่อทางไสยศาสตร์ เป็นเรื่องของ การควบคุมอำนาจนอกเหนือธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ ประโยชน์แก่ตนเองหรือพวกพ้อง อย่างเช่น การทำเสน่ห์ยาแฝดและ การทำคุณไสย เสกหนังสือเข้าท้องคน หรือการบนบานติดสินบน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือให้พ้นผิด พ้นเคราะห์ หรือพ้นตาย เป็นต้น ส่วนความเชื่อทางศาสนานั้นเป็นเรื่องของการสยบต่อสิ่งนอกเหนือ ธรรมชาติในลักษณะที่ทำให้เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เพื่อการพ้นทุกข์และ พ้นบาปอย่างดำรงอยู่ในกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและจารีตประเพณีของ ผู้คนในสังคมนั้น

เพราะฉะนั้น สำนักในเรื่องไสยศาสตร์จึงเป็นสำนักทางปัจเจก แต่สำนักทางศาสนาเป็นสำนักร่วมของกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนและ สังคมเดียวกัน

แก่นของความเชื่อทางศาสนาก็คือศรัทธา เพราะเป็นความเชื่อ ที่ไม่มีข้อสงสัยและถกเถียง แต่นำไปปฏิบัติและเชื่อฟังอย่างเดียว เช่น คำสั่งสอนของพระเจ้า เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงในเรื่องความเชื่อ และศรัทธาจะเกิดขึ้นได้ก็เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงขึ้นมาใหม่ โดยบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำทางศาสนา

คนในสังคมไทยนับแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา เกิดมีนัก ปราชญ์ราชครูทั้งหัวนอกและหัวในมาก มีการโต้แย้งและปรับเปลี่ยน ในเรื่องศาสนาในทำนองหาเหตุผลและข้อเท็จจริงแบบวิทยาศาสตร์ จนความเชื่อและศรัทธาในอำนาจนอกเหนือธรรมชาติที่เคยมีอยู่ใน พุทธศาสนาหมดความสำคัญไป แต่คนมุสลิมและผู้คนในสังคม อื่นที่อยู่รอบ ๆ ในประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่แล้วยังมีศรัทธาใน ศาสนาและอำนาจนอกเหนือธรรมชาติอยู่ ในยามที่เกิดความขัด

ข้องและคับแคบใจในการดำรงชีวิตก็จะหันเข้าหาความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้เป็นที่พึ่งของทั้งตนและหมู่คณะ แม้แต่ในสังคมไทยเองก็ยังมีคนบางกลุ่มบางคนจะเคลื่อนไหวในเรื่องนี้อยู่ เช่น การเคลื่อนไหวของพวกสันตติอโศกและธรรมกาย เป็นต้น ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้ก็ไม่รอดพ้นจากการตรวจสอบและประณามจากคนหมู่มากที่มองศาสนาในลักษณะที่เป็นปรัชญา

ก็นับเป็นเคราะห์ดีอยู่หรือก็ไม่เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น เพราะส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนแบบเลี้ยงโลก (Escapist) คือ ไม่ต่อรบต่อกรกับคนกลุ่มใหญ่ แต่หนีไปสร้างสิ่งใหม่ตามลำพัง ในลักษณะที่ความเป็นอยู่ทางวัตถุยังอยู่กับสังคมใหญ่ได้ แต่จิตใจไปอยู่กับกลุ่มของตนตามลำพัง

แต่การเคลื่อนไหวของคนมุสลิมที่กรือเซะเป็นการเคลื่อนไหวทางศาสนาที่มีความรุนแรง ไม่เหมือนการเคลื่อนไหวของพวกเลี้ยงโลกอย่างสันตติอโศกหรือธรรมกาย หากเป็นเรื่องของพวกเขาต่อต้าน (Rebel) ที่ไม่พอใจกับโลกปัจจุบัน จำต้องทำลายเสียก่อนแล้วสร้างของใหม่ขึ้นมาแทน

การเคลื่อนไหวทางศาสนาโดยพวกหัวรุนแรงในสังคมมุสลิมในภาคใต้ที่ไม่อาจมองจากบุคคลภายนอกว่าเป็นเหตุมาจากขบวนการแบ่งแยกดินแดน ปัญหายาเสพติด และความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ได้ เพราะเป็นการมองและตีความเอาจากหลักฐานข้อมูลที่น้อยและผิวเผิน ยิ่งสังคมมุสลิมที่เกี่ยวข้องนี้เป็นสังคมปิดด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนและเข้าใจผิดมากขึ้น

เหตุใหญ่ ๆ ที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวที่รุนแรงนี้ คงต้องดูที่ภาวะความไม่สงบในสังคมมุสลิม (Social unrest) ในพื้นที่สาม

จังหวัดภาคใต้ก่อน ความไม่สงบดังกล่าวนี้ **ต้องดูที่ความสัมพันธ์ทางสังคม** การที่มีโอกาสเข้าไปร่วมทำงานวิจัยกับคนมุสลิมในพื้นที่ทำให้แลเห็นช่องว่างทางสังคม (Social gap) ระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ นั่นก็คือ ถ้ามองจากข้างนอกเข้าไป ก็จะแลเห็นสังคมมุสลิมในพื้นที่เป็นภาพนิ่ง และไม่เห็นความสัมพันธ์ทางสังคมแต่อย่างใด พอได้เข้าไปก็เห็นในระดับหนึ่งถึงกลุ่มคนที่ต่างเพศ ต่างวัย ต่างอาชีพว่ามีลักษณะอย่างใด และมีสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมอันใดที่ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอย่างไร รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดของคนเหล่านั้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาจากภายนอก โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเมือง อันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม ตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นต้นมา

การดำเนินการวิจัยที่ผ่านมาเป็นระยะเวลาประมาณ 10 เดือน โดยเน้นอยู่ที่ชุมชนมุสลิม 2 แห่ง แห่งหนึ่งอยู่ชายทะเล เป็นชุมชนชาวประมงที่เก่าแก่ที่มีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง กับชุมชนภายในที่ห่างทะเลเข้ามาที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรม และมีปอเนาะเป็นสถาบันสำคัญทางการศึกษาและศาสนาอีกแห่งหนึ่งนอกเหนือไปจากมัสยิด ข้อมูลที่ทำการศึกษารวบรวมจากนักวิจัยมุสลิมภายในท้องถิ่นแสดงให้เห็นความสำคัญในเชิงหน้าที่ โครงสร้าง และสัญลักษณ์ของทั้งปอเนาะและมัสยิดในชีวิตวัฒนธรรมของคนมุสลิมเป็นอย่างดี แต่จุดอ่อนก็คือ การเข้าไปทำความเข้าใจกับโครงสร้างทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มคนในวัยหนุ่มสาวยังไม่เพียงพอ คือทำได้แต่เพียงคนในวัยกลางคนขึ้นไปจนถึงกลุ่มผู้อาวุโส คนเหล่านี้มักสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดในการมองโลก และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ

สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ ยังมองโลกแบบเก่า ๆ ตามประเพณีทางศาสนาที่ได้รับการอบรมและถ่ายทอดมาจากมัสยิดและปอเนาะ คนเหล่านี้ไม่นิยมความรุนแรงและมักจะระบายความคับแค้นใจออกมาให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองที่มาจากรัฐและนักธุรกิจทั้งที่มาจากภายนอกและภายในนั้นก่อให้เกิดความเดือดร้อนนานาประการในการดำรงชีพทางสังคมและวัฒนธรรมของพวกตน คนเหล่านี้เกิดสำนึกตลอดเวลาว่าคนมุสลิมถูกมองโดยคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยว่าเป็นคนต่างชาติและศาสนา เป็นพวกหัวรุนแรงและคิดจะแยกตัวเองออกจากประเทศไทย จึงทำให้ทางฝ่ายรัฐที่อ้างสิทธิเข้ามาจัดการในการรักษาความสงบกระทำการที่บีบคั้น ถูกกดขี่และข่มขู่

สิ่งที่น่าประหลาดก็คือ คนเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการอยู่อย่างสงบในแผ่นดินเกิดตามธรรมชาติมากกว่าความรู้สึกที่จะแบ่งแยกดินแดน แต่ก็บอกไม่ได้ว่า เหตุการณ์รุนแรงที่เผาสถานที่ราชการและต่อสู้สังหารเจ้าหน้าที่นั้นเกิดจากพวกไหนและฝ่ายไหนในชั้นแรก ข้าพเจ้าและบรรดานักวิจัยจากภายนอกที่เข้าไปร่วมด้วยก็เข้าใจผิดว่า คนในท้องถิ่นเหล่านี้รู้แต่ไม่บอก เพราะมีสำนึกในความเป็นปึกแผ่นทางสังคมสูง และเพื่อความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว ครั้นเมื่อเหตุการณ์วันที่ 28 เมษายน 2547 เกิดขึ้นที่มีมัสยิดกรือเซะ ซึ่งเป็นมัสยิดที่คนในท้องถิ่นที่ข้าพเจ้าและคณะเข้าไปร่วมทำการวิจัยด้วยก็ได้ความจริงว่า กลุ่มคนที่เข้ามาต่อสู้จนทำให้เกิดความรุนแรงเกิดขึ้นนั้น เกือบทั้งหมดเป็นผู้ที่มาจากที่อื่นไม่ใช่คนในท้องถิ่น ครั้นเมื่อสอบถามต่อไปถึงพฤติกรรมของพวกคนรุ่นหนุ่มสาวโดยทั่วไปก็ได้รับคำ

ตอบว่า มีเด็กรุ่นหนุ่มสาวเป็นจำนวนมากที่มักออกจากบ้านไปพบปะรวมกลุ่มกันตามร้านน้ำชา โดยพ่อแม่ไม่รู้ว่าไปทำอะไรกัน ข้าพเจ้าจึงตระหนักว่า การดำเนินงานวิจัยที่ทำมานี้เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากบุคคลรุ่นเก่าที่มีความรู้สึกนึกคิดตามประเพณีเท่านั้น เป็นพวกที่ไม่มีความคิดที่จะต่อต้านและเปลี่ยนแปลงอะไร (Ritualistic) ต่างจากคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้สึกรุนแรงที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง (Rebel)

ลักษณะเช่นนี้คือช่องว่างทั้งระหว่างวัย (Generation gap) อันเป็นช่องว่างทางสังคมของคนมุสลิมเอง อีกทั้งเป็นสิ่งที่เกิดความขัดแย้งภายในที่สำคัญ เพราะเหตุการณ์ทำร้ายและฆ่าฟันที่รุนแรงในขณะนั้นนั้นไม่ได้เกิดขึ้นกับทางฝ่ายตำรวจ ทหาร พระภิกษุสงฆ์ และคนไทยพุทธเท่านั้น ยังรวมไปถึงคนมุสลิมโดยทั่วไปด้วย

ปรากฏการณ์ในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547 คือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อสร้างโลกใหม่ของคนมุสลิมรุ่นใหม่ที่ยากแก่การทำความเข้าใจและควบคุมได้ในขณะนี้ เพราะเป็นการนำเอาคำสอนทางศาสนามาแปลงใหม่และแสดงออกด้วยพิธีกรรมที่สลายตัวตน (Individual self) ของความเป็นปัจเจกบุคคลเข้าสู่สำนึกร่วมของความเป็นกลุ่มทางสังคมที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน แต่ที่เหนือไปกว่านั้นก็คือ การสลายความมีตัวตนของกลุ่มเข้าสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในจักรวาล (Universal self)

การเคลื่อนไหวทางศาสนาของคนมุสลิมรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นคือรูปแบบหนึ่งของการต่อสู้แบบระเบิดพลีชีพอันแพร่หลายในหมู่มุสลิมในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก ซึ่งถ้ามองให้ลึก ๆ แล้วก็คือ การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านและทำลายลัทธิบริโภคนิยมและวัตถุนิยมที่เน้นความเป็นอมนุษย์ในลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคล

ในขณะที่รัฐไทยและสังคมไทยกำลังถูกครอบงำด้วยลัทธิเศรษฐกิจทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกอย่างสุดโต่ง ทำให้เกิดการรุกราน ทำลายล้าง และแย่งทรัพยากรของผู้คนในท้องถิ่นที่ปรับตัวไม่ได้ จนกลายเป็นผู้ล้าหลังหรือด้อยโอกาสไปเกือบทุกท้องถิ่นและภูมิภาคนั้น ผู้ที่ไม่สามารถจะต่อต้านได้ด้วยกำลังอาวุธทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ก็จำต้องหันมาพึ่งพลังทางศาสนา

ศาสนาและลัทธิใหม่ของผู้ที่ถูกกดขี่ดังกล่าวนี้จำเป็นต้องอาศัยพระเป็นเจ้าในปางที่โหดร้ายเพื่อล้างกลีดยุคมาเป็นรัชช

ความไม่รู้เรื่องใต้ของรัฐไทย*

โจรที่โหดร้ายในภาคใต้ นั้นเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ไฟใต้นั้นจะ ลูกกลมจนแบ่งแยกดินแดนใต้นั้นจะต้องประกอบด้วยอะไร ในขณะที่ นายกฯ ทักษิณไม่เข้าใจ ที่สำคัญกว่านั้น โจรรู้จักและเข้าใจนิสัย นายกฯ ทักษิณดีมาก และใช้นายกฯ ทักษิณช่วยจุดไฟให้แรงขึ้น ในขณะที่ นายกฯ ทักษิณดูจะไม่รู้จักและไม่เข้าใจโจรแม้แต่น้อย

โจรและกลุ่มแบ่งแยกดินแดนภาคใต้หลาย ๆ กลุ่มนั้น ถึงจะมี เป้าหมายคล้ายกัน แต่มีวิธีปฏิบัติที่ขัดแย้งกัน ไม่เหมือนกัน เมื่อกลุ่ม โจรยกพวกเข้าไปฆ่าพระ 1 รูป ฆ่าเด็กศิษย์วัด 2 คนอย่างโหดร้าย และ เผากุฏิไม้ในวัดพรหมประสิทธิ์ อ.ปานาเระ จ.ปัตตานี เมื่อเที่ยงคืน วันที่ 15 ต.ค. 2548 นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่บอกว่าพอรู้ระแคะ

* เก็บความจาก โสภณ สุภาพงษ์, “เรื่องที่โจรได้เข้าใจ...แต่นายกฯ ทักษิณ ไม่เข้าใจ,” บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ลำดับที่ 716, (28 ตุลาคม 2548) (เคย ตีพิมพ์ในมติชนและประชาชาติ ประกอบด้วย 1. เรื่องที่โจรได้เข้าใจ...แต่นายกฯ ทักษิณไม่เข้าใจ, 2. ความไม่รู้เรื่องใต้ของรัฐไทย), [http://www.matichon.co.th/khaosod/khaosod_detail.php?s_tag=03pub01271048&day=2005/10/27].

ระคายว่าใครเป็นผู้ทำ ในขณะที่แม่ทัพพบบอกว่ายังเหมือนดาบอดคล้ำข้าง แต่นายกฯ ทักซิณให้สัมภาษณ์ทันทีว่า “ผมรู้หมดแล้วว่าใครทำ” เช่นเดียวกับการปล้นปืนมากกว่า 400 กระบอกที่กองทัพทหาร ตั้งแต่วันที่ 4 ม.ค. พ.ศ. 2547 ซึ่งนายกฯ ทักซิณก็เคยให้สัมภาษณ์ว่ารู้หมดแล้วว่าใครทำ

จนถึงบัดนี้เกือบ 2 ปี มีการก่อเหตุร้ายมากกว่า 6,000 ครั้ง มีคนตายมากกว่า 1,000 คน นายกฯ ทักซิณยังจับใจรั้งพุทธทั้งมุสลิมที่ฆ่าคนบริสุทธิ์ ทั้งพุทธทั้งมุสลิมตามข้างถนนตามบ้านตามสวนแทบไม่ได้เลย ที่จับมานั้นศาลก็ให้ปล่อยเพราะเป็นผู้บริสุทธิ์

จนถึงขณะนี้นายกฯ ทักซิณก็ยังไม่รู้จักกลุ่มโจรที่บงการแท้จริง แต่การบริหารบ้านเมืองและปราบ โดนชาวบ้านที่บริสุทธิ์โดยไม่เข้าใจ กลับช่วยทำให้กลุ่มโจรก่อเหตุร้ายได้มากขึ้น กลุ่มต่าง ๆ ที่อยากแบ่งแยกดินแดนกลับแข็งแรงขึ้น ชาวบ้านที่บริสุทธิ์ทั้งพุทธทั้งมุสลิมต้องล้มตาย มีชีวิตอยู่ด้วยความทุกข์ยาก หวาดกลัว หวาดระแวงทั้ง 3 จังหวัด โจรนั้นเข้าใจดีว่า ธรรมชาติของไฟน้ำมันที่ลุกไหม้อย่างรุนแรงได้นั้นต้องมีส่วนประกอบครบ 3 ประการ ประการที่ 1 คือ ประกายไฟ ประการที่ 2 คือ น้ำมัน ประการที่ 3 คือ อากาศ

ไฟน้ำมันนั้นไม่สามารถดับด้วยน้ำ จะดับได้ด้วยการกันน้ำมันออกจากไฟ หรือกันอากาศไม่ให้รวมตัวกับไฟเท่านั้น การดับไฟน้ำมันที่รุนแรงนี้จึงต้องใช้โฟมฉีดปกคลุมไฟเพื่อกันอากาศออกจากกองไฟ หรือกันน้ำมันจากกองไฟ ไฟจึงจะดับ!

- **ประกายไฟหรือไฟ** เปรียบเสมือนโจรและกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดนต่าง ๆ

- **อากาศ** เปรียบเสมือนชาวมุสลิมทั่วโลก 1,400 ล้านคน กลุ่ม

ประเทศมุสลิมทั่วโลก เช่น โอไอซี มาเลเซีย ศาสนาอิสลาม

• **น้ำมัน** เปรียบเสมือนการถูกดูถูก การถูกเหยียด การถูกกดขี่ ช่มเหิง อับช่า จากเจ้าหน้าที่บางกลุ่มที่เป็นทั้งมุสลิมและพุทธ ชาวบ้านทั้งพุทธและมุสลิมเปรียบเสมือนวัสดุที่กำลังถูกไฟน้ำมันลุกท่วม

เมื่อปี 2524 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้จัดตั้ง**ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)** ซึ่งเป็น**เสมือนไฟที่กั้นน้ำมันและอากาศออกจากไฟ** ศอ.บต.กั้นการถูกกดขี่ (น้ำมัน) ออกจากใจ (ไฟ) โดยมีประธานที่มีศีลธรรมและมีบารมีที่จะส่งเสริมเจ้าหน้าที่ที่ดี ได้ลงโทษและโยกย้ายเจ้าหน้าที่ที่กดขี่ช่มเหิงหลายพันคน ส่งเสริมให้มีผู้นำทางศาสนาเข้าร่วมแก้ไขปัญหาปราบปรามใจต่อเนื่อง ขจัดกาการดูถูกเหยียดศาสนาอิสลามและคนมุสลิมจากรัฐ

ชาวพุทธได้รับการดูแล มีชีวิตที่ปลอดภัย ชาวบ้านสามัคคีด้วยการดำเนินการที่ถูกต้องในช่วงปี 2524 ถึง 2544 ทำให้ประเทศไทยสามารถกั้นประเทศมุสลิม (อากาศ) ออกจากใจ (ไฟ) ได้ โดยประเทศไทยได้รับความร่วมมืออย่างยิ่งจากกลุ่มประเทศมุสลิมทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมาเลเซีย*

* มีข้อมูลที่ทำให้รู้ว่ามิสสมาชิกกลุ่มแบ่งแยกดินแดนบางคนไปรวมฝึกกับนักรบมุจาฮิดีนที่ชายแดนปากีสถานและอัฟกานิสถาน ซึ่งรัฐบาลอเมริกันฝึกให้เพื่อใช้ก่อการร้ายต่อรัสเซียในช่วงปี พ.ศ. 2528 และการประชุมกลุ่มเจไอในมาเลเซียได้เสนอที่จะใช้ความรุนแรงในประเทศไทย แต่ได้รับการคัดค้านจากกลุ่มมุจาฮิดีนนอกประเทศ (โดยผู้เขียน)

ก่อนปี 2544 โจรภาคได้เข้าใจดีว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดนไม่สามารถเติบโตได้ เพราะไม่ได้รับความสนับสนุนจากมาเลเซีย กลุ่มประเทศมุสลิมโอไอซี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่ได้รับการเห็นด้วยจากมุสลิมที่ยึดมั่นในศาสนา ศอ.บต.ได้ทำหน้าที่เป็นโคมป้องกันกัการหยามเหยียด กตชี (น้ำมัน) และกลุ่มประเทศมุสลิมมาเลเซีย (อากาศ) ออกจากการรวมตัวกับโจร (ไฟ) ไฟได้ค่อย ๆ มอดลงเรื่อย ๆ

ในปี 2544 เมื่อรัฐบาลทักษิณเข้ามา สิ่งแรกที่นายกฯ ทักษิณทำคือ ยุบศอ.บต.ทิ้ง ชาวบ้านบอกว่า เจ้าหน้าที่บางกลุ่มที่กำลังถูกศอ.บต.ลงโทษ กลับมาแก้แค้นชาวบ้านที่ให้ข่าวกับทางราชการ มีการอุ้มฆ่ากตชีข่มเหง โดยผู้ร้ายที่ไม่รู้ว่าเป็นใคร

ตัวอย่างความไม่เข้าใจที่สร้างปัญหา เช่น หลักความศรัทธาที่สำคัญ 1 ใน 6 หลักของอิสลามที่มุสลิม 1,400 ล้านคนศรัทธา คือ ความศรัทธาในโลกหน้าและการเกิดใหม่ในวันพิพากษา ผู้ที่ทำดีจะได้รับรางวัล ผู้ทำชั่วจะได้รับการลงโทษ คาดว่าด้วยความไม่เข้าใจในเรื่องนี้ นายกฯ ทักษิณได้เคยพูดคำว่า ผมจะทำให้สำเร็จในโลกนี้ได้โดยไม่ต้องไปรอโลกหน้าและอื่น ๆ อีกบางประการ หรือการบอกว่าจะสอนเรื่องรวมภวอนให้ชาวบ้านมุสลิม จึงเป็นเรื่องขมขื่นต่อชาวบ้านที่เลยจากการหัวเราะไปมาก น้ำมันได้ถูกใส่เข้าไปในไฟโดยไม่เข้าใจ

สำหรับผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 9 แม่ทัพและรองแม่ทัพภาค 4 รวมทั้งแม่ทัพบกนั้นเข้าใจปัญหาดี แต่โจรได้อาศัยให้นายกฯ ทักษิณออกมาเติมน้ำมันให้เรื่อย ๆ

การปกครองที่ขาด “ความใส่ใจ”

จุดอ่อนอีกประการคือ การละเลยความใส่ใจต่อประชาชนมุสลิมในพื้นที่ เช่น การแสดงออกถึงการเห็นคุณค่า การเคารพให้เกียรติ ความแตกต่างหลากหลายทางวิถีชีวิตวัฒนธรรม การขาดความระมัดระวังในการแสดงออก ไม่ว่าจะทางคำพูดหรือการกระทำที่อาจเป็นการสร้างความรู้สึกในทางตรงกันข้ามในหมู่ประชาชนมุสลิม เช่น การดูถูกดูหมิ่น การข่ม การเลือกปฏิบัติ ฯลฯ การขาดความสนใจสนอกสนใจในความคิดความรู้สึกของประชาชน เห็นอกเห็นใจในความรู้สึกสูญเสีย ความเจ็บปวดจากนโยบายหรือการปฏิบัติของฝ่ายปกครองในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมามาในอดีต การใส่ใจในระบบการควบคุมตรวจสอบไม่ให้เกิดการข่มเหงเอาเปรียบประชาชนในพื้นที่ซึ่งอยู่ห่างไกล การให้ความสำคัญกับการเลือกไม่ใช้ความรุนแรงต่อประชาชน รวมทั้งในการเปิดพื้นที่สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนมุสลิมในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งการใส่ใจดังกล่าวจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและเอาจริงเอาจัง ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่างที่คณะดังนี้

คนไทยกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม*

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ จากชุมชนแห่งหนึ่ง ณ พื้นที่แห่งหนึ่ง และวัฒนธรรมของเขาก็วิวัฒนาการต่อไปเรื่อย ๆ ตามหลักเกณฑ์ของธรรมชาติ **ไม่มีใครสามารถจัดตั้งให้ได้ ไม่สามารถที่จะมีใครเอาเงินมาก่อตั้งวัฒนธรรมได้ เป็นเรื่องที่ต้องสะสมกันมาเป็นเวลาช้านาน และไม่ใช่เรื่องผิดถูก**

ที่ผ่านมาผมไม่แน่ใจว่า กระทรวงวัฒนธรรมในอดีตนั้นมีบทบาทมากน้อยแค่ไหนในอันที่จะส่งเสริมวิถีชีวิตตามธรรมชาติ แต่ถ้าจิตใจหรือจิตวิญญาณของคนเรายังมองว่า วัฒนธรรมนั้นมิวัณธรรมที่ถูกและวัฒนธรรมที่ผิด มีรัฐนิยม ผมว่าคนคนนั้นคงไม่เข้าใจความหมายของคำว่าวัฒนธรรม

* เก็บความจากการแสดงปาฐกถาพิเศษของ อานันท์ ปันยารชุน ประธานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ใน อธิคม คุณาวุฒิ (บก.), 2548, สมัชชาแห่งชาติ : คนไทยกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรมและมูลนิธิสารานุกรมแห่งชาติ), หน้า 28 - 39.

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บังคับกันไม่ได้ ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องคอยบอก ว่าต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนี้ ต้องแต่งตัวอย่างนั้น ต้องแต่งตัวอย่างนี้ ไม่เหมือนกับการนั่งทานอาหารบนโต๊ะซึ่งมีมารยาทบนโต๊ะอาหาร แต่วัฒนธรรมนั้นไม่เกี่ยวกับมารยาท เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด สิ่งที้ออกมาจากจิตใจของตัวเองตามธรรมชาติ วิวัฒนาการตามธรรมชาติตามกาลเวลา

ในโลกเราอาจมี 191 หรือ 192 ประเทศที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก วัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ในประเทศหนึ่ง ก็อาจจะถูกโยนไปกับวัฒนธรรมของคนกลุ่มเดียวกัน แต่อยู่คนละประเทศ การประชุมครั้งนี้เป็นเวลาที่เหมาะสม ในยามที่มีสภาวะน่าเป็นห่วงทางภาคใต้ที่คนไทยในสังคมจะได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำว่า สังคมไทยนั้นเป็นสังคมอะไร

ตั้งแต่เด็ก เราเรียนประวัติศาสตร์หรือไปอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ที่ชาวต่างชาติเขียน ก็เขียนชมเชยเมืองไทยในลักษณะต่าง ๆ กัน

แต่อันหนึ่งที่อาจผิดประเด็นไปคือคิดว่า เมืองไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมเดียวหรือเป็นชนชาติเดียว ศัพท์ภาษาอังกฤษที่เคยได้ยินมา คือ เมืองไทยเป็น Homogeneous Society ประเทศไทยเป็นสังคมหนึ่งเดียว ซึ่งผิดกับข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ ต่างชาติต่างศาสนาเข้ามาเมืองไทยเป็นเวลาช้านาน

ก่อนคนไทยอพยพมาจากภาคใต้ของจีน ก็มีคนชาติอื่นเชื้อชาติอื่นอยู่ในสุวรรณภูมิแห่งนี้มาช้านานไม่ว่าจะเป็นคนมอญ เวียดนาม เขมร และคนมลายู เราเข้ามายังพื้นที่แห่งนี้ประมาณ 800 ปี ซึ่งมีคนอื่นอยู่ก่อนแล้ว แต่ในประวัติศาสตร์ 800 ปีนั้นมีการ

ผสมผสานกัน มีราชอาณาจักรต่าง ๆ มีอาณาจักรต่าง ๆ มีการสู้รบ ทำสงคราม ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ จนบางอาณาจักรก็สูญหายไป

อันนี้เป็นวิวัฒนาการของประวัติศาสตร์ คนเชื้อชาติมอญก็พลัดถิ่นอยู่เรื่อย เมื่อไหร่ที่ไทยรบกับพม่า คนมอญจะกลายเป็นเชลยศึก ราชอาณาจักรเขมรเป็นราชอาณาจักรที่ใหญ่โตมาก ต่อมาก็เริ่มเสื่อมโทรม ไม่ว่าจะอาณาจักรสุโขทัย ราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งกลายเป็นอาณาจักรสยาม ทุกพื้นที่ในประเทศไทย แต่ละถิ่นมีอาณาจักรต่าง ๆ กัน ล้านนา แพร่ น่าน ทางอีสาน ทางภาคใต้ อาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรปัตตานี

800 ปี สังคมทุกสังคมเปลี่ยนแปลงไป พื้นที่แต่ละอาณาจักรสูญหายไป แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนคือวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ วัฒนธรรมบางแห่ง บางกรณีอาจเสื่อมสลายไปบ้าง แต่วัฒนธรรมส่วนใหญ่ยังเป็นวัฒนธรรมที่มีความหนักแน่น มีการติดยึดอยู่กับวัฒนธรรมนั้น มีความภาคภูมิใจ และสุดท้าย วิวัฒนาการของทุกสังคมก็จะลงเอยด้วยการผสมผสาน

ผสมผสานในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า จะกลืนกันหรือปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของคนอื่น แต่จะผสมผสานในสิ่งที่เราสามารถรับความแตกต่างได้โดยไม่มีอคติ เราสามารถรับความแตกต่างของเชื้อชาติ คน วัฒนธรรมได้ เราอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน ไม่กีดกัน ไม่มีอคติ ไม่เบียดเบียน ไม่ข่มเหง ไม่ดูถูก ไม่รังแก และไม่ข่มขู่ อันนั้นคือวัฒนธรรมที่สูงส่งยอดที่สอนให้คนในสังคมทุกสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ไม่มีการฆ่าฟัน ไม่มีการทำลายล้าง เราถึงจุดนั้นหรือยัง โลกก็ยังไม่ถึง เมืองไทยก็ยังไม่ถึง แล้วเราจะถึงเมื่อไหร่ ไม่มีคำตอบ

แต่ทุกประเทศที่มีปัญหาประเภทนี้รวมทั้งเมืองไทยต้องแสวงหา
ต้องเดินในทิศทาง เดินไปสู่จุดที่เราสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยการ
ยอมรับและให้ความเคารพในความแตกต่างของวัฒนธรรม จะ
เป็นการเดินทางร่วมกันบนถนนเส้นเดียวกัน โดยไม่มีการประหัต
ประหาร โดยไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ใช้หลักการตาต่อตา ฟันต่อฟัน
แต่ใช้หลักการที่อยู่ในทุกศาสนา คือ ความเอื้ออาทร เมตตาธรรม ชันติ
ธรรม

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ต่อไป เพราะหลายครั้งใน
โรงเรียนหรือหนังสือที่เราอ่านจะบิดเบือนประวัติศาสตร์ บิด
เบือนความจริง ทำให้จิตใจของคนจำนวนไม่น้อยถูกวางยา หลง
ผิดเป็นถุก และเข้าใจความหมายของคำต่าง ๆ ไปในทางไม่สร้าง
สรรค์

ดังนั้น การจัดสัมมนาครั้งนี้ ขอขอบคุณกระทรวงวัฒนธรรมและ
ผู้ใหญ่ทั้งหลายในสังคมไทยที่จัดรายการนี้เพื่อเสนอแนวทาง มิใช่เป็น
การไปบอกแนวทาง แต่เป็นการร่วมกันคิดร่วมกันทำ แสดงออกถึง
วัฒนธรรมของชนกลุ่มต่าง ๆ ของพื้นที่ต่าง ๆ โดยไม่ไปกำหนด
ตกลงใจให้เขาว่า วัฒนธรรมของไทยควรจะเป็นแบบนี้ ตามคำ
สั่งที่เท่าไรหรือตามมติคณะรัฐมนตรี

ขอเรียนย้ำว่า เรากำลังพูดถึงวัฒนธรรมที่หมายถึงแนวทางการ
ดำเนินชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนหรือสังคมที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม
หนึ่ง ๆ เป็นแนวปฏิบัติที่มีการถ่ายทอดต่อเนื่องจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคน
รุ่นต่อ ๆ ไป และมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยน
ไป และโดยธรรมชาติ ย่อมมีความหลากหลายในกลุ่มชนภายใต้สิ่ง
แวดล้อมต่าง ๆ

คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่า ประเพณีปฏิบัติงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะป็นงานศิลปะ งานหัตถกรรม มักเป็นรูปธรรมที่มีการอ้างว่าเป็นผลงานทางวัฒนธรรม ทำให้คนส่วนใหญ่ใจแคบ ไม่ได้มองว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และมองไม่เห็น ว่าแท้จริงแล้ว วัฒนธรรมเป็นแกนสำคัญของการดำรงอยู่และวิวัฒนาการของสังคมและชุมชนต่าง ๆ

วัฒนธรรมไม่ได้หยุดนิ่งหรือไม่เปลี่ยนแปลง แต่วัฒนธรรมมีพลวัตปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอด และความเป็นไปตามพัฒนาการของกลุ่มชนหรือสังคม

การศึกษาวิจัยในเมืองใหญ่ 160 เมืองในประเทศอเมริกา ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปลายปี พ.ศ. 2547 พบอย่างชัดเจนว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเมืองเหล่านั้นมีผลกระทบในทางบวกต่อระดับความเจริญทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะวัดจากรายได้เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น อัตราการจ้างงานที่สูง หรือราคาอสังหาริมทรัพย์

จริง ๆ แล้วเมืองไทยมีการพูดกันเสมอว่า ถ้าคนไหนมีเลือดผสมคนคนนั้นค่อนข้างฉลาด การพัฒนาประเทศโดยยึดหลักการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ การพัฒนาที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมเดียว หรือการพยายามสร้างรูปแบบการพัฒนาแบบเดียวกันทั่วประเทศ โดยละเลยพลังของความหลากหลายน่าจะเป็นปัญหาและภาระแก่สังคม ก่อให้เกิดการสะสมของพลังต้านการพัฒนา ลดโอกาสในการระดมศักยภาพจากภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมมาใช้ในการพัฒนาโดยไม่จำเป็น

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดภาคใต้ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดภาคใต้เป็นผลมา

จากสาเหตุหลายด้าน ด้านหนึ่งมาจากการขาดความเข้าใจหรือไม่ยอมรับในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างจากส่วนกลาง ทั้งที่ความจริงแล้วมีพี่น้องประชาชนที่มีวิถีชีวิต ความเชื่อที่แตกต่างกันกระจายอยู่ทั่วผืนแผ่นดินไทย

การขาดความเข้าใจและขาดการยอมรับในวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นเหตุให้ชุมชนขาดความมั่นใจในบุคลากรของรัฐว่าจะได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมกับการเป็นประชาชนในประเทศเดียวกัน ด้วยการขาดความยอมรับในความหลากหลาย ทำให้กลุ่มที่ไม่พอใจในอำนาจรัฐอยู่เดิมและนิยมความรุนแรงใช้เป็นเงื่อนไขในการก่อความรุนแรง โดยหวังว่าจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือมีความไม่พอใจที่ความเชื่อที่ตนนับถือและวิถีชีวิตที่ตนปฏิบัติเป็นประจำถูกล่วงละเมิด ได้รับการปฏิเสธ กระทั่งพยายามห้ามมิให้ปฏิบัติหรืออาจถึงขั้นพยายามกำจัดให้หมดไป

การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะเกิดได้ก็ด้วยการดำเนินการในขอบเขตทั่วไป ไม่ใช่เฉพาะในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เพราะการส่งเสริมสนับสนุนความหลากหลายคือผลลัพธ์ของการไว้วางใจในสังคมให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง การดำเนินการโดยมุ่งเฉพาะในพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่ง และเน้นให้ความสำคัญแต่เพียงวัฒนธรรมของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ย่อมไม่สามารถสร้างความมั่นใจและความไว้วางใจในสังคมให้เกิดขึ้นได้

คนไทยส่วนใหญ่มักจะมองว่า ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเป็นปัญหาพิเศษ หรือเป็นปัญหาที่เกิดอยู่เฉพาะพื้นที่แห่งหนึ่งในประเทศไทยเท่านั้น อาจจะเป็นจริง ถ้ามองในแง่ประวัติศาสตร์ความเป็น

มาของการปกครองในพื้นที่นั้น

ปัญหา 3 - 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในสมัยโบราณ อาจจะจริงที่มีลักษณะพิเศษในบางประการ แต่สิ่งที่ต้องเผชิญกับความจริงคือปัญหานี้มิได้เป็นปัญหาพิเศษมากมาย เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายสังคมหลายประเทศ และถ้าปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการเยียวยา ป้องกัน หรือสร้างภูมิคุ้มกันให้ถูกที่แล้ว ปัญหาประเภทนี้อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่อื่น ๆ อย่างประเทศไทยได้ ซึ่งไม่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามหรือคนไทยเชื้อสายมลายู

ในปัจจุบันเราอาจจะยังมองไม่เห็นเชื้อที่อาจจะเกิดก่อหวอดได้ในอนาคต ในการที่รัฐบาลกลางจะดูแลแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อย หรือการต่อสู้ทางศาสนา หรือทางวัฒนธรรมของบางพื้นที่ในเมืองไทย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องกำหนดนโยบายที่แน่ชัด เดินถูกทาง มีความต่อเนื่อง และครบกระบวนการ อันได้แก่จากข้างบน ส่วนกลางถึงพื้นที่ และครอบคลุมถึงผู้ปฏิบัติด้วยความแน่วแน่

นโยบายที่จะนำไปสู่ความสมานฉันท์และสันติสุขในตอนท้ายนั้น จะต้องเป็นนโยบายที่มีความกล้ามากกว่านโยบายที่ใช้กำลังหรือใช้อาวุธ การใช้กำลังหรืออาวุธนั้นไม่ต้องใช้ความกล้าสักเท่าไร นโยบายนี้เป็นนโยบายที่ต้องใช้ความกล้าทางจิตใจ ต้องใช้ความแน่วแน่ในวิปฏิบัติ และต้องมีความชัดเจน ซึ่งอาจจะไม่ส่งผลทันที แต่ผลลัพธ์ที่ได้นั้นจะเป็นผลลัพธ์ที่ตอบปัญหาของสังคมอย่างแท้จริงจะเป็นผลลัพธ์ที่ไม่ได้แก้ปัญหาประจำวัน แต่จะเป็นผลลัพธ์ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน และป้องกันไม่ให้อาณาเขตนี้อีกเกิดขึ้นในพื้นที่เดิมหรือในพื้นที่อื่น ๆ ในราชอาณาจักรไทย

บูรณาการทางสังคมกับปัญหาความมั่นคง ของรัฐ : ข้อสังเกตว่าด้วยกรณีสี่จังหวัด ภาคใต้, ประเทศไทย*

เมื่อไม่นานมานี้ อดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงของไทย คือนาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ ได้แจกแจงให้เห็นปัญหาความมั่นคงของไทยว่าในระยะสี่ปีที่ผ่านมา การก่อการร้ายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้มาถึงจุดหยุดนิ่งลงแล้ว ดังนั้น ทางราชการจึงหันมาใส่ใจกับบทบาทของเวียดนามในลาวและกัมพูชา นอกจากนี้ก็เป็นปัญหาชาวเขากับการปลุกฝิ่นรวม ตลอดจนความเกี่ยวข้องกับพรรคคอมมิวนิสต์ พม่าในภาคเหนือ และที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งก็คือสิ่งที่เรียกกันว่า “ขบวนการแบ่งแยกดินแดนมุสลิม” และพรรคคอมมิวนิสต์มลายาในภาคใต้สุดของไทย

* เก็บความจาก ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2531, บูรณาการทางสังคมกับปัญหาความมั่นคงของรัฐ : ข้อสังเกตว่าด้วยกรณีสี่จังหวัดภาคใต้, ประเทศไทย, ใน *รอยร้าวในสังคมไทย? บูรณาการกับปัญหาความมั่นคงของชาติ*, กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (บก.), (กรุงเทพฯ : สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 250 - 279.

พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในพื้นที่ส่วนนี้ และในทัศนะของรัฐ “ความมั่นคง” นี้หมายถึง “การดำรงอยู่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอย่างสงบ ประชาชนได้รับความปลอดภัย และมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเท่าเทียมกัน

ในกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงดังกล่าว ฝ่ายราชการในปัจจุบันตระหนักดีถึงสภาพเฉพาะพิเศษของภาคใต้ตอนล่าง อันมีพลเมืองส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีภาษาและขนบธรรมเนียมแตกต่างไปจากพลเมืองทั่วไปของประเทศ ฝ่ายรัฐบาล “ก็พยายามที่จะใช้วิธีการแบบประสมประสาน ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้แทนของพลเมืองที่นับถือศาสนาอิสลามเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมือง แม้ว่าจะไม่ได้ผลมากนัก แต่ก็ช่วยลดความกดดันบางสิ่งบางอย่างลงได้บ้าง นอกจากนี้จะใช้นโยบายประสมประสาน โดยให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองแล้ว รัฐบาลยังพยายามที่จะประสมประสานโดยใช้อุดมการณ์ รัฐนิยม และกฎวัฒนธรรม ตลอดจนการปฏิรูปการใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม รวมทั้งมาตรการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาการศึกษา และมาตรการประการสุดท้ายนับจนถึงปัจจุบันนี้ก็คือ การปฏิรูปการบริหารราชการ มาตรการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ของรัฐบาลที่พยายามทำให้ดินแดนส่วนนี้ของประเทศเกิดความมั่นคงดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยอย่างสงบ”

ปัญหาที่น่าไตร่ตรองก็คือ มาตรการดังกล่าวเป็นจริงในทางปฏิบัติเพียงไรและในสายตาของชาวมาเลย์มุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้

นั่น เขาได้รับ “ความมั่นคง” เช่นที่ว่าจากมาตรการเหล่านั้นหรือไม่ บทความนี้เป็นการพยายามตั้งคำถามเข้ากับแนวทางบูรณาการในฐานะการสร้าง ความมั่นคง กล่าวคือ เป็นไปได้หรือไม่ว่า บูรณาการทางสังคม (social integraton) ในบางกรณีอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงในที่สุด ในการตั้งคำถามนี้จะเริ่มพิจารณาจากความหมายของบูรณาการและทัศนะของชาวมาเลย์มุสลิมต่อบูรณาการชนิดนี้ จากนั้นจะได้พิจารณาว่า ปัญหาการก่อการร้ายภาคใต้ อันเป็นภัยต่อความมั่นคงนั้นมีสาเหตุทางเศรษฐกิจ-สังคมวัฒนธรรม-ประวัติศาสตร์เช่นไร ในตอนท้ายจะได้ตั้งปัญหาทางทฤษฎีระหว่างความสัมพันธ์ของบูรณาการทางสังคมกับความมั่นคงของรัฐอันเกิดมาแต่ความสับสนของแนวคิดรวบยอด (concept) ที่ทางราชการนำมาใช้

บูรณาการทางสังคมกับปัญหาที่ชาวมุสลิมประสบ

นักรัฐศาสตร์ไทยท่านหนึ่งเสนอว่า การรวมชาติเป็นขั้นแรกของการพัฒนาการเมือง การรวมชาตินี้หมายถึง “รวมทั้งการที่ชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีความแตกต่างในด้านต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในหน่วยการเมืองเดียวกัน” การรวมชนกลุ่มที่แตกต่างกันให้อยู่ในหน่วยการเมืองเดียวกันนั้น กระทำได้โดยการสร้างเอกลักษณ์และวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น “จุดสำคัญ คือ การสร้างรัฐชาติขึ้นนั้นจำเป็นอย่างยิ่ง ต้องมีการผสมผสานกลมกลืนให้สมาชิกของประชาคมการเมืองมีความจงรักภักดีต่อหน่วยการเมืองเดียวกัน” ในแง่นี้ บูรณาการหรือการสร้างเอกภาพในชาติก็หมายถึง “การจัดความภักดีที่มีต่อหน่วยเล็ก เช่น ความภักดีต่อเผ่าพันธุ์มาก

จนไม่มีความภักดีต่อหน่วยการเมืองหน่วยใหญ่ ซึ่งได้แก่ ราชอาณาจักร ความรู้สึกภักดีต่อหน่วยเล็กนี้ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมือง เพราะพื้นฐานของการพัฒนาการเมือง คือ การแผ่ขยายของความภักดีต่อหน่วยการเมืองหน่วยใหญ่ เพื่อจะได้รวมพลังเพื่อการพัฒนาสังคม” กล่าวอีกอย่างหนึ่ง บทบาทสำคัญของบูรณาการ (integration) ในกระบวนการพัฒนา คือการเปลี่ยนถ่ายความภักดีและความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในระดับรองไปสู่ความภักดีต่อสถาบันการเมืองในระดับของราชอาณาจักร บูรณาการเช่นนี้มักถือกันว่าจำเป็นต่อการสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบการปกครองที่พยายามจะเผชิญกับปัญหาของความทันสมัย และหากจะถือกันว่าการพัฒนาการเมือง หมายถึง สภาพการเมืองที่มีระเบียบมั่นคงแล้ว ก็อาจถือได้ว่าบูรณาการเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงของรัฐ ปัญหาก็คือในกรณีจังหวัดภาคใต้นั้น บูรณาการยังให้เกิดผลเช่นไร?

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ราชอาณาจักรไทยได้พยายามแปรพระพุทธศาสนาให้กลายเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของชาติ การเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” มาเป็น “ไทย” ตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 ทำให้ชาวมุสลิมรู้สึกสงสัยในเจตนาอันแท้จริงของรัฐ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 ที่ประกาศเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2482 ระบุชัดเจนว่า “ไทยอิสลามไม่เหมาะสมเพราะประเทศไทยเป็นหนึ่งและแบ่งแยกไม่ได้” สำหรับชาวมุสลิมแล้วประกาศของทางราชการไทยเช่นนี้ เปรียบดังการทำลายทิ้งเอกลักษณ์ความเป็นมาเลยความเป็นมุสลิมของพวกเขา

มีผู้กล่าวว่า ความมั่นใจของชาวมุสลิมต่อการปก-

ครองของไทยถูกกระทบกระเทือนมากที่สุดจากการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานีในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ได้แถลงแก่ที่ประชุมผู้นำท้องถิ่นและบรรดาผู้รู้ทางศาสนาเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2487 ซึ่งพยายามจะบีบคั้นให้ชาวมุสลิมและเด็กมุสลิมทำความเคารพต่อพระพุทธรูปในโรงเรียน โดยอ้างว่า “พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์แห่งชาติของศาสนาประจำชาติและเป็นที่ยึดเหนี่ยวโดยชาวสยามทั้งหมด ประชากรทั้งหมดของประเทศมีประมาณ 17 ล้านคน โดยมีชาวพุทธอยู่ถึง 12 ล้านคน มีชาวมุสลิม 2 ล้านคน เพราะชาวสยามส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ดังนั้น พุทธศาสนาจึงต้องเป็นศาสนาประจำชาติ และชาวสยามทุกคนจะต้องเคารพ แม้ว่าพวกเขาจะไม่จำเป็นต้องนับถือพุทธศาสนาก็ตาม ท่านต้องทำความเคารพพระพุทธรูปเช่นเราชาวสยาม เพราะเป็นสิ่งที่ชาวสยามเคารพบูชา

นายอดุลย์ ณ สายบุรี ผู้เป็นสมาชิกสภาจังหวัดนราธิวาส ในขณะนั้นได้ทำหนังสือคัดค้านกรณีข้างต้นไปยังนายกรัฐมนตรีไทยในขณะนั้นคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487 โดยชี้ให้เห็นว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานีในขณะนั้นทำเกินไป ผู้ที่ไม่เห็นด้วยหรือขัดแย้งก็ถูกจับและคุมขัง และว่าการแต่งกายของชาวบ้านก็สุภาพเรียบร้อยดีอยู่แล้ว นอกจากนั้นผู้ว่าฯ ท่านดังกล่าวยังกล่าวหาว่า ศาสนาอิสลามเป็นตัวขัดขวางการรวมตัวกันทางศาสนาของประเทศ ดังที่รัฐบาลวางแผนไว้ นายอดุลย์ฯ สรุปว่า “การกระทำของรัฐบาลทำร้ายความรู้สึกของประชาชน บางคนยังเชื่อด้วยว่าเป็นเจตนาของรัฐบาลที่จะขจัดศาสนาอิสลามในสยาม คำตอบจากสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2487 มีความสรุปว่า “กระทรวงมหาดไทยได้ตรวจสอบเรื่องนี้แล้ว และพบว่าการ

กระทำของผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นสิ่งถูกต้องและเหมาะสม และมีได้ทำให้เกิดความยุ่งยากหรือลำบากแก่ประชาชนในจังหวัดนั้นเลย”

ครั้นมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2487 รัฐบาลได้ประกาศวิธธรรมอันบังคับถึงความแตกต่างทางฐานะระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาอิสลาม นายอดุลย์ก็ได้้นำเรื่องขึ้นเรียนถึงการกระทำอันไม่เป็นที่ธรรมของข้าราชการไทยต่อชาวมุสลิมในภาคใต้ อีก รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ก็ไม่ได้ใส่ใจจะตอบข้อร้องเรียนดังกล่าวแต่อย่างใด ศรัทธาของชาวมุสลิมต่อรัฐบาลก็ยังยิ่งคลอนแคลน นายอดุลย์เองรู้สึกถูกหักหลังและไม่อาจทนอยู่กับระบอบการปกครองเช่นนั้นได้ จึงหนีไปอยู่ในมาเลเซีย (มาลายาในขณะนั้น) และต่อมาได้กลายเป็นผู้นำคนสำคัญขององค์กรแบ่งแยกดินแดนที่ปฏิบัติการด้วยความรุนแรงที่สำคัญในจังหวัดภาคใต้ คือ “แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติของปัตตานี” หรือ BNPP จนถึงแก่กรรมเมื่อปี พ.ศ. 2520

สภาพความพยายามที่จะสร้าง “บูรณาการ” ทางสังคมของฝ่ายราชการทำนองนี้มีอยู่มาโดยตลอด เช่น การตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีขึ้นเมื่อราวยี่สิบปีที่แล้ว ก็กลับเป็นการสะท้อนให้เห็นเจตนารมณ์อันไม่บริสุทธิ์ของรัฐบาลในการเผยแพร่อิทธิพลของไทยพุทธ เพราะชาวมุสลิมมองว่า ในมหาวิทยาลัยมีนักศึกษาชาวมุสลิมอยู่น้อยมาก การจัดตั้งนิคมสร้างตนเองของรัฐบาลก็เป็นการนำชาวนิคมนที่เป็นพุทธจากภาคอีสานเข้าไปตั้งถิ่นฐานในทางใต้ ซึ่งก็เท่ากับพยายามจะลดสัดส่วนจำนวนชาวมุสลิมในท้องถื่นลงไป หรือการประดิษฐ์ฐานพระพุทธรูปมหิมาราคาราว 30 ล้านบาทที่วัดเขากง จังหวัดนราธิวาส อันเป็นชุมชนมุสลิม ชาว

มาเลย์มุสลิมมักเทียบให้เห็นว่า มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานีนั้นราคาก่อสร้างเพียง 4 ล้านบาท ในการพยายามสร้างสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนามาเป็นตัวกำหนดเช่นนี้ในสายตาชาวมาเลย์มุสลิมซึ่งปฏิเสธรูปเคารพโดยเด็ดขาด ก็มีแนวโน้มจะมองว่าการกระทำของฝ่ายราชการเช่นนี้เป็นการสบประมาทศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรมของพวกเขา

เหตุที่ยกปัญหาเหล่านี้ขึ้นมาเป็นตัวอย่างก็เพราะแม้ในปัจจุบันปรากฏการณ์ทำนองนี้ก็ยังมีให้เห็นอยู่และเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันไม่น้อยในหมู่สังคมมุสลิม

ในที่นี้จะขอยกเพียงบางกรณีที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2529 นี้มากล่าวพอเป็นตัวอย่าง

กรณีที่ 1 ข้าราชการกองพันที่ 3 กรมทหารราบที่ 5 ค่ายสิรินธร อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ขอลาผู้บังคับบัญชาไปประกอบพิธีทางศาสนาเนื่องในวันฮีดัย พิตรี (วันตรุษหลังเดือนถือศีลอด) คือวันที่ 8 มิถุนายน 2529 ผู้บังคับบัญชาไม่อนุมัติ แต่ผู้บังคับบัญชาบางนายจากฝ่ายธุรการและกำลังพลได้พูดจาเสียดสีผู้ขอลาว่า **ทำไมไม่ย้ายไปอยู่มาเลเซีย จะได้รู้แล้วรู้รอดไปเสีย**

หนังสือพิมพ์มุสลิมฉบับหนึ่งแสดงความไม่พอใจต่อกรณีที่เกิดขึ้นว่า “แม้ว่าในเขตพื้นที่จังหวัดภาคใต้จะมีมุสลิมส่วนใหญ่ แต่วันสำคัญทางศาสนา เช่น “วันฮีดัย” ก็ไม่ถูกประกาศให้หยุดอย่างเป็นทางการ ในขณะที่มาเลเซีย “วันวิสาขบูชา” รัฐบาลมาเลเซียประกาศหยุดทั่วประเทศ (เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ) ยังพูดอีกว่า “ทำไมไม่ย้ายไปอยู่มาเลเซีย” นี่คือนิสัยของผู้ปกครอง ซึ่งเป็นชนส่วนน้อยในพื้นที่มาปกครองมุสลิมซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ อันนี้ก็นับเป็นความผิด

พลาดของรัฐบาลในการแก้ปัญหา 4 จังหวัดภาคใต้”

กรณีที่ 2 โรงเรียนชลประทานวิทยา ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้มีคำสั่งเลิกจ้างนางสาวศรัณยา ม่วงมัน ซึ่งเป็นสุภาพสตรีชาวมุสลิม เพราะในระหว่างช่วงตรวจข้อสอบหลังการสอบปลายปี ในช่วงเดือนมีนาคม 2529 นางสาวศรัณยาได้ใช้ผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ทางโรงเรียนมีความเห็นว่า การที่จะให้ครูผู้นี้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจะเป็นการทำลายปกติภาพของโรงเรียน นางสาวศรัณยาจึงถูกเลิกจ้างตั้งแต่วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2529

นางสาวศรัณยาเองแสดงความเห็นว่า การแต่งกายของตนที่เป็นไปตามหลักการของอิสลามเป็นการแต่งกายเรียบร้อย น่าจะมองว่าเป็นการร่วมกันรักษาวินัยธรรมอันดีงาม แต่กลับไปมองว่าเป็นการ “ทำลายปกติภาพ” กรณีนี้ถึงแม้จะเกิดขึ้นที่จังหวัดนนทบุรี แต่หนังสือพิมพ์ก็ยังเสนอข่าว “มุสลิมะฮ์” (สุภาพสตรีมุสลิม) ถูกย้ายใจอีกแล้ว” ซึ่งชนมุสลิมทั่วทุกภาคก็ย่อมจะรู้สึกถึงแรงกดดันได้เช่นกัน

กรณีที่ 3 เมื่อเดือนสิงหาคมศกนี้ โรงพยาบาลยะลาได้รับสมัครเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป (ระดับ 6) ในการรับสมัครดังกล่าวระบุคุณสมบัติของผู้สมัครว่าต้องเป็นชาวไทยพุทธเท่านั้น

เสียงสะท้อนจากสื่อมวลชนมุสลิมอยู่ในลักษณะต่อไปนี้ “ใครที่เป็นมุสลิมนับถืออิสลามจะไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณาให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว...จากกรณีที่เกิดขึ้นครั้งนี้ถ้าจะมองอย่างพินิจน่าจะมีสิทธิมองเลยเข้าไปอีกได้ว่า เพียงลำพังข้าราชการระดับนี้ แม้จะเป็นข้าราชการระดับสูงของหน่วยงานหนึ่งก็คงไม่กล้าตัดสินใจออกกฎเกณฑ์หรือระบุคุณสมบัติของผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางราชการตามอารมณ์

หรือตามอำเภอใจได้ ถ้าไม่มีผู้กำหนดนโยบายที่อยู่ในระดับสูงอีกขึ้นไป อยู่เบื้องหลัง ซึ่งแน่นอนผู้คุมนโยบายหรือเลี่ยมสอนให้จงเกลียดจงชัง และกีดกันมุสลิมอยู่เบื้องหลังจะต้องมีเหตุผลในนโยบายอย่างล้าลึก”

กรณีที่ 4 เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2529 นางปรางทิพย์ ศาสนภิบาล ข้าราชการแต่งกายคลุมฮิญาบ (คลุมผม ปกปิดร่างกายตามหลักศาสนาอิสลาม) จะเข้าไปรายงานตัวก่อนเข้าทำงานที่สำนักงานจังหวัดปัตตานี ถูกห้ามมิให้เข้าไปทำงานโดยแต่งกายลักษณะนี้ หัวหน้าสำนักงานผู้มาห้ามอ้างว่าเป็นนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดที่จะไม่ให้มีการแต่งกายแบบนี้ เจ้าหน้าที่ 5 คนมาพูดเกลี้ยกล่อมให้นางปรางทิพย์เลิกแต่งคลุมฮิญาบ ต่อมานางปรางทิพย์ได้ถูกนำไปพบกับผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ซึ่งกล่าวว่าเป็นนโยบายของตนที่จะไม่ให้ข้าราชการแต่งกายคลุมฮิญาบ ตนอยู่ปัตตานีมา 10 ปี เคยเห็นคนเคร่งศาสนามามาก แต่ก็ไม่จำเป็นต้องคลุมผม และนางปรางทิพย์ก็เพียงเพียงย้ายเข้ามา ไม่ใช่คนในพื้นที่ ก็ไม่ควรจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้น ถ้าตนอนุมัติให้คลุมผมเท่ากับเปิดโอกาสให้ข้าราชการอีกหลายหน่วยงานในจังหวัดปัตตานีปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างได้ ซึ่งตนยอมไม่ได้ จำเป็นต้องส่งนางปรางทิพย์กลับ

ผู้เขียนชาวมุสลิมท่านหนึ่งสรุปปัญหาต่อกรณีที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไว้ว่า “ประชาชนมุสลิมโดยทั่วไปรู้ดีว่า ตนเองเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศนี้ ซึ่งจะหาความจริงจังและจริงจังจากรัฐบาลนี้ไม่ได้ ต้องมีความเจียมเนื้อเจียมตัว และต้องมีความอดทน และทุกกระทมท่ามกลางคำพูดหวานหูประโลมใจมาโดยตลอด แต่ก็ยังมีความหวังเล็ก ๆ น้อย ๆ เหลืออยู่ว่าน่าจะได้รับกรปฏิบัติที่เป็นธรรมจากรัฐบาลบ้างในบางครั้งบางโอกาสเมื่อเหตุการณ์มันประจักษ์ชัด

ออกมาอย่างนี้”

จากกรณีตัวอย่างเหล่านี้ **แม้ดูจะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่สำหรับมุสลิมแล้ว อิสลามคือวิถีชีวิตของพวกเขา** การเป็นมุสลิมหมายถึงการยอมรับโดยสิ้นเชิงต่อเจตนารมณ์ของพระเจ้า ดังที่บัญญัติไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ (จริยวัตรของศาสนตามุฮัมมัด) การแต่งกายก็ดี การรับประทานอาหารก็ดี แม้กระทั่งการชำระล้างทำความสะอาดร่างกายล้วนมีกำหนดอยู่ในบทบัญญัติแห่งศาสนาแล้ว ทั้งสิ้น สำหรับ**ชนมุสลิมในรัฐที่มีใช้รัฐอิสลามถือกันว่าจักต้องดำรงตนเป็นมุสลิมโดยเคร่งครัด และจักต้องเตรียมการจัดตั้งตนเองเพื่อพิทักษ์วิถีชีวิตแบบมุสลิมของตนไว้** ด้วยเหตุนี้ บูรณาการทางสังคม (Social Integration) อันเป็นความพยายามที่จะแปรความภักดีต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เป็นความภักดีและยอมรับวัฒนธรรมของทางราชการ อันเป็นตัวแทนของสังคมไทยส่วนกลางจึงเป็นความขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัด

นายวิโรจน์ ราชรักษ์ เองได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจยิ่งว่า “รัฐบาลจะพยายามอย่างไรก็ตามที่จะ**ผสมผสาน**สังคมไทยมุสลิมให้ยอมรับมาอยู่ภายใต้การปกครองอย่างเป็นทางการ ปราศจากความขัดแย้งอย่างสิ้นเชิงนั้น ย่อมทำได้ยาก เพราะสภาพของปัญหายังคงดำรงอยู่ กล่าวคือ สิ่งที่เผชิญพวกเขาชาวไทยมุสลิมอยู่ในปัจจุบันและตลอดมาคือ จะเข้าร่วมทางการเมืองภายในรัฐที่มีรากฐานอยู่บนหลักการแห่งพุทธศาสนาได้อย่างไร **ระบบราชการซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐเต็มไป ด้วยข้าราชการที่เป็นพุทธ พิธีกรรมของรัฐทั้งในรูปแบบและเนื้อหาสาระตั้งอยู่บนรากฐานแห่งศาสนาพุทธ ที่สำคัญที่สุด ระบบราชการมีอำนาจและความสามารถที่จะแปรเปลี่ยนคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม**

และศาสนา ตลอดจนสถาบันต่าง ๆ ของพวกชาวไทยมุสลิม เพื่อให้ผลของการแปรเปลี่ยนไปสอดคล้องกับความต้องการของรัฐ เพราะฉะนั้น ขบวนการผสมผสานแห่งชาติที่รัฐบาลพยายามกระทำอยู่นั้น ถ้ามองอีกแง่หนึ่ง ในทัศนะของชาวไทยมุสลิมก็เท่ากับ **“การล้มละลายทางวัฒนธรรม”**

ก่อนที่จะกล่าวถึง **“การล้มละลายทางวัฒนธรรม”** น่าจะตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นว่า **ตัวกระบวนการบูรณาการทางสังคมของรัฐเองมีปัญหาพื้นฐานอย่างน้อยสองประการ ประการแรก** จากกรณีตัวอย่างที่ยกมา เช่น กรณีทหารไม่สามารถขอลาไปประกอบพิธีทางศาสนา และถูกเลือกไล่ให้ไปอยู่ประเทศมาเลเซียนั้นแสดงให้เห็นว่า ความพยายามที่จะสร้างบูรณาการยังไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติโดยแท้ นโยบายที่จะสร้างบูรณาการอาจจะมีอยู่นานแล้ว แต่**กลไกของรัฐอาจไม่ใส่ใจ**ในการปฏิบัติงานตามนโยบายดังกล่าวนัก เพราะจากการสำรวจทัศนคติข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2526 พบว่า ประมาณ 25.7% มีความรู้สึกไม่ค่อยสบายใจเมื่อได้รับการแต่งตั้งมารับราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่รู้สึกเฉย ๆ ก็มีถึง 24.29% สาเหตุที่มีความรู้สึกไม่สบายใจ เพราะมีสาเหตุมาจาก**ไม่ตั้งใจจะมาอยู่ แต่ถูกแต่งตั้งให้มาอยู่** ประกอบกับ**กังวลในเรื่องภาษา, ความแตกต่างในเรื่องการนับถือศาสนา และปัญหาความไม่ปลอดภัยถึง 62.86%** ประการที่สอง แม้เมื่อบูรณาการดำเนินไปได้ตามที่กำหนดไว้ เช่น การตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี หรือการดำเนินการจัดตั้งการศึกษาศาสนาอิสลามระดับสูงในมหาวิทยาลัย **ประชาชนชาวมาเลย์มุสลิมก็มักสงสัยในเจตนารมณ์ของฝ่ายราชการ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า ชาวมาเลย์**

มุสลิมภาคใต้ได้เคยถูกเจ้าหน้าที่บางส่วนของทางราชการรังแกหรือสร้างความอยุติธรรมให้มาไม่ใช่น้อยในอดีต ประสพการณ์และความทรงจำของพวกเขาจึงเป็นมาตรการตรวจสอบเจตนาภรณ์ของทางราชการอยู่ตลอดเวลา กรณีของหะยีสุหลง ผู้นำการคัดค้านนโยบายรัฐบาลในระหว่าง พ.ศ. 2482 ถึง พ.ศ. 2497 กิติ หรือกรณี นาวิกโยธินสังหารชาวมาเลย์มุสลิม เมื่อปี พ.ศ. 2518 กิติ ล้วนเป็นความทรงจำของชาวมาเลย์มุสลิมที่มาจากความจริงที่พวกเขาารู้สึกเจ็บปวดทั้งสิ้น

แต่ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่สัมพันธ์กับการป้องกัน “การล้มละลายทางวัฒนธรรม” ของประชาชนชาวมาเลย์มุสลิมก็คือบทบาทของศาสนาอิสลามในยุคปัจจุบัน ผลของการปฏิบัติอิสลามในอิหร่านและการฟื้นตัวของกระแสความศรัทธาในศาสนาอิสลามเป็นตัวแปรที่ไม่อาจจะมองข้ามได้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมโดยทั่วไป และในกรณีชาวมาเลย์มุสลิมโดยเฉพาะมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ศาสนาอิสลามเป็นตัวแปรหลักต้นขบวนการเรียกร้องต่อต้านของชาวมาเลย์มุสลิมทั้งหมด ตัวผู้นำทางศาสนาอิสลามก็มามีบทบาททางการเมืองอย่างสำคัญในกรณีชาวมาเลย์มุสลิมนี้

คงเป็นที่สังเกตกันได้ทั่วไปว่า จำนวนผู้คนโดยเฉพาะหนุ่มสาวที่หันมาใส่ใจกับกิจการทางศาสนามีมากขึ้น แม้เมื่อพิจารณาสภาพมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ การมีเด็กสาว ๆ มุสลิมแต่งกายตามหลักการของศาสนาโดยคลุมฮิญาบมาเข้าห้องบรรยายก็ดูจะเห็นได้ทั่วไปในแง่นี้ อาจกล่าวได้ว่า กระแสการสร้างบูรณาการของประเทศกำลังปะทะกับกระแสการตื่นตัว หันไปใส่ใจกับเรื่องศาสนาของประชาคมมุสลิม อันได้รับอิทธิพลจากขบวนการฟื้นฟูอิสลามระดับโลกในปัจจุบัน

วิญญูญาณของผู้คนที่หวังจะพิทักษ์วิถีชีวิตแห่งชุมชนของเขาด้วยศรัทธามั่นนั้น “บูรณาการทางสังคม” ก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้ยาก ด้วยปัญหาก็คือ ทางราชการควรจะมุ่งเน้นบูรณาการทางสังคมสลับไปหรือไม่ว่ คำถามนี้ควรจะพิจารณาคู่กันไปกับคำถามที่ว่า บูรณาการเช่นนั้นยังให้เกิดความมั่นคงหรือไม่?

ความมั่นคงในสี่จังหวัดภาคใต้ : พิจารณาจากทัศนะของชาวมุสลิม

ในทัศนะของทางราชการ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติสรุปได้ 4 ประการ คือ มีความแตกต่างด้านสังคมจิตวิทยาไปจากจังหวัดอื่น ๆ ทั้งในด้านโครงสร้างสังคมชนบทรรมนิยม ประเพณีวัฒนธรรม ภาษาและศาสนา การสูญเสียอำนาจทางการเมืองและการปกครองในอดีต ทำให้เกิดขบวนการโจรก่อการร้าย, เจ้าหน้าที่ของรัฐไปพัวพันกับผู้มืออิทธิพลและผลประโยชน์ด้านป่าไม้ ที่ดิน และแร่ และประการสุดท้าย คือ ความไม่สงบจากโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายา รองผู้อำนวยการวิชาการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรสรุปว่า พื้นฐานของลักษณะโครงสร้างของประเพณีวัฒนธรรมและศาสนาเป็นตัวก่อให้เกิดปัญหา ดังนั้นความมั่นคงในทัศนะของทางราชการก็คือการที่ผู้คนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปรับโครงสร้างสังคมของตนให้มาปรับกับบูรณาการทางสังคมที่รัฐเป็นผู้กำหนดให้นั่นเอง ปัญหาก็คือ ในทัศนะของชาวมุสลิม การยอมรับแนวทางบูรณาการทางสังคมเช่นนั้นถือเป็นความมั่นคงได้หรือไม่?

ความคิดเรื่อง “ความมั่นคง” (Security) นั้นมีผู้เข้าใจกันได้หลากหลาย สุดแต่ว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นอยู่ตรงจุดตำแหน่งใดในระบบสังคม ทักษะการมองที่หลากหลายนี้มีปัญหา มิใช่เพราะว่าบางทักษะเป็นจริงและบางทักษะเป็นเท็จ หากแต่มีปัญหาเพราะทักษะต่าง ๆ ล้วนจริงจั่ง เข้าใจได้ และมีเหตุมีผลทัดเทียมกัน

ในกรณีสี่จังหวัดภาคใต้นี้ก็เช่นกัน สำหรับชาวมาเลย์มุสลิม ความมั่นคงน่าจะหมายถึงความมั่นใจในความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนของตนกับทางราชการส่วนกลาง ความสัมพันธ์นี้จะยังให้เกิดความมั่นใจแก่ชาวมาเลย์มุสลิมได้ก็เมื่อปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์จากทักษะของเขา เป็นที่ยอมรับและเข้าใจสายตาของฝ่ายราชการ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

มักเชื่อกันว่า ภาคใต้เป็นดินแดนที่มั่งคั่งร่ำรวย ประชาชนไม่ได้ยากจนดังเช่นภาคอื่นของประเทศ แต่ที่จริงความสมบูรณ์พูนสุขทางเศรษฐกิจของชาวบ้านเริ่มเสื่อมลงตั้งแต่วราว 40 ปีที่แล้ว ในปี พ.ศ. 2521 รายได้เฉลี่ยของประชาชนในเขตจังหวัดชายแดนทั้งสี่นั้นเป็นเพียง 6,986 บาทต่อปี เมื่อเทียบกับทั้งภาคซึ่งเท่ากับ 10,277 บาท ในขณะที่รายได้เฉลี่ยของประชากรทั้งประเทศ คือ 9,799 บาท จากสถิติสำมะโนการเกษตร ปี 2521 พบว่ามีชาวประมงชายฝั่งยากจนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ถึง 10,320 ครัวเรือน มีชาวนายากจนที่ถือครองที่ดินเพาะปลูกต่ำกว่า 14 ไร่ อยู่ 47,249 ครัวเรือน และชาวสวนยางพาราพันธุ์พื้นเมืองขนาดเล็กมีเนื้อที่ถือครองไม่เกิน 20 ไร่ อยู่รวม 79,374

ครัวเรือน

รายได้ครอบครัวชนบททางใต้ของไทยส่วนใหญ่มาจากยางพารา และข้าวเปลือก พวกเจ้าของสวนยางร้านรวงเล็ก ๆ ในชนบทและชานา ส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ในขณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจขนาดกลางและใหญ่แทบทั้งหมดตกอยู่ในมือของชาวจีน และมีบ้างที่อยู่ในการควบคุมของชาวไทยพุทธ

นักมานุษยวิทยาผู้หนึ่งบันทึกการเดินทางบนถนนใหญ่ในย่านธุรกิจของจังหวัดปัตตานีไว้ว่า “เขตธุรกิจมีชาวจีนมากกว่าชาวมุสลิม จากการสำรวจร้านรวงบนถนนสายสำคัญ ๆ 5 สาย พบว่ามีร้านคนจีนถึง 266 ร้าน, ร้านคนไทย 46 ร้าน และอีกเพียง 25 ร้าน เป็นร้านมุสลิม นอกจากราคาขายของโลกตกต่ำลงแล้ว ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ชาวประมงชายฝั่งก็จับปลาได้น้อยลง เพราะการที่มีเรือพาณิชย์ขนาดใหญ่มากวาดจับปลาไปสิ้น เมื่อชาวมุสลิมเทียบภาวะความเป็นอยู่ของตนกับชาวมลายูเซียที่เป็นเพื่อนบ้านของตนแล้ว รู้สึกว่า ตนเองยากจนก็คงต้องเข้มข้นขึ้นอย่างแน่นอน ในแง่นี้ ปัญหาหลักของชาวมุสลิมมิได้แตกต่างไปจากปัญหาของชาวไร่ชาวนาไทยในภาคอื่น ๆ เลย ปัญหาที่ประสบคือ ความยากจน ในแง่คิดเกี่ยวกับความมั่นคงนั้น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจย่อมเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง หากมิได้รับการแก้ไขปัญหานี้ ชาวมุสลิมคงไม่รู้สึก “มั่นคง” ไปได้

ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์

ศาสนาอิสลามแตกต่างจากความเชื่ออื่น ๆ หลายประการที่

สำคัญ คือ ลักษณะอันรอบด้านของศาสนานี้ที่ครอบคลุมกิจการต่าง ๆ ของศาสนิกไว้ทั้งสิ้น สำหรับชาวมุสลิม พระคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งถือว่าเป็น “ถ้อยคำของพระเป็นเจ้าและจรรยาวัตรของท่านศาสดา ดังปรากฏในอัล-หะดีษ เป็นแนวทางที่ชัดเจน เช่น ชาวมุสลิมรับประทานอาหารต่างจากผู้อื่น ที่รู้กันทั่วไปคือการไม่รับประทานหมู แต่ที่สำคัญคือ เนื้อหมูมิใช่สิ่งต้องห้ามเพียงประการเดียว เนื้อสัตว์ที่ตายเอง โลหิตของสัตว์ต่าง ๆ ตลอดจนเนื้อวัว หรือแพะ หรือไก่เป็นที่มีได้เชือดด้วยพระนามของพระเป็นเจ้าก็รับประทานมิได้ สัตว์อื่น เช่น สุนัขก็ถือเป็นสัตว์สกปรก ดังนั้น คนมุสลิมจึงไม่เลี้ยงสุนัขเป็นสัตว์เลี้ยง กระทั่งนิสัยการใช้ห้องน้ำก็มีลักษณะพิเศษ เพราะศาสนาอิสลามสอนให้ทำความสะอาดร่างกายด้วยน้ำ มิใช่ด้วยกระดาษชำระ การดื่มสุราและของมึนเมาต่าง ๆ ก็ล้วนเป็นสิ่งต้องห้าม แม้การแต่งกาย เช่น ชุดกีฬาที่นุ่งกางเกงขาสั้น สำนักจุฬาราชมนตรีก็ได้ตอบศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2526 ในเรื่องนี้ว่า “การนุ่งกางเกงขาสั้น หากสั้นเหนือหัวเข้าถือว่าผิดบทบัญญัติทางศาสนา” หรือการกราบในพิธีต่าง ๆ เช่น ไหว้ครู หรือการกราบในการเรียนมวยไทย กระบี่กระบอง ทางสำนักจุฬาราชมนตรีก็ได้ตอบว่า “การกราบสิ่งอื่นนอกจากอัลเลาะห์ (ซบ.) จะกราบในภาวะใดหรือเจตนาใดก็ตามถือเป็นความผิดต่อบทบัญญัติศาสนาอิสลามทั้งสิ้น” หรือในเรื่องการนำพวงมาลาไปถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า ทางสำนักจุฬาราชมนตรีก็ตอบว่า “ผิดบทบัญญัติศาสนาอิสลาม เพราะอิสลามห้ามเคารพรูปปั้น ไม่ว่าจะป็นรูปปั้นอะไรก็ตาม” จะเห็นได้ว่า ในแง่วัฒนธรรมการประเพณีปฏิบัติแล้ว สิ่งซึ่งเป็นของปรกติสำหรับชาวไทยทั่วไปอาจเป็นสิ่งต้องห้ามปฏิบัติ

ไม่ได้สำหรับชาวมาเลย์มุสลิมได้เสมอ

สำหรับภาษามลายูนั้นเป็นภาษาของชาวบ้านมานาน ก่อนภาษาเขียนแบบไทยเสียอีก หากดูจากนิทานพื้นบ้าน วรรณคดี และสัญลักษณ์อื่น ๆ จะเห็นได้ว่า สิ่งเหล่านี้เป็นภาพสะท้อนของภาษาที่ฝังรากลึกอยู่ภายใน ทั้งโครงสร้างทางสังคมและจิตสำนึกของชาวบ้าน อาจกล่าวได้ว่า การให้ชาวมาเลย์มุสลิมทิ้งภาษามลายู ก็หมายถึงการทอดทิ้งส่วนสำคัญของเอกลักษณ์แห่งตนนั่นเอง

ในแง่ปัจจัยทางประวัติศาสตร์นั้น จะเห็นได้ชัดเจนจากทัศนะของฝ่ายราชการส่วนกลางที่มองว่า ประวัติศาสตร์ภาคใต้เต็มไปด้วยการขบถรุนแรง เมื่อก้าวถึงประวัติศาสตร์ปัตตานีมักกล่าวในความหมายของประวัติศาสตร์การปกครองมาเลย์ทางใต้ แม้นักวิชาการของทางราชการเองก็ยังแสดงความเห็นว่า ตนไม่ชอบ เมื่อมีการกล่าวถึงการแบ่งแยกดินแดนทางใต้ออกไปจากประเทศไทย โดยให้เหตุผลว่า ดินแดนแถบนั้นเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยมาแต่โบราณและประชาชนที่นั่นก็เป็นคนไทย

ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือ ในทัศนะของชาวมาเลย์มุสลิมปัตตานี ประวัติศาสตร์ของพวกเขาไม่ใช่ประวัติศาสตร์ของการขบถครั้งแล้วครั้งเล่า หากเป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้อย่างต่อเนื่องเพื่อเอกราชของผู้คนและดินแดนที่ดำรงอยู่มาแต่เดิม เอกราชนี้มีความหมายในทางวัฒนธรรมยิ่งกว่าความหมายทางการเมือง สาเหตุหนึ่งก็เพราะชาวมาเลย์มุสลิมนั้นอาศัยอยู่ในภูมิภาคที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษเรียกกันว่า “โลกวัฒนธรรมมาเลย์” อันเป็นโลกที่วัฒนธรรมของเขามีความหมายสื่อสารกันด้วยภาษาอันเป็นที่เข้าใจทั่วไป และประวัติศาสตร์เป็นประวัติศาสตร์แห่งศักดิ์ศรีของบรรพชน

คำว่า “มาเลย์มุสลิม” จึงมิได้ใช้ในความหมายทางการเมืองแบบ
 หยาบ ๆ หากเปี่ยมไปด้วยความหมายทางวัฒนธรรม อันประกอบ
 กันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพิเศษของพวกเขา อัจริษฐ์หลงถึงกับเคยกล่าว
 ว่า “คำว่า “ไทยอิสลาม” ซึ่งใช้เรียกพวกเรานั้น เป็นสิ่งเตือนใจเรา
 ถึงความพ่ายแพ้ นั้น เราจึงไม่ชอบคำนี้เลย เราจึงใคร่วิงวอนให้
 รัฐบาลให้เกียรติเราด้วยการเรียกเราว่า “มลายูมุสลิม” เพื่อว่าโลก
 ภายนอกจะได้เข้าใจในความแตกต่างของเรากับชาวไทยโดยทั่วไป”

ในแง่ความแตกต่างกับคนไทยทั่วไปนั้น ผู้ปกครองไทยที่ทรง
 ภูมิปัญญาล้ำเลิศเช่นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
 หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยทรงยอมรับและยอมรับอย่าง
 ตรง ๆ ว่า ชาวมาเลย์ทางใต้เป็น “แขก” มิใช่คนไทย ในพระราช
 หัตถเลขาถึงสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ผู้ทรงรั้งตำแหน่ง
 เสนาบดีมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2447 พระพุทธเจ้าหลวงทรงมีพระราช
 ดำริว่า ทรงเป็นกังวลเกี่ยวกับการปกครองรัฐมาเลย์มาก เพราะไม่
 ทรงคุ้นกับการดำเนินการปกครอง “ชาติอื่น”

จากที่กล่าวมาทั้งในแง่ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และประวัติ-
 ศาสตร์ คงจะเห็นได้ว่า ทัศนะของชาวมาเลย์มุสลิมนั้นแตกต่างจาก
 ทัศนะของรัฐไทยส่วนกลางเป็นอย่างมาก สำหรับชาวมาเลย์ที่อาศัย
 ศาสนา-วัฒนธรรม-ภาษา และประวัติศาสตร์ มาอธิบายความเป็น
 “มาเลย์มุสลิม” ความมั่นคงทางสังคมเกิดขึ้นได้จากการรักษารากฐาน
 ของสังคมวัฒนธรรมนี้ไว้ ความพยายามของรัฐส่วนกลางที่จะนำไป
 สู่บูรณาการทางสังคม เช่น การจัดการศึกษาแผนใหม่, การคุมกำเนิด
 หรือ การสอนภาษาไทย หากกระทำไปโดยไม่ระมัดระวังหรือไม่
 เข้าใจความละเอียดอ่อนทางสังคมวัฒนธรรมในสี่จังหวัดภาค

ได้เพียงพอ อาจกลายเป็นการพยายามสร้าง “ความล้มละลายทางวัฒนธรรม” ให้กับชาวมาเลย์มุสลิม ซึ่งสำหรับผู้คนเหล่านี้ย่อมจะรู้สึกว่าการกำลังจะขาดความมั่นคงทางสังคมอีกโสดหนึ่ง ผลประการหนึ่งก็คือ ผู้คนเหล่านี้อาจมีแนวโน้มที่จะทำการอันก่อให้เกิดความไม่มั่นคงต่อรัฐโดยส่วนรวมได้ ดังกรณีการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในบริเวณสี่จังหวัดภาคใต้อย่างรุนแรงมาเป็นเวลานาน และเป็นเหตุให้ทางฝ่ายรัฐบาลต้องทุ่มเททรัพยากรต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาดังกล่าวมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

สรุป : บูรณาการทางสังคม, ปัญหาความมั่นคงกับสภาพความเป็นจริง

ออกจะง่ายเกินไปที่จะสรุปว่า ปัญหาในสี่จังหวัดภาคใต้นั้นเกิดขึ้นและดำรงอยู่เพราะลักษณะเฉพาะพิเศษของสี่จังหวัดภาคใต้นั้นเอง ทั้งนี้ก็เพราะการจะเข้าใจปัญหาในกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า “ชนกลุ่มน้อย” อย่างเพียงพอ ควรจะต้องตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่า การดำรงอยู่ของชนกลุ่มน้อยถูกนิยามโดยชนกลุ่มใหญ่ ในแง่นี้ พฤติกรรมของชนกลุ่มน้อยก็คือภาพสะท้อนของพฤติกรรมของชนกลุ่มใหญ่ ที่จริงแล้วปัญหาชนกลุ่มน้อยส่วนหนึ่งเกิดมาจากปัญหาของชนกลุ่มใหญ่ การที่ชนกลุ่มใหญ่ขาดความเข้าใจตนเองในความสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น ๆ ซึ่งรวมกันเป็นรัฐสมัยใหม่ จะทำให้รอยแยกระหว่างกลุ่มต่าง ๆ กระจายออกจากกันมากขึ้น ประกอบกับการไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันด้วย ย่อมไม่อาจจะก่อนโยบายที่มีผลในระยะยาวได้เลย

หากพิจารณาเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาความไม่มั่นคงในสี่

จังหวัดภาคใต้ เป็นผลส่วนหนึ่งมาจากนโยบายของรัฐบาลกลางในกระบวนการสร้างบูรณาการทางสังคม อันที่จริงข้อสรุปทำนองนี้มีใช้เรื่องใหม่หรือแปลกแต่อย่างใด ในการวิจัยที่ใช้ทั้งวิธีการในเชิงปริมาณและคุณภาพ ดร.อุทัย ดุลยเกษม **สรุปว่า** การที่รัฐบาลกลางพยายามจะสร้างบูรณาการและการประสานกลมกลืนกับชาวมาเลย์มุสลิมผ่านกระบวนการทำให้ทันสมัย คือ การขยายฐานการศึกษาสมัยใหม่, การขยายองค์ราชการ ตลอดถึงการขยายการควบคุมชุมชนมาเลย์มุสลิม และการทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทันสมัย “ล้วนกระตุ้น (หากตัวเองมิได้ก่อให้เกิด) ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างชาวมุสลิมมาเลย์กับรัฐบาลกลางมากขึ้นอีก”

แต่จุดที่น่าเสียดายในบทความนี้แตกต่างไปจากข้อสรุปของดร.อุทัย ในประการสำคัญคือ ในขณะที่ ดร.อุทัยพิจารณาตัวชุมชนมุสลิมว่า การศึกษาและการสื่อสารสมัยใหม่จะทำให้กลุ่มชนมาเลย์มุสลิมเข้มแข็งในการรักษาระดับความขัดแย้งกับรัฐบาลกลางมากขึ้น บทความนี้เสนอว่า กระบวนการสร้างบูรณาการทางสังคมนั้นเองมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในภูมิภาคชายแดนภาคใต้ อันกระทบกระเทือนความมั่นคงของรัฐในที่สุด และปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะความสับสนในทางความคิดของรัฐบาลกลางเอง ระหว่างความเข้าใจเรื่องสังคม (Society) กับ (State)

ในทางทฤษฎี สังคมกับรัฐเป็นความคิดรวบยอด (Concepts) สองชนิดที่แตกต่างกัน สังคมเกือบทุกสังคมในโลกประกอบด้วยกลุ่มคนที่มาารวมกันอยู่อย่างหลากหลาย แต่ละกลุ่มก็มีสังคมย่อยของตนเองมีวัฒนธรรมย่อยของตนเอง ในขณะที่รัฐนั้นคือองค์กรอันซับซ้อนในทางการเมืองที่ประกอบด้วยดินแดน, ประชากร, ความต่อเนื่อง, รัฐบาล,

หน้าที่, ทรัพยากรการคลัง, ระบบราชการ, อำนาจอธิปไตย และการดำรงอยู่ในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมแห่งนานารัฐ จุดที่ที่น่าสนใจคือ **ความเป็นเอกภาพของรัฐ** ในความหมายขององค์การทางการเมือง **ไม่จำเป็นต้องหมายถึงความเป็นเอกภาพทางสังคม** แต่อย่างใด กล่าวคือ สังคมที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมย่อยหลากหลายและดำรงตนอยู่เป็นอิสระ อาจประกอบกันเป็นรัฐที่มีเอกภาพและมีความมั่นคงได้ เช่น สวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งมีทั้งกลุ่มคนที่พูดภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน หรือสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ ที่แตกต่างกันทั้งเชื้อสาย ผู้คน วัฒนธรรม และสภาพภูมิศาสตร์ ดังเช่น ชาวฮาวายอิ, ชาวแคลิฟอร์เนีย, ชาวนิวเจอร์ก และชาวอะแลสกา เป็นต้น

สังคมไทยควรจะทำความเข้าใจกับสภาพแท้จริงของตนเองว่า สังคมไทยมี**ใช่สังคมที่มีลักษณะเนื้อเดียว**ในทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของผู้คนที่มารวมกันอยู่ จากความจริงเบื้องต้นนี้ควรก้าวต่อไปถึงการถือเอาความจริงดังกล่าวเป็นฐานและปรับนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

ในการตอบปัญหาราชการที่เกี่ยวพันกับชาวมุสลิมในภาคใต้ สำนักจุฬาราชมนตรีได้ชี้แจงว่าได้คำนึงถึงความถูกต้องทางศาสนาเป็นหลักในการพิจารณา และไม่พิจารณาถึงความนิยมที่ขัดต่อหลักศาสนา ผลประการหนึ่งคือ คำตอบของสำนักจุฬาราชมนตรีบางคำตอบอาจจะขัดต่อความนิยมของสังคมไทยส่วนใหญ่ แต่สำนักจุฬาฯ ก็ย้ำว่า “การปฏิบัติบางประการที่ขัดกับความนิยมของสังคมไทยส่วนใหญ่ นั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเราทุกคนทุกฝ่ายต้องยอมรับความจริง เพราะวัฒนธรรมของสังคมไทยส่วนใหญ่หล่อหลอมขึ้นมาจากวัฒนธรรมของศาสนาพุทธซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือ... บางอย่างที่ศาสนาทั้ง

สองผิดกัน... หากจะพยายามนำมาประยุกต์หรือถกปัญหาทาง
จะให้เหมือนกัน ก็จะทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างคนใน
ชาติยิ่งขึ้น”

ความคิดของจุฬาราชมนตรีมีน้ำหนักในสายตาของชาวมุสลิม
เพราะมีรากฐานอยู่ที่ศาสนาอิสลาม และมีน้ำหนักในทางนโยบาย
และวิชาการ เพราะมีรากฐานอยู่บนความเป็นจริงของสังคม ในส่วน
ท้ายของเอกสารวิจัยของท่านผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี-นายวิโรจน์
ราชรักษ์ ก็ได้นำเสนอทางออกระดับของนโยบาย โดยอาศัยทฤษฎี
ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (Cultural Pluralism)
อันมีสาระสำคัญอยู่ที่ถือว่ามนุษย์อาจผิดแผกแตกต่างในทางเชื้อชาติ
ศาสนา ภาษา การแต่งกาย และอื่น ๆ แต่สามารถจะครองชีวิตอยู่
ในสังคมเดียวกันได้อย่างสันติ หากตระหนักในคุณค่าของ
วัฒนธรรมที่หลากหลายนั้น และมีใจกว้างยอมรับความหลาก
หลายของพฤติกรรมระหว่างกลุ่มชนที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ นาย
วิโรจน์จึงได้นำเสนอนโยบายพัฒนาสังคมในสี่จังหวัดชายแดนว่าต้อง
ยึดประชาชนเป็นหลัก ยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้
ความสำคัญกับขนบธรรมเนียมประเพณีของศาสนาอิสลาม ด้วย
การ “สนับสนุน ส่งเสริม ปกป้องคุ้มครอง ไม่เหยียดหยาม ไม่ดูถูก
และไม่กระทำการใด ๆ ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจผิดระหว่างรัฐบาล
กับประชาชน ผู้สร้างเงื่อนไขในเรื่องนี้จะต้องขจัดให้หมดสิ้นไป
โดยเฉพาะข้าราชการเลย”

ข้อเสนอของนายวิโรจน์พ้องกับทัศนะของสำนักงานจุฬาราช-
มนตรี ทั้งที่มองปัญหาจากคนละแง่มุม ก็เพราะทัศนะทั้งสองมีความ
เป็นจริงของสังคมกำกับอยู่ หากกระทำได้ตามข้อเสนอของทั้งสอง

ทำงานข้างต้น สังคมก็จะบรรลุถึงบูรณาการในอีกความหมายหนึ่งที่แตกต่างกันไปจากความหมายที่ใช้กันอยู่ในลักษณะการกดทำลายวัฒนธรรมระดับรองเพื่อสถาปนากองเมืองในระดับชาติ

บูรณาการ (Integration) ในความหมายนี้หมายถึงเพียง “ความสัมพันธ์ในหมู่ชุมชนในหมู่ผู้คนภายในองค์การทางการเมืองอันเดียวกัน” ประเด็นสำคัญอยู่ที่ “การกระทำร่วมกันเพื่อเสริมสร้างผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน” การจะสร้างบูรณาการเช่นนี้หมายความว่า **ศักดิ์ศรีความสำคัญและความแตกต่างของชุมชนต่าง ๆ จะต้องเป็นที่ยอมรับ**

การยอมรับในความแตกต่างจะนำไปสู่การไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันจะมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของรัฐ สำนักจุฬาราชมนตรีสรุปว่า “นอกจากจะต้องยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน และเปิดโอกาสให้ทั้งสองศาสนปฏิบัติไปตามความเชื่อจากคำสอนของศาสนา วิธีนี้เท่านั้นที่รักษาความมั่นคงของสังคมไว้ได้”

แต่ปัญหาสำคัญก็คือ “การยอมรับ” ดังกล่าว หมายถึง การที่สังคมไทยต้องตั้งคำถามเข้ากับมายาคติหลายประการที่ยึดมั่นกันอยู่ การตั้งคำถามทำนองนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายแต่อย่างใด เพราะ**ต้องอาศัยความกล้าหาญทางจริยธรรม**มาเผชิญกับความเป็นจริงในสังคมอย่างซึ่งหน้า ความกล้าหาญทำนองนี้แม้จะมีอยู่ไม่น้อยในสังคมไทย แต่อาจจะหาได้ไม่มากนักในระดับผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติงานบางกลุ่ม

ทำความเข้าใจปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*

ในเบื้องต้น เราสามารถมองปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
ได้ใน 2 ประเด็นหลัก ซึ่งก็คาบเกี่ยวหรือทับซ้อนกันอยู่

ประเด็นที่ 1 คือ มองว่าเป็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งคือ
ปัญหาว่าด้วยแนวทางในการปกครองประเทศและสังคม ในระบบ
ประชาธิปไตยอาจแบ่งออกเป็นสองมิติ คือด้านที่วัดด้วยการเป็น
ตัวแทนของประชาชน (representation) และด้านที่เป็นการมีส่วนร่วม
ร่วมของประชาชน (participation) มองอย่างแรกนี้ รัฐบาลและคนที่มี
ปัญหาต้องเข้ามาร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน

ประเด็นที่ 2 คือ มองว่าเป็นปัญหาความไม่สงบ การก่อ
การร้าย “ฆ่ารายวัน” ขัดผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ทั้ง
ในเครื่องแบบและนอก (เหนือ) เครื่องแบบ ฯลฯ กล่าวโดยรวมคือเป็น
การกระทำที่มุ่งบั่นทอนอำนาจรัฐและความชอบธรรมของรัฐ ด้วยวิถี

* เก็บความจาก ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2548, *สารคดี*, (240)(21)(กุมภาพันธ์),
[<http://www.sarakadee.com/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=245>].

ทางและหนทางอันมิชอบ หรือไม่อยู่ในกรอบของกฎหมายแห่งรัฐมองแบบหลังนี้คือ ถือเป็นเรื่องวุ่นวายธรรมดา ๆ ฝ่ายที่สร้างความวุ่นวายก็ต้องเป็น “โจร” เท่านั้นเอง

โดยทั่วไป **รัฐบาลทั้งหลายมีสัญชาตญาณในการตอบโต้การคุกคามรัฐด้วยการใช้อำนาจเท่าที่มีและสามารถใช้ได้ดีที่สุดตามประเพณีของแต่ละรัฐที่เคยชินมา** ส่วนการใช้มิติและแนวทางการเมืองอันเป็นการแก้ปัญหาระยะยาวนั้น มักใช้น้อยและต้องมีสถานการณ์การเมืองอื่น ๆ บีบบังคับ หรือหากสถาบันปกครอง เช่น สถาบันนิติบัญญัติ ตุลาการ หรือภาคประชาสังคม รวมถึงองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทั้งหลาย มีสมรรถภาพ มีสติปัญญา รวมหมู่ และมีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง ปลอดภัยจากอิทธิพลทั้งปวง ก็สามารถวางนโยบายและปฏิบัติการทางการเมืองให้นำหน้ากิจกรรมทางการเมืองหรือการใช้อำนาจเป็นด้านหลักไปได้

ที่ผ่านมา **รัฐบาลแก้ปัญหาภาคใต้โดยอาศัยการช่วยคิดแก้ปัญหาจากสถาบันอื่น ๆ** น้อยมาก จึงเห็นแต่การเข้ามาตรรกการตอบโต้ไปยังเหตุการณ์การก่อความไม่สงบทั้งหลายที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งเหตุการณ์เล็กและใหญ่ เช่น การปล้นปืนจากค่ายทหารในนราธิวาส ซึ่งนำไปสู่การเกิดกรณีกรือเซะ และนำไปสู่การเกิดกรณีล่าสุด คือกรณีประท้วงตากใบ) รวมไปถึงการใช้อำนาจยุติการศึก จัดตั้งกองกำลังทั้งฝ่ายตำรวจส่วนหน้า กองทัพภาค 4 และหน่วยปฏิบัติการพิเศษและอาสาสมัครต่าง ๆ อีกไม่น้อย เช่น การจัดตั้งกองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.) นัยว่าเพื่อมาแทนที่องค์กรจัดตั้งเดิม คือ คอ.บต. ทั้งหมดนั้นกล่าวโดยรวม ๆ แล้วเป็นการปฏิบัติการทางกำลัง (ที่ตรงข้ามกับทางพลเรือน) จากสัญชาต-

ญาณที่ตรงข้ามกับสติปัญญา ทั้งยังเป็นการปฏิบัติการในพื้นที่ที่อยู่
ในอาณาเขตประเทศไทยสยามเสียด้วย ไม่ใช่ยกกองกำลังทหารไป
ปฏิบัติการรบในดินแดนนอกประเทศดังที่เป็นหน้าที่โดยธรรมชาติของ
ทหารประจำการสมัยใหม่ (modern standing army)

ในขณะเดียวกัน รัฐบาลโดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ก็ใช้มาตรการ
ที่มุ่งต่อจุดหมายทางการเมืองด้วยเหมือนกัน นั่นคือ การรณรงค์ผ่าน
ทางผู้นำศาสนาอิสลามในกรุงเทพฯ ที่สำคัญ คือผ่านสำนักจุฬาราช-
มนตรี ซึ่งในทางจัดตั้งถือว่าเป็นองค์กรนำสูงสุดของชุมชนและพี่น้อง
มุสลิมทั่วประเทศ เพื่อทำความเข้าใจและทำให้ชาวมลายูมุสลิมใน 3
หรือ 4 จังหวัด (แล้วแต่สถานการณ์ บางครั้งก็เพิ่มสงขลา บางครั้งก็
เพิ่มสตูล) ปฏิเสธแนวคิดและการสั่งสอนของบรรดาครูสอนศาสนา
ซึ่ง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นิยมเรียกว่า “อุศตราช” แทนคำว่า “ฮัจญี”
หรือ “หะยี” หรือโต๊ะครู อันเป็นคำเก่า **เข้าใจว่าเพื่อทำให้ได้ความ
รู้สึกว่าเป็นบรรดาครูสอนศาสนารุ่นใหม่เหล่านี้เป็น “คนนอก” ที่ไม่ใช่
คนในพื้นที่หรือไม่ใช่ส่วนหนึ่งของ 3 จังหวัด**

ไม่ว่ารัฐบาลและสถาบันแห่งชาติจะรณรงค์โดยมุ่งจุดหมายทาง
การเมืองอย่างไร ลักษณะพื้นฐานอันหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือ ความเชื่อที่
ว่าปัญหาการเมืองใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาของการ
“แบ่งแยกดินแดน” และบรรดาชาวมลายูมุสลิมที่คิดเป็นอื่นแตกต่าง
ไปจากอุดมการณ์การเมืองของรัฐสยามไทย (พุทธ) ก็ย่อมมีโอกาส
ตกเป็นผู้ต้องหาเข้าข่ายต้องการแบ่งแยกดินแดน หรือเป็น “กบฏ” ต่อ
รัฐไทยไปโดยปริยายนั่นเอง

การจับกุมบรรดาครูสอนศาสนาใน 3 จังหวัดภาคใต้ล่าสุดเมื่อ
วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 จึงเป็นการดำเนินนโยบายที่ดูประหนึ่ง

ว่าเป็นการมุ่งแก้ปัญหาในทางการเมือง คือปัญหาการ “แบ่งแยกดินแดน” แต่เมื่อดูจากประวัติการปราบปรามและดำเนินนโยบายของรัฐไทยต่อปัญหาความไม่สงบในดินแดนดังกล่าวในอดีตที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า การจับกุมคนเหล่านั้นก็ไม่ต่างไปจากการกระทำของรัฐบาลในอดีตที่มุ่งสร้างความสงบให้เกิดขึ้นเป็นอันดับแรก เพื่อยืนยันว่าอำนาจรัฐนั้นยังเด็ดขาดและเข้มแข็งอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว

ในที่สุด มาตรการปราบและจับกุมในขั้นสุดท้ายก็หนีไม่พ้นการบรรลุจุดหมายทางการเมืองที่เป็นเจตนารมณ์ของรัฐบาลเอง อันไม่ใช่เจตนารมณ์ของประเทศชาติโดยรวมทั้งหมด นั่นคือ เพื่อคงเสถียรภาพและความชอบธรรมของรัฐบาลเอาไว้เป็นประการสำคัญ ส่วนการแก้ปัญหาทางการเมืองของชุมชนในพื้นที่เหล่านั้นเป็นเรื่องรอง และอาจไม่เคยเป็น “เรื่อง” ในความเข้าใจของรัฐบาลเลยก็ได้ ดังนั้น การที่จะให้ผู้นำทางการเมืองศูนย์กลางแก้ไขปรับปรุง “เรื่อง” เหล่านี้ให้เป็นเรื่องของประชาสังคมขึ้นมา จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดหวังได้ง่าย ๆ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

ลักษณะทางการเมือง ของปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวให้ถึงที่สุด ไม่ใช่ปัญหาและความขัดแย้งระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับรัฐไทย หากแต่เป็นปัญหาระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับรัฐบาลไทย หรือปัญหาของการดำรงอยู่ในรัฐไทย การมองดังกล่าวจำเป็นสำหรับปัญหาในพื้นที่ที่มีความเป็นมาและประวัติศาสตร์เฉพาะตัวยาวนาน

และปมเงื่อนของปัญหาความขัดแย้งนี้ในระดับลึกและยาวไกล ก็มีนัยต่อการนิยามและการสร้างรัฐไทยเองด้วย

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิม โดยเฉพาะในบริเวณ 3 จังหวัดภาคใต้สุด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส กับการใช้อำนาจรัฐนั้น จึงไม่เหมือนกับปัญหาของชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ในประเทศไทยที่มีลักษณะของการเป็น “คนนอก” หรือไม่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากรัฐไทยโดยสิ้นเชิง เนื่องจากชาวมลายูมุสลิมนั้นมีความเป็น “คนใน” และมีวัฒนธรรมการปกครองตนเองเคียงข้างมากับพัฒนาการของรัฐไทย (ซึ่งประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ) ก่อนที่จะมีการรวมศูนย์เป็นรัฐไทยสมัยใหม่ แม้จะมีศาสนาและการปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่ต่างไปบ้าง แต่ตลอดช่วงระยะเวลาอันยาวนานที่ผ่านมา ความแตกต่างเหล่านั้นไม่ได้เป็นที่มาของความขัดแย้ง (และการเมือง) ระหว่างชาวมุสลิมกับรัฐไทยอย่างเด่นชัดมาก่อนเลย

รัฐศักดินาไทยสยามไม่มีปัญหากับความหลากหลายและแตกต่างทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ ในพระราชอาณาจักร ข้อนี้สำคัญต่อการศึกษาและทำความเข้าใจในปัญหาระหว่างมุสลิมกับรัฐบาลไทยยุคใหม่เป็นอย่างยิ่ง การวิพากษ์วิจารณ์ทำนองว่า หากชาวมุสลิมในภาคใต้ต้องการมีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง ยึดถือศาสนาอิสลาม และต้องการปกครองตนเองก็ควรออกไปอยู่นอกรัฐไทย เป็นการพูดที่ขาดมิติและความเข้าใจในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งประวัติศาสตร์ของชาวมลายูมุสลิมและประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของรัฐไทยเองด้วย

กำเนิดรัฐไทยสมัยใหม่

กล่าวได้ว่า ลักษณะเด่นของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน 2 ศตวรรษที่ผ่านมาในขอบเขตสากลมีอยู่ 2 ประการ

ประการที่ 1 ได้แก่ การต่อสู้เพื่อเสรีภาพและสิทธิของชุมชน การเมืองใหม่ที่กำลังก่อตัวขึ้น จุดหมายใหญ่ของการเปลี่ยนแปลงนี้ แสดงออกในปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “การปฏิวัติประชาธิปไตย” ซึ่งหากจะระบุให้ชัดเจนลงไปก็คือ การปฏิวัติประชาธิปไตยกรรมสิทธิ์ หรือ การปฏิวัติของชนชั้นนายทุน ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ ก็ได้แก่ กรณีกบฏ ร.ศ. 130 และการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 การปฏิวัติประชาธิปไตยในระยะต่อมานำไปสู่การเกิดขึ้นของอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งเป็นปฏิปักษ์หรือด้านแย้ง นั่นคือการปฏิวัติสังคมนิยม ซึ่งมุ่งสร้างระบบประชาธิปไตยที่เป็นของชนชั้นกรรมาชีพและมวลประชาชนทั่วไป ไม่ใช่เป็นของชนชั้นนายทุนแต่ฝ่ายเดียว ความขัดแย้งต่อสู้ระหว่างสองระบบการเมืองและสองอุดมการณ์นำไปสู่การแตกตัวและขัดแย้งกระทั่งไม่เป็นเอกภาพ โดยเฉพาะในประเทศไทย และสังคมที่เพิ่งหลุดพ้นจากแอกของระบบอาณานิคมและจักรวรรดินิยม ตะวันตก

ลักษณะเด่นของการเคลื่อนไหวและต่อสู้ทางการเมืองในข้อแรกนี้ แสดงออกโดยการให้น้ำหนักและความสำคัญไปที่รัฐ การสร้างรัฐ และประชาชาติสมัยใหม่ขึ้นมาแทนที่รัฐเก่าที่เป็นเมืองขึ้น หรือกึ่งเมืองขึ้น หรือกึ่งศักดินา ในสมัยนั้น บัณฑิตชนและชุมชนย่อย ๆ เล็ก ๆ ยังไม่ใช่และไม่อาจเป็นจุดหมายของการปฏิวัติเหล่านี้ได้

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่า **รัฐไทยและรัฐบาล**

แบบที่เป็นอยู่ไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่ดั้งเดิม หากแต่เพิ่งถูกสร้างขึ้นเมื่อไม่เกินร้อยปีมานี้เอง

ประการที่ 2 ได้แก่ กระบวนการและการต่อสู้เคลื่อนไหว เพื่อเป็นเจ้าของอัตลักษณ์ของประชาชนและกลุ่มคนต่าง ๆ การเคลื่อนไหวเหล่านี้แม้เกิดในระยะแรกของการปฏิวัติทางการเมืองประชาธิปไตย แต่ประชาชนหรือกลุ่มคนเหล่านี้ก็ยอมขึ้นต่อขบวนการส่วนกลาง ด้วยมีความเชื่อมั่นว่า หากสร้างรัฐใหม่ได้สำเร็จ พวกตนก็จะได้อิสระและความเป็นตัวของตัวเองไปด้วยโดยอัตโนมัติ เช่น อาเจห์ ในสมัยที่อินโดนีเซียทำการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชจากดัตช์ ก็ยืนดีร่วมกับขบวนการส่วนกลางทุกอย่าง แต่ปัจจุบันก็กำลังต่อสู้เรียกร้องสิทธิปกครองตนเองจากรัฐบาลกลาง เนื่องจากไม่ได้รับความเป็นธรรมและความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ อย่างพอเพียงและเหมาะสม

ทั้งสองกระบวนการและการเคลื่อนไหวทับซ้อนและคาบเกี่ยวกันอยู่ แต่ในศตวรรษที่ผ่านมา การเคลื่อนไหวทางการเมืองมีลักษณะครอบงำมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากการจะปลดปล่อยรัฐและอาณาจักรที่เคยเป็นหรืออยู่ภายใต้อำนาจอาณานิคมทั้งหลาย จำเป็นต้องสร้างกายภาพอันใหม่ที่มีอำนาจและพลังทางวัตถุที่จะสามารถรองรับการดำรงอยู่ของสมาชิกชุมชนทั้งหลายให้ได้เสียก่อน จากนั้น การสร้างและตระหนักถึงอัตลักษณ์เฉพาะของตนและของกลุ่มชนที่หลากหลายจึงจะสามารถมีพื้นที่และมีพลังทางความคิดเกิดขึ้นมาได้

รัฐไทยต้องเป็นคนไทยทุกประการ

คนไทยส่วนใหญ่คงไม่คิดว่า การเป็นไทยนั้นเป็นเรื่องที่มี

ปัญหาหรือมีความยากลำบากอะไรเลย มันง่ายเสียจนกระทั่งการ
ดื่มเบียร์ (ยี่ห้อหนึ่ง) ก็ทำให้เป็นคนไทยได้ ซึ่งหากมองจากจุดยืน
ของคนมุสลิม เพียงแค่นี้ก็เป็นปัญหาแล้ว เพราะการกระทำและ
 ประกาศอย่างนั้นกระทบกระเทือนต่อความเชื่อและข้อห้ามของ
 คนมุสลิม ตั้งแต่เรื่องนิยามความเป็นไทย ไปจนถึงการแนะนำให้ดื่มของ
 มึนเมา ที่เขาไม่เห็นว่าจะสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมตรงไหน
 นอกจากจะเป็นการสร้าง “กำแพง” หรือ “ช่องว่าง” ให้มากขึ้นตาม
 กิเลสของตลาดเสรี

สำหรับชาวมุสลิมในบริเวณ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ
 ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งในอดีตคืออาณาจักรปัตตานี (เขียน
 ตามภาษาท้องถิ่นคือ “ปะตานี” ซึ่งไม่รวมสตูลด้วย) การเป็นไทย
 ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ แค่มามีสัญชาติในทางกฎหมายเท่านั้น (ผู้นำมุสลิม
 และชาวบ้านที่ถูกจับทุกคน ตั้งแต่ฮัจญีสุหลง มาถึงกุ่มะยาเส กอดอ-
 นีลือ หรือโต๊ะกูเฮง และล่าสุดคือนายแวยูโซะ แวดอราแม กับพวก
 รวมสี่คน ล้วนแต่มีเชื้อชาติไทยและสัญชาติไทยทั้งนั้น) หากที่เป็น
 ปัญหาและนำไปสู่ความขัดแย้งกับรัฐบาลไทย อยู่ที่การเป็นไทยใน
 สายตาและทัศนคติของอำนาจรัฐไทย ซึ่งผลักดันให้เรื่องเชื้อชาติและ
 สัญชาติกลายเป็นปัญหาการเมืองของคนเชื้อสายและวัฒนธรรมอื่น
 ไป กล่าวโดยเจาะจงก็คือ คนอื่น ๆ ต้องเป็นไทยทั้งในทางความคิด
 ในทางความเชื่อ และในทางวิถีชีวิต ซึ่งนั่นย่อมกระทบกระเทือน
 ถึงความเชื่อและการปฏิบัติในทางศาสนาและประเพณีของชุมชน
 นั้น ๆ ด้วยอย่างเลี่ยงไม่ได้

โดยปรกติทั่วไป วัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องการเมืองหรืออะไรที่ข้อง
 แวะกับอำนาจรัฐ แต่ในสังคมสมัยใหม่และรัฐสมัยใหม่ โดยเฉพาะใน

บรรดาประเทศที่เพิ่งเกิดใหม่ มิติและปริมาณพลทางวัฒนธรรมกลายเป็นวิถีและพาหะสำคัญยิ่งในการบรรลู่หรือการโฆษณาอุดมการณ์และความเชื่อทางการเมืองของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังจากนั้นที่ไทยต้อง “สร้างชาติ” ภาวะนี้ก็นำไปสู่การใช้นโยบาย “รัฐนิยม” ที่ในทางปฏิบัติของราชการถูกแปลเป็นการสร้าง “รัฐเชื้อชาติไทยนิยม” ขึ้นมา อันเป็นที่มาของการสร้าง “รัฐเชื้อชาติเดียวเป็นใหญ่” (mono-ethnic state)

ลำพังการมีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาที่แตกต่างกันก็ไม่จำเป็นจะต้องเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนเสมอไป หรือแม้ระหว่างประชาชนด้วยกันเองก็ตาม ปัญหาทางการเมืองระหว่างเชื้อชาติและศาสนาที่ต่างกันจะปรากฏและรุนแรงขึ้นก็ต่อเมื่อมีพลังที่นำไปสู่การบีบบังคับ การบังคับดังกล่าวและจุดหมายของมันก่อให้เกิดความขัดแย้งและนำไปสู่ปฏิกิริยาจากผู้ถูกบีบและบังคับ ในรูปแบบตามบริบทและคุณค่าความเชื่อทั้งในและนอกประเทศ

อิสลามสมัยแรกในอุษาคเนย์

คนมาเลย์หรือมลายูเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของหมู่เกาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อุษาคเนย์) และตอนใต้ของคาบสมุทรมลายูอินโดจีน นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 7 เป็นต้นมา มีพ่อค้าและนักเดินทางชาวอาหรับเดินทางมายังบริเวณนี้ ถือได้ว่าศาสนาอิสลามได้เข้ามายังคาบสมุทรมลายูและรัฐโบราณในอุษาคเนย์แต่ครานั้น แต่กว่าที่อิสลามจะได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นศาสนาหลักในอาณาจักรทั้งหลายก็ในช่วงปลาย

ศตวรรษที่ 13 ทั้งนี้ระยะเวลาที่ศาสนาอิสลามแพร่หลายไปอย่างรวดเร็วและครอบงำทั้งอาณาจักร คือช่วงที่ประเทศตะวันตกเข้ามาตั้งสถานีกการค้าและทำการเผยแพร่ศาสนาในแบบมิชชันนารี

กล่าวโดยรวม **ผู้นำรัฐในแหลมมลายูมองเห็นข้อดีของศาสนาอิสลามในการเป็นเครื่องมือทางการเมือง** จากการรับให้ **อิสลามเป็นศาสนาแห่งรัฐ** นำไปสู่การยอมรับสิ่งที่ Van Leur นักประวัติศาสตร์ดัตช์คนสำคัญเรียกว่า “ความสามัคคีของอิสลาม” เป็นการประกันความมั่นคงของพันธมิตรทางการเมืองระหว่างผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ และหนุนช่วยการขยายตัวได้ด้วยการต่อสู้ทางการค้า นำไปสู่การต่อสู้ทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่การที่ผู้นำรัฐในคาบสมุทรมลายู เช่น มะละกาและปัตตานีหันมารับนับถือศาสนาอิสลาม รวบรวมยสุโขทัยหรือศตวรรษที่ 14

ลักษณะทางการเมืองในประวัติศาสตร์ของการเผยแพร่และขยายศาสนาอิสลามในอุษาคเนย์จึงแยกไม่ออกจากปัญหาการเมือง ทั้งในท้องถิ่นในภูมิภาคเองและอิทธิพลจากประเทศภายนอกทั้งหลาย

โดยที่บรรดารัฐและอาณาจักรโบราณนั้นมีการ**ปฏิบัติลัทธิชาบรพบุรุษหรือเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ** ต่อมา**รับนับถือศาสนาฮินดูและพุทธมาก่อนแล้วทั้งนั้น** กระบวนการเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามจึงไม่เป็นเอกภาพ ยังผลให้เกิดลักษณะที่แตกต่างกันในชุมชนมุสลิม กล่าวคือ ในดินแดนหรือเมืองที่เป็นเมืองท่าชายฝั่งและเป็นศูนย์กลางการค้าขายกับภายนอก การเข้าเป็นมุสลิมจะมีลักษณะเคร่งครัดมากกว่าชุมชนในดินแดนชั้นในที่ป้าเขา มุสลิมส่วนหลังนี้จะมีแนวโน้มเป็นมุสลิมหัวใหม่กว่า และมีการผสมผสานความเชื่อเข้ากับความเชื่อและการปฏิบัติดั้งเดิม ตาม

ธรรมเนียมของแต่ละชุมชนมากกว่า ข้อแตกต่างดังกล่าวนี้ในระยะยาวหมายถึงความขัดแย้งและหลากหลายในชุมชนมุสลิมด้วยกันเอง กระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้งในการเมืองระดับรัฐด้วย

ดังเช่นอินโดนีเซียและมาเลเซีย ซึ่งเป็นรัฐที่มีประชากรส่วนใหญ่มุสลิม แต่ก็มีนโยบายการเมืองแข็งกร้าวต่อบรรดากลุ่มมุสลิมหัวรุนแรง ดังนั้น การที่ผู้นำรัฐบาลไทยกล่าวหาว่ารัฐบาลของประเทศทั้งสองมีส่วนในการหนุนช่วยหรืออ่อนข้อให้แก่กลุ่ม “แบ่งแยกดินแดน” และกลุ่มหัวรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงสร้างความไม่พอใจแก่ผู้นำรัฐบาลดังกล่าว เพราะเท่ากับเป็นการดูถูกว่ารัฐบาลของทั้งสองประเทศเอนเอียงเข้ากับบรรดามุสลิมหัวรุนแรง ซึ่งตรงข้ามกับการปฏิบัติและความต้องการของรัฐบาลทั้งสองโดยสิ้นเชิง

อีกประการหนึ่งที่ควรทราบคือ การที่คำว่า “มลายู” มีความหมายเดียวกับ “มุสลิม” นั้น มีกำเนิดและพัฒนาการมาก่อนที่คำว่า “ไทย” จะมีความหมายเดียวกับ “พุทธ” เสียอีก กล่าวคือ เมื่ออิสลามหยั่งรากลงในบริเวณแหลมมลายูในคริสต์ศตวรรษที่ 9 แล้ว กลุ่มคนที่เข้านับถืออิสลามนั้นจำกัดอยู่แต่ในบรรดาคนเชื้อสายมลายู ขณะที่ก่อนหน้านี้เมื่อศาสนาฮินดู พราหมณ์ และพุทธแพร่หลายไปทั่วแหลมทอง บรรดาคนทีนับถือศาสนาเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่ในเชื้อสายใดเชื้อสายหนึ่งเป็นหลัก หากกระจายไปทั่ว มีแต่คนมลายูเท่านั้นที่เริ่มทำให้ลักษณะทางเชื้อชาติกลายเป็นสิ่งเดียวกับศาสนาที่พวกตนนับถือ และลักษณะเช่นนี้ก็เกิดขึ้นมาก่อนกำเนิดรัฐชาติสมัยใหม่ด้วย ข้อนี้คิดว่าหลักการของศาสนาอิสลามที่ไม่มีการแยกศาสนาออกจากการเมืองและรัฐ รวมถึงการถือหลักเสมอภาคของทุกคนที่เป็นมุสลิม น่าจะมีส่วนหนุนสร้างอัตลักษณ์

ความเป็นมลายูกับมุสลิมเข้าด้วยกันอย่างแน่นแฟ้น

รัฐสมัยใหม่กับเชื้อชาติและภาษา

ต่อมาเมื่อเกิดการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “รัฐสมัยใหม่” (modern nation-state) ขึ้น **ความเป็นมลายูจึงกลายเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม** ของชุมชนมุสลิมในอาณาจักรปัตตานี กลายเป็นเชื้อชาติที่ต่างจากไทย (ซึ่งถูกนิยามและสร้างขึ้นมาในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 และในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามสมัยแรก) ความขัดแย้งนี้ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูนี้ถูกรัฐชาติไทยพยายามทำให้เป็นพลเมืองไทยในรัฐชาติไทยไปด้วยตามจินตนาการของรัฐบาล

ความขัดกันอย่างหนึ่งคือ คนเหล่านั้นด้านหนึ่งถูกลากให้เข้ามาสังกัดในชาติไทย เพื่อ “รวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ มิไทยของไทยทุกส่วน” ซึ่งเป็นการคิดและเข้าใจของรัฐไทยเองว่า จะต้องเป็นเอกภาพ และความเป็นเอกภาพนั้นไม่อาจยอมรับความแตกต่างในทางสังคมที่แสดงออกผ่านภาษาและคำพูดได้ ทว่าในความเป็นจริง คนชายขอบทั้งหลายก็ถูกกีดกันและแบ่งแยกให้เป็นคนนอกไปด้วยความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา ประเพณี วิถีเศรษฐกิจ ฯลฯ กลายเป็นคนส่วนน้อยไปอย่างไม่มีทางเลือก

นับจากนั้นมา อำนาจอรัฐและราชการไทยส่วนต่าง ๆ ก็มีหน้าที่หลักอย่างหนึ่ง คือการทำให้คนส่วนน้อยทั้งหลายในพระราชอาณาเขตกลายเป็นคนไทยให้ได้

ในทางประวัติศาสตร์ รัฐและราชการไทยไม่ได้มีหน้าที่ในการ

สร้างความเสมอภาค ความยุติธรรม และความก้าวหน้าเพื่อยกระดับ คนที่ไม่เท่าเทียมกัน (จะด้วยเหตุอะไรก็ตาม) ให้มาเท่าเทียมกัน ทั้งไม่มีความคิดและความเข้าใจในสิ่งที่เรียกว่า “สังคม” ด้วย เพราะรัฐและ ราชการต้องการปั้นสังคมให้เป็นแบบของเขา ไม่ใช่เรื่องที่รัฐและราชการ ต้องไปเข้าใจสังคม เคยเห็นป้ายที่ประกาศหน้าสถานที่ราชการ เช่น “เขตทหารเชิญเข้าได้” หรือ “สถานที่ราชการเชิญท่านเข้าได้” บ้าง ไหม?

การสร้างรัฐไทยสมัยใหม่กับปัญหามุสลิม

ปัญหา 4 จังหวัดภาคใต้เปลี่ยนแปลงโดยพื้นฐานในช่วงหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 จากความหวาดระแวงของรัฐนำไปสู่การปราบปรามผู้นำมุสลิม และการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิเสรีภาพและความเป็น อิสลามของชาวมุสลิมภาคใต้ มีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาประกอบ ทำให้ **ความสัมพันธ์ระหว่างคนมุสลิมภาคใต้กับรัฐไทย ไม่อาจก้าวพ้น ความหวาดระแวงและไม่เข้าใจกันไปได้** จนในที่สุดนำไปสู่การใช้ ความรุนแรงของรัฐเข้าแก้ปัญหาภูมิภาคนั้น สร้างความไม่เชื่อถือ ไม่ รับรอง และไม่ต้องการรัฐบาลไทยในฐานะผู้ปกครองคนมุสลิมภาคใต้ ต่อมาอย่างยากที่จะลบลรอยร้าวนั้นให้หายไป

ดังในสมัยที่รัฐไทยยุค “เชื้อผู้นำชาติพันธุ์” มินนโยบายรัฐ นิยม พยายามบีบบังคับให้พลเมืองในเขตแดนประเทศไทยทั้งหมด ไม่ ว่าจะมีเชื้อชาติ ศาสนา และใช้ภาษาใดก็ตาม ให้เป็นคนไทยตามนิยาม และการปฏิบัติของรัฐไทย (กรุงเทพฯ) เหมือนกันหมด **จุดนี้เองที่เป็น ประกายไฟให้แก่การประท้วงและเรียกร้องถึงลักษณะทางชนชาติ**

และศาสนาของคนกลุ่มน้อย ดังที่ชาวมลายูมุสลิมภาคใต้เคลื่อนไหวให้เรียกพวกเขาว่า “มลายูมุสลิม” ไม่ใช่ “ไทยมุสลิม” ดังที่ฮัจญ์สุหลง อับดุลกาเดร์ อดีตผู้นำปัตตานี ให้คำอธิบายว่า

“เราชาวมลายูตระหนักดีว่า เราถูกปกครองโดยสยามก็เพราะพ่ายแพ้สงคราม คำว่า “ไทยอิสลาม” ซึ่งใช้เรียกพวกเรานั้น เป็นสิ่งเตือนใจเราให้นึกถึงความพ่ายแพ้นั้น เราจึงไม่ชอบคำนี้เลย เราจึงใคร่ขอวิงวอนให้รัฐบาลให้เกียรติเราด้วยการเรียกเราว่า “มลายูมุสลิม””

การเมืองกับประวัติศาสตร์

ฮัจญ์สุหลง คือ ผู้นำประชาชนมุสลิมภาคใต้ที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้ที่คนมุสลิมภาคใต้เคารพนับถือมากในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 มาถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งยังเป็นผู้นำมุสลิมรุ่นใหม่ มีการศึกษาสูง สำเร็จจากเมืองเมกกะ จากนั้นกลับมามีพื้นฟูการศึกษาอิสลามในปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียง จนกระทั่งเข้าสู่ขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของคนมุสลิม ปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบชีวิตและชุมชนมุสลิมเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นผู้นำรัฐบาลครั้งแรก (พ.ศ. 2482 - 2487) และได้ประกาศนโยบายรัฐนิยม เพื่อสร้างชาติไทยให้เข้มแข็งและมีอารยธรรมเยี่ยงมหาอำนาจของโลกจะได้ไม่ตกเป็นเมืองขึ้น

นโยบายดังกล่าวทำให้รัฐต้องเข้ามาบังคับและควบคุมการประพฤติปฏิบัติในชีวิตพลเมืองตามวิสัยทัศน์ของรัฐ และก็เช่นเดียวกับนโยบายชาตินิยมอื่น ๆ ที่รัฐมักขูดและรื้อฟื้นความเก่าแก่ยิ่งใหญ่

ของอดีตแต่กำเนิดของตนเอง (ซึ่งมักเป็นนิทานที่ไม่มีความเป็นจริงมากนัก) เพื่อเอามากล่อมเกลาและปลุกระดมคนในชาติให้เชื่อและตายในอุดมการณ์ใหญ่เดียวกัน ในกรณีนโยบายรัฐนิยม รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้สร้างผีตัวใหม่ขึ้นมา นั่นคือ (เชื้อ) ชาตินิยมไทย แล้วบังคับให้ทุกคนในเมืองไทยปฏิบัติและแสดงออกให้พร้อมเพรียงกัน จะได้เป็น “วีรกรรม” ของชาติ

ในขณะนั้นกล่าวได้ว่าปัญหาหลักของความขัดแย้งนี้ ได้แก่ นโยบายและการปฏิบัติด้านลบของประเทศไทยที่ได้กระทำต่อชุมชนและคนมุสลิมภาคใต้ ซึ่งก็เป็นมูลเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การเรียกร้องความเป็นตัวของตัวเองในทางการปกครองด้วย (สมัยนั้นศัพท์การเมืองว่า “แบ่งแยกดินแดน” ยังไม่เกิด) ในช่วงปี พ.ศ. 2482 - 2490 ความไม่พอใจของชาวมุสลิมอันเนื่องมาจากนโยบายสร้างชาติภายใต้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอยู่อย่างมาก

หัวใจของปัญหาอยู่ที่ลัทธิชาตินิยมไทยที่รัฐบาลปลุกระดมให้คนทั้งชาติต้องทำตัวให้เป็นไทยจึงจะถือว่ารักชาติ ในตอนนั้นมีการออกกฎหมายว่าด้วยการปฏิบัติตนเรียกว่า ประกาศ “รัฐนิยม” ออกมารวม 12 ฉบับ บังคับใช้ทั่วประเทศตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2482 ถึงมกราคม พ.ศ. 2485 มีตั้งแต่การเรียกชื่อประเทศ สัญชาติ การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี ไปจนถึงเรื่องภาษา การแต่งกาย การทำกิจประจำวัน ฯลฯ

ผลในทางปฏิบัติจากการบังคับใช้ของเจ้าหน้าที่ก็คือ ชาวมุสลิมถูกห้ามไม่ให้สวมหมวกแบบอิสลาม โสร่งก็ห้ามนุ่ง แต่ให้นุ่งกางเกง สวมเสื้อเชิ้ต ส่วนผู้หญิงก็ไม่ให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะ อันเป็นธรรมเนียมของคนมุสลิม ที่ตกลงคือเครื่องแต่งกายที่เป็นไทยนั้น

แท้จริงแล้วก็**เป็นชุดฝรั่ง** ในทศวรรษ 1940 - 1950 ทั้งสิ้น จากการแต่งกายก็มาถึง**เรื่องภาษา** โดยห้ามใช้ภาษามลายู ส่วนชื่อที่ฟังดู**ไม่เป็นไทยก็ให้เปลี่ยนเสีย**

ที่หน้าห้องคือ มีการจับและปรับลงโทษผู้ฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มีการวิ่งไล่จับชาวบ้าน ทำร้ายทุบตีดึงตัวมาโรงพัก ผู้หญิงมลายูถูกดึงกระซอกผ้าโพกหัวทิ้ง กระทั่ง “ผู้กลับมาจากเมกกะใหม่ ๆ ใช้ผ้าสัรบันไม่ได้ (คือผ้าพันศีรษะ พันไว้นอกหมวกกบิเยาะห์ แสดงให้ทราบว่าเป็นหะยี) ที่นราธิวาส ตำรวจถอดออกจากหัวทำเป็นลูกตะกร้อเตะเสียเลย แล้วจะ**ไม่ให้เจ็บใจได้อย่างไร**” แม้คำที่ขายของในตลาดก็โดนตำรวจตีด้วยพานท้ายปืน เพราะเธอสวมเสื้อกะบายาและมีผ้าคลุมศีรษะ เป็นต้น

กระทั้งศาสนาก็ต้องเป็นศาสนาพุทธศาสนาเดียวเท่านั้น ทางการห้ามชาวมลายูเรียนคัมภีร์อัลกุรอาน รวมทั้งภาษามลายูและภาษาอาหรับ ซึ่งการห้ามดังกล่าวขัดต่อการปฏิบัติกิจทางศาสนาของชาวบ้าน ความไม่พอใจและความตึงเครียดเพิ่มทวีคูณขึ้น เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ 6 ว่าด้วยครอบครัวและมรดก แทนที่การใช้กฎหมายอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้ซึ่งเคยใช้อยู่ก่อน ต่อมาแย้งยกเลิกตำแหน่ง “คะโต๊ะยุติธรรม” ที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีมรดกและครอบครัวของคนมุสลิมไปด้วย

น่าสนใจว่า การกระทำดังกล่าวนี้ของรัฐบาลไทยได้ผลักดันให้ชาวมลายูมุสลิมใน 4 จังหวัดไม่มีทางออก นอกจากออกไปหาความยุติธรรมในอีกฝั่งของพรมแดนไทย นั่นคือพวกเขาไปให้ศาลศาสนาในรัฐไทรบุรี ปะลิส กลันตัน และตรังกานู ช่วยตัดสินปัญหา

พิพาทในเรื่องดังกล่าวแทน

นั่นคือการผลักดันให้เกิดการ “แยกดินแดน” ขึ้นโดยรัฐไทยเอง แต่ที่มีนัยสำคัญต่อการเคลื่อนไหวของปัตตานีต่อมา คือ การนำไปสู่การเลือกตั้ง “กอฎี” หรือ “ผู้พิพากษาศาครอบครัวและมรดก” โดยอิหม่ามหรือผู้ปกครองที่เป็นมุสลิมในเขตจังหวัดปัตตานี เนื่องจากปัตตานีไม่มีพรมแดนติดต่อกับรัฐมุสลิมในมลายู การเดินทางไปมาระหว่างปัตตานีกับรัฐมุสลิมในมลายูจึงไม่อาจทำได้เหมือนคนในจังหวัดมุสลิมอื่น ๆ คนที่ได้รับเลือกให้เป็น “กอฎี” อย่างเป็นทางการ คือ ฮัจญีสุหลง เนื่องจากเป็นที่ยกย่องและนับถืออย่างมากในหมู่มุสลิม ต่อมาการยกเลิกตำแหน่งอะต๊ะยูติธรรมซึ่งนำไปสู่การตั้ง “กอฎี” นี้ได้กลายเป็นปมเงื่อนใหญ่อันหนึ่งที่ทำให้ฮัจญีสุหลงกลายเป็นหัวหน้าฝ่ายต่อต้านรัฐบาลไป

ข้อสังเกตสุดท้ายที่น่าสนใจไม่น้อยก็คือ ตั้งแต่ปี 2486 - 2490 ไม่ปรากฏว่ามีสำนวนคดีศาสนาในศาล 4 จังหวัดภาคใต้เลย แปลว่าจะอะไร?

แปลได้หลายอย่าง แต่ที่มีนัยสำคัญและยาวไกลมาก (อาจถึงปัจจุบันด้วย) ก็คือแสดงว่าชาวมลายูมุสลิมภาคใต้ได้ประท้วงคว่ำบาตรปฏิเสธรออำนาจศาลไทยอย่างเรียบร้อยไปแล้วนั่นเอง โดยไม่ต้องเดินขบวนเรียกร้อง ร้องเรียนไปยังอำนาจรัฐไทยที่ไหนเลย นัยอีกข้อก็คือแสดงว่า อำนาจศาลไทยไม่อาจบังคับจิตใจของคนมุสลิมได้ ดังนั้นอำนาจอธิปไตยเมื่อพิเคราะห์ให้ถึงที่สุดแล้วยังต้องคำนึงถึงความคิดจิตใจ และสำนึกของพลเมืองของตนด้วย ไม่เช่นนั้นอำนาจอธิปไตยก็ไร้ความศักดิ์สิทธิ์ไปได้เหมือนกัน และเมื่อถึงขั้นนั้นการกล่าวโทษว่า ประชาชนไม่เคารพเชื่อฟังอำนาจรัฐก็ไร้ประโยชน์เช่นกัน

ประเด็นใหญ่ของปัญหาสำหรับคนมลายูมุสลิมในภาคใต้ คือ เรื่องความถูกต้องเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และข้าราชการ และเรื่องกฎหมายซึ่งเป็นธรรมเนียมที่ชุมชนมุสลิมทุกแห่งในโลกจะใช้กฎหมายอิสลามเป็นหลัก นอกเหนือไปจากกฎหมายทั่วไปของรัฐและรัฐบาลนั้น ๆ แล้ว นโยบายการให้ใช้กฎหมายอิสลามในเรื่องครอบครัวและมรดกนั้น เมื่อครั้งสยามทำการปฏิรูปการปกครองและรวมศูนย์ทั้งประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ยังอนุโลมให้หัวเมืองภาคใต้ที่เป็นมุสลิมใช้กฎหมายอิสลามดังกล่าวมา จากนั้นจึงได้มีการตั้งคณะกรรมการสองฝ่ายเพื่อเขียนกฎหมายอิสลามให้เป็นบรรทัดฐาน แต่ก็กินเวลานานมากและไม่เสร็จสมบูรณ์ได้ง่าย ๆ จนถึงสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ 6 ที่สมบูรณ์ทั้งประเทศ ส่งผลให้มีการยกเลิกกฎหมายอิสลามในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ไป

ผมตั้งข้อสังเกตตรงนี้ เพื่อชี้ให้เห็นปมเงื่อนปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในขณะนั้นว่า แท้จริงแล้วไม่ใช่ปัญหาเรื่องศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันเป็นสำคัญ หากที่หนักหน่วงและมีผลกระทบด้านลบอย่างมากและยาวไกล คือปัญหาทางการเมืองและการปกครองของรัฐไทยที่ส่งผลต่อประชาชนชาวมุสลิมมากกว่า ไม่ใช่ปัญหาเรื่องศาสนา โรงเรียนหรือปอเนาะของชาวมลายูแต่อย่างใด ข้อสังเกตนี้คิดว่าปัจจุบันก็ยังใช้ได้

บทวิเคราะห์

จากรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์สยามนิกรในเวลานั้น ซึ่งให้

รายละเอียดของเหตุการณ์และการปฏิบัติการของฝ่ายรัฐบาลไว้มากที่สุดพอจะสรุปตั้งข้อสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์ “กบฏดุซงญอ” (2491) และอาจอนูโลมิใช้กับกรณีอื่น ๆ อีกต่อมา เช่น ตากใบ (2547) ได้ดังนี้

1) ความคลาดเคลื่อนของข้อเท็จจริง

รายงานข่าวการ “ก่อการขบถ” ของชาวบ้านนับพันคน ดังที่เจ้าหน้าที่มหาดไทยท้องถิ่นรายงานเข้ากระทรวงฯ นั้น เห็นชัดเจนเลยว่าเป็นการข่าวที่คลาดเคลื่อน จะเรียกว่า “บิดเบือน” ก็อาจหนักไป เพราะหากเกิดการปะทะกันขึ้น กำลังเป็นสิบหรือหลายสิบก็น่ากลัวพอที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นรีบประเมินความหนักหน่วงน่ากลัวของสถานการณ์ให้เบื่องบนทราบ

ต่อเนื่องจากการให้ตัวเลข ขนาด จำนวน ประเภทของอาวุธที่ชาวบ้านใช้ ซึ่งล้วนเป็นอาวุธหนักและใช้ในการสงคราม เช่น คาร์ไบน์ ปืนต่อสู้รถถัง ปลายบ. 66 ระเบิดมือ ซึ่งตอนหลังไม่พบเลย แสดงว่าทางการได้มีสมมติฐานอยู่ในใจก่อนแล้วว่า ชาวบ้านมุสลิมภาคใต้กำลังคิดกระทำอะไรอยู่ หากไปอ่านความในใจของรัฐมนตรีมหาดไทยสมัยนั้น เช่น พลโทชิต มั่นศิลป์ สีนาด โยธารักษ์ และพระยารัตนภักดี ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ก็จะไม่แปลกใจว่าทำไมทางการถึงประเมินและเชื่อว่าชาวบ้านมีอาวุธหนักขนาดทำสงครามไว้ในครอบครอง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลมีข่าวกรองอยู่ก่อนแล้ว ประกอบเข้ากับอคติที่มีต่อการเคลื่อนไหวเรียกร้องของกลุ่มมุสลิมหัวก้าวหน้าด้วย ทำให้หนทางและวิธีการในการคลี่คลายปัญหาและความตึงเครียดโดยสันติวิธีและ “ละมุนละม่อม” ตามที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม สั่งการตามไปในวันหลัง ๆ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากมาก ๆ

ถ้าจะพันธงจากบทเรียนในประวัติศาสตร์ดังกล่าว คงบอกได้ว่าการใช้ความรุนแรงในภาคใต้นั้นเป็นผลโดยตรงจากการมีทัศนคติ อดตีความเชื่อในอุดมการณ์การเมืองของชาติที่ไม่สอดคล้อง กระทั่งขัดแย้งกับความเป็นจริงของสังคมมุสลิมภาคใต้ ทั้งหมดนั้นทำให้เจ้าหน้าที่รัฐบาลพร้อมที่จะใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ(ทั้งในโครงสร้างและนอกเหนือกฎหมายหลากหลายสารพัด)

2) การสร้างทัศนคติที่มองชาวมลายูมุสลิมว่าเป็นคน “ต่างชาติ” พร้อม ๆ กับการก่อรูปขึ้นของความคิดว่าด้วยชาติไทยและความเป็นไทยที่วางอยู่บนเชื้อชาติและศาสนา อันได้แก่พุทธศาสนาเป็นหลักนั้น คน ชนชาติ และเชื้อชาติอื่น ๆ ได้ถูกทำให้กลายเป็น “คนต่างชาติ” หรือคนต่างด้าวไปทันที ลูกหลานคนจีนที่ไม่มีชื่อ-นามสกุลแบบไทย ต่างพากันเปลี่ยนและตั้งชื่อ-นามสกุลที่เป็นไทยกันจ้าละหวั่น ทว่าการยอมถูกทำให้ผสมกลมกลืนแบบนี้ไม่อาจเกิดขึ้นในบริเวณสี่จังหวัดมุสลิมภาคใต้ได้ เพราะในดินแดนนั้นคนเชื้อสายมลายูเป็นคนส่วนใหญ่ เป็นเจ้าของที่มานานกว่านั่นเอง นำไปสู่การปะทะและความรุนแรงในสมัยรัฐธรรมนูญจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเมื่อได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของชาวมลายู ฝ่ายรัฐไทยก็เริ่มสร้างวาทกรรมเรื่อง “การแบ่งแยกดินแดน” ขึ้นมา เพื่อสร้างความชอบธรรมในการจัดการและปราบปรามคนเหล่านั้นในที่สุด

3) การสร้างความชอบธรรมในการใช้กำลังต่อผู้นำฝ่ายปรีภักษ์ ตามประเพณีการเมืองสยามโบราณ การขึ้นมามีอำนาจรัฐของกษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์จะอ้างบุญญาภิบาล อันนำไปสู่การมีและใช้อำนาจเด็ดขาด จากนั้นไปก็ต้องใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดในการปกครองและจัดการ โดยเฉพาะในการกำจัดและปราบปรามผู้ที่เป็นฝ่ายตรง

ข้ามโดยอ้างว่าจะขึ้นมาแย่งบัลลังก์ การยึดอำนาจโดยคณะปฏิวัติในปี พ.ศ. 2490 ก็นำเอาชนบทการเมืองโบราณกลับมาใช้อย่างเป็นล่ำเป็นสันอีกวาระหนึ่ง (รวมถึงการร่างรัฐธรรมนูญที่ให้สถาบันพระมหากษัตริย์กลับมาใช้อำนาจในทางการเมืองอีก) แต่คราวนี้ ขยายการกำจัดปราบปรามไปยังผู้นำและหัวหน้ากลุ่มการเมืองในภูมิภาค และเพื่อทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมในการปราบด้วยอำนาจเด็ดขาด ก็จำเป็นจะต้องหาหรือทำให้มีหัวหน้าฝ่ายตรงข้ามที่เป็นกบฏให้ได้ก่อน ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่จะได้ยินข้อความในทำนองที่ว่า “ความวุ่นวายในภาคใต้ นั้นมาจาก “ผู้มักโทษใฝ่สูง” ฉวยโอกาสหาทางถိบตัวขึ้นเป็นใหญ่” จากปากของหัวหน้ารัฐบาลและหัวหน้าฝ่ายปราบปรามทุกครั้งทุกสมัย

ในกรณี “กบฏหะยีสุหลง” และ “กบฏดุซงญอ” นั้น วาทกรรมไทยถึงปัจจุบันยังระบุว่า ตนกุมะไฮยิดดินเป็นหัวหน้าหรือผู้ยุยงให้เกิดความรุนแรงขึ้น เขาเป็นบุตรคนสุดท้ายของตนกูอับดุลกาเดร์ ราชยาแห่งปัตตานีองค์สุดท้ายก่อนถูกสยามปฏิรูปและจับกุมข้อหากบฏเหมือนกัน แต่เป็นครั้งแรกที่ผมพบข้อมูลใหม่ใน สยามนิกร (16 พฤษภาคม 2491) ที่รายงานว่า ตนกุมะไฮยิดดินได้ส่งสารถึงชาวมุสลิมทั้งหลายในภาคใต้ให้ระงับความรุนแรง เขายืนยันว่า “ถ้าหากจะมีความเดือดร้อนหรือความไม่พอใจอย่างใดเกิดขึ้น ก็ควรที่จะได้ยื่นเรื่องราวตามแบบแผนของระเบียบและวิธีการของกฎหมายและโดยสันติวิธี ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงขอร้องต่อท่านทั้งหลายให้งดการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดอันอาจนำไปสู่ความไม่สงบและละเมิดต่อสันติภาพในบ้านเมืองอันเป็นที่อยู่ของท่านเอง”

หากข้อความในสารดังกล่าวเป็นของมะไฮยิดดินจริง หมายความว่า เขาย่อมไม่ใช่ผู้อยู่เบื้องหลังการลุกฮือปะทะกันระหว่างคน

มุสลิมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากข้อมูลหลายกระแสในปัจจุบันนี้ ทำให้เราสามารถประเมินได้ว่า กฎอชญาอนั้นไม่ได้มาจากฝีมือและการบงการของใครทั้งสิ้น ไม่ใช่ฮัจญ์สุหลงด้วย หากแต่เป็นการปะทะที่เกิดขึ้นเองในบริบทดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว จึงเป็นไปได้ว่าในขณะนั้น มะไฮยิดดินและผู้นำมุสลิมอื่น ๆ ก็คงจะสงสัยเหมือนกันว่า ใครและอะไรเป็นมูลเหตุของการปะทะกันราวกับเป็นสงครามกลางเมืองในหมู่บ้าน เป็นไปได้ไหมว่า คำอธิบายทำนองเดียวกันนี้อาจนำไปใช้อธิบายกรณี 28 เมษายน พ.ศ. 2547 และกรณีตากใบ ตุลาคม พ.ศ. 2547 ได้เหมือนกัน โดยที่รายละเอียดและเชื้อเพลิง ของการปะทะกันนั้น อาจต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและการเมืองในภูมิภาค

แต่ที่ยังคงเหมือนกันอยู่คือ ท่าทีและทัศนคติ รวมถึงวิธีการในการจัดการปัญหาของรัฐบาลไทยที่ยังเหมือนเดิม คือไม่ยอมให้ปัญหามุสลิมภาคใต้เป็นปัญหา “การเมือง” เพราะกลัวภัยของการเมืองในบริเวณนั้น แต่ยืนยันที่จะมองว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องของ “การทหาร” เป็นปัญหาการทำลายความมั่นคงของชาติ ซึ่งต้องแก้ด้วยการใช้ความรุนแรงเด็ดขาดแต่สถานเดียว

หมายเหตุ

1. หะยีหรือฮัจญ์ เป็นคำนำหน้าเรียกนุรุษที่ผ่านพิธีแสวงบุญที่นครเมกกะมาแล้ว
2. สตูลนั้นเดิมเป็นเมืองหนึ่งในรัฐไทรบุรี (เกดะห์) หลังจากสยามทำสัญญาทำกับอังกฤษ (2452) ยกเกดะห์และปะลิสให้อังกฤษ (ต่อมาอยู่ในสหพันธรัฐมาเลเซีย) สตูลก็เป็นเมืองภายใต้มณฑลภูเก็ต และเป็น

จังหวัดหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ในทางภูมิศาสตร์อยู่
แยกจากสามจังหวัดชายแดนใต้ มีสงขลาคั่นกลาง และเอียงไปฝั่งทาง
ตะวันตก แต่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ซึ่งผสมกลมกลืนเข้ากับ
รัฐไทยได้มากที่สุด

หน้าว่าง

การปกครองที่ขาด “คุณธรรมและความจริงใจ”

การปกครองที่ผ่านมายังสะท้อนถึงการขาดคุณธรรม ความถูกต้อง การละเมิดกฎหมายหรือหลักการอันเป็นสากล ในหลายสถานการณ์ของการปฏิบัติต่อประชาชนมุสลิมในพื้นที่และผู้ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องที่แม้ไม่ได้อยู่ในพื้นที่หรือไม่ได้เป็นมุสลิมก็ตาม รวมทั้งความจริงใจในการปกครองและพัฒนาประชาชนและพื้นที่นี้ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ได้รับการทักท้วงว่าอ่อนด้อยหรือไม่มี เช่น การนำเสนอข้อมูลเรื่องราวในกรณีความรุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ตรงกับความเป็นจริง ธรรมชาติในการปกครอง การติดตามกำกับดูแลให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนอย่างจริงจัง การรักษาคำพูดหรือคำสัญญาของผู้ปกครองที่ให้ไว้กับประชาชน หรือการปฏิบัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือนโยบายในระดับต่าง ๆ ที่เคารพความหลากหลายของวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ตลอดจนความจริงใจในการส่งเสริมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาต่าง ๆ ของท้องถิ่น เป็นต้น ดังตัวอย่างที่เสนอต่อไปนี้

“ภาพจริง-ภาพลวง : สังคมแห่งนิติรัฐ”*

ถ้าเราดูประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการทางการเมืองในระยะหลายร้อยปีที่ผ่านมา การเริ่มสถาปนาความเป็นสถาบันของรัฐในยุคสมัยใหม่ที่เข้าใจว่ามีขึ้นเมื่อประมาณไม่กี่ร้อยปีมานี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่ทำให้ชีวิตของมนุษย์มีความมั่นคง สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่นและทำให้กลไกทางการเมืองการปกครองมีความต่อเนื่อง กลายเป็นสถาบันโดยไม่ได้ผูกพันอยู่กับตัวบุคคลของคนที่เป็นประมุขอีกต่อไป ถ้าการสถาปนารัฐในแนวความคิดสมัยใหม่เป็นพัฒนาการที่เรียกได้ว่าเป็นก้าวสำคัญในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติและทำให้เกิดความก้าวหน้า ทำให้มีพัฒนาการของศิลปวิทยาการทั้งหลายอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายภายใต้แนวคิดในเรื่อง

* เก็บความจาก สุรพล นิติไกรพจน์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แสดงปาฐกถาพิเศษใน โครงการสัมมนาทางวิชาการติดตามนโยบายสาธารณะเรื่อง “4 ปีประเทศไทย : ภาพจริง-ภาพลวง?”, วันที่ 10 พฤศจิกายน 2547, ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, [<http://www.PattaniToday.com>].

เขตแดน แนวคิดในเรื่องอำนาจของรัฐ ถ้าตรงนั้นเป็นพัฒนาการที่สำคัญ ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ผมมีความเชื่อว่า พัฒนาการอีกขั้นหนึ่งก็คือการพัฒนาจากรัฐไปสู่รัฐที่ปกครองโดยกฎหมาย หรือที่เราเรียกเป็นภาษาปัจจุบันว่าเป็น “นิติรัฐ” ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เพิ่งเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดในทางการเมือง การปกครอง และกฎหมาย นับแต่มีการสถาปนาระบบรัฐสมัยใหม่ขึ้นมา เพราะเป็นการทำให้รัฐที่เคยถูกปกครองอยู่ภายใต้การตัดสินใจโดยเด็ดขาด ภายใต้ดุลยพินิจ ภายใต้การตัดสินใจของผู้ปกครองแต่เพียงผู้เดียว กลายเป็นรัฐที่ปกครองภายใต้กฎเกณฑ์ภายใต้กติกาที่มีลักษณะทั่วไปและไม่อาจเลือกปฏิบัติได้ ทั้งเป็นรัฐที่วางอยู่บนพื้นฐานของการรับรองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน

นิติรัฐหรือรัฐที่ปกครองโดยกฎหมายจึงเป็นนวัตกรรมขั้นสูงสุดของนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในโลก ในระยะเวลาไม่ถึง 100 ปีมานี้ ที่เกี่ยวกับรัฐที่ปกครองโดยกฎหมายของนิติรัฐ ที่จริงแล้วเป็นผลผลิตทางการเมืองการปกครอง ถ้าหากว่าคนนำเสนององค์ประกอบ นำเสนอลักษณะที่ทำให้รัฐได้หรือไม่อย่างรานั้น คิดว่าขึ้นอยู่กับว่าการมีหลักการพื้นฐานที่เป็นรากฐานสำคัญของหลักการนิติรัฐ รัฐที่ปกครองโดยกฎหมายไม่ได้มีความหมายแค่รัฐมีกฎหมายใช้ในการปกครองเท่านั้น เพราะรัฐทุกรัฐบนพื้นฐานของการเป็นบริหารจัดการชีวิตของคน จำเป็นต้องมีกฎหมายสำหรับเป็นกฎเกณฑ์ในการปกครองในระบบนิติรัฐ

รัฐที่มีกฎหมายกับรัฐที่เป็นนิติรัฐนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานหลายประการ อยู่บนการที่รัฐนั้น ๆ มีสิ่งซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของนิติรัฐ

ทั้ง 3 ประการ นี้โดยครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่

พื้นฐานทั้ง 3 ประการนี้ได้แก่

ประการที่ 1 กฎหมายเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงอยู่ของรัฐ และเป็นแบบแผนของชีวิตสาธารณะภายในรัฐจะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ภายใต้ระบบและหลักการว่าด้วยลำดับชั้นของกฎหมายสูงสุดป้องกันและรับประกันสิทธิเสรีภาพ มีระบบการควบคุมมิให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญอันมีฐานะเป็นกฎหมายสูงสุดนั้นด้วย ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานประการแรก

ประการที่ 2 ที่ขาดเสียมิได้ของการเป็นนิติรัฐ จะต้องมีการแบ่งแยกองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐจากกัน มิให้ใครคนใดคนหนึ่งมีอำนาจเบ็ดเสร็จ และมีให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ นอกจากนั้น อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐนั้นจะต้องมีอยู่อย่างจำกัดตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนด นี่คือพื้นฐานของหลักที่ว่าด้วยการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายปกครองในทุกประเทศ

ประการที่ 3 หลักการพื้นฐานของนิติรัฐคือรัฐที่เรียกตัวเองว่าเป็นรัฐที่ปกครองโดยกฎหมายนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ตุลาการที่มีความเป็นอิสระ คอยควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจและการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้แหละที่เรียกว่าเป็นหลักการพื้นฐาน

ฐานที่ชื่อว่า รัฐใดรัฐหนึ่งมีลักษณะเป็นรัฐที่ปกครองโดยกฎหมายหรือไม่เพียงใด มี 4 - 5 กรณีที่อาจจะหยิบยกขึ้นมาเพื่อที่จะอธิบายว่า กรณีเฉพาะที่อาจจะเกิดขึ้นเหล่านี้ จะมีผลลुकคามต่อการพัฒนาการต่อแนวคิดและต่อการดำรงอยู่ของนิติรัฐในสังคมไทยอย่างรุนแรง

กรณีแรก คือการที่ผู้ปกครองของเรามักจะปฏิเสธความสำคัญของกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ หากแต่มักมุ่งไปที่ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์เฉพาะเรื่องในระยะสั้นแทน ความคิดในเรื่องที่กฎหมายไม่มีความสำคัญ กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือบางอย่างในการนำไปสู่ประโยชน์บางประการของสังคม ซึ่งก็ไม่มีใครบอกได้ว่าเป็นประโยชน์ที่แท้จริงของสังคมในระยะยาวอย่างถาวรหรือไม่ เป็นแนวคิดซึ่งสังคมไทยได้ยินได้ฟังอยู่เสมอโดยผ่านสื่อต่าง ๆ แนวคิดในเรื่องการปรับเปลี่ยนระบบองค์กรของรัฐ แนวคิดในเรื่องการจำกัดกลไกการปกครอง แนวคิดในเรื่องการวางกฎเกณฑ์ทางกฎหมายใหม่ ๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้ง หรือสอดคล้อง หรือไม่สอดคล้องกับหลักการว่าด้วยลำดับชั้นของกฎหมาย

การมีกฎหมายใหม่ ๆ ซึ่งอาจจะอธิบายไม่ได้ในเชิงความคิดเกี่ยวกับระบบกฎหมายและหลักว่าด้วยกฎหมายลำดับต่ำกว่าว่าจะต้องไม่ขัดแย้งกับกฎหมายลำดับที่สูงกว่า เป็นปรากฏการณ์ที่ปรากฏอยู่เป็นปกติในสังคมไทยในระยะ 3 - 4 ปีที่ผ่านมา

ปรากฏการณ์อย่างนี้คุกคามการดำรงอยู่ของนิติรัฐและคูกคามหลักการปกครองโดยกฎหมายอย่างชัดเจน เพราะในระยะยาว แนวคิดเช่นนี้จะทำให้ประชาชนทั่วไปหรือคนในสังคมจำนวนมากมีความรู้สึกว่ กฎหมายไม่ได้มีความหมายหรือไม่ได้มีคุณค่าในตัวของมันเอง หากแต่เป็นเพียงเครื่องมือ หากจะปรับเปลี่ยนเสียเมื่อไหร่

อย่างไร ตามความเห็นของผู้ปกครองก็ทำได้ทั้งสิ้น โดยการอ้างแต่เพียงประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์สุขของประชาชนในระยะสั้นเท่านั้น จะทำให้ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของระบบการปกครองโดยกฎหมายซึ่งไม่ใช่แต่เพียงมีกฎหมายเป็นหลักเกณฑ์ที่สูงสุดในรัฐเท่านั้น แต่หมายถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายเหล่านี้ ซึ่งได้มีการตราขึ้นโดยกระบวนการที่ชอบแล้วถักทอเป็นโครงข่ายที่สำคัญในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

กรณีที่ 2 อาจจะเป็นกรณีที่คุกคามต่อการดำรงอยู่ของหลักการปกครองโดยกฎหมายในสังคมไทย คือการถูกแทรกแซงจากภายนอก และทัศนคติที่ผิดพลาดขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบหรือองค์กรตุลาการบางองค์กรที่น่าจะขัดต่อหลักการปกครองโดยกฎหมาย

การถูกแทรกแซงจากองค์กรภายนอกนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นที่กล่าวขานกันนในสื่อทั่วไป และเป็นปรากฏการณ์ที่มักจะได้รับ ความเข้าใจที่ตรงกันในหมู่ของประชาชนว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แม้ว่าไม่อาจจะพิสูจน์ ไม่อาจจะมีหลักฐาน ไม่อาจจะมีขบวนการที่ชัดเจนที่จะยืนยันในเรื่องเหล่านั้น ฉะนั้น จะข้ามประเด็นในเรื่องการถูกแทรกแซงจากองค์กรภายนอกไป

ทัศนคติที่ผิดพลาดที่ต้องการจะนำเสนอให้เห็นคือทัศนคติที่องค์กรตามรัฐธรรมนูญหลายองค์กรเหล่านี้ เห็นว่าตนเองมีอำนาจมากกว่ารัฐธรรมนูญ ไม่ใช่ด้วยเจตนาร้าย แต่เป็นทัศนคติที่เห็นตัวตัวเองมีอำนาจตีความ มีอำนาจวินิจฉัย มีอำนาจปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ แนวทางที่อาจจะแตกต่างไปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ก็

เพียงเพื่อประสงค์จะปกป้องประโยชน์สาธารณะ หรือประสงค์จะให้ การดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐเป็นไปโดยอยู่ภายใต้การชี้ขาดขององค์กร ในองค์กรหนึ่ง

ทัศนคติที่องค์กรตามรัฐธรรมนูญหลายองค์กรที่พยายามจะ ทำให้เห็นว่าตนเป็นผู้ปกป้องรัฐธรรมนูญ ตนเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาด ต่อการวินิจฉัยชี้ขาดหลักการกระทำต่าง ๆ ว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ นั้นปรากฏชัดเจนที่สุดในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีทัศนคติในลักษณะที่เห็นว่าเรื่องราวต่าง ๆ ในรัฐ กระบวนการในการใช้อำนาจต่าง ๆ ในรัฐนั้น จำเป็นที่จะต้องถูก ควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรบางองค์กร และองค์กรที่เชื่อว่าได้รับ ความไว้วางใจมากที่สุดจากรัฐธรรมนูญให้ทำหน้าที่นี้คือองค์กรศาล รัฐธรรมนูญ ฉะนั้น ภายใต้เจตนาที่ดีที่ต้องการให้ปัญหาที่เกิดขึ้นใน รัฐ ทุกปัญหามีข้อยุติที่สามารถดำเนินการต่อไปได้ หรือมีทางออกที่ ถูกต้องในกรณีที่มีความเห็นขัดแย้งจากหลายฝ่ายนั้น จึงมักจะถูกศาล รัฐธรรมนูญตีความด้วยเจตนาที่ดีเช่นว่านี้ให้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจ ของศาลรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น

ทัศนคติและความเข้าใจขององค์กรที่ทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ แล้วถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อปกป้องรัฐธรรมนูญเหล่านี้มิได้ปรากฏอยู่เฉพาะ กรณีของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ปรากฏอยู่ในกรณีขององค์กรอิสระ อื่นหลายองค์กร

กรณีที่ 3 ที่คิดว่าจะมีผลคุกคามต่อการดำรงอยู่ของนิติรัฐใน สังคมไทยคือ ความอ่อนแอของวงการวิชาการและการขาดความ กล้าหาญในทางจริยธรรมของนักวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน วงการกฎหมายและการเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้องอยู่กับหลัก

การปกครองโดยกฎหมายและหลักนิติรัฐ

วงการวิชาการในมหาวิทยาลัยในปัจจุบันอาจจะมีความอ่อนแอทางจริยธรรม โดยเฉพาะเรื่องหลักการปกครองโดยกฎหมาย การแสดงให้เห็นปรากฏถึงการกระทำที่ละเมิดหลักการต่อสาธารณะ หรือการทำให้สังคมเห็นว่า สิ่งใดที่ควรจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง การกระทำใดที่น่าจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการปกครองโดยกฎหมาย วงการวิชาการในปัจจุบันอาจจะใส่ใจลงไปแต่ในเรื่องเฉพาะหน้าที่เป็นประโยชน์ของตัวเองโดยตรง หรืออาจจะให้ความสนใจเฉพาะแต่ในเรื่องการเรียนการสอน ซึ่งเป็นเพียงภารกิจหนึ่งของวงการวิชาการเท่านั้น

ความอ่อนด้อยในทางวิชาการโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการปกครองโดยกฎหมาย เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้อยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน และนอกเหนือไปจากนั้น ทศนคติของนักกฎหมายโดยทั่วไปที่มักจะเห็นว่า การบังคับใช้กฎหมายคือการปรับเปลี่ยนเครื่องหมาย เครื่องมือ หรือวิธีการบางประการเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมาย เพราะฉะนั้น จึงสามารถทำได้ตามความเหมาะสมและจำเป็น โดยไม่ได้มีหลักการพื้นฐานอย่างใดที่จะต้องให้ความเคารพนั้น นับเป็นทัศนคติที่เป็นอันตรายและคุกคามต่อการดำรงอยู่ของนิติรัฐเป็นอย่างยิ่ง เพราะการบิดเบือนหรือการนำเสนอทศนคติทางกฎหมายที่แตกต่างไปจากหลักการนี้ หากว่าได้นำเสนอโดยนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ ก็จะทำให้สังคมหรือสาธารณะมีความเข้าใจไขว่เขว และทำให้ความเชื่อในเรื่องหลักความสำคัญของนิติรัฐอาจจะถูกบิดเบือนให้แตกต่างไปจากที่ควรจะเป็นได้

กรณีที่ 4 ที่คิดว่าจะคุกคามต่อการดำรงอยู่ของหลักการปกครองโดยกฎหมายในสังคมไทย คือ **ความไม่เป็นอิสระ** หรือการ

ถูกรอบำของอำนาจทางเศรษฐกิจของสื่อมวลชนทั้งหลาย ซึ่งไม่ได้แตกต่างจากวงการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากนัก ปัจจุบันสื่อของเราเกือบทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นไปตามกระแสหลักในสังคม ที่ได้บอกไป แล้วว่าถูกทำให้เชื่อว่า ประโยชน์เฉพาะหน้าหรือสิ่งซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมในทันทีคือสรณะ คือสิ่งซึ่งถูกต้อง คือสิ่งซึ่งเป็นเป้าหมายของการเมืองการปกครอง แทนที่จะคำนึงถึงหลักการหรือหลักเกณฑ์โดยกฎหมาย ซึ่งปกป้องคุ้มครองให้รัฐอยู่รอดตลอดไปได้ในระยะ ยาว

ผมมีความเห็นว่า สื่อสารมวลชนส่วนใหญ่ของเราเป็นไปตามกระแสหลักที่ครอบคลุมโดยอำนาจอิทธิพลในทางเศรษฐกิจและการเมือง และไม่ได้ตระหนักถึงภารกิจในการวางหลักประกัน โดยเฉพาะการวางหลักประกันหลักการปกครองโดยกฎหมายขึ้นในสังคมไทยในเวลาปัจจุบัน

กรณีที่ 5 กรณีสุดท้ายที่อาจจะทำให้เกิดการคุกคามต่อการดำรงอยู่ของหลักการปกครองของกฎหมายในสังคมไทย คือความเข้าใจที่สับสนของคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งมักจะถูกทำให้เชื่อโดยความอ่อนแอในทางวิชาการและจริยธรรม ตลอดจนทัศนคติของสื่อสารมวลชนในสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้เห็นหรือทำให้เชื่อในสิ่งที่เป็นรูปธรรมและปรากฏขึ้นเฉพาะหน้ามากขึ้น ยิ่งกว่าการเข้าใจ ยอมรับในหลักเกณฑ์และแนวทางซึ่งเป็นนามธรรมสูงมากของหลักการปกครองทางกฎหมาย

เนื่องจากเป็นนามธรรมสูงมากและจะก่อให้เกิดผลระยะยาว จึงไม่มีอะไรที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมเฉพาะหน้าทันทีในเรื่องที่เป็นความเสียหาย

สังคมไทยถูกทำให้เข้าใจว่า การยึดมั่นในประโยชน์เฉพาะหน้า การอธิบายถึงคำตอบที่มีให้ทันทีในปัญหาต่าง ๆ แล้วสามารถทำให้เกิดข้อยุติได้นั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง โดยไม่สนใจว่าจะกระทบต่อหลักการปกครองโดยกฎหมาย จะกระทบต่อโครงสร้างพื้นฐานในสังคมไทยหรือไม่

อย่างน้อยที่สุด กรณี 2 กรณีที่แสดงลักษณะหรือแสดงปรากฏการณ์ให้เห็นว่า **คนส่วนใหญ่ที่รับสื่อในสังคมไทยมีความเข้าใจที่เบี่ยงเบนไปจากหลักการที่เป็นหลักการพื้นฐาน คือกรณีของการกวาดล้างผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา ที่เรามีความรู้สึกว่า ถ้าจะต้องมีใครตายบ้าง 2,000 หรือ 3,000 คน ถ้าจะทำให้สังคมไทยดีขึ้น ปลอดภัยจากยาเสพติด แม้แต่กระบวนการนั้นอาจจะขัดกับหลักมนุษยธรรม อาจจะขัดต่อกฎหมาย แต่เป็นการกระทำที่ทำให้เกิดผลปฏิบัติโดยตรง**

สังคมไทยโดยส่วนรวมมีความเชื่อเช่นนั้นว่า การกระทำเช่นนี้เป็นการกระทำที่ชอบแล้ว แม้ว่าจะกระทำโดยองค์การของรัฐ ซึ่งเป็นทัศนคติที่ขัดแย้งและล่องละเมิดหลักการพื้นฐานของหลักการปกครองโดยนิติรัฐ ล่องละเมิดหลักเกณฑ์สิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนอย่างชัดเจน

ทัศนคติของสังคมที่เกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้ อีกกรณีหนึ่งที่สะท้อนปรากฏการณ์นี้ชัดเจนคือทัศนคติต่อกรณีที่เกิดขึ้นที่ตากใบ คนไทยส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่จะต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของโจรตามความเข้าใจที่รัฐพยายามสร้างขึ้น ในขณะที่ผู้บริสุทธิ์จำนวนมากถูกทำร้าย ถูกฆ่า หรือถูกทรมานกรรม ทัศนคติเหล่านี้เป็นทัศนคติที่ผิดพลาด แล้วนำไปสู่ความเข้าใจในวงกว้างต่อไปอีกว่า

ใครก็ตามที่ปกป้องสนับสนุน ผู้ที่ถูกหาว่าเป็นผู้ที่กระทำความผิด เป็นโจรในคำที่รัฐเรียกขานนั้น เป็นคนซึ่งไม่เห็นใจผู้ที่ถูกกระทำ ผู้ที่ถูกลอบฆ่า ผู้ที่ถูกทำร้าย แท้ที่จริงแล้ว ทั้ง 2 กรณีนี้สะท้อนสภาพที่เป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันในสังคมไทย

สภาพที่เป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันคือสภาพที่สังคมเชื่อว่าจุดมุ่งหมายเฉพาะหน้า การกระทำใด ๆ ก็ตามที่มีผลสัมฤทธิ์เห็นได้ทันทีนั้น เป็นเรื่องที่ต้องแล้ว ไม่มีหลักการพื้นฐานอะไรที่จะปกป้องนอกเหนือไปจากประโยชน์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น

คนที่เรียกร้องความถูกต้องและความเป็นธรรมในกรณีของการฆาตกรรมกว่า 2,000 ศพ เมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา คนที่เรียกร้องว่าต้องทำให้เกิดความกระจ่างในกรณีตากใบ เป็นคนซึ่งเข้าใจ เป็นคนซึ่งเห็นว่า คนที่เกี่ยวข้องหรือถูกชักนำต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ก็เห็นด้วยว่ายาเสพติดนั้นคุกคามสังคมไทยอย่างไร ไม่ได้มีใครเกี่ยวข้องกับผู้ค้ายาเสพติด หรือไม่ต้องการให้ปัญหายาเสพติดหมดไปจากสังคมไทย แต่วิธีการในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ต่างหากเป็นวิธีการที่ละเมิดต่อหลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ เป็นวิธีการที่ทำลายหลักการปกครองโดยกฎหมาย ซึ่งสุดท้ายก็จะทำลายการปกครองในระบอบที่เป็นอยู่ในระยะยาวได้ ถ้าเรายอมให้ผู้มีอำนาจสามารถใช้อำนาจโดยวิธีการใด ๆ ก็ได้ โดยอ้างจุดมุ่งหมายเฉพาะหน้า โดยละเลยหลักการแยกอำนาจ และหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

กรณีตากใบไม่ได้มีอะไรแตกต่างไปจากนี้ คนที่เรียกร้องความเป็นธรรม ความถูกต้อง การปกป้องสิทธิเสรีภาพของคนไม่ได้เป็นผู้ก่อการร้าย ทุกคนมีความเห็นอกเห็นใจ ทุกคนมีความ

เข้าใจคนที่ถูกกระทำในปัญหาภาคใต้ไม่ได้เป็นคนมุสลิม ไม่ได้เป็นคน
คนที่เข้าข้างคนมุสลิม ทุกคนเห็นอกเห็นใจและต้องการให้ปัญหา
บักซีได้ สงบลงอย่างรวดเร็ว ต้องการให้ความสงบสุขกลับคืนมา

การนำเสนอปัญหาในเรื่องการทารุณกรรมต่อผู้ถูกจับกุม
ในวันนั้น เป็นการนำเสนอปัญหาที่ต้องการให้เกิดการแก้ไขปัญหา
ที่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักนิติรัฐ ไม่ต้องการให้เกิดความรุนแรง
ขึ้นต่อไป แต่ในสังคมไทยในเวลานี้ ทศนคติทั้ง 2 เรื่องนี้มีความชัดเจน
เพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยถูกทำให้เชื่อว่า ถ้าไม่เลือกทางที่
รัฐบาลหรือผู้ปกครองเสนอ ก็จะต้องเป็นฝ่ายตรงข้าม ทั้ง ๆ ที่การ
เลือกอีกแนวทางหนึ่งนั้นเป็นการเลือกที่สอดคล้องกับหลักการปกครอง
โดยกฎหมาย และเป็นการเลือกที่จะยังประโยชน์ในระยะยาวให้กับ
สังคมไทยที่จะมีผู้ปกครองที่มีอำนาจจำกัด ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชน และจะทำให้เกิดความสงบสุขในระยะยาวให้กับสังคม
ไทยในเวลาต่อไป

แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น คือ การที่คนจำนวนมากถูกสื่อสาร
มวลงชน ความเข้าใจขององค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการชี้นำ
จากบุคคลที่มีอำนาจที่จะทำให้เห็นว่า การกระทำเหล่านี้เป็นการ
กระทำที่ยืนอยู่ในฝ่ายตรงกันข้าม ทั้ง ๆ ที่เป็นไปโดยเจตนาที่ดีและ
ต้องการที่จะเห็นเหตุการณ์เหล่านี้สงบลง คือกรณีเฉพาะที่เห็นว่าจะ
คุกคามต่อการดำรงอยู่และพัฒนาการของหลักการปกครองโดย
กฎหมายในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง และเป็นกรณีเฉพาะที่จะมีผล
คุกคามมากยิ่งขึ้นกว่ากรณีอื่น ๆ เพราะลงไปถึงการสร้างความเข้าใจ
สร้างความรู้ในวงกว้างว่า คนที่คิดต่างออกไปนั้นเป็นคนซึ่งไม่รัก
ชาติ เป็นคนซึ่งไม่เห็นด้วยกับแนวทางที่รัฐนำเสนอเพื่อที่จะแก้

ปัญหา หรือจัดการกับปัญหา คนที่นำเสนอในแนวทางเหล่านี้กำลังจะถูกเบียดออกไปจากเวทีของสังคมไทย ออกไปเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งในระยะยาวต่อไปจะนำไปสู่การคิดในแง่มุมมองเดียว การมองปัญหาทิศทางเดียว การไม่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ซึ่งเป็นความต้องการ ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้ความเป็นนิติรัฐหรือรัฐที่ปกครองโดยกฎหมายดำรงอยู่

ในทัศนะของผม ในกรณีเฉพาะกรณีสุดท้ายเป็นกรณีที่มีความสำคัญที่สุดที่คุกคามความดำรงอยู่ของนิติรัฐในสังคมไทย

สังคมไทยเคยมีความเข้าใจเมื่อหลายปีที่ผ่านมา เมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 แล้ว สังคมที่ปกครองโดยกฎหมายมีแนวคิดที่ว่า นิติรัฐจะเติบโตเข้มแข็งในสังคมนี้ได้ แต่ถ้าหากดูจากองค์ประกอบ หลักการพื้นฐานของนิติรัฐ และกรณีที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผมคิดว่าเราเพิ่งเริ่มต้นกับแนวความคิดเรื่อง การปกครองโดยกฎหมาย และยังคงมีหนทางอีกยาวไกลและมีอุปสรรคอีกมากมายข้างหน้าในการที่จะทำให้แนวคิดในเรื่องการปกครองโดยกฎหมาย การปกครองโดยเป็นสังคมแห่งนิติรัฐสามารถที่จะเกิดขึ้นจริงในสังคมไทย ยังมีหนทางอีกยาวไกลข้างหน้าในการที่จะไปสู่อุดมคติทางกฎหมายที่ว่านี้อย่างสมบูรณ์

คำปราศรัยครั้งสุดท้ายก่อนถูกอุ้ม*

“บิสมิ้ลลาฮิรเราะห์มานิรรอฮีม อัลฮัมดุลิลลาฮิรบีลอาลามีน
วะบิฮีนัสต้ออิน วาลาเฮอะลอะลาฏ วะตะอัลลา บัลลาฮิล อาลียิลอาซีม”

“อัสสลามุอะลัยกุม วะเราะห์มะตุ้ลลอฮิวะบะรอกาทุฮฺ ผมขอ
ซูโกรต่อพระองค์อัลลอฮฺ (ซ.บ.) ที่ได้มาพบกับพี่น้องที่ตั้งอกตั้งใจและ
สนใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่พี่น้องของเราในภาคใต้ ความจริงแล้ว ผม
ไม่ใช่นักวิเคราะห์และไม่ใช่นักวิชาการ ถ้าพูดถึงปัญหาภาคใต้ 108
ปัญหา ผู้แทนของเราเก่งกาจตั้งกระทู้ถาม ไม่ว่าจะป็นวุฒิสมาชิก
รัฐบาลก็ตอบไปขอบ ๆ ของผนังรัฐสภา ถ้ามั่นพูดได้มันด่าแล้วว่า ไข่

* เก็บความจากคำปราศรัยของสมชาย นีละไพจิตร ใน กองบรรณาธิการ, 2547, “เปิดเทปบันทึกคำปราศรัยครั้งสุดท้าย ก่อน “ทนายสมชาย นีละไพจิตร” ถูก
อุ้ม,” ทางนำ, 21(241) (มีนาคม - เมษายน 2547), หน้า 8. (เทปบันทึกการอภิปราย
เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของทนายสมชาย
นีละไพจิตร ประธานชมรมนักกฎหมายมุสลิม และรองประธานคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชน สภาทนายความ ณ สถาบันสันติชน กรุงเทพฯ วันศุกร์ที่ 27 กุมภาพันธ์
2547 บันทึกเทปโดย นายโยธิน ยะกิบ).

พวกนี้โกหกกันทั้งนั้น ไม่เห็นทำอะไรกันสักอย่าง นี่คือน้ำมันเหมือนอย่างกับหลอกพี่น้องของเรา ยิ่งกว่านั้นที่จัดหัวข้อว่าแบ่งแยกดินแดนหรือแบ่งกันกิน มุสลิมถูกตีดุ๊ก ไม่ได้แบ่ง ไม่ได้อะไรเลย ดินแดนก็ต้องซื้อ ไม่ได้มาฟรี ๆ

ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ พวกเราเป็นเหยื่อของผู้ธรรมที่กลั่นแกล้งพี่น้องมุสลิม เพราะเนื่องจากความคิดที่เกิดธรรมต่อพี่น้องที่จะต่อสู้ที่จะดิ้นรน เราก็ไม่สามารถที่จะดิ้นรนได้สำเร็จ แต่มันเห็นช่องทางเหล่านี้ ละมันก็เอาไปหากินกันต่อ ผมได้มีโอกาสทำดีการเมืองเกี่ยวกับภาคใต้ เป็นต้นว่าขบวนการพูโล ขบวนการบีอาร์เอ็น ขบวนการบีเอ็นพีพี ขบวนการวฮาบี ขบวนการอิหร่านหัวรุนแรง มาคดียขบวนการเจไอ ผมเดินขึ้นอยู่ศาลนี้มาตลอด มาเกือบยี่สิบปี

ศาลก็ดี ทนายก็ดี มันบอกผมเป็น “ทนายโจรแขก” แต่อัลฮัมดุลิลลาฮฺ ผมไม่ได้ห้อยหยอ เชื้อใหม่บางคดี นอกจากมันจะเอาตำรวจมาแล้ว มันเอาทหาร เอาหน่วยอะไรต่อมิมอะไรมาเต็มศาลไปหมดเลย ผมมานั่งคิดว่า ทำไมมันถึงได้ข่มเหงพี่น้องมุสลิมถึงขนาดนี้ บางคดีมีปีนแล้วไม่พอ เอาตำรวจหามาด้วย มาล้อมรอบศาลเลย ผมบอกศาลนี่เป็นที่พึ่งของประชาชนและปรากฏว่าศาลนี้ขาดความ...ไม่มั่นคงแล้ว นี่คือนิสัยที่เขายัดเยียดทำ

จนกระทั่งผมยื่นคำร้องที่ศาล บอกว่า ศาลขอให้ทหารกลับบ้าน เพราะไม่ใช่หน้าที่ของทหาร เพราะเสียงบประมาณ ผมแกล้งมันเล่น ผมก็เอา สิ่งที่ผมได้เห็น เราจะเห็นได้ว่า คดีของเราแต่ละคดีไม่ใช่เรื่องง่ายเลย หืดขึ้นคอ กว่าจะเดินจบแต่ละคดี 5 ปี 7 ปี ล่องถึงศาลฎีกา ศาลชั้นต้นเล่นเราตีดุ๊กเต็ม ๆ ไม่ว่าจะคดีไหนแจ้ง ๆ ทั้งนั้นละฮะ ไม่ใช่เรื่องสนุกเลย ผมขึ้นล่องภาคใต้จนกระทั่งคนพี่น้องมุสลิมมาพูดภาษา

ยาวิกับผม ผมบอกผมพูดไม่เป็น ทนายภาคใต้ก็มาแถลงได้กับผม ผมก็พูดภาคกลาง มันยังบอกว่าไอ้สมชายลืมนั่น ไม่ยอมพูดได้ ด้วยความภูมิใจครับ ผมว่าความมาจนกระทั่งศาลก็ดีและทนายที่เป็นคนต่างศาสนิกจับมือผม บอกสมชายอย่าทำถ้อย แต่ผมเสียตายคนที่ทำงานกับผมไม่ค่อยมีมาด้วยกันกับผม ก็หลุดไปบ้าง อุดมการณ์ใหม่เข้ามาบ้าง นี่คือนี่ที่ผมเสียตายว่า ผมไม่สามารถปลุกวิญญาณทนาย-ความมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้ได้

ในหลายเรื่อง เป็นต้นว่าฟูโล ปีอาร์เอ็น หรือขบวนการต่าง ๆ เป็นเรื่องโกหกทั้งนั้น ผมนี้มีข้อมูล ไม่รู้เรื่องในขบวนการฟูโลเลย แต่ผมอาเหล่มนะ ผมกล้าพูดได้เลย มีสายความมั่นคงทหาร มีสายความมั่นคงตำรวจ มันให้ข้อมูลขบวนการเหล่านี้ไม่เหมือนกัน ผมเอามาถามบางคนบอกขบวนการนี้เหลือเท่าไร่ เกิดเท่าไร่ หัวหน้าตายแล้วอยู่ที่ไหน แล้ววันหนึ่งมีคนเข้าคนออกก็คน ไม่รู้ทั้งนั้น แต่รู้จากสายข่าว... ชาวว่าแมนเสียอีกว่า พวกนี้ฟูโล ผมอยากจะรู้ว่า ทำไมไม่เอาข่าวตอนที่หัวระเบิด จับมาให้ผมดูสักที หลายครั้งหลายคราวยิ่งกว่านั้น ท่านเชื่อไหมครับในคดี 4 โต๊ะครูที่ภาคใต้ที่ระเบิดที่หาดใหญ่ มีโต๊ะครูหนึ่งที่ถูกเล่นงานหนักคือ ดาโอ๊ะกรงปินัง คนจังหวัดยะลา จบจากซีเรีย คนนี้ได้หลักฐานคืออะไรทราบหรือไม่ครับ คนที่ได้ตอนนี้เป็นตำรวจยศพลโทด้วย ชัดกับผมมาแล้ว เอาอะไรมาเบิกความครับ เขาประกาศปฏิวัติของขบวนการฟูโลมาเบิกความที่ศาล แต่ละฉบับ ๆ เกือบ 10 ฉบับ เชื่อไหมครับพี่น้อง ผมแปลแล้วเป็นคุตบะฮ์ของคุณดาโอ๊ะ แล้วที่ท่านเห็นทุกวันนี้ ท่านสังเกตไหมมีการค้นหนังสือคำสอนฟูโลภาษาอาหรับ ท่านตามทันหรือไม่ข่าวนี้ ผมดูแล้วเป็นกุรอานเล่มเล็ก นี่คือนี่ความบัดสีของพวกเหล่านี้ ในเรื่องของการจับ

สะมะแอ ท่าน้ำ ดาโง๊ะ ท่าน้ำมา พวกนี้หนีไปเพราะกลัวตำรวจเป็น
สิบ ๆ ปี เหตุที่หนีเพราะกลับมาเป็นโตะครูแล้วขัดใจกับตำรวจ

แต่ว่าคดีทั้งหมดที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ท่านรู้ไหมครับ ตั้งแต่ปี พ.ศ.
2537 - 2538 ที่ไม่ขาดอายุความ 20 ปีนี้ ที่เป็นคดีที่ยิงกัน ฆ่ากัน จับ
ตัวไม่ได้นี้ นับร้อยคดีในภาคใต้ เขาเอาคดีเหล่านั้นมาลงกับสะมะแอ
ท่าน้ำ ดาโง๊ะ ท่าน้ำ และก็พวกเหล่านี้ก็ไปรับสารภาพ เพราะถูก
ทำร้ายร่างกาย ที่ได้รับสารภาพกับข้อที่มันถูกกล่าวหา มันคนละเรื่อง
ไม่ตรงกัน ท่านเชื่อไหมยะ ขณะนี้สะมะแอ ท่าน้ำ ดาโง๊ะ ท่าน้ำ หรือ
ยิปโปะ สองคนหลุดไปอยู่ที่บางขวางจำคุก 20 ปี จำคุกมาแล้ว 7 ปี มี
นายทหารยศพลโทอ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายชายแดนติดต่อกับผม
ให้ดาโง๊ะประกันตัว ผมบอกเขาไปทำอะไร เขาบอกว่าเขาไปเจรจาไฉ่
โจรข้างนอกที่ทะเลาะกันทุกวันนี้ ผมบอกมันอยู่ในคุกจะรู้ได้อย่างไร
เขาบอกไม่ได้ ต้องเอามา เพราะทหารกับตำรวจมันทะเลาะกัน ผมบอก
เอาไหมละ ผมจะทำให้เรื่องนี้มันประกันไม่ได้ คุณเขียนมาว่าดาโง๊ะ
เป็นคนดีของประเทศชาติ ผมจะได้ถวายฎีกาชะ ขณะนี้เชื่อไหม ดาโง๊ะ
สะมะแอ ชื่อหอมในบางขวาง ขาใหญ่เลยครับ ใครก็ไป มีใครก็พบ นี่
คือสิ่งที่เขาจะหลอกกัน

ผมจะพูดถึงคดีเผาโรงเรียนในอดีต ผมตั้งข้อสังเกตมาตลอด
ว่า ที่มันเอามาเนี่ย มันเอามาแหกตาเชือดไก่ให้ลิงดู ในวันที่มีการเผา
โรงเรียนเมื่อ 1 ส.ค. 2536 จับมาอย่างนี้ 3 คดี โดยมีเหตุการณ์แปลก
จากกัน วิธีการเผา วิธีการเกิดเหตุเหมือนกัน แต่มีคนเห็นต่างกัน 3
เรื่อง 3 รส หนึ่งในเรื่องหนึ่งที่จับกุเฮงมา บอกมีคนร่วมกับกุเฮง เป็น
พยานสำคัญ เป็นประจักษ์พยานในคดีนั้นบอกวา กุเฮง กอดตอหนีลไป
ตรงกับ ตวนกู ปีร้อ เข้าขบวนกรพูลโธ สอง จับดอฮะ ซึ่งเป็นคนสายบุรี

เดิมเป็นคนมายอ มีพยานเห็นดอสะเผาโรงเรียน หลังจากที่มีการเผาแล้ว ดอสะออกมามีคนเห็น เชื่อมไปเชื่อมมา บอกดอสะอยู่บ้านโต๊ะบालา อำเภอสายบุรี ก็เป็นพรรคพวกกับอารียะ โต๊ะบาลา อยู่ในขบวนการฟูโลใหม่ สืบไปสืบมา ใ้ดอสะเป็นคนมายอ เพิ่งจะมีเมียได้ 3 เดือนแล้ว จะไปรู้จักอารียะ โต๊ะบาลาได้อย่างไร สืบไม่ออก

อีกคดีเป็นคดีเผาโรงเรียนที่โคกโพธิ์ จับหมัดรูติงมากับสะมะแอ ปรากฏว่าในคดีนี้บอกว่า เห็นไอ้สองคนไปนั่งด้อม ๆ มอง ๆ อยู่หน้าโรงเรียนก่อนเหตุเกิด แล้วก็มีคนไปเห็น แล้วก็ดักดู แต่ไม่เห็นว่ามันไปทำอะไร คนที่ไปดูกลับมารุ่งเช้า รู้ว่าไฟไหม้เพราะว่าไอ้สองคนนี้ไปเป็นคนเผาโรงเรียน มันอยู่ในขบวนการไหนรู้ไหม อยู่ในขบวนการวาฮาปี เพราะว่าสะมะแอกับหมัดรูติงนี้ มันทะเลาะกับอิมามที่นั่น มีเรื่องร้องเรียนไปเกือบถึงนายกฯ ว่าไม่ให้ฝังพอมัน เพราะว่าไอ้สองคนนี้เป็นคนละใหม่ ไม่ฟังคุตบะฮุที่สุเหร่าโคกโพธิ์ ไปแอบฟังที่ยะลา ดูมันเอาอิหม่ามมาเบิกความแหกตากันได้ นี่คือความเจ็บใจ ในที่สุดเชื่อไหมครับ กว่าที่จะผ่านมาได้ ติดคุกกัน 3 ปี 4 ปี เราได้อะไรไป แต่คนชั่วได้ดีได้เป็นพลโท

มีคดีหนึ่งเกี่ยวกับระเบิดซีไฟร์ จับผู้ร้ายเป็นอิหร่านหัวรุนแรง ศาลชั้นต้นสั่งประหารชีวิต ศาลอุทธรณ์ยืน ศาลฎีกายกฟ้อง นายตำรวจท่านนี้ได้พลโทเหมือนกัน อ่านประวัติในหนังสือพิมพ์มติชน บอกว่าภูมิใจที่สุด ได้ทำคดีซีไฟร์ เพราะรักษาบ้านเมือง ทำให้ผู้ต้องหาติดคุกตลอดชีวิต นั่นคือในขณะที่เขาได้พลโท แต่หลังจากนั้น ผมไม่รู้ว่าเขาได้พลเอกหรือเปล่านั้น คดีนั้นยกฟ้อง ผมอยากให้เขาคืนบ่าออกมาบ้าง มันโกหกเกินไป

เอา! เรามาพูดถึงทุกวันนี้เลย คดีที่เกิดขึ้นเมื่อ 4 มกราคม 2547

ปีใหม่นี้นี้ ตำรวจจับคนร้ายไม่ค่อยได้ แปลกใจนะ ตำรวจไทยเก่ง
บรรลัยเลย เชื้อใหม่ครับ ผู้ร้ายเชือดคอกันในส้วมแถวประตูน้ำ เอาใส่
มาทิ้งแถวคลองตัน ทะโลกทิ้งโกลก ซี่โครงทิ้งเชียงราย สามารถเชื่อม
ต่อทางวิทยาศาสตร์ถูกต้อง นั่นคือความเก่งของตำรวจไทย ทำได้ มี
ฝีมือ ในคดีที่เกี่ยวกับคดีปล้นปืนแล้ว คดีนี้ฟังแล้วน่าเป็นจริง แต่ผม
บอกได้ว่า นายกฯ รู้ก่อนที่จะมีการปล้นปืนหลายเดือน เพราะนาง
เมกาว่าดี นายกฯ ของอินโดนีเซียมาพบทักษิณตั้งนานแล้ว บอกว่าเป็น
โนนั่นมาจากเมืองไทย และท่านเคยได้ยินข่าวไหม? มีการลักลอบปืน
อาวุธสงครามออกไปทางจังหวัดสตูล จับคนร้ายไม่ได้เลย ไม่ต่าง
อะไรกับคดีเผาโรงเรียนตอนปี 36 มีหลายคดีที่เป็น อส. เรื่องเงียบ วัน
นี้ปืนหาย ถ้าปืนหาย ทหารมีหน้าที่รับผิดชอบแผ่นดินของประเทศไทย
ไม่ได้มีหน้าที่อื่นใดสำคัญ และก็ให้ปืนมันด้วยเพื่อที่จะรักษา และเป็น
ที่หายไม่ใช่ปืนที่เอามาถือมาจ้องอยู่ที่ชายถนน ถ้าปืนที่เก็บอยู่ในคลัง
มันมีคนเฝ้า มีกุญแจ นี่คือนี่ที่ทำการ แต่วันนี้รู้อยู่แล้วว่า ไม่มีใครล้วง
ดับทหารได้หรอกครับ นอกจากทหารทำกันเอง เพราะเมื่อจะจับทหาร
ตำรวจต้องเป็นคนมีอำนาจ วันนี้ทหารใหญ่ ฉวยโอกาสประกาศกฎ
อัยการศึก ซึ่งกฎนี้มียังไง รู้ไหมฮะ หนึ่ง ให้อำนาจทหารใหญ่กว่าตำรวจ
และพลเรือนในการปราบปรามอาชญากร สอง มีอำนาจตรวจค้นตรวจ
ยึดควบคุมได้ทุกอย่าง เวลาใดก็ได้ ไม่ต้องมีหมายมีคำสั่งศาล ทำได้
ทั้งหมด

นี่คือสิ่งที่ประชาชนเขาปวดร้าว และสามารถขังได้ตั้ง 7 วัน
แต่สิทธิที่ปรากฏในกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เขียนว่า ประเทศไทย มาถึง
ตรงนี้แล้ว ในการตรวจค้น ยึด จับกุม ต้องมีหมายศาล นอกจากเป็น
ความผิดซึ่งหน้าในการตรวจค้น ต้องตรวจค้นเวลากลางวัน กลางคืน

ไม่ได้ เว้นแต่ว่ามันพอเวลาต่อไปจนกว่าจะเสร็จ ในเคสสถาน บ้าน
ช่องเข้าไม่ได้ แต่ปรากฏ อำนาจของทหาร ได้หมดเลย แล้วเห็นใหม่
ครับ สิ่งรถถังวิ่งกันทั่ว เอาไปโชว์เหมือนงานวันเด็ก ไม่พอครับ สิ่ง
จักรยานเร็ว เข้าไปถามจะไปยิงใครวะ...โจรอยู่ที่ไหนวะ มีแต่ชาวบ้าน
เหมือนอย่างมันโซ่รูด มันเหมือนอย่างกับพฤษภาทมิฬ 6 ต.ค.นี้ละ
ครับ

ปัญหาขณะนี้เกิดขึ้น ผมเสียดาย...ในขณะที่ประชาชนถูก
ทำร้าย ถูกความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น เจ็บสลด อย่างที่ท่านซึ่งมา
จากภาคใต้ได้พูด ตามว่า วันนี้ใครเป็นผู้ปกครองประเทศ เป็นที่พึ่งของ
ประชาชน กลายเป็นโต๊ะอิหม่าม โต๊ะครูที่ไม่ได้เรียนวิชาการเมือง ไม่ได้
เรียนวิชาการต่อสู้ แต่มีหัวใจเป็นธรรม ปรากฏว่าบางครั้งแข็ง ก็ถูก
ตำรวจบีบ ก็ชักเข้าชักออก นี่คือนี่ที่ปรากฏอยู่ และสิ่งที่ผมได้ทวง
ถามไปยังผู้แทนมุสลิม ไม่ว่าจะ ส.ว. ผมบอกว่า ท่านเป็นตัวแทนของ
ประชาชน อ้างว่าเป็นผู้คุ้มครองดูแล วันนี้หายไปไหน ผมไม่ได้คุย
ตะกั๊บไบร วันหนึ่งที่จับสะมะแอ ท่าน้ำ ดาโอ๊ะ ท่าน้ำ เข้ามาในกรุงเทพฯ
เชื้อใหม่ในภาคใต้เจ็บฉิบเลย ไม่ว่าจะโต๊ะอิหม่าม นักการเมือง จน
กระทั่งบาบอ ท่านนิมุกตาร์ เห็นข่าวว่าผมไปเยี่ยมสองคน เขาบอก
เขาดีใจ มีญาติติดต่อ อยากไปพบสะมะแอที่กรุงเทพฯ ทำอย่างไร ผม
บอกมาเลยที่ไหนก็ได้ ผมจะจัดการให้ ถ้าไม่ได้ความเป็นธรรม ผมจะ
ชี้แจง จะบอกให้ ท่านนิมูร์บอกว่า ตอนนี้เขาจะให้สมชายเป็นผู้ดูแล
บักชีได้แล้ว นี่ก็ไม่ได้ต่างกันเลย ปรากฏว่าผมไปถามผู้แทน ผู้แทนนั่ง
เงยบ และผมบอกได้วันนี้ พี่เด่น ดาโต๊ะอุมาร์ นัจมุดดิน เข้ามาฟัง
มานัดประชุมกัน มานั่งฟังอธิบายปัญหาภาคใต้ ผมบอกไม่ต้อง วันนี้
ต้องลุยกันแล้ว จะเอาอย่างไรก็เอา ผมได้มีโอกาสไปพูดเรื่องสิทธิของ

ประชาชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เผอิญเป็นเพื่อนกัน
เมื่อวันศุกร์ที่แล้ว ที่ มอ.ปัตตานี

พูดแล้วต้องบอกว่าเขาทำอะไร ขณะนี้ที่เขาเดือดร้อนคือการ
ใช้อำนาจอันไม่ชอบ แต่ตำรวจอย่างเดียวก็ปวดหัวอยู่แล้ว เอาทหาร
เข้าไปอีก ผมบอกเลย ขอประชามติลารายชื่อ 5 หมิ่น ขอยกเลิกกฎ
อัยการศึกเถอะ เพราะรัฐสภา ผู้แทนต่าง ๆ ก็ทวงถามนายกฯ ๆ บอก
ยังไม่มีควมจำเป็น ยังใช้ได้ แถมวันนี้มีข่าวประธานกรรมการอิสลาม
บางจังหวัดขอให้กำลังทหารอยู่ ผมก็ไม่รู้ มันไปกินหมากอะไรกับทหาร
ไว้ นี่คือนี่สิ่งที่มีนสะเทือนใจ

เชื่อไหมครับ ผู้ต้องหาที่ถูกจับในภาคใต้ ผมขอให้ทนายความ
ในภาคใต้เข้าไปฟังหน่อย เข้าไปสอบหน่อย ความจริงเป็นอย่างไร
อ้อมแอ้ม ๆ ไม่มีคำตอบ 5 คนที่มากกรุงเทพฯ ผมเข้าไปพบครบ 3 คน
เป็นเด็กวัยรุ่น ชังอยู่ที่กองปราบนะสะ เมื่อวานนี้ได้พบผู้บังคับการกอง
ปราบ และได้พบเข้านี้ ใ้อ์ 3 คนนี้บอกว่าไม่ได้รู้เรื่องอะไรเลย เห็นแล้ว
พูดตรง ๆ ได้แค่คนกวาดถนนที่มันเอามา ใ้อ์ตำรวจกองปราบที่ขังมัน
ยังขำเลย ผมถามฟ้องข้อหาอะไร มันบอกแบ่งแยกดินแดน เป็นกบฏ
อั้งยี่ ทำลายทรัพย์สินของราชการ เอาละ เอาคำรับสารภาพที่เป็นข่าว
คนหนึ่งรอยตะปู อีกคนเลื่อยต้นไม้ ถามว่ามีความผิดกบฏเรื่องอะไร
และถามว่าเป็นขบวนการอะไร มันบอกขบวนการพูโล บีอาร์เอ็น แต่
ขบวนการนี้เป็นขบวนการปล้นปืน และคนปล้นเป็นทหารแล้ว พวกเหล่านี้
เข้ากันได้ยิ่งท ทหารมันจะจับใจ แต่ถ้าจะมี...ความผิดอะไร ความผิด
ฐานโค่นต้นไม้ ทำลายทรัพย์สินของกรมทางหลวง จับขังคุกไม่กี่เดือน
รับสารภาพได้เลย สอง มีเหตุสร้างวางสิ่งของอันอาจเกิดอันตราย
แก่ผู้สัญจรสาธารณะ บอกไม่ได้ ถ้าพวกนี้ต้องอยู่ในขบวนการ พวกนี้

ถ้าจะต้องถูกติดคุก 7,000 บาทเอาใหม่ ไม่มีใครโง่เอาละ ...ในเรื่อง ขบวนการแบ่งหน้าที่กันทำถามว่าคนที่จะไปปล้นทหารจะเอาข้าวอย่างนี้มาร่วมได้ไหม มันก็วงแตกนะสิ แตกแน่นอน แต่เชื่อไหม พวกเหล่านี้เห็นผม...ดีใจ ร้องให้ ร้องให้เลยครับ มันบอก บอกว่ารับสารภาพ มันไม่รู้เรื่อง มันไม่ได้อยู่บ้านด้วย ผมได้สอบข้อเท็จจริงแล้วปรากฏว่า **ถูกรัดมือ รัดคอ หุบ มิแผลอยู่ ถูกซ้อม** มันบอกว่า **ผมต้องทำทุกอย่าง ขอให้ไม่ตายอย่างเดียว**

อีกชุดอยู่ที่ ร.ร.นครบาล เป็นผู้ใหญ่ อายุ 54 ปี 43 ปี ชังอยู่ที่เรือนจำตำรวจนครบาล บางเขน มันบอก**ถูกซ้อม เยี่ยวใส่ปาก** และ **เอาตินลูบหน้า** นี่คือการทำกับผมครับ ร้องให้เป็นวัคเป็นเวร ผมก็ไม่ใช่โจรขนาดนี้ถอดหัวใจไปแล้ว นี่คือนี่สิ่งที่ได้รับ ผมอยากฝากถึง ร.มว. มหาดไทยด้วยนะ ท่านอยู่ข้างหลัง (ชี้ไปที่ตัวแทน ร.มว.มหาดไทย) ผมบอกเลย เคารพท่านอาจารย์วันนอร์ แต่อย่าไปฟังว่าเขารับสารภาพ ถ้าเป็นผม จะไปสอบจริง ๆ เลย ไม่ต้องบอกใคร บอกอาจารย์วันนอร์ติดต่อผมก็ได้ ผมติดต่อกองปราบด่วนเลยเอาใหม่ และพูดยาวิให้มันฟังว่า คนเหล่านี้ทำอะไรกับมัน นี่คือนี่สิ่งที่เราได้รับ ผมไปแล้วไม่รู้จะช่วยเหลืออะไร ตำรวจบอก โอ้โห...มันอยู่กันลำบาก ไม่มีใครช่วยเหลือ พวกผมไปกัน 4 - 5 คน ต้องควักกระเป๋าทำบุญคนละ 500 บาท เพราะสงสาร ญาติมันก็ไม่มี ทำไมพี่น้องเราถึงต้องถูกกลั่นแกล้งรังแกกันถึงขนาดนี้ ผมจะยื่นคำร้องเรื่องนี้ต่อศาล เพราะถ้าหากไม่ทำแล้ว มันเป็นสูตรสำเร็จ คุณไปรับสารภาพไว้ คุณไปทำแผนไว้ เรียบร้อยเลยครับ แล้วยากที่จะสู้

แต่ว่าคดีเผาโรงเรียนมันดีอย่างไร มันปฏิเสธรมาตั้งแต่ต้น ถึงจะแก๊งอย่างไรมันก็สู้ จะหาว่าผมเข้าข้างคนร้ายหรือเปล่า ผมว่าความ

นี่ ผมควักกระเป๋า นะครับ ผมไม่ได้ค่าจ้างจากมัน แต่ผมนอนไม่หลับว่า พี่น้องผมถูกรังแก ผมบอกว่า บอกกับผมตรง ๆ นะว่าคุณทำจริงหรือ ไม่ได้ทำ วัลลอฮิอะนะ มันบอก วัลลอฮิ ผมไม่ได้ทำ ผมถูกแก้งี้ นี่คือนี่สิ่ง ที่ผมอยากให้พี่น้องได้ยิน แต่ว่าพี่น้องเราเป็นเหยื่อตลอด คนชั่วได้ดี เพราะฆ่าพี่น้องมุสลิม

ผมบอกเลยต่อไปนี่ ส่งนามบัตรให้เลย ใครจะสอบสวนต้องมาหาทนายคนนี อย่าไปให้เงิน พอแล้ว...วันนี้ ผมบอก...คุณถูกรังแกที่ไหน ถูกกระแทบ ถูกทำร้ายที่ตันทอง ปรากฏว่าเขาได้พบกับผม...เขาดีใจ เขาบอก เขาไม่กลัวใครแล้ว มันจะแก้งี้ยังไง ขอให้ตายที่นี่ เหมือนอย่างที่เป็นข่าวออก มันบอกฆ่าให้ตาย มันก็ไม่พูด มันไม่ได้เป็น มันไม่รู้เรื่อง สิ่งเหล่านี้เหมือนเดิม สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเรื่องของกาไร้อำนาจที่ไม่ชอบธรรม ใช้อำนาจตามอำเภอใจ อันนั้นเป็นหน้าที่ที่ผมต้องแก้ไข ช่วยเหลือเขา อินชาอัลลอฮุ สำเร็จแค่นั้น วัลลอฮุ อะลัม ผมทำได้แค่นั้น มันก็ขีดจำกัด ผมไม่ได้เก่ง อัลลอฮุเท่านั้นที่จะให้เขา

สถานการณ์ใต้ : อะไรคือปัญหา อะไรคือทางออก*

เกษียร เตชะพีระ

ผมอดรู้สึกไม่ได้ครับคือผมเป็นอดีตผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในสมัยที่อยู่ป่าก็มีความรุนแรงที่เกิดขึ้นเยอะ แต่กลางป่าที่เห็นชัดกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ภาคใต้ตอนนี้ ผมรู้สึกที่ฆ่ากันทุกวันทีภาคใต้ตอนนี้คือฆ่าโดยที่จะไม่ได้นำไปสู่อะไรเลย และนับวันมันจะเป็นเรื่องของ (การฆ่ากันไปฆ่ากันมา) คือผู้ก่อการทำร้ายตำรวจบาดเจ็บล้มตายสองคนถือเป็นชัยชนะ ตำรวจก็จะหาวิธีการที่จะเล่นงานคืน ตราบใดที่เหตุการณ์ยังเป็นแบบนี้ ก็เป็นเรื่องที่น่าเศร้ามาก

* เก็บความจากการเสนอความเห็นของ เกษียร เตชะพีระ และ ชิดชนก ราชิมมูลา, บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ลำดับที่ 445, จาก โครงการเวทีสาธารณะ (ภาคบ่าย) เรื่อง สถานการณ์ใต้ : อะไรคือปัญหา อะไรคือทางออก?, วันที่ 31 กรกฎาคม 2547 ณ ห้องประชุมชั้น 4 อาคารประชาธิปก-รำไพพรรณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จัดโดย มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ร่วมกับ องค์การพันธมิตร และนิตยสารฟ้าเดียวกัน.

เพราะผมไม่เชื่อว่าโดยวิธีการที่ฝ่ายผู้ก่อการร้ายตำรวจ ทหาร หรือ พลเรือนไปวันละคนสองคน จะนำไปสู่การแยกดินแดนได้ ต่อให้ฆ่าเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกวันวันละสองคน ก็จะไม่นำไปสู่การแยกดินแดน... แล้วฆ่าทำไม คนเหล่านั้นตายไปเพื่ออะไร

ในแง่กลับกัน ทางเจ้าหน้าที่ทุ่มเทกำลังลงไป ผมทราบข่าวว่ากำลังจะเพิ่มกำลังอีกเป็นจำนวนมาก เพื่อที่จะกวาดล้าง เพื่อที่จะจับกุมอะไรต่าง ๆ แต่ผมคิดว่าที่ท่านทำนั้นจะไม่นำไปสู่การแก้ปัญหาภาคใต้ที่รากเหง้า จะไม่มีทางนำไปสู่สันติสุขได้ คือสองอย่างที่ผมรู้สึกขัดขึ้นจากที่ฟังเมื่อเช้านี้

อย่างทีหนึ่ง

ตลอดหลายเดือนที่ผ่านมา ที่ภาคใต้ไม่มีการเมืองเลย มีแต่การทหาร ผมฟังท่านรองแม่ทัพภาคที่ 4 ด้วยความเข้าใจในภารกิจหน้าที่ของท่าน ท่านต้องดูแลความมั่นคง แต่วิธีการที่ท่านนิยามปัญหา คือท่านดีใจกับเหตุการณ์ 22 เมษายน หรือ 27 เมษายน ทำให้ท่านเริ่มทำไปสู่กลุ่มคนที่ทำการได้ จริง ๆ แล้วคือวิธีการแก้ปัญหาเรื่องความมั่นคงทางการทหารทั้งนั้น แต่ไม่มีทางออกทางการเมืองว่า ทั้งสังคมไทยและทั้งภาคใต้จะเดินออกจากการที่ต้องฆ่ากันรายวันอย่างไร แล้วคนที่มีศักยภาพที่จะทำอันนี้ก็ถูกทำลายลงไปเรื่อย ๆ

มันแปลกดีนะครับ ฝ่ายผู้ก่อการไม่เคยมีข้อแถลงทางการเมืองที่ชัดเจนว่า ที่ก่อการไม่สงบ ทำร้ายผู้คนไปทุกวัน ทำไปเพื่อจะบรรลุเป้าหมายทางการเมืองอะไร แล้ววิธีที่ทำจะนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างไร ไม่เคยมี ที่เป็นทางการเป็นตัวเป็นตนไม่มี

ราวกับว่าที่ทำทั้งหมดนั้น มันไม่เกี่ยวกับการเมืองเลย

ในแง่กลับกัน ตัวแทนการเมืองในระบบที่เป็นทางการของประชาชนภาคใต้ สส. สว. ถึงทุกวันนี้กำลังแก้คดีข้อกล่าวหาเรื่องมีส่วนพัวพันกับผู้ก่อการร้ายทั่วทุกตัวคน นี่คือกลุ่มคนที่ต้องทำหน้าที่เสนอทางออกทางการเมืองแทนประชาชนภาคใต้ แต่ไม่ว่าจะเป็นคุณเด่น โต๊ะมีนา คุณนัจหฺมุดินอะไรก็แล้วแต่ ทุกวันนี้กำลังกลัวถูกข่มขู่ บ้าง ต้องป้องกันข้อกล่าวหาต่าง ๆ บ้าง ฉะนั้น ทางออกทางการเมืองที่จะมาจากตัวแทนทางการในระบบการเมืองของภาคใต้ก็ไม่มีอีกนั่นแหละ

ทางฝ่ายรัฐบาลผมก็รู้สึกว่าเป็นเอกภาพ เรรวนเสียจนกระทั่งไม่สามารถเสนอทางออกทางการเมืองต่อปัญหาภาคใต้ได้เรื่องมันเศร้า เพราะมันมีแต่คำถาม ก็รบกันไปจนกว่าฝ่ายหนึ่งจะฆ่าอีกฝ่ายได้มากกว่าแล้วชนะกระนั้นหรือ

อย่างที่สอง

ผมดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภาคใต้ พุดได้อย่างเดียวว่าไม่มีข้างให้เลือก ผมรับไม่ได้ที่ผู้ก่อการร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร ประชาชนรายวัน ทุกคน ชีวิตทุกชีวิตมีค่า ทุกคนมีคนที่เขารัก มีพ่อแม่พี่น้อง เขาตายมีคนร้องไห้ให้เขา

ในแง่กลับกัน วิธีการที่รัฐปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยภาคใต้พาดหัวข่าวบางกอกโพสต์เข้านี้ก็พุดถึงการทรมาน มีผู้ที่ถูกเป็นพยานในคดีคุณนัจหฺมุดินให้การต่อศาลว่า เขาถูกตำรวจซ้อมและทรมานให้การขัดทอให้คุณนัจหฺมุดิน การข่มขู่ในคดีคุณสมชาย นีละไพจิตร

ต่าง ๆ เหล่านี้ จะให้เลือกรัฐที่กระทำการออกกฎหมายต่อประชาชน
ร่วมแผ่นดิน ผมเลือกไม่ลง

ผมเป็นคนไทยรักรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่
รัฐที่ละเมิดกฎหมายแล้วไปทำให้พี่น้องภาคใต้เดือดร้อน แล้วจะให้ผม
รู้สึกว่าเป็นข้างเดียวกับท่าน ผมก็เลือกไม่ลงเหมือนกัน ที่มันแยกว่า
นั่นคือ ผมมีความรู้สึกที่ว่าตอนนี้มีปีศาจที่หลอนคนไทยทั่วประเทศและ
หลอนภาคใต้อยู่ คือปีศาจแยกดินแดน รู้สึกว่านี่คือผู้ร้ายตัวจริง และ
นี่คือตัวก่อการที่เป็นต้นตอของปัญหาทั้งหมด คือผมไม่เชื่อ

อันนี้ไม่ได้แปลว่า ผมไม่คิดว่ามีคนที่อยากแยกดินแดนหรือ
มีคนที่ฝันถึงการแยกดินแดน อาจจะมี แต่ผมไม่เชื่อว่าในสภาพการ
เมืองระหว่างประเทศปัจจุบัน การเมืองในประเทศปัจจุบัน การแยกดิน
แดนเป็น variable political alternative เป็นไปไม่ได้ ไม่มีทางเป็นไปได้ที่
จะแยกสามจังหวัดเป็นดินแดนต่างหาก ภายใต้สภาวะการณ์เมืองใน
ประเทศ การเมืองโลกอย่างที่เป็นอยู่

ปัจจุบันต่อให้กลัวมัน แล้วมันหลอนคุณทุกคืน ประทานโทษ
มันไม่มีวันเป็นจริง ปีศาจตัวจริงคือ เนื่องจากเราไปหมกมุ่นอยู่กับเรื่อง
ภัยแยกดินแดน ผมรู้สึกตัวการตัวจริงที่ก่อให้เกิดปัญหาคือ poli-
tical status quo ในภาคใต้ต่างหาก คือ สภาวะการเมืองแบบที่
เป็นอยู่ในภาคใต้ต่างหากที่มีการใช้กำลังกดขี่ข่มเหงกันและมีการ
ใช้กำลังเพื่อที่จะแก้เผ็ดล้างแค้น

ถ้าขยายความลงไปก็คือว่า การส่งสัญญาณจากผู้นำประเทศ
ให้ใช้วิธีอุ้ม วิธีเก็บในการแก้ปัญหา วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับ
ผิด มีผลการสืบสวนของคณะกรรมการที่รัฐบาลตั้งแต่กรือเซะ บอก
ว่ามีการใช้กำลังเกินกว่าเหตุ ท่านรัฐมนตรีกลาโหมตอบทันที

เลยว่่า ไม่มีใครต้องมีความผิด

ประเด็นมันลึกกว่านั้นเยอะ ประเด็นไม่ใช่ว่าในฐานะท่านเป็นผู้บังคับบัญชา ท่านไม่สามารถเอาผิดลูกน้องที่ไปเสียชีวิตได้ หรือลูกน้องที่ได้รับความบาดเจ็บล้มตายในการรบ อันนี้เข้าใจได้ แต่ตราบิตที่หลักอันนี้ยังอยู่ จะไม่มีเจ้าหน้าที่รัฐคนไหนเกรงกลัวในการที่จะละเมิดกฎหมายหรือนโยบาย เพราะไม่เคยมีใครต้องรับผิดชอบ จะมีเจ้านายออกมาปกป้องเสมอ ปัญหาจะไม่ได้รับการแก้ เพราะรัฐจะไม่เคารพกฎหมาย เจ้าหน้าที่รัฐจะไม่เคารพนโยบายและพร้อมจะเ้ากำลังเกินกว่าเหตุโดยการอ้างภาวะคับขันอีกครั้งแล้วครั้งเล่า

วัฒนธรรมของการไม่ยอมรับผิดหรือไม่พร้อมรับผิด นำไปสู่เรื่องสุดท้ายคือระบบการเมืองไม่รับผิดชอบเลยกับสิ่งที่ตัวเองทำ ถ้ากรณีกรือเซะใช้กำลังเกินกว่าเหตุ ผู้บริหารระดับนโยบายมีใครต้องรับผิดชอบเรื่องนี้บ้างมัย คนที่ส่งสัญญาณมรณะลงไป มีใครต้องรับผิดชอบเรื่องนี้บ้าง ทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง สัญญาณมรณะทำนองนี้

ผมสงสัยอยู่อย่าง คือเคยรบกันมากับกองทัพแล้วกองทัพก็ชนะที่กองทัพชนะคอมมิวนิสต์เพราะสามารถใช้การเมืองนำการทหารได้ ผมสงสัยว่า ทำไมรอบหลังนี้ทั้งที่ผู้นำกองทัพหลายคนหรือผู้นำรัฐบาลหลายคนเ้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ภาคใต้ ก็เป็นมือเก่าที่เคยรบกับคอมมิวนิสต์มาก่อน ทำไมไม่พยายามใช้การเมืองนำการทหาร ผมไม่แน่ใจ แต่ผมรู้สึกว่่า เผลอ ๆ กองทัพทุกวันนี้ไม่สามารถใช้การเมืองนำการทหารได้ เพราะการนำทางการเมืองไม่ได้อยู่กับกองทัพอีกต่อไปแล้ว การนำทางการเมืองภายใต้รัฐบาลชุดปัจจุบัน กลับไปอยู่กับผู้นำรัฐบาลและผู้นำการเมือง ทหารเป็น

เจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติงานที่รับนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น

ตราบไคที่รัฐบาลไม่สามารถขบคิดช่องทางทางการเมืองหรือเข้าใจปัญหาภาคีได้นั้นเป็นปัญหาการเมืองที่คุณต้องเปลี่ยนหาทางออกการเมืองให้กับอันนี้ มันก็ไม่มีทางออก มันจะรบกัไปเรื่อย ๆ เป็นไปได้ว่า ท่านจะชนะ เป็นไปได้ว่า โดยการให้ข้อมูลของคนทีกลับใจมาร่วมกับท่าน ท่านจะสามารถรบ หนึ่งคือผู้สอนศาสนาบางคนที่ท่านพูดถึง หรือเยาวชนที่เป็นผู้ปฏิบัติการในหมู่บ้าน ได้หมด เป็นไปได้ แต่จะมีรุ่นใหม่เกิด จะมีรุ่นใหม่เกิดมาอีก ตราบไคที่ไม่แก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนภาคีใต้ที่รากเหง้า

ชิต ชน ก ร า อิบ มู ล า

ประเด็นแรก

ขอลถามท่านรองแม่ทัพฯ ก่อนว่า ท่านรู้ว่าทหารในกองทัพภาค 4 หรือแม้แต่สันติบาล หรือตำรวจก็มีส่วนในการก่อปัญหา ทางภาครัฐ เวลามีปัญหา ท่านมองว่าท่านอยากจะปรับหลักสูตรโรงเรียน ปอเนาะ อยากจะพัฒนาเยาวชนให้มันดีขึ้น แต่ท่านเคยมีความคิดอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐบ้างหรือเปล่าในพื้นที่ อันนี้ไม่เคยได้ยินเลย

ถ้าท่านจะปรับปรุงคุณภาพ คุณธรรม หรือสิ่งดี ๆ ในสังคม มันต้องทำทั้งสองฝ่าย เคยพูดตั้งหลายครั้งอยู่กับท่านแม่ทัพฯ ทั้งผู้อำนวยการกองข่าวก็เคยพูดว่า การปฏิบัติงานของการข่าวในพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเกลียดทางการ ตัวอย่างเช่น ท่านไม่เคยมีความคิดเลยหรือว่าจะอบรมศีลธรรมจริยธรรมแก่การข่าว

ในพื้นที่ ให้เขามีความรู้สึกรักประชาชน โดยไม่มองประชาชนที่
ไม่เห็นด้วยกับทางการเป็นศัตรู

ตัวอย่างเช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยา
เขตปัตตานี จะถูกทางการมองว่าเป็นผู้ที่ขึ้นนำสังคมให้ต่อต้านคัดค้าน
รัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทอก๊าซ เรื่องประมงชายฝั่ง กระทั่งเรื่องปัญหา
การก่อการร้าย เวลาให้สัมภาษณ์ลักษณะที่ค่อนข้างจะตรงไปตรงมา
ก็จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะข่าวของกองทัพบก 4 เอง
เจ้าหน้าที่ระดับล่างจะต้องโทรมาถามว่า ไอ้พวกนี้พูดจาเข้าข้าง
โจรริเปล่า ไอ้พวกนี้พูดสวนทางรัฐบาล แนวร่วมริเปล่าวะ คือมี
ลักษณะอย่างนี้ตลอดเวลาต่อเนื่องกันหลายปี

ทำไมไม่คิดปรับปรุงคุณภาพคุณธรรมของคนที่มาหาการ
ข่าวให้รัฐบาลบ้าง ทั้ง ๆ ที่ท่านนายกฯ ก็พูดหลายครั้งว่า ข่าวกรอง
มันขาดที่กรอง ได้ข่าวไม่ดีมา ทำไมถึงยังไม่ปรับปรุง ทั้ง ๆ ที่มีคนดูแล
ด้านการข่าวในพื้นที่มากมาย แต่คนเหล่านี้สร้างศัตรูของรัฐมากมาย
มองประชาชนในพื้นที่ที่ไม่เห็นด้วยเหมือนเป็นศัตรู แล้วก็มียวิธี
การต่าง ๆ นานา รายงานข่าวเท็จ เขียนนิยาย แต่งเรื่อง สารพัด
อย่างที่จะคิดขึ้นมาได้ โดยเอาข้อมูลจากวงเหล้าแล้วก็แลกเปลี่ยน
ข้อมูลการข่าว

ยกตัวอย่างเช่นก่อนมานี้ พอดีทรานข่าวมาว่า ตัวเองถูก
กล่าวหาว่าเป็นหนึ่งในทีมงานของกองทัพบก 4 ส่วนหน้า จะ
ไปเจรจากับเบอร์ซาตู สืบเนื่องจากคราวที่แล้วได้ไปพบกับ ดร.วันห
กาเดร์ เจ๊ะมัน ที่มาเลเซียก็มีรายงานว่...ผู้กำกับนั่งอยู่ตรงนี้ ดิฉันไม่
เคยติดต่อมาตั้งหลายเดือนแล้ว รวมทั้งทหารอีกคนหนึ่งจากกองทัพ
ภาค 4 ส่วนหน้าพยายามจะติดต่อขอขบวนการเบอร์ซาตูให้รัฐบาล

แล้วอีกทีมหนึ่งก็เป็นทีมตำรวจ ผลปรากฏว่า ก็คุยไปคุยมาถามว่า ชาวนี่มาจากไหน เขาบอกข่าวมาจากพื้นที่ภาคใต้ ถามว่าได้ข่าวมาอย่างไร บอกว่าตำรวจเขาคุยกันในวงเหล้า ทำงานบ้านเมืองทำกันอย่างนี้ ประเด็นคือ ถ้าท่านไม่สังคายนา อบรมการข่าวให้มีประสิทธิภาพในการข่าวที่ดีกว่านี้ ท่านจะสร้างศัตรูในพื้นที่มากมาย

ประเด็นที่สอง

สื่อท้องถิ่น ยกตัวอย่างขอเอ่ยชื่อหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์อาทิตย์วิเคราะห์รายวัน ซึ่งไม่ค่อยมีคุณภาพ อาจจะขายข่าวเด็ดในพื้นที่ ไปหาข่าวกับการข่าวภาคใต้ แล้วการข่าวภาคใต้ที่ไม่มีจรรยาบรรณเป็นเจ้าของรัฐ ให้ชื่อ ให้นามสกุล ให้โรงเรียนกับสื่อมวลชนเหล่านั้นลงเผยแพร่ ผลปรากฏว่า โตะครูต่าง ๆ ที่มีชื่อ ทั้งที่เป็นโตะครูและไม่ใช่โตะครู เขากลับ เขารู้สึกหวาดกลัว แล้วก็บางคนอาจจะไปรายงานกับกองทัพว่าเขาไม่เกี่ยวข้อง แต่ความรู้สึกของเขา ข้อหากบฏแผ่นดิน มันเป็นข้อหาที่ค่อนข้างรุนแรง และสังคมก็ได้พิพากษาเขาไปแล้ว

ยอดขายมันอาจจะดีแต่คุณรู้มั๊ยว่าชีวิตคนที่ตายทั้งเป็นในสังคมภาคใต้เท่าไร การทำงานของสื่อและการข่าวของรัฐต้องบอกเลยว่าแย่มาก เพราะว่ามันเป็นความรู้สึกของคนในพื้นที่ว่า เมื่อไรจะปรับปรุงหน่วยงานของท่านซักที พุดวนไปวนมา คุณธรรมอย่างนั้น ไม่ติดในวัฒนธรรมอย่างนี้ อะไรที่เห็นชัด ๆ ว่าต้องทำ ทำไม่ยังเฉย ๆ อยู่ อันนี้ขออาจจะวิงวอนว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ภาคใต้ หนึ่งในขอ

ให้รัก ประชาชนในพื้นที่บ้าง สอง, ถ้าใครพูดอะไรแล้วขัดหูบ้าง
อดทน แล้วก็อย่ามองว่าเป็นศัตรู

ประเด็นที่สาม

ในส่วนของภาคประชาชนเอง ก่อนที่จะมาก็ได้คุยกับทางคณะ
ของวิทยาลัยอิสลามศึกษา รองอธิการบดีของวิทยาลัยบอกว่า มันเป็น
ความสุดโต่งของคนสองฝ่าย ฝ่ายรัฐฝ่ายหนึ่งกับฝ่ายมุสลิมเอง
อย่างที่ อ.เกษียรพูดว่า คุณใช้วิธีการฆ่าในการต่อสู้ ซึ่งมันไม่ถูกต้อง
ทางอาจารย์เองก็บอกว่าทางอธิการบดีของท่านก็พยายามออกมาชี้แจง
แล้วว่า หลักศาสนาอิสลามไม่ได้ใช้ความรุนแรงในการต่อสู้ แต่ทาง
วิทยาลัยอิสลามศึกษาเองก็มีปัญหา หรือตัวคนที่เป็นมุสลิมเองออกมา
พูดว่า มุสลิมเรา ทำไมเราต่อสู้เพื่อเอกราช ต่อสู้ในความยุติธรรม แต่
ทำไมเราฆ่าคน ไม่มีใครกล้าพูดเลยในสังคมมุสลิม

เราจะถูกมองว่าไม่เห็นอกเห็นใจพวกเดียวกัน แต่ที่นี้ถามว่าคน
ในสังคมมุสลิมเองเราจะต้องเกรงใจกันในเรื่องที่ไม่ถูกต้องอีกนาน
เท่าไร ทำไมเราไม่พิสูจน์ตัวเราว่า เรามีอารยะกว่าฝ่ายรัฐที่กดขี่
เรา เราจะมีวิธีการต่อสู้เป็นพลังเงียบ เป็นสันติวิธีโดยที่ไม่ฆ่าคน
ได้มั๊ย เป็นคำถามตรงนี้

เราจะมีจุดเริ่มต้นในการแก้ปัญหาโดยถอยมาสักหนึ่งก้าว
โดยไม่เอาการฆ่ามาเป็นตัวตัดสินว่า ฝ่ายหนึ่งต้องตาย ฝ่ายหนึ่งต้อง
เจ็บปวด แล้วมันไม่มีที่สิ้นสุด แต่พอบางท่านออกมาพูดว่าไม่ใช่ความ
รุนแรงในการต่อสู้ ถือว่าเป็นหลักศาสนา ก็ถูกคนในสังคมมุสลิมต่อ
ต้านว่า วิทยาลัยอิสลามศึกษาขายตัวต่อภาครัฐ รับใช้รัฐใช้มั๊ย ก็คือ

มองในแง่อดีตด้วยตัวเอง

เราก็มีปัญหาภายในสังคม บางครั้งการแก้ปัญหามันอาจจะต้องยอมพ่ายแพ้บางอย่างในการลดทอน เราไม่อยากจะขอให้ภาครัฐพ่ายแพ้ก่อน เพราะเป็นไปไม่ได้ เราอยากจะขอให้สังคมมุสลิมที่เราพูดอยู่ทุกวันว่า เรามีหลักศาสนาที่ดี ถอยมาหนึ่งก้าวได้มั้ย มีวิธีการต่อสู้ใหม่ได้มั้ย ไม่ใช่บอกว่าเราจะไม่ต่อสู้แล้ว เราจะต่อสู้ต่อไป แต่เราจะไม่ทำลายคนของเราเอง เราจะไม่ฆ่าผู้บริสุทธิ์ และจะทำให้เห็นว่า เรานั้นแตกต่างจากภาครัฐ เราไม่ใช่ความรุนแรง เราจะมีจุดยืนตรงนี้ได้มั้ย เพื่อหาทางออกใหม่

ถือหลายสัญชาติ : เป็นภัยต่อรัฐจริงหรือ? ผิดกฎหมายจริงหรือ?*

ในบรรยากาศของการก่อการร้ายที่คุกคามภาคใต้ของประเทศไทย แนวคิดเรื่องคนหลายสัญชาติถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาหลายครั้ง มีข้อเสนอให้รัฐไทยถอนสัญชาติไทยของบุคคลที่ถือสัญชาติไทยควบคู่ไปกับสัญชาติของรัฐต่างประเทศมาเลเซีย คนสอนกฎหมายสัญชาติก็รู้สึกว่ามันเป็นเรื่องที่อยู่หนึ่งเฉยได้ลำบาก มีหลายคำถามที่ขออนุญาตตั้งคำถามและเสนอแนะต่อผู้บริหารรัฐไทยในวันนี้

ทำไมคนหนึ่งคนจึงมีหลายสัญชาติได้?

คำตอบก็คือ กฎหมายของรัฐหลายรัฐต่างก็ให้สัญชาติของตนแก่บุคคลคนเดียว โดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดี

* เก็บความจาก พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, “คำทักท้วงจากนักกฎหมาย ถือหลายสัญชาติ : เป็นภัยต่อรัฐจริงหรือ? ผิดกฎหมายจริงหรือ?” บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนลำดับที่ 685, 30 กันยายน 2548. เคยตีพิมพ์ใน มติชนรายวัน, (28)(9835)(12 มกราคม 2548).

บุคคล รัฐหนึ่งย่อมมีอำนาจอธิปไตยที่จะกำหนดว่า บุคคลในลักษณะใดย่อมมีสัญชาติของตน และในแนวปฏิบัติของสังคมมนุษย์ที่เติบโตมาเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่ยอมรับกันในทุกรัฐว่า รัฐหนึ่ง ๆ มักให้สัญชาติแก่คนที่เกิดที่ใดก็จริงกับตน ซึ่งในสังคมดั้งเดิมที่การเดินทางข้ามชาติแทบจะไม่เกิด ปัญหาคนหลายสัญชาติก็จะไม่เกิดให้เป็นที่ลำบากใจ

ความเข้าใจในหลักกฎหมายที่กล่าวจะมากขึ้น หากเราวิเคราะห์ผ่านตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริง

ตัวอย่างแรก ก็คือ เรื่องของนายแดงซึ่งเกิดในประเทศไทย จากพ่อแม่ที่มีเชื้อชาติไทยและเกิดในประเทศไทยอีกด้วย และแม้เมื่อเติบโต นายแดงก็ยังมิภูมิลำเนาในประเทศไทย และก่อตั้งครอบครัวกับคนสัญชาติไทย

จะเห็นว่า โดยการเกิดและภายหลังการเกิด ทุกจุดเกาะเกี่ยวในชีวิตนายแดงก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของประเทศไทย จึงเป็นข้อสรุปที่ชัดเจนว่า นายแดงย่อมมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับประเทศไทย รัฐไทยไม่รู้สึกลำบากใจที่จะยอมรับว่า นายแดงมีสัญชาติไทย จึงไม่มีใครเลยสักคนขึ้นมาสงสัยว่า นายแดงไม่มีสัญชาติไทย

จะเห็นว่า บุคคลในสถานการณ์เดียวกับนายแดง ก็คือ คนข้างมากในสังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันไม่มีโอกาสที่จะมีหลายสัญชาติ ความแตกต่างระหว่างอดีตและปัจจุบันอาจจะอยู่ที่จำนวนของคนหลายสัญชาติ ในอดีต คนหลายสัญชาติแทบจะไม่มี เพราะแทบจะไม่เกิดการข้ามชาติของบุคคลธรรมดา

ในปัจจุบัน คนหลายสัญชาติมีมากขึ้นแม้จะยังมีใช้กรณีข้างมากของประเทศไทย เพราะการข้ามชาติของคนไทยออกไป

**นอกประเทศมีมากขึ้น และการข้ามชาติเข้ามาในประเทศไทย
ของคนต่างด้าวก็มากขึ้นด้วย**

ดังนั้น ผลของเรื่องจึงทำให้รัฐหนึ่งรัฐอาจทำให้คนหนึ่งคนมีหลายสัญชาติในขณะเดียวกัน หรืออาจทำให้คนหนึ่งคนอาจไม่มีสัญชาติของรัฐใดเลย กล่าวคือ คนคนนี้ย่อมตกเป็นคนไร้รัฐสัญชาติ (Nationalityless Person) มันจึงไม่อาจเป็นความผิดของคนคนนั้นที่ **เขาจะมีหลายสัญชาติหรือไร้สัญชาติ**

สถานการณ์ดังกล่าวอาจจะเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อทั้งตัวบุคคลนั้นเองหรือต่อรัฐที่เกี่ยวข้อง ปัญหาความมีหลายสัญชาติอาจทำให้บุคคลได้รับความคุ้มครองจากหลายรัฐหรืออาจใช้ทรัพยากรในฐานะคนชาติในหลายรัฐ ในขณะที่ปัญหาไร้สัญชาติอาจทำให้บุคคลปราศจากความคุ้มครองจากทุกรัฐที่เกาะเกี่ยวกับตน และตกเป็นคนต่างด้าวในทุกรัฐบนโลกนี้

ตัวอย่างในกรณีของประเทศไทยก็มีให้เห็นได้ในหลายปรากฏการณ์ อาทิ มนุษย์คนหนึ่งชื่อ “แมรี” เกิดในประเทศสหรัฐอเมริกา จากบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายและมารดาซึ่งมีสัญชาติไทย ปรากฏการณ์นี้นำไปสู่คนสองสัญชาติทันที กล่าวคือ กฎหมายไทยยอมรับว่า แมรีมีสัญชาติไทย ในขณะที่กฎหมายอเมริกันก็ยอมรับว่า แมรีมีสัญชาติอเมริกัน โดยกฎหมายสัญชาติไทย แมรีมีสถานะเป็น “คนไทยโดยหลักสืบสายโลหิต”

กรณีอย่างนี้มีมากมายในยุคปัจจุบัน โดยข้อเท็จจริง แมรีอาจจะรักประเทศสหรัฐอเมริกามากกว่าประเทศไทย พูดภาษาไทยก็ไม่ได้ไม่เคยมาเห็นแผ่นดินไทยสักครั้ง ความผูกพันกับประเทศไทยโดยข้อเท็จจริงก็ไม่มี แต่ก็ไม่มีกฎหมายไทยที่ให้อำนาจรัฐไทยที่จะถอน

สัญชาติของคนไทยโดยหลักสืบสายโลหิตอย่างแท้จริง เพราะเหตุที่
 ดันมีหลายสัญชาติ หรือแม้ว่าบุคคลในลักษณะนี้จะมีการกระทำที่
 เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งรัฐไทยอย่างใดก็ตาม ก็ไม่ปรากฏมี
 กฎหมายใดให้อำนาจแก่รัฐไทยที่จะถอนสัญชาติไทยของบุคคล
 ในสถานการณ์ดังกล่าว

หรือ คำถามย้อนกลับมาถึงมนุษย์อีกคนหนึ่งชื่อ “กาเซ็ม” ซึ่ง
 เกิดในประเทศมาเลเซีย จากบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีสัญชาติ
 มาเลเซีย แต่มีมารดาซึ่งมีสัญชาติไทย จะเห็นว่า โดยกฎหมายไทยว่า
 ด้วยสัญชาติ กาเซ็มย่อมเป็นบุคคลในสถานการณ์เดียวกันกับแมรี
 กล่าวคือ เป็นคนไทยโดยหลักสืบสายโลหิตเช่นกัน แต่เป็นที่น่า
 สงสัยว่า นโยบายของรัฐไทยในปัจจุบันที่มีต่อแมรีและกาเซ็มจะแตก
 ต่างกันหรือไม่?

ในสังคมไทย คำว่า “ภัยต่อความมั่นคงแห่งรัฐ” ดูจะเป็น
 “ถ้อยคำ” ที่ปาลิโสดำเนินได้ง่าย โดยเฉพาะเมื่อเขาคนนั้นคิดต่างไป
 จากผู้ถืออำนาจในการปกครองประเทศ

เมื่อศึกษากฎหมายระหว่างประเทศจะพบว่า สิ่งที่กฎหมาย
 ระหว่างประเทศต่อต้านก็คือ การที่รัฐนั้นใช้อำนาจตามอำเภอใจ
 ที่จะถอนสัญชาติของมนุษย์ เพราะเหตุว่า การกระทำเช่นนั้นอาจ
 นำไปสู่สถานการณ์ที่ทำให้เกิด “ความไร้รัฐ” (Statelessness) หรือ
 “ความไร้สัญชาติ” (Nationalitylessness) แก่มนุษย์

โดยพิจารณาทางปฏิบัติของนานารัฐบนโลกในปัจจุบันนี้
 ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะกฎหมายระหว่างประเทศ ประเพณีจารีต
 ประเพณีระหว่างประเทศ จึงพบว่า รัฐจะไม่ถอนสัญชาติของคน
 ในชาติโดยหลักสืบสายโลหิต แม้บุคคลนั้นจะเลวทรามต่ำช้า

ประการใด การประหารชีวิตให้สิ้นสุดลงอาจเกิดได้ต่อคนในชาติในหลายประเทศ แต่การถอนสัญชาติให้คนในชาติโดยหลักสืบสายโลหิตให้ตกเป็นคนไร้รัฐ ทั้งโดยข้อเท็จจริงหรือโดยข้อกฎหมาย เป็นสิ่งที่อารยประเทศ ผู้เคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ไม่กระทำ เนื่องจากการตกเป็น “คนไร้รัฐ” ย่อมทำให้มนุษย์ไม่อาจได้บริโภค “สิทธิมนุษยชน” อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

แต่เป็นคนสองสัญชาติไม่น่าจะเป็นเหตุแห่งการถอนสัญชาติไทยในยุคที่การข้ามชาติเป็นเรื่องทำได้ง่ายและไม่นานนัก การไปมีความสัมพันธ์กับรัฐต่างประเทศ อาทิ การมีบุพการีฝ่ายหนึ่งเป็นคนต่างด้าวหรือคู่สมรสเป็นคนต่างด้าว หรือการไปตั้งรกรากในต่างประเทศ จึงไม่อาจหมายความว่า บุคคลจะสิ้นความผูกพันกับประเทศไทยเสมอไป หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นประสงค์ร้ายต่อสังคมไทยโดยทันที

ในขณะที่เดียวกัน ความเป็นภัยต่อรัฐไทยอาจเกิดขึ้นได้ แม้บุคคลนั้นมีสัญชาติไทยแต่เพียงสัญชาติเดียว เพราะไม่มีความสัมพันธ์กับรัฐต่างประเทศเลย กล่าวคือ มีบุพการีเป็นคนไทยหรือคู่สมรสก็เป็นคนไทย หรือบ้านเรือนตั้งรกรากในประเทศไทย โดยสรุปการมีหลายสัญชาติและความเป็นภัยต่อรัฐเป็นคนละเรื่องกันไม่ได้เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน การเอาเหตุที่มีหลายสัญชาติมาเป็นเหตุให้ถูกถอนสัญชาติไทย จึงเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะมีเหตุผล

นอกจากข้อท้วงติงทางกฎหมาย ก็ยังจะท้วงติงทางจิตวิทยาด้วยว่า ควรที่รัฐบาลจะคำนึงถึงจิตใจของคนในสถานการณ์เดียวกับกาเซิม คนหลายสัญชาติในมาเลเซียซึ่งอาจจะสะเทือนใจในข่าวที่ออกมาจากรัฐบาลที่ดูรังเกียจเดียดฉันท์พวกเขาเสียเหลือเกิน

มันผิดด้วยหรือที่กาเซ็มจะรัก ทั้งแผ่นดินมาเลเซียของบิดาและแผ่นดินไทยของมารดา? การคงไว้ซึ่งสัญชาติไทยและมาเลเซียในชีวิตของกาเซ็มเป็นไปได้หรือไม่? หากจะมีคนหลายสัญชาติสักคนที่เป็นภัยต่อรัฐ ก็ควรที่จะจัดการปราบปรามลงโทษคนหลายสัญชาติคนนั้นในลักษณะเดียวกับคนที่มีสัญชาติไทยแต่สัญชาติเดียว

สิ่งที่ไม่อยากเห็นอีก คือ นโยบายแบบคลุม ๆ เครือ ๆ ต่อคนหลายสัญชาติในภาคใต้ซึ่งมันน่าจะเป็นการทำลายความมั่นคงของรัฐมากกว่า

อย่าปราบเพื่อдингเรตตั้งขึ้นมา*

กรณีโศกนาฏกรรมที่ อ. ตากใบ จ. นราธิวาส จากจำนวนตัวเลขผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุม คนไทยทั่วประเทศถูกปิดบังข้อมูลจาก 200 - 300 คน แต่จริง ๆ กลับมีมากถึง 1,300 คน เช่นเดียวกับความตายแค่ 6 ศพเพิ่มเป็น 85 ศพในช่วงข้ามคืน ซ็อกคนไทยทั่วประเทศ

ทางองค์กรมุสลิมมองเรื่องนี้จริง ๆ อย่างไร

ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ คือ นโยบายของรัฐกับการปฏิบัติ มันไม่สอดคล้องกัน ทำให้ความเชื่อถือของประชาชนต่อรัฐบาลที่มี

* เก็บความจาก บทสัมภาษณ์ ไพศาล พรหมยงค์ รองเลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย นุตรชาย แซ่ม พรหมยงค์ อดีตจุฬาราชมนตรี ผู้เข้าร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 ร่วมกับปรีดี พนมยงค์ ใน เอื้อมพร สิงห์กาญจน์ และ ราม อินทรวิจิตร, 2547, “อย่าปราบเพื่อ ding reat ตั้งขึ้นมา น่ากลัวที่สุด คุณธรรมต้องมี,” *ประชาชาติธุรกิจ*, (1 - 3 พฤศจิกายน), หน้า 9.

น้อยอยู่แล้ว ยิ่งเพิ่มขึ้นไปอีก ยกตัวอย่างเลยว่า หลังเหตุการณ์ สลายม็อบเมื่อวันที่ 25 ตุลาคมที่ผ่านมา ความรู้สึกของคนโดยทั่วไป หรือแม้แต่ผู้นำมุสลิมทุกคนเข้าใจ เพราะถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ ของรัฐเป็นเรื่องปกติ แต่หลังจากรู้ว่าม็อบมีผู้เสียชีวิต 85 คน เรายับไม่ได้ และทุกคนก็รับไม่ได้

มันช็อกโลกเลยนะ **เหมือนรัฐบาลโกหกมาตลอด** จริง ๆ แล้ว เรื่องมันต้องรู้ตั้งแต่แต่วันที่ 25 ตุลาคมแล้ว ท่านนายกฯ เองก็อยู่ ทำไม่ไม่รู้เลย แต่ถ้าท่านนายกฯ ไม่รู้จริง ๆ ทำไม่ไม่มีคนรายงาน หาก รู้ **ทำไมต้องปิด ปิดเพื่ออะไร** และแทนที่จะบอกคือนั้นหรือเข้าวันรุ่งขึ้น แต่กลับบอกในช่วงเย็น และไม่ได้บอกเองด้วย คนที่แถลงข่าวกลับ เป็นแพทย์หญิงคุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์

เท่านั้นไม่พอ มีการตั้งข้อสังเกตว่า **ผู้ชุมนุม 200 - 300 คน** แต่ตัวเลขต่อมากลับมีมากถึง 1,300 คน มันมาตอนไหน หรือว่า เปะปะที่ไหนก็ได้ คนเดินอยู่ริมถนนก็นับด้วยนั้นหรือ ที่สำคัญ การเอา คนนอนทับกัน 3 - 4 ชั้นมันไม่ใช่วิสัย เพราะที่คุณหญิงพรทิพย์บอกว่า ไม่มีรอยช้ำจากร่างกายจริง แต่บริเวณใบหน้ามีรอยหมด รอยจากอะไร รอยจากการนอนทับบนรถ หรือรอยจากการกดหน้าบนทราย แล้วคนที่ เสียชีวิตนั้น เสียตั้งแต่ก่อนขึ้นรถหรือเปล่า เช่น คนที่ถูกทับซ้อน ปราบฎ ตามสื่อต่าง ๆ จะสังเกตเห็นว่า คนที่ถูกทับแทบจะไม่มีปฏิริยาโต้ตอบ เลย แสดงว่าเสียชีวิตก่อนหรือหมดสติแล้วหรือเปล่า นั่นคือสิ่งที่เรา ตั้งข้อสังเกต **ตรงนี้รัฐก็ต้องติดตาม ต้องชี้แจง ถ้าไม่ชี้แจง แสดง ว่ารัฐบาลไม่มีความจริงใจ** ดังนั้น สิ่งที่ท่านนายกฯ ออกมาชี้แจง ไม่ใช่ เรื่องจริง เพราะแค่ชี้แจงจากคำรายงานเท่านั้น

แตกต่างจากกรณีกรือเซะหรือไม่

แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ความรุนแรงที่กรือเซะเป็นการปะทะจากกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์ นำมาซึ่งการวางแผน การเตรียมตัวเป็นอย่างดี ถึงเวลาปฏิบัติการก็ลงมือ แต่เหตุการณ์ที่ อ.ตากใบ มันไม่ใช่ เพราะไม่มีอุดมการณ์ แต่มาแบบเป็นการสร้างสถานการณ์ และสร้างโดยใคร ซึ่งคนที่ทำอย่างนี้ได้ต้องมีความสามารถ มีศักยภาพสูงมาก แล้วเราเชื่อหรือว่ากลุ่มโจรจะทำได้ คนที่มาเป็นสิบ ๆ ระดมกันมา งบประมาณในการมาสูงมาก ถ้ามาโดยไม่มีเงิน เขาไม่มาหรอก

องค์กรมุสลิมจะมีการเคลื่อนไหวต่อจากนี้หรือไม่

ต้องรอดูท่าทีจากรัฐบาลก่อน เนื่องจากเราเป็นที่ปรึกษาของรัฐ แต่เราจะเสนอในสิ่งที่ดีที่สุด ตอนนี้เราพยายามให้ทุกกลุ่มคนอยู่ในความสงบนิ่ง ผมมั่นใจว่าจะไม่เกิดความรุนแรงจากชาวบ้านแน่นอน เพราะสิ่งที่เขาสูญเสียมันเลวร้ายมากแล้วกับชีวิตลูกหลาน 200 กว่าชีวิต ในเหตุการณ์ 2 ครั้งล่าสุด

และสิ่งที่องค์กรจะทำคือ ให้รัฐบาลชี้แจงความจริงเพื่อแก้ไข ปัญหา อย่าหมกเม็ด อย่าปิดอีกเลย อย่าทำเหมือนไม่รู้ ชาวบ้านเขาไม่เชื่อ ปิดบังบ่อย ๆ พอเปิดเผยเขาก็ไม่เชื่อแล้ว ผมอยากแนะนำว่า รัฐอย่าไปกลัวความจริง แม้มันจะขมขื่นแค่ไหนก็ต้องชี้แจง ทุกคนยอมรับได้ แต่ขอให้ เป็นความจริง

การที่ท่านนายกฯ บอกว่า ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ก็เพราะไม่มีใครกล้าให้ความร่วมมือหรอก เพราะราชการไม่สามารถให้

ความคุ้มครองชาวบ้านได้ แล้วก็ไม่ได้ให้ความยุติธรรมกับเขา อย่าลืมว่าคณะกรรมการไม่ใช่ชาวบ้านตั้งนะครับ นายกฯ ตั้งเอง หรือแค่สร้างภาพให้ต่างประเทศเชื่อว่าทุกอย่างจบแล้ว มันไม่ได้หรอก เพราะผลเสียที่ตกอยู่กับประเทศชาติกับเหตุการณ์เหล่านี้ มันมหาศาลยิ่งกว่าใช้หัดคนอีก

ทุกวันนี้ ปัญหาที่หนักที่สุดคือ พี่น้องไทยพุทธเข้าใจคนมุสลิมผิด ทั้งจากสื่อและภาครัฐที่ไม่เล่าความจริงให้เขาฟัง พี่น้องไทยพุทธยังไม่รู้ว่ามันเกิดอะไรขึ้น รัฐต้องให้เขารู้ จะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหา

จริง ๆ แล้วคิดว่านายกฯ รู้หรือเปล่า

ผมเชื่อว่านายกฯ รู้ ซึ่งผมอยากพูดในอีกมุมหนึ่งว่า ถ้าเราวิเคราะห์แบบเป็นธรรม ก็ต้องให้เครดิตรัฐบาล ผมเชื่ออย่างหนึ่งว่าท่านนายกฯ กำลังทำ และผมมั่นใจด้วยว่าสำเร็จ แต่การแก้ไขปัญหาของท่านนายกฯ ที่ช้า เพราะต้องการแก้แบบถาวรและยั่งยืน ดังนั้นการปรับหรือเปลี่ยนก็เป็นแนวคิดของท่านว่ามันยังไม่ใช่ บางทีไปกระทบกับข้าราชการ นักการเมืองบางคน ก็ต้องใช้เวลา เพราะหลักฐานไปไม่ถึง หรือบางทีพูดไปเจอรากตัวเองบ้างก็ต้องหยุดไว้ก่อน ปลอຍให้รากนั้นค่อย ๆ เนาไปเอง แต่ผมก็ยังมั่นใจว่า การแก้ไขในระยะยาวจะมีผลที่ชัดเจน แต่ที่มันก็ไม่ดีขึ้น แต่กลับเลวลง ก็เพราะท่านนายกฯ อาจจะไปนิดหนึ่งคือ ท่านพูดเร็วแต่แก้ช้า การแก้เร็วของท่าน ท่านมองอยู่มิติเดียวคือ มิติของเศรษฐกิจ มีอะไรที่มุ่งงบประมาณ ผมถามว่ามุ่งงบประมาณแล้วชาวบ้านจะได้อะไร

คิดว่ามีทางออกที่ดีหรือเปล่า

รัฐบาลต้องเอาความจริงมาพูด ผมพูดเสมอว่า การขอโทษชาวบ้าน มันไม่ใช่การออกมาป่าวประกาศว่า นายกฯ ทักษิณขอโทษท่าน อย่างนั้นไม่ต้องการ เอาความจริงมาเปิดเผยนั่นแหละ ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือ แล้วแนวทางในการแก้ไขในมิติอื่น ๆ มันก็จะเกิดขึ้น แต่ถ้าไม่บอกความจริง คงไม่ได้คำตอบ

ภาพลักษณ์ประเทศไทยในสายตามุสลิมโลก

ขณะนี้ภาพลักษณ์ที่ออกไปมันเสียหาย อาจทำให้เศรษฐกิจของประเทศล่มจม เพราะฉะนั้น ถ้ารัฐต้องการที่จะให้ประเทศของเราดีด้วยตามความดีที่มุสลิมได้รับ ก็ต้องแก้ไข สายตาชาวโลกต่อมุสลิมในประเทศไทยในอดีตนั้นดีมาก แต่วันนี้มันไม่ใช่

รัฐบาลจะแก้ไขปัญหาภาคใต้เสร็จ ก่อนการเลือกตั้งหรือไม่

น่ากลัวเหมือนกันนะ น่ากลัวที่สุด เราต้องช่วยกันภาวนาว่า อย่าให้นายกฯ ทักษิณ ปรานเพื่อдингเรตตั้งขึ้นมา อันนี้น่ากลัว อย่าให้เป็นอย่างนั้นเลย เพราะถึงแม้ว่ามันจะไม่สำเร็จ แล้วทำเรตตั้งไม่ได้ แต่คุณธรรมต้องมี ศีลธรรมต้องมี

การปกครองที่ไม่สามารถสร้าง “ความเชื่อมั่นไว้วางใจ”

การปกครองที่ผ่านมายังปรากฏเสียงสะท้อนจากประชาชนมุสลิมในพื้นที่ หรือแม้แต่ผู้ที่อยู่นอกพื้นที่แต่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ฯลฯ ไม่สามารถไว้วางใจหรือมีความมั่นใจว่าจะได้รับการปฏิบัติจากฝ่ายปกครองอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ การแยกแยะคนดีคนร้ายโดยไม่ดูวามสรุป ทั้งยังอาจถูกเพ่งเล็ง ติดตาม หรือตีตรา หรือส่งผลกระทบเชิงลบตามมาต่อผู้นั้นได้ ซึ่งปรากฏให้เห็นในจุดต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ เช่น กระบวนการยุติธรรมและการใช้กฎหมาย การอุ้มฆ่าตัดตอน การขึ้นบัญชีดำ เป็นต้น รวมทั้งความไม่มั่นใจของประชาชนในการทำงานของฝ่ายปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการข่าวต่าง ๆ ส่งผลเป็นความไม่มั่นใจว่า จะได้รับความคุ้มครอง มีความปลอดภัยในการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สะท้อนผ่านการอพยพย้ายถิ่นออกไปอยู่ที่อื่น ปริมาณการเดินทางเข้าออกพื้นที่ที่ลดลง เช่น การท่องเที่ยว การติดต่อธุรกิจการค้า ฯลฯ โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดหรือคาบเกี่ยวสถานการณ์ความรุนแรง ดังตัวอย่างที่ศนะต่อไป

ตาต่อตาทำให้คนตาบอดเพิ่มขึ้น*

สถานการณ์ในภาคใต้มาเป็นห่วง ถ้ายอมรับว่าสาเหตุไม่ได้มาจาก “โจรกระจอก” เพียงไม่กี่คน ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การดำเนินงานทั้งหมด นับตั้งแต่การเผาโรงเรียนพร้อมกับปล้นค่ายทหาร เรื่อยลงมา ถึงยิงถล่มโรงพัก ทำร้ายตำรวจ ทำร้ายพระภิกษุ และทำร้ายผู้คน รวมทั้งเด็กนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามด้วย... ทั้งหมดเหล่านี้ทำโดยมีการประสานงานเชื่อมโยงกัน เพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมือง (ซึ่งคืออะไรก็ยังไม่รู้ชัด)

อำนาจรัฐไทยในดินแดนแถบนี้ถูกสั่นคลอนที่สุด นับตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

รัฐบาลตอบสนองปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการกระทำสองอย่างหนึ่ง คือ ยืนยันอำนาจรัฐด้วยวิธีการที่นายยกฯ เรียกว่า “เชิงรุกอย่างเด็ดขาด” และสอง เร่งรัดให้เกิด “การพัฒนา” ในดินแดนสาม-สี่

* เก็บความจาก นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ตาต่อตาทำให้คนตาบอดเพิ่มขึ้น,” บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน, 13 เมษายน 2547, [<http://www.geocities.com/midnightuniv/midnight-newversion/midnight2545/newpage15.html>]

จังหวัดภาคใต้อย่างรวดเร็วขึ้น

ทั้งสองอย่างนี้ไม่ได้ผิดทั้งหมด แต่ส่วนที่ผิดอาจทำให้ปัญหา ยิงบานปลายและกินลึกขึ้นไปอีก การยืนยันอำนาจรัฐนั้นจำเป็นต้องทำ และถูกแล้วที่ควรถือเป็นมาตรการเร่งด่วนที่ต้องทำให้สำเร็จ โดยเร็ว ก่อนที่ประชาชนจะหมดความเชื่อถืออำนาจรัฐไปโดยสิ้นเชิง

แต่การยืนยันอำนาจรัฐนั้น วิธีการ “เชิงรุกอย่างเด็ดขาด” อาจ ทำให้ความไว้วางใจระหว่างรัฐและประชาชนซึ่งเปราะบางอยู่แล้วยิ่งลดต่ำลงไปอีกก็ได้ ตรงกันข้าม วิธีการ “เชิงรับอย่างเด็ดขาด” ต่างหากที่จะสามารถรักษาอำนาจรัฐได้อย่างชัดเจนกว่า และเพิ่มความไว้วางใจระหว่างกันได้มากกว่า

อันที่จริง อำนาจรัฐนั้นไม่ได้มีไว้ให้เกรงกลัว แต่มีไว้เพื่อทำให้ชีวิตปกติสุขของผู้คนดำเนินไปได้ต่างหาก ฉะนั้น เพื่อยืนยันอำนาจรัฐในพื้นที่ จึงต้องทำให้ชีวิตปกติสุขของผู้คน ทั้งพุทธและมุสลิม ดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่นที่สุด

จำเป็นต้องทุ่มเทกำลังตำรวจทหารอีกสักเท่าไรก็ต้องทุ่มเทลง ไป เพื่อให้ไม่ต้องปิดโรงเรียน นักเรียนอาจต้องรวมกลุ่มกันเดินทางไป-กลับระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อสะดวกที่รัฐจะให้ความคุ้มครองอย่างเต็มที่ จำเป็นต้องสืบเปลี่ยนกำลังคนและงบประมาณลงไปสักเท่าไรก็ตาม พระจะต้องสามารถบิณฑบาตได้อย่างปลอดภัยเท่า ๆ กับที่โต๊ะครูและมัสยิดทั้งหลายสามารถประกอบศาสนกิจได้อย่างปลอดภัยเหมือน ๆ กัน

การที่เด็กมุสลิมถูกทำร้ายเช่นกัน แสดงว่าชีวิตปกติสุขของผู้คนที่นี่นับถือศาสนาอิสลามก็ถูกคุกคามไม่ต่างจากชาวพุทธ ตราบเท่าที่รัฐไม่เป็นฝ่ายคุกคามชีวิตปกติสุขของชาวมุสลิม ก็ไม่น่าจะเป็นการ

ยากอะไรที่จะสร้างกองกำลังอาสาสมัครจากชาวบ้านเองในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่ทุกฝ่าย

ถึงเวลาที่รัฐไทยต้องให้ความไว้วางใจชาวบ้านอย่างเต็มหัวใจ ถ้ารัฐไทยต้องการความไว้วางใจอย่างเต็มหัวใจจากชาวบ้านเหมือนกัน รัฐต้องเป็นฝ่ายเริ่มก่อน ไม่มีประโยชน์ที่นายกรัฐมนตรีจะตัดพ้อต่อว่า ประชาดประชาชนชาวบ้านที่ยังไม่ยอมให้ข้อมูลแก่ทางราชการ ตรวบเท่าที่รัฐเองก็ระวางชาวบ้านที่เป็นเชื้อสายมลายูเหล่านี้ อยู่ในที่ตลอดเวลา

ทหารตำรวจที่ถูกส่งไปปฏิบัติการในพื้นที่ต้องถูกลังและควบคุมอย่างเคร่งครัดว่า ภารกิจหลักคือทำให้ความปลอดภัยเพื่อให้ชีวิตของผู้คนสามารถดำเนินไปได้อย่างปกติสุข เขาไม่ได้ถูกส่งไปรบกับอริราชศัตรู การวางมาตรการรักษาความปลอดภัยจะละเมิดสิทธิของผู้คนไม่ได้เป็นอันขาด แม้ว่าเขาควรป้องกันตัวเองอย่างเต็มที่สักเพียงไรก็ตาม

บทเรียนของทหารอเมริกันในอิรักน่าจะเรียนรู้อันให้ดี เพราะยังเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยที่ละเมิดสิทธิของผู้คนมากเท่าไร อเมริกันก็ยิ่งได้ศัตรูในอิรักเพิ่มขึ้นเท่านั้น แม้แต่ประชาชนที่เคยให้อภัยต้อนรับกองทัพอเมริกันในวันก่อน วันนั้นก็อาจกลายเป็นระเบิดพลีชีพเพื่อขับไล่อเมริกันดี

อำนาจรัฐที่ผู้คนใฝ่หาต้องเป็นอำนาจที่อำนวยความสะดวกและความยุติธรรม ความเจ็บช้ำใด ๆ ที่เคยเกิดขึ้นเพราะการกระทำของข้าราชการ ต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาโดยรีบด่วน การกระทำใด ๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิของประชาชน ไม่เป็นไปตามครรลองของกฎหมายต้องยุติให้เด็ดขาด

คำประกาศว่าจะเอาตัวผู้ผิดมาลงโทษให้ได้นั้นถูกต้องแล้ว แต่

ต้องมองผู้ผิดให้กว้างกว่าผู้ก่อเหตุในครั้งนี้อย่างเดียว ผู้ที่ใช้อำนาจรัฐไปรังแกชาวบ้านก็ควรได้รับการลงโทษอย่างเด็ดขาดเช่นเดียวกัน คิดดีที่ประชาชนระแวงสงสัยว่าข้าราชการใช้อำนาจเถื่อนกับตน ควรเร่งรัดให้ชำระสะสางโดยเร็ว เรื่องนี้มีความสำคัญรีบด่วนเสียยิ่งกว่า การค้นหาปิ่นที่ถูกปล้นหรือจับคนร้ายที่ก่อเหตุเสียอีก

เพราะไม่ว่าปิ่นหรือกลุ่มคนร้ายที่ก่อเหตุ นั้น หนีไม่รอดอย่างแน่นอน หากประชาชนในพื้นที่หันมาร่วมมือกับทางราชการ **ความร่วมมืออย่างจริงจังไม่เคยเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจและความรุนแรง** การ “ไล่ล่า” อย่างเอาเป็นเอาตาย รังแต่จะทำให้เกิดการละเมิดสิทธิ และสร้างความบาดหมางระหว่างกันให้มากขึ้น (เช่น ใช้สุนัขค้นหาในบ้านเรือน หรือในมัสยิด หรือร้ายไปกว่านั้น จับกุมคุมขังผู้คนด้วยเบาะแสที่ไม่ได้รับการ “กรอง” อย่างรอบคอบ)

อีกด้านหนึ่งของการตอบสนองของรัฐบาลคือ การ “พัฒนา” ด้วยข้ออ้างว่าจะจัดความยากจนซึ่งถูกถือว่าเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหา

แต่แนวทางการ “พัฒนา” ที่ผ่านมากในรัฐไทยคือ การสร้างปัจจัยที่เอื้อให้ทุนนิยมเติบโตนั่นเอง กระบวนการนี้เกิดขึ้นท่ามกลางการละเมิดสิทธิมนุษยชนหลายรูปแบบ ฉะนั้น จึงขาดความสมดุลเป็นอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมขึ้นอย่างมากมายในสังคม จึงเป็นธรรมดาที่มีความขัดแย้งในสังคมอย่างสูง

การนำเอาการพัฒนาในแนวทางนี้ลงสู่สาม-สี่จังหวัดในภาคใต้ย่อมเกิดผลอย่างเดียวกัน ข้ำความแตกต่างทางชาติพันธุ์และศาสนาของประชาชนในภาคใต้ จะยิ่งทำให้ความขัดแย้งกับรัฐและทุนยิ่งรุนแรงขึ้น

ถ้าคิดว่ามาเลเซียซึ่งเป็นประเทศมุสลิมประสบความสำเร็จในการพัฒนาเพื่อเอื้อให้เกิดทุนนิยมได้ ก็ไม่ควรลืมด้วยว่า ประชาชนมุสลิมในมาเลเซียอยู่ภายใต้สำนักการคุกคามของประชาชนเชื้อสายจีนที่ไม่ใช่มุสลิม และมาเลเซียได้ถ่วงดุลความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของจีนหลายอย่าง เพื่อให้ผลของการพัฒนาตกอยู่ในมือของชาวมุสลิม

หากจะใช้มาเลเซียเป็นแบบอย่างของการพัฒนาในสาม-สี่จังหวัดภาคใต้ ก็ต้องนึกถึงการถ่วงดุลความได้เปรียบของทุนจากภายนอกให้ดีด้วย การ “พัฒนา” จึงไม่ใช่คำตอบสำเร็จรูป ด้วทุนนิยมเองก็เชื่อว่าสอดคล้องกับโลกทัศน์ของชาวมุสลิมนัก (ไม่เช่นนั้น คงไม่จำเป็นต้องตั้งธนาคารอิสลาม) ฉะนั้น แนวทางการพัฒนาจึงควรอยู่ในกำกับของประชาชนในท้องถิ่นมากเป็นพิเศษ

จะอยู่ในกำกับได้ ก็หมายถึงการกระจายอำนาจที่แท้จริง องค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ ต้องได้รับมอบทั้งอำนาจและภารกิจจากส่วนกลางอีกหลายอย่าง การ “พัฒนา” กับการกระจายอำนาจเป็นเรื่องหนึ่งเรื่องเดียวกัน

อันที่จริงกระบวนการกระจายอำนาจถูกทำให้ชะงักงันมาตั้งแต่รัฐบาลชุดที่แล้ว มีแต่การกระจายงบประมาณตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยส่วนกลางไม่ยอมกระจายอำนาจและภารกิจให้องค์กรท้องถิ่น รัฐบาลชุดนี้ไม่ได้สร้างความก้าวหน้าอะไรในเรื่องกระจายอำนาจ

เพราะไม่ได้มอบหมายอำนาจและภารกิจอะไรให้แก่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ตรงกันข้ามทิศทางของผู้ว่าฯ ซีอีโกลดลับมีที่ท้าวว่าจะกระจุกอำนาจไว้ในมือส่วนกลางมากขึ้น ในขณะที่หัวหน้ารัฐบาลเริ่มบ่นว่าท้องถิ่นได้งบประมาณไปมากมายโดยไม่มีอะไรให้ทำ พัฒนาภายใต้

การกระจุกอำนาจจึงยิ่งน่าห่วงว่าจะทำให้สถานการณ์ในภาคใต้เลวร้ายลงไปอีก

คำตอบของสถานการณ์ในภาคใต้คือวิธีการเชิงรับอย่างเด็ดขาด และกระจายอำนาจ ไม่ใช่ยุทธการทัวร์นรก

นโยบายการเมือง ปัญหาภาคใต้ และสมชาย นีละไพจิตร*

สัก กอ แสง เรือง**

ขออนุญาตพูดในส่วนที่เกี่ยวกับคุณสมชาย นีละไพจิตร ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน แล้วก็เป็นผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือคดีภาคใต้มากที่สุดคนหนึ่งที่ผ่านมามีปัญหามันไม่ค่อยรุนแรง เพราะเหตุว่าชาวบ้านที่ถูกจับไปดำเนินคดี เขายังหวังว่าเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้วก็มีทนายความอย่างทนายสมชายไปช่วยเขาได้

ที่มาและสาเหตุของการอุ้มทนายสมชาย ในฐานะที่ผมเป็นประธานกรรมการ ได้รับการมอบหมายจากวุฒิสภาให้ศึกษาเรื่องนี้

* เก็บความจากการอภิปราย เรื่อง นโยบายการเมือง ปัญหาภาคใต้ และสมชาย นีละไพจิตร, จัดโดย คณะทำงานปกป้องนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน, วันพฤหัสบดีที่ 27 มกราคม 2548 ณ อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา กรุงเทพฯ, [http://www.ucl.or.th/story_1/0004.htm].

** ประธานกรรมการวิสามัญติดตามการหายไปของนายสมชาย นีละไพจิตร วุฒิสภา

เราก็พบว่าสาเหตุที่หายไป ที่เกิดภัย เกิดเคราะห์กับคุณสมชายก็เกิดจากการยื่นคำร้องในการช่วยเหลือนักโทษ 5 ผู้ต้องหาในคดีความมั่นคงภาคใต้ ในการเข้าไปยื่นคำร้องที่ศาลนั้น เข้าไปในการฝากขังครั้งที่ 2 ๆ นี้หลังจากฝากขังมา 12 วัน ครั้งแรกพนักงานสอบสวนบอกว่าขอฝากขัง 12 วันเพื่อสอบสวนอีก 20 ปากเพื่อขยายผล ขอนำตัวไปฝากขังไว้ที่กองปราบและโรงเรียนตำรวจ ศาลก็อนุญาต แต่ครั้งที่ 2 นี้คุณสมชายและคณะก็เข้าไปยื่นคำร้องคัดค้านว่า ยอ้อนุญาตให้นำตัวไปขังที่โรงพักและที่โรงเรียนตำรวจ เพราะ 5 คนนี้ถูกซ้อมถูกทรมาน ถูกทำร้าย ผู้ต้องหาที่ 1 ถึงที่ 5 มีบาดแผล มีร่องรอยอย่างไรขอให้ศาลส่งไปให้หมอตรวจ แล้วก็ขอพิสูจน์เรื่องร่องรอยบาดแผล ศาลได้รับคำร้องในการฝากขังครั้งที่สอง โดยอ้างว่ามีพยานที่จะต้องสอบอีก 15 ปาก ศาลก็เลยต้องเรียกสำนวนสอบสวนมาดูว่า ข้อเท็จจริงเป็นไปตามคำร้องของพนักงานสอบสวนหรือไม่ เมื่อเรียกสำนวนสอบสวนมาดูแล้วปรากฏว่า ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะเหตุว่าการฝากขัง 12 วันในครั้งแรกนี้ไม่ได้สอบสวนเพิ่มแม้แต่ปากเดียว เพราะฉะนั้น คำร้องนั้นก็คือคำร้องเท็จที่หลอกศาล ศาลเองก็บอกว่า เรื่องที่จะไม่อนุญาตให้ไปขังที่โรงพักและโรงเรียนตำรวจนั้นอนุญาตให้ส่งเข้าเรือนจำเลย แต่เรื่องที่จะส่งไปให้หมอตรวจนั้น ขอให้ไปดำเนินการในชั้นเรือนจำ ต่อจากนั้น คุณสมชายก็เข้าไปในเรือนจำทำคำร้องร้องขอความเป็นธรรมในกรณีที่เขาทำร้ายผู้ต้องหา 5 คนส่งไปหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น กระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการธิการของสองสภา ส่งไปถึงเยอะเยอะเลย การเข้าไปส่งคำร้องอย่างนี้เกิดผล เพราะเหตุว่าเจ้าหน้าที่เกรงจะถูกตรวจสอบพิสูจน์ใน

เรื่องเหล่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ในช่วงนั้น คุณสมชายเป็น
 คนริเริ่มที่จะรวบรวมรายชื่อ 50,000 คนที่จะยกเลิกกฎอัยการศึก
 เพราะกฎอัยการศึกกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนจะ
 ถูกจับไปควบคุม 7 วันโดยไม่ต้องมีข้อหา แล้วก็เกิดการเอาไป
 ควบคุม 7 วันแล้วหายไปก็มากมาย ไม่ได้กลับมาอีกมากมาย กลับ
 มาในสภาพสะบักสะบอมก็มากมาย

ผมเองในช่วงนั้นก็ได้สัมผัสโดยตรง ผมไปออกรายการหนึ่งที่
 สถานีโทรทัศน์แห่งหนึ่ง ก็มีชาวบ้านโทรเข้ามาในมือถือผมบอกว่า ที่นี่
 มีชาวบ้านถูกอุ้มไป 2 คนตั้งแต่ตอนเช้า แล้วก็ปล่อยกลับมาตอน
 เย็นในสภาพถูกทำร้าย มีร่องรอยบาดแผลมากมาย ผมก็บอกวา
 พงษ์นี้เข้าช่วยพาไปพบผมที่สภาเลย (ผู้สื่อข่าวเป็นคนโทร) ตอนเช้า
 ผู้สื่อข่าวก็โทรบอกผมว่าไม่สามารถนำชาวบ้านมาได้ เพราะกำนัน
 ผู้ใหญ่บ้านไปห้ามไม่ให้ชาวบ้านมาพบผม แล้วก็ห้ามเอาเรื่องทั้ง
 นั้น ชาวบ้านถูกจับไปครึ่งค่อนวัน ถูกทำร้ายกลับมา เพราะฉะนั้น
 เหตุการณ์ที่การอุ้มหายไป หรือการอุ้มไปตามกฎอัยการศึกเพื่อถามว่า
 ปีน้อยไหน รู้เรื่องไหม ใครเผาโรงเรียน เหตุการณ์อย่างนี้มันทำให้คน
 หายเยอะเลย ถ้าหนักมือไปหน่อย กลับไม่ได้ หายไปเลย เพราะฉะนั้น
 คุณสมชายก็เป็นคนรวบรวม 50,000 รายชื่อที่จะยกเลิกกฎอัยการศึก
 เพราะฉะนั้น ปัญหาอย่างนี้ที่เป็นสาเหตุ อีกสาเหตุหนึ่งก็คือช่วงที่คุณ
 สมชายไปยื่นคำร้องร้องขอความเป็นธรรมให้กับผู้ต้องหา 5 คนนั้น
 เป็นช่วงที่จะมีประชุม ครม.สัญจรที่ภาคใต้ ก็เลยเป็นข้ออ้างที่จะ
 ขอไฟเขียวว่า คุณสมชายเป็นหัวหน้าคนที่จะไปรวมคนมาชุมนุม
 ตรงนี้ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งจากการศึกษาของคณะกรรมการ เพราะ
 ฉะนั้น ปัญหาคุณสมชายหายไปก็เกี่ยวข้องกับการทำงาน เกี่ยวข้อง

กับการริเริ่มล่า 50,000 รายชื่อ เกี่ยวข้องกับกรณีที่คุณสมชายเอง ถูกใส่เข้าไปในบัญชีรายชื่อผู้เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายอยู่ในบัญชีดำ ซึ่งก็ทำโดยฝ่ายเจ้าหน้าที่ เพราะมีปลัดอำเภอท่านหนึ่งโทรมาบอกคุณสมชายว่า เขามีชื่ออยู่ในบัญชีดำ

การค้นหาความจริง การแก้ปัญหาของรัฐบาล คณะกรรมการ พบว่าไม่จริงใจในการที่จะค้นหาความจริงเรื่องนี้ ในการดำเนินการกับผู้กระทำความผิด นายกรัฐมนตรีเป็นคนให้สัมภาษณ์ว่า รู้ว่ามีเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งนำตัวคุณสมชาย นีละไพจิตร ไปดำเนินการบางอย่างที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วเจ็บหายไป นายกฯ ให้สัมภาษณ์อย่างนี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนฯ หลายครั้ง ไม่มา ร้องนายกฯ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธก็ให้สัมภาษณ์ว่า ผมมีข้อมูลว่านายสมชาย นีละไพจิตร ได้ไปคุยกับใครก่อนเสียชีวิต เราก็เชิญรอนายกฯ มาหลายครั้งก็ไม่มา ผบ.ตร. เราเชิญมาก็ไม่มา ผบ.ตร.คนปัจจุบันซึ่งขณะนั้นรับผิดชอบภาคใต้อยู่ เชิญเท่าไรก็ไม่มา ผู้บังคับการกองปราบก็ไม่ยอมมา เพราะฉะนั้น ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่รัฐในการตรวจสอบเรื่องนี้หรือเอาจริงเอาจังเรื่องนี้ไม่มี พอจับตำรวจ 5 คนซึ่งไม่ใช่คนที่สั่งการหรือเป็นคนดำเนินการรับผิดชอบโดยตรง ก็หยุดแค่นั้น สิ่งที่มีนัยแตกต่างจากเรื่องอื่นก็คือว่า ถ้าจับคนฆ่ามาได้ ถ้าเป็นประชาชนจะถูกขยายผล แต่พอเป็นตำรวจ การขยายผลไม่มี ตรงนี้คือข้อแตกต่างของการทำหน้าที่ ขณะนี้ก็มีกรฟ้องดำเนินคดีอยู่ แต่เรามั่นใจว่าจะมีกระบวนการสั่งการ กระบวนการดำเนินการสูงกว่านั้นแน่นอนที่ทำให้คุณสมชายหายไป

ผมคิดว่าเมื่อกำจัดนายสมชายซึ่งเป็นที่คาดหวัง ที่พึงของประชาชนที่เจอข้อหากบฏ ข้อหาความมั่นคง ข้อหาอะไรต่าง ๆ ใน

ภาคใต้แล้ว เขาไม่มีทางออก เมื่อเขาไม่มีทางออก ผมคิดว่าจะเกิดความรุนแรงอีกด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างทุกวันนี้ สภานายเอง ทนายสมชายเอง พยายามที่จะสร้างช่องทางที่เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถจะต่อสู้ได้ภายใต้กระบวนการยุติธรรม แต่ช่องทางเหล่านี้ก็พยายามถูกปิด ถูกขัดขวาง โดยถูกมองว่าทนายสมชายก็ดี สภานาย-ความก็ดีที่ส่งคนไปช่วยคนเหล่านี้เป็นการไปช่วยใจ ไปช่วยผู้กระทำผิด ไปช่วยในส่วนที่ไม่ควรช่วย ผมคิดว่าความรู้สึกทัศนคติอย่างนี้ยังมีอยู่มาก แล้วก็การดำเนินการที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรงในภาคใต้ที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตลอด 4 ปีของรัฐบาลนี้

บิต ฮา ซึ น*

เรื่องของคุณสมชาย นีละไพจิตร และเรื่องนโยบายทางการเมืองของพรรคการเมืองต่าง ๆ ก่อนการเลือกตั้งในวันที่ 6 กุมภาพันธ์นี้ ผมในฐานะที่เป็นมุสลิมอยู่ในส่วนกลาง แต่ว่ามีความสัมพันธ์ มีการสื่อสาร มีการติดต่อสัมพันธ์กับในส่วนของทางจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่พอสมควร ก็เห็นว่าต้นเหตุของเรื่องที่คุณสัก กอแสง-เรื่อง ได้ลำดับไปนั้นก็คงเป็นมูลเหตุใหญ่ มูลเหตุสำคัญ ก่อนจากนี้จริง ๆ มันก็มีขบวนการอู้ม-ฆ่ามาโดยตลอดที่ประชาชนภาคใต้

* ประธานสภาองค์การมุสลิมแห่งประเทศไทย

นั้นได้รับบทเรียนและได้รับความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมาโดยตลอด คราวนี้ไม่ได้เป็นครั้งแรก หลายครั้งที่ชาวภาคใต้ได้เฝ้าดูด้วยความอดทน แล้วก็ถูกกระทำมาโดยตลอด แต่ว่าโดยพื้นฐานก็คงจะเป็นเรื่องของความไม่เข้าใจ

ความไม่เข้าใจในขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณี หรือการไม่ยอมรับความแตกต่างของคนจังหวัดภาคใต้ ซึ่งถ้าพูดลึกลงไปก็คือความเป็นมาของทางประวัติศาสตร์ที่มีความแตกต่างกัน ที่หลายท่านหยิบยกขึ้นมาพูดอยู่เสมอ เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่รัฐเองก็คงจะไม่มีควมไว้วางใจประชาชนใน 3 จังหวัดภาคใต้ว่าจะอยู่กับประเทศไทยอยู่หรือเปล่า ยิ่งระแวงสงสัยว่า คนภาคใต้นั้นมีการก่อการแบ่งแยกดินแดนอยู่เสมอมา เพราะฉะนั้น ความหวาดระแวงของผู้ปกครองตรงนี้เองจึงทำให้แนวนโยบายในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ ก็มุ่งที่จะไปเพ่งเล็งในเรื่องของความเคลื่อนไหวในเรื่องของการแบ่งแยกดินแดน เมื่อตั้งสมมติฐานตรงนี้มาแล้ว ทุกอย่างก็มุ่งไปในเรื่องของการต้องจับผิดหรือจับบุคคลที่คิดก่อการอยู่ตลอดเวลา ตรงนี้ทำให้คนที่เคลื่อนไหวในลักษณะบริสุทธิ์ยุติธรรม ในลักษณะของความต้องการมาต่อสู้ในการเมืองระบบรัฐสภาที่เขาได้เพียรพยายามมาแล้วได้ประสบความสำเร็จ แล้วก็หวังว่า กระบวนการรัฐสภานั้นจะเป็นที่พึ่งของเขา แล้วเขาก็หวังอย่างนั้น ไม่ว่าจะเป็พรรคประชาธิปัตย์ ไม่ว่าจะเป็พรรคความหวังใหม่ หรือพรรคไทยรักไทยในปัจจุบัน ก็ถือได้ว่าประชาชนเห็นว่าการกลไกของรัฐที่ใช้ระบบรัฐสภานั้นเป็นที่พึ่งพาได้

แต่ว่าเหตุการณ์ในทางการเมืองกับในเรื่องของการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นก็อาจจะสวนทางกัน ซึ่งตรงนี้ก็เป็เรื่องที่ก่อให้เกิด

เกิดเหตุการณ์กรณีสมชาย นิละไพจิตร ที่ได้กระทำเรื่องที่สำคัญ เพราะฉะนั้น กรณีสมชายนั้นก็เป็บบทพิสูจน์ว่ากระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนหวัง ขบวนการประชาธิปไตยที่ประชาชนหวัง ฟังพาไม่ได้แล้ว เพราะฉะนั้น คนที่ถูกจับตา คนที่ถูกเฝ้ามองก็เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดำเนินการในทางกฎหมายเห็นว่า คุณสมชายกระทำตัวเป็นลักษณะทนายโจร แล้วก็กระทำการอุ้มฆ่า จนกระทั่งบัดนี้ 300 กว่าวันยังไม่มีข้อมูลข่าวสาร

เพราะฉะนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อมา ไม่ว่าจะเป็นที่ที่กรือเซะ กิติ ที่ตากใบกิติ หรือที่อื่น ๆ กิติ มันจะเป็นผลจากการที่ทนายความสมชายถูกอุ้มฆ่า ผมว่ามีส่วน เพราะคนสั้นหวังในทางกระบวนการยุติธรรมแล้ว ก็อาจจะต้องเรียกร้องในเรื่องความเป็นธรรมในลักษณะอื่น แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐกลับมองในลักษณะว่าเป็นเรื่องของการคิดแบ่งแยก มีการแทรกแซงจากขบวนการต่างประเทศผสมเข้าไปอีก เพราะฉะนั้น เหตุการณ์ที่นาคร้ำสลดที่กรือเซะก็เป็นเหตุการณ์ที่ขยายผลไปถึงประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แล้วก็ส่งผลทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยสูญเสีย โดยเฉพาะกรณีตากใบยิ่งไปกันใหญ่ สุดท้ายองค์การสิทธิมนุษยชนของโลกก็ออกมา อเมริกายังชี้ว่า ไทยยังละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณี 3 จังหวัดภาคใต้ที่ใช้การปราบปรามผู้ก่อการไม่สงบในจังหวัดภาคใต้อย่างรุนแรง เพราะฉะนั้น ตรงนี้เป็นประเด็น เป็นข้อหาที่ประเทศไทยคงจะต้องแก้ไข สร้างความเข้าใจกับองค์การสิทธิมนุษยชนของโลก และมีข่าวแว่วว่าจะต้องถูกนำเข้าสู่กระบวนการของสหประชาชาติ

องค์การการประชุมของ OIC หรือกลุ่มประเทศมุสลิมนั้นก็จะมี การประชุมเรื่องนี้ ซึ่งเป็นที่น่าวิตก เพราะว่าประธานของ OIC ปัจจุบัน

นี่ก็คือนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย และประเทศไทยก็มีข่าวในลักษณะของความขัดแย้งกับมาเลเซีย กับอินโดนีเซียที่บอกว่าเป็นสถานที่ฝึกอาวุธ ซึ่งรัฐมนตรีสุธรรม (แสงประทุม) ก็ได้เอาภาพนั้นมาเผยแพร่ แต่เวลานั้นกลับกลายเป็นภาพกิจกรรมของโรงเรียนหนึ่งในจังหวัดภาคใต้ มันก็สร้างกระแสความขัดแย้ง ความไม่พอใจให้กับทั้ง 2 ประเทศ นอกจากนั้นยังมีข่าวว่า มุสลิมภาคใต้ยังไปฝึกอาวุธที่แถวพม่าทางด้านตะวันตก บางทีไปฝึกอาวุธที่บังกลาเทศ นั่นก็เป็นข้อมูลที่ยิ่งขยายผลไปให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศมากขึ้นไปอีก เพราะฉะนั้นในเรื่องปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ปัจจุบันนี้ ผู้นำของจังหวัดชายแดนภาคใต้ค่อนข้างจะเปื้อนหน้ากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เขาถึงกับพูดว่าไม่อยากจะประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะเขาประชุมมาหลายครั้งหลายหน เสนอแผนเรื่องการพัฒนา เสนอแผนเรื่องการแก้ไขปัญหา แต่ว่าไม่ได้รับการตอบสนอง จนกระทั่งประชาชนบอกผู้นำของเขาว่าอย่าไปประชุมอีกเลย เพราะว่ามันเสียเวลาเหลือเกิน และเจ้าหน้าที่ก็ไม่มีความจริงจัง เสนอแผนพัฒนาก็เสนอตามกระบวนการ สภาพัฒน์ก็ไปประชุม เจ้าหน้าที่ของฝ่ายกรรมการจังหวัด ประธานกรรมการจังหวัดก็เสนอแนวความคิด นักวิชาการก็เสนอแนวความคิด แต่พอดูจริง ๆ แผนตรงนั้นไม่ได้ถูกบรรจุไว้ ก็เป็นแต่เพียงหลอกหรือสร้างภาพว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานต่าง ๆ ไปประชุม

ตรงนี้คงจะไม่ปฏิเสธ พล.อ.ชวลิต (ยงใจยุทธ) ไปประชุม คุณจาดูรนต์ (ฉายแสง) ไปประชุมมาดั่งที่ครั้ง ที่ไปเสนอแนวทางในเชิงสันติวิธี แต่ว่าสิ่งเหล่านั้นก็ถูกเก็บไป เพราะฉะนั้น ตรงนี้ประชาชนเขาเชื่อมั่นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้มีความจริงจังต่อเขา เจ้าหน้าที่

ตำรวจที่ (กรรมการ วุฒิสภา) พยายามจะเชิญมาให้ข้อมูล ให้ปากคำ ไม่ว่าจะป็นทหาร ไม่ว่าจะป็นตำรวจ ไม่ว่าจะป็นรัฐบาล ไม่มีความจริงใจ เพราะฉะนั้น ตรงนี้เป็นสิ่งที่ผมบอกได้เลยว่า ในขณะที่ประชาชนภาคใต้ไม่ไว้วางใจคิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือรัฐบาลนั้น **ไม่มีความจริงใจต่อการแก้ปัญหา**ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความสับสนไปหมด ประชาชน เจ้าหน้าที่ตำรวจ องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ เกิดความขัดแย้งระหว่างสี 2 สี ก็คือตำรวจกับทหาร ในที่สุดแล้ว ตำรวจก็ต้องถูกเปลี่ยนแปลง ถูกปลดออกมา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเอกภาพในการทำงาน นี่แสดงให้เห็นว่าในเรื่องเอกภาพของการทำงานนั้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่มี นายกรัฐมนตรีพยายามจะเรียกร้องเรื่องเอกภาพ แต่ดูแล้วก็ไม่มี เพราะฉะนั้น ปัญหาในขณะนี้ ประชาชนก็คิดว่าค่อนข้างจะหวาดระแวงแล้วก็มีความกลัว หลายคนบอกว่า ประชาชนไทยพุทธได้นี้ออกจากจังหวัดภาคใต้นับแสนจริง ๆ ผมมีข้อมูลว่า ประชาชนไทยมุสลิมที่หนีออกจากจังหวัดภาคใต้หลายแสน เพราะกลัวถูกอุ้ม กลัวถูกฆ่า หนีมาอยู่กรุงเทพฯ มากมาย หนีไปอยู่มาเลเซีย หนีไปอยู่ในประเทศอื่น ๆ มากมาย เพราะฉะนั้น ตรงนี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและลำบากใจ ในขณะนี้นายกรัฐมนตรีเองกลับพูดว่า ปัญหาภาคใต้เป็นปัญหาที่รุนแรง แต่นายกไม่ลงไปแก้ไขก่อนการเลือกตั้ง จะไปเคลียร์ปัญหาหลังจากมีการเลือกตั้งแล้ว ทั้งที่รู้ว่ามีปัญหา แต่ว่าทั้งปัญหาไว้เคลียร์หลังเลือกตั้งนั้นหมายความว่าอะไร ท่านบอกว่าถ้าหากจับไปก็จะเป็นการกลั่นแกล้งในทางการเมือง ผมว่าในเรื่องนี้ท่านคงจะต้องยึดหลัก **ในความเป็นจริงว่า ใครผิดใครถูกก็ต้องว่าไปตามความเป็นจริง คงจะไม่ต้องไปหัวนเกรงในเรื่องทางการเมือง** ไม่อย่างนั้น

ก็จะมองไปว่า ลูกหน้าปะจุมก หรือว่าหวังผลในทางการเมืองหรืออย่างไร หรือมองว่าที่จะจับนั้นจะมีผลกระทบต่อฐานเสียงหรืออย่างไร ประชาชนก็เลยสับสน ในช่วงนี้ผมมองดูว่า ในเรื่องของปัญหาของคุณสมชาย นีละไพจิตร ที่ผนวกกับเรื่องภาคใต้ นั้นดูจะยังไร้เป้าหมาย ไร้ทิศทางที่จะแก้ไขด้วยความสงบสันติสุข เพราะประชาชนก็หวาดระแวง แล้วก็ไม่ได้คิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้ความคุ้มครองได้ เพราะแม้แต่ทนายความสมชาย นีละไพจิตร ที่ต่อสู้ด้วยกระบวนการยุติธรรม และเป็นคนจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นคนที่หนองจอก

ระบบข้อมูลข่าวกรองของรัฐบาล ผมว่าต้องปรับปรุง ไปปรับเงินต่างประเทศมาร้อยล้านในการปรับปรุงหน่วยข่าวกรองของรัฐ แต่ก็ยังไม่เป็นผล สิ่งเหล่านี้ที่จะต้องมองเชื่อมโยงไปก็คือว่า ความเชื่อมโยงปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไปเชื่อมโยงกับกลุ่มขบวนการต่างประเทศ หรืออุซซามะ บิน ลาดิน หรือขบวนการก่อการร้ายระหว่างประเทศ ที่เรียกนั้นเรียกตามรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกา แต่จริง ๆ แล้วขบวนการเหล่านี้เขาถือว่าเขามีอุดมการณ์ในการที่จะต้องปลดปล่อยหรือขับไล่ผู้กดขี่ หรือขับไล่อาณานิคมยุคใหม่ หรืออภิมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาที่เข้าไปแทรกแซงยึดครองผลประโยชน์ของเขา เพราะฉะนั้น ตรงนี้ก็ยังมีข้อมูลเชื่อมโยงทำให้สถานการณ์ภาคใต้ นั้นดูจะยิ่งเลวร้ายลงไปอีก มีความเชื่อมโยงกับเจ.ไอ.ทีอินโดนีเซีย เพราะฉะนั้น สิ่งเหล่านี้มันก็ค่อนข้างจะเกิดความสับสนมาก คนในจังหวัดภาคใต้ที่หนีมาอยู่ภาคกลางก็อยู่ด้วยความไม่สบายใจ นักเรียนนักศึกษาที่มาจากที่หน้ามหาวิทยาลัยรามคำแหงถูกจับตามอง มีภัยต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครถูกจับตามองว่ามีความเคลื่อนไหวอะไรไหม มีแขกต่างประเทศใหม่ สิ่งเหล่านี้มันก็มีผลกระทบไปหมด เราจะ

หาแนวทางในการแก้ไขอย่างไร ผมอยากเรียนว่า **ความรู้สึกของพี่น้องภาคใต้ ความรู้สึกของพี่น้องในส่วนกลาง และทั่วประเทศ มีความรู้สึกที่ไม่แตกต่างกัน**

วิ ทิต บั น ต ร า ก ร ณ *

เนื้อหาสาระที่น่าจะมีเพื่อช่วยประชาชนพี่น้องชาวใต้อย่างแท้จริง ในสิ่งที่ผมเป็นห่วงคงจะมีอยู่ 10 ประเด็น

อันแรกก็คือ เราก็อทรากันดีว่า ความรุนแรงไม่ได้ลดลงหรือก ถึงแม้ว่าข่าวจะไปลง tsunami เยอะทางตะวันตก แต่จริง ๆ แล้วเรื่อง orikami** ที่ตกทางตะวันออกก็ยังมีอยู่เสมอ คือความรุนแรงเกิดขึ้นทุกวัน ที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดก็คือ การขาดความมั่นคงของประชาชน การขาดความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ที่เพิ่มพูนขึ้นทุกวัน ซึ่งไปกระทบเยาวชนมากขึ้นทุก ๆ วัน โดยเฉพาะสิ่งที่เกิดก็คือ การที่ไปบุกจับเยาวชนมากขึ้นหรือข่มขู่ เช่นที่วิทยาลัยทั้งหลาย รวมทั้งที่วิทยาลัยปัตตานี อันนี้ภัยอันตรายเกิดมากขึ้นทุกวัน เพราะว่าทรากันดีว่า เยาวชนหลายคนตอนนี้กำลังหลงใหลเข้าป่าไม่มากนักน้อย เรื่องเก่าแต่มิติใหม่ในปัจจุบันในเรื่องการเข้าป่า เนื่องจากการกระทำของรัฐ และเราก็ไม่อยู่ในอนุสรณ์สถานที่เกี่ยวข้องซะด้วย

* คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้แทนพิเศษของคณาธิการประชาชาติ ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีประเทศเกาหลีเหนือ

** สื่อถึงโครงการพันกสันติภาพและนำไปปรายที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ประเด็นที่ 3 ที่เกี่ยวข้องก็คือที่มีการอุ้มกัน โดยเฉพาะที่อยู่ในวิสัยของเราเป็นพิเศษก็คือ เรื่องเศร้าที่เกี่ยวกับคุณสมชาย นิละไพจิตร จริง ๆ แล้วที่เศร้ายิ่งก็คือไม่ใช่จุดจบ แต่เป็นจุดเริ่มของการละเมิดสิทธิหลาย ๆ อย่าง และคุณสมชายก็เป็นหนึ่งในหลาย ๆ ฝ่ายที่ถูกกระทบ และเราไม่น่าจะลืมด้วยว่า การสูญหายหรือการถูกลักพาตัวที่ว่านี่ กระทบแน่นอนกับผู้สูญหายหรือถูกอุ้มกระทบครอบครัว เพราะฉะนั้น เราต้องคุณเข้าไปไม่รู้ลึกก็สืบเท่าความบาดเจ็บ เจ็บใจ และเศร้าโศกของประชาชนเป็นสิบ ๆ ร้อย ๆ เท่า และเรื่องนี้คำตอบที่เราได้มาจนปัจจุบัน โดยเฉพาะในกรณีของคุณสมชาย นิละไพจิตร ก็คือว่าหายไป การแสดงออกของผู้ใหญ่ในรัฐบาลไทยก็ไม่โปร่งใสในหลายส่วน และถึงแม้มีการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ระดับกลาง-เล็ก แต่คำถามก็คือ แล้วใครรับผิดชอบกันแน่ในระดับที่สูงกว่านั้น และกระบวนการยุติธรรมที่กำลังดำเนินอยู่ตอนนี้ ในศาลที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่กลาง-เล็กนั้น จริง ๆ แล้วเป็นกระบวนการที่ถึงขั้นให้ความโปร่งใสอย่างแท้จริงหรือเปล่า และตรงตามหลักนิติธรรมที่น่าจะเป็นไปหรือเปล่า ถ้าเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ถูกกล่าวหา ก็ไม่น่าจะเป็นเจ้าหน้าที่จากกลุ่มเดียวกันมาสอบสวน อันนั้นขัดกับหลักนิติธรรม โอกาสที่ลำเอียงก็มีเยอะ น่าจะเป็นฝ่ายอื่นมาแล้วก็น่าจะโปร่งใส ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่วนลำดับอื่น ๆ ในเรื่องความโปร่งใสก็รู้กันอยู่ว่า สภาเองมีความชอบธรรมมากที่สุด เนื่องจากได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกรณีคุณสมชายหรือฝ่ายอื่น ๆ ที่ถูกกระทบก็น่าจะต้องมาตอบคำถามแก่นิสภา โดยเฉพาะกรรมการทั้งหลาย รวมทั้งวุฒิสภาด้วย ซึ่งก็ยังขาดความร่วมมือทางด้านนี้ ประเด็นที่ 4 ผมก็ยังนึกอยู่เสมอว่าถึง

แม้ วิทยุหาทางใต้ซึ่งที่ ๆ นื่อง ๆ ทางใต้รู้ดีกว่าผมในเรื่องนี้ก็มีมานานแล้ว แต่ทำไมมันเกิดเป็นพลูขึ้นมาต้นปีก่อน ซึ่งข่าวที่ถูกบิดเบือน โดยบางฝ่ายที่มีอำนาจก็คือว่า ตอนต้น ๆ ที่เราไม่น่าจะลืมหือคือ เขาออกมาบอกว่านี่เป็น**เรื่องอาชญากรรม** โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับยาเสพติดก็จริงไปทางด้านนั้น ก็คือเป็นการ**บิดเบือนตั้งแต่ต้น** และผมก็เชื่อว่าการบิดเบือนตลอดมาไม่มากก็น้อย บางทีก็ใช้ประเด็นชาตินิยมเข้ามา บางทีก็ใช้ประเด็นกล่าวหาเพื่อนบ้าน ซึ่งตอนนี้เป็นประเด็นอยู่ในวันนี้ด้วยซ้ำไป โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับมาเลเซีย ได้ข่าวว่ามีการจับผู้นำที่อาจจะเกี่ยวข้องกับทางใต้ด้วย ซึ่งหนีไปอยู่ที่มาเลเซีย เป็นต้น ชาวพวกนี้ชี้ให้เห็นว่ามีการถูกใช้ไปในวิถีทางชาตินิยมเพื่อเกือกลต่ออุตสาหกรรมอำนาจของผู้นำบางคนที่ครอบครองประเทศเราอยู่ และ**อันตรายเพราะมันไม่ใช่ข่าวจริง** แต่มันเป็นข่าวที่ถูกบิดเบือน แต่ว่าสิ่งอันหนึ่งที่ชัดเจน หลังจากข่าวต้นปีก่อนว่า มันก็เรื่องอาชญากรรม เรื่องยาเสพติดก็คือว่า มันไม่ใช่เรื่องนั้น แท้จริงแล้วมันมีเรื่องอื่นเข้ามา และที่ผิดโผล่มาทีละนิด ๆ ที่มันเป็นความจริงก็คือว่า **แผลเก่าก็มีอยู่ อยู่ดีธรรมที่เกิดขึ้นกับชาวใต้มานานแล้วก็มีอยู่ซึ่งไม่ได้แก้ไข การขาดความเข้าใจ การตอบสนองต่อวัฒนธรรม** ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า culture หรือ culturally sensitive ต่อพี่น้องชาวใต้ ก็ผิดโผล่ตลอดมา และอันหนึ่งที่น่าสนใจมากก็คือ **การแย่งอำนาจและแย่งผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายที่ใส่ uniform หลาย ๆ ฝ่าย uniform หลายชนิด หลายสี ไม่มากก็น้อย ก็คงจะคำนึงถึงตำรวจและทหาร ซึ่งตำรวจและทหารดีก็มี อันนี้ขออย่า** แต่บังเอิญตำรวจและทหารที่ไม่ค่อยดีก็มีเหมือนกันที่ไปก่อภัยให้แก่พี่น้องทางใต้ แล้วก็เป็นภัยทั้งหมดสำหรับพวกเราทั้งปวง เพราะฉะนั้น เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ถูกผิดโผล่มาขึ้น ๆ จน

ปัจจุบันก็ทราบอยู่ อาทิตอนนี้ตำรวจคนหนึ่งทีใกล้ชิดกับ ... (จุด จุด จุด) ก็ถูกโยกย้าย ขาดความประสาน ขาดความไว้วางใจ แย่งอำนาจ คำถามใหญ่ก็คือไม่ได้แค่แย่งอำนาจ แย่งผลประโยชน์ด้วย ซึ่งประชาชนชาวไทยน่าจะทราบเรื่องนี้ให้มากขึ้น

และล่าสุดที่เสนอกันเมื่อ 2 วันก่อน จะให้มี trace force, elite force อะไรพิเศษ จะเรียกว่ากลุ่มทหารอะไรก็แล้วแต่ที่พิเศษเพื่อไปทางใต้ ผมว่าไม่ work หรือ กสิมไปได้ **สิ่งที่เราต้องการคือการมีส่วนร่วมของประชาชนเสียมากกว่าใช้วิถีทางอื่น ๆ ไม่ใช่วิถีทางทหารหรือตำรวจ**

ประเด็นที่ 5 ผมว่าเราน่าจะชูธงให้มากขึ้นในเรื่องข้อมูล ในเรื่องการขาด culturally sensitivity คือเอาตัวอย่างรูปธรรมออกมามากขึ้น ซึ่งพี่น้องชาวไทยโดยเฉพาะภาคอื่นยังไม่ได้เข้าใจหรือทราบนัก ที่ผมเข้าใจก็คือ บางทีก็ไปเหยียบที่ที่คนกำลังทำละหมาดอยู่ เป็นต้น เข้าบ้านก็ไปเหยียบสิ่งที่ไม่น่าจะเหยียบ เจ้าหน้าที่ที่เข้าไปก็ไม่เข้าใจวัฒนธรรม ไม่เคารพกติกา ที่สำคัญทางด้านจิตใจ เช่น เวลาที่พี่น้องกำลังสวดมนต์กันอยู่ ของอย่างนี้เกิดขึ้นทุก ๆ วัน แล้วก็ไปเกี่ยวข้องกับประเด็นที่บุกเข้าไปในบ้านแล้วก็สถานที่ทั้งหลายต่อเนื่องจากการอุ้ม และนำไปสู่การอุ้มไม่มากก็น้อย

ประเด็นที่ 6 ที่ฝากไว้ก็คือ idea หลาย idea ที่จะแก้ไขเรื่องนี้ มีมาตั้งนานแล้วแต่ถูกแขวน ผมยังจำได้ ต้นปีก่อนกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสนอมา 7 - 8 - 9 - 10 อย่าง ก็รู้ ๆ กันอยู่ว่าน่าจะทำอะไร เช่น น่าจะยกเลิกกฎอัยการศึก ก็พูดกันมาแล้วทั้งปี น่าจะเคารพรัฐธรรมนูญ น่าจะใช้แผนที่นักการเมืองที่โปร่งใสแล้วก็มีปัญหาหน่วยคุณจาตุรนต์ (ฉายแสง) ก็พูดไว้แล้ว แต่ของพวกนั้นถูกแขวนหมด ภาษา

อังกฤษบอกว่า there is nothing new except that which to been forgotten ไม่มีอะไรใหม่นอกจากสิ่งที่ถูกลืม ก็ไม่ต้องมาพูดอะไร นัก idea ที่ดี ๆ มันมีอยู่แล้ว ไม่ใช่ขาดปัญญา คนที่มีปัญญาในประเทศเราก็มี แต่บังเอิญเราถูกรอบงำจากคนที่ไร้ปัญญา หรือไม่อยากจะมีความปัญญา และอันนั้นเป็นสิ่งที่น่าวิตกกัง เพราะไปเกี่ยวกับนโยบายทางการเมือง

ประเด็นที่ 7 เรื่องความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ภาษาอังกฤษเรียกว่า transparency และ accountability อันนี้น่าเป็นห่วง ตั้งแต่กรณีกรือเซะ ตากใบ หรือกรณีคุณสมชาย นีละไพจิตร วิธีการทำงานของฝ่ายการเมืองที่มีอำนาจในประเทศไทยก็คือ เหตุเกิดมักจะตั้ง panel ขึ้นมาสืบสวนสอบสวนขั้นต้นนิด ๆ หลังจากนั้นก็จ่ายเงิน แต่**ความรับผิดชอบจริง ๆ ของผู้ที่น่าจะรับผิดชอบไม่ค่อยมี**หรือว่าผู้น้อยกลายเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ว่าผู้ใหญ่จริง ๆ ไม่ค่อยรับผิดชอบนัก ล้ำสุดก็ทราบกันอยู่ดีว่า **กรณีตากใบก็มีกลุ่มที่รัฐบาลตั้งขึ้นไปสำรวจแล้ว** ก็ชี้แนะให้มีการชดใช้ค่าเสียหายแก่ประชาชน แต่จริง ๆ แล้ว เจ้าหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบก็ยังไม่กระจ่างนัก ก็ทราบอยู่เหมือนกันว่า ทหารกำลังจะตั้ง panel ขึ้นมาอีก panel หนึ่ง แต่ผมก็ไม่ทราบว่าจะไปไกลแต่อย่างไร ถ้าจะเป็น panel ที่มาจากกลุ่มเดียวกัน มันก็ขัดกับ **หลักนิติธรรมอีก** ซึ่งจะต้องให้คนอื่นที่เป็นกลางมาสอบสวนสืบสวน ไม่ใช่กลุ่มเดียวกัน **ปัญหาปัจจุบันก็คือ หลักนิติธรรมที่จะต้องหลีกเลี่ยง** มันไม่ได้รับการเคารพในแต่ละมิติในการหาความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ซึ่งอันนี้ก็คงจะเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ว่า ถ้าเราพึ่งกระบวนการภายในประเทศไม่ค่อยได้นัก ในบางครั้งเราอาจจะต้องพึ่งกระบวนการอื่น ๆ ด้วย ซึ่งสหประชาชาติก็มีไม่มากก็น้อย ซึ่ง

อาจจะช่วยได้บ้าง ไม่ได้ช่วยมาก 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ก็อาจจะเป็นแรง
บีบให้มีความโปร่งใสมากขึ้น แล้วก็รับผิดชอบมากขึ้น

ประเด็นที่ 8 ที่เป็นข้อท้าทายก็คือคำว่า trust หรือความไว้วางใจ
ผมว่าอันนี้ปวดหัวมากเลย เพราะมันเกี่ยวข้องกับจิต และกระทบ
generations หลาย ๆ ครอบครัว หลาย ๆ ยุค ตอนนีปัญหาใหญ่
มากคือขาด trust ขาดความไว้วางใจ ตอบได้จากความรู้เล็ก ๆ ของผม
ว่า ชาวใต้ไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ เพราะฉะนั้นจะใช้เจ้าหน้าที่ไปแก้ไขปัญหามัน
มันไม่ work และมันเป็นประเด็นใหญ่มาก เพราะว่ามันหายไปอยู่ในจิตใจ
มากขึ้นทุกวัน ซึ่งจะล้างได้ยากมาก และใช้เวลามาก จะขึ้นอยู่กับ
หลายยุคหลาย generations เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องระยะสั้น ไม่ใช่เรื่องการ
ที่จะต้องมื program ของรัฐบาลใหม่ในสี่ปีข้างหน้า ผมว่าขาดผลมัน
จะนานกว่านั้นเยอะแยะ ซึ่งจริง ๆ แล้วมันก็เป็นขาดผลซึ่งสะสม
มานานแล้ว แต่ไม่ได้รับการตอบสนอง มันเรื่องยาว ไม่ใช่เรื่องสั้น
ดังนั้น สิ่งที่เราต้องการคือการเยียวยาที่สร้างความเข้าใจและความ
มั่นใจแบบยั่งยืน และผมเชื่อว่าแบบยั่งยืนนี้ขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่อย่าง
เดียวไม่ได้เด็ดขาด และประเด็นใหญ่ก็คือว่า จริง ๆ แล้วก็ฟังเจ้าหน้าที่
ไม่ได้ อย่างเด็ดขาดอยู่แล้วในตอนนี คำถามก็คือว่า กลไกหรือ
บุคลากรทางประชาชนมีปากมีเสียงมากน้อยเพียงใด ซึ่งผมยังเชื่อว่า
ปัญญาและความเชื่อถือระหว่างชุมชนกันเองก็ยังมีบ้าง ไม่มากก็น้อย
ซึ่งเราน่าจะสานเรื่องนี้ให้มากขึ้น โดยสนับสนุนให้ประชาชนชาวใต้มี
ปากมีเสียงมากที่สุด

ประเด็นที่ 9 ก็คงจะเป็นเรื่องเดิม เรื่องความรุนแรง เพราะ
ฉะนั้น จะใช้วิถีทางตำรวจหรือทหารเข้าไปเพื่อแก้ปัญหานั้น มันไม่ work
แล้ว ก็กลุ่มพวกเราก็พูดกันมานานแล้วว่าอหิงสา สันติวิธีเป็นสิ่งที่

สำคัญ แต่ก็ยังไม่ได้อยู่ในวิสัยหรือกุศโลบายทางการเมืองนัก หรือถ้าเขาหยิบไปใช้ก็หยิบแบบจับฉ่าย ไม่ได้ใช้อย่างแท้จริง และยังไม่**ได้ใช้บุคลากรและวิถีทาง**เช่นว่าทางอหิงสาและสันติอย่างเป็นคุณอย่างแท้จริงและยั่งยืน

สุดท้ายที่ฝากไว้ก็คือ นโยบายที่มาจากผู้นำที่มีอำนาจมากที่สุด นอกเหนือจากให้ทหารและตำรวจลงไปมากแล้ว ซึ่งก็ทราบกันอยู่ว่าไม่ culturally sensitive อีกคำตอบของนโยบายทางการเมืองก็คือจะให้เงินเยอะ ๆ ทางใต้ และผมเป็นห่วงมากกว่า ให้เงินเยอะ ๆ โดยไม่**เข้าใจประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และความต้องการของพี่น้อง**อย่างแท้จริง ซึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงินแต่อย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับประเด็นอื่น ๆ ตั้งเยอะแยะซึ่งไม่ได้เกี่ยวกับเงินเลย เช่น ความต้องการทางด้านวัฒนธรรม ทางด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษเรียกว่า culture identity ของพวกนี้ยังไม่ได้**อยู่ในวิสัยอย่างแท้จริง**ของฝ่ายที่จะเอาเงินไปปล่อยเหมือนนก orikami เป็นล้าน ปัจจุบันวิธีแก้ไขก็คือ money dumping เอาเงินไปทุ่ม แต่จริง ๆ แล้วไม่ได้ตอบสนองจากความมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนพี่น้องทางใต้ **สิ่งที่ไปกับ money dumping ก็คือแผนของรัฐ ไม่ใช่แผนของประชาชน และพอประชาชนจะให้คำแนะนำ**ในการประสานทางด้านนี้ก็**ไม่ได้รับการฟังนัก** สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือว่า การขาดการตอบสนองต่อกันและกัน และที่สูญหายไปมากขึ้น ๆ ก็คือเรื่อง trust หรือความไว้วางใจต่อกันและกัน

ส ม ช า ย ท อ ม ล อ อ *

ในฐานะที่ทำงานช่วยเหลือสภาพนายความในช่วง 3 - 4 เดือนที่ผ่านมา ผมมีโอกาสได้เดินทางไป 3 จังหวัดภาคใต้หลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ไปประชุม ปรีกษาหารือกับทนายความต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือคดีหรือเซะ คดีตากใบ รวมทั้งกรณีที่มีการตั้งข้อหากับบุคคลต่าง ๆ จริง ๆ แล้วสถานการณ์ 3 จังหวัดภาคใต้ขณะนี้ยังไม่ได้ลดความรุนแรงลงไปเลย และดูเหมือนว่าจะมี **คลื่นใต้น้ำ**ที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นด้วย เพียงแต่ว่าชาวต่าง ๆ ตอนนี้อาจจะลดลงไป เนื่องจากว่าสื่อมวลชนไปให้ความสนใจกับเรื่อง tsunami มากขึ้น แล้วก็เรื่องการเลือกตั้งมากขึ้น

ปัญหาที่ผมบอกว่าเป็น **คลื่นใต้น้ำ**ก็คือ ลักษณะการดำเนินการของทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งแน่นอนว่าเกิดจากนโยบายของทางรัฐบาล ยังเน้นวิธีการทางการทหาร **ขาดมิติของการยอมรับหรือเคารพในด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพ**ของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการ **อ้างอำนาจกฎอัยการศึก** ทั้ง ๆ ที่ในทัศนะของนักกฎหมาย อำนาจหลายอย่างที่จะใช้นั้นน่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ แล้วก็ขัดต่อหลักการปกครองโดยกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น มีหลาย ๆ กรณีเกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้เอง จากการที่ได้รับรายงานก็คือว่า **การไปค้นผู้ต้องสงสัย** ซึ่งจะเป็นอดีตนักกิจกรรมนักศึกษาที่ดี หรือเป็นนักศึกษา หรือเป็นผู้นำ

* ประธานคณะทำงานปกป้องนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชน สภาพนายความ ฯลฯ

ทางด้านศาสนาก็ดี ซึ่งอยู่ในชุมชนและหมู่บ้าน เขาใช้วิธีการเอา รถหุ้มเกราะไป 1 หรือ 2 คัน ทหารอีก 60 - 70 คน พร้อมอาวุธครบมือ เพื่อที่จะไปค้นบ้านคนคนเดียว และมีหลายกรณีไปค้นแล้วก็ไม่เจออะไร ผมก็ไม่เข้าใจว่าโดยจุดมุ่งหมายต้องการอะไร ก็เข้าใจว่าอาจจะต้องการข่มขวัญหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ว่าผลกระทบเกิดขึ้นแน่นอน ก็คือ ความรู้สึกไม่พอใจของประชาชนในทีนั้นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ กรณีสด ๆ ร้อน ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อวันอาทิตย์นี้ เวลากลางวันแสด ๆ ผมอยู่ที่ปัตตานี แล้วก็มีส่วนที่เป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การด้านสิทธิมนุษยชนคนหนึ่งเดินทางมาจากจังหวัดยะลา แล้วก็มาแจ้งให้ทราบด้วยหน้าตาตื่น บอกว่าขณะที่เขานั่งรถมาใกล้จะถึงปัตตานีอีกไม่กี่สิบกิโลเมตร ก็มีรถ 3 คันแล่นมาด้วยความเร็วสูงและแซงเขาขึ้นไป เขาเข้าใจว่าสงสัยเขาจะต้องโดนอุ้มแ่นปรากฏว่ารถ 3 คันนี้แซงเขาขึ้นไปแล้วก็ไปปิดรถปิกอัพคันหน้าซึ่งมีคนนั่งมาเต็ม ชายฉกรรจ์ 10 กว่าคนลงจากรถที่ไล่ตามมาพร้อมอาวุธครบมือ ใส่รองเท้านบูธ สวมแว่นตาดำหมด ส่วนหนึ่งก็รีบโบกให้รถที่ตามมารีบ ๆ ไปซะ อีกส่วนหนึ่งจำนวนมากก็ใช้ปืนเล็งไปที่รถกระบะให้อยู่ในความสงบ คนอีกส่วนหนึ่งก็ไปลากคนขับรถออกมาลือคคอ แล้วก็ลากคนคนหนึ่งอายุประมาณ 60 กว่า ซึ่งเขาไม่รู้จัก แต่เข้าใจว่าน่าจะเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนา แล้วก็เอาขึ้นรถไปเลย คือเป็นปฏิบัติการสายฟ้าแลบ อุกอจ กลางวันแสด ๆ บนทางหลวง ซึ่งเป็นไปได้ที่จะเป็นโจรผู้ก่อการร้าย เพราะว่ามีด่านตรวจอยู่ตลอด ซึ่งจะต้องเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่หน่วยใดหน่วยหนึ่ง แต่พฤติกรรมอย่างนี้ไม่ได้เป็นการดำเนินการตามครรลองของกฎหมายแน่นอนอาจจะอ้างว่าเป็นกฏอัยการศึก แต่

ก็ต้องแสดงตัวว่าเป็นใคร และรถ 3 คันนั้นไม่มีทะเบียน พฤติกรรมอย่างนั้นมันจะเกิดสภาพที่คนจะขาดความไว้วางใจกับเจ้าหน้าที่รัฐมากยิ่งขึ้น คนส่วนหนึ่งก็จะต้องหลบไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคนระดับท่านนายกรัฐมนตรียกมาประกาศว่า 90 คนบ้าง 300 คนบ้าง จะต้องถูกจัดการหลังจากการเลือกตั้ง พอประกาศออกมาอย่างนี้ ทุกคนมองหน้ากันเลิกล้มหมด คุณหรือเปล่า ผมหรือเปล่าที่จะกลายเป็นเหยื่อ

แล้วก็ที่มีปัญหาตามมาก็คือว่า ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งเดี๋ยวคิดว่านักศึกษาจะพูดเรื่องนี้ได้ เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว มีการจับนักศึกษาคนหนึ่งโดยอ้างว่าใช้อำนาจตามกฎอัยการศึกไปที่สถานีตำรวจปัตตานี พร้อมกับอดีตนักศึกษาอีกคนหนึ่ง อธิการบดีตามไปด้วยความเป็นห่วงลูกศิษย์ และจะขอเยี่ยม ไม่ได้เยี่ยม ขนาดอธิการบดีก็ไม่ได้เยี่ยม อาจารย์ที่ไปด้วยอีกคนหนึ่งก็ไม่ได้เยี่ยม ผมส่งนายความไป เนื่องจากว่าร้องขอมา เขาบอกว่าไม่ให้พบผู้ต้องหา อ้างว่ากฎอัยการศึก เสร็จแล้วคืนนั้นหลังจากสอบสวนเสร็จก็เอาตัวไปที่ค่ายทหาร แล้วเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่นั่นก็บอกว่าคืนนี้ไม่ให้เยี่ยม แต่พรุ่งนี้ไปเยี่ยมได้ ให้พาครอบครัวไปด้วย ปรากฏว่าตอนเช้านายความไปพร้อมกับครอบครัวของคนที่ถูกจับ ผู้ต้องหาที่เป็นคนที่จับไปแล้วบอกว่า ถูกพาตัวมาที่กรุงเทพฯ แล้ว และในการสอบสวนก็ใช้วิธีการสารพัด หลักก็คือว่า บางทีจับคนคนหนึ่งเพราะว่ามีรูปถ่ายคู่กับอีกคนหนึ่ง แล้วก็จับเพื่อจะมาค้นข้อมูลจากคนที่ถูกจับ เพื่อให้ได้ข้อมูลไปสาวถึงคนอีกคนหนึ่ง นี่เป็นเรื่องที่ใช้วิธีเดิมมาก ก็คือการหาพยานหลักฐาน การหาข้อมูลข้อเท็จจริงจากคนที่ถูกจับ ซึ่งขัดต่อหลักกระบวนการยุติธรรมของเรา ที่จะต้องหาพยานหลัก

ฐานมาเพื่อผูกมัดคนที่ตกเป็นผู้สงสัยหรือผู้ต้องหา แต่ก็เป็นเรื่องที่น่า
 ยินดี เราก็มีประสบการณ์อันหนึ่งกับกรมสอบสวนคดีพิเศษซึ่งจับ
 บรรดาอุสตาซมาหลายคน ก็ได้ขอให้สภาพนายความส่งนายความ
 ไปนั่งฟังการสอบปากคำด้วย ซึ่งสิ่งที่ทนายความรายงานให้ผมทราบก็
 คือว่า ที่นั่นปฏิบัติต่อผู้ต้องหาดีมาก ก็คือถ้าผู้ต้องหาบอกว่าปฏิเสธ ไม่
 ให้การก็ไม่มาเข้าชี้ ขณะที่หน่วยพิเศษหน่วยหนึ่งจากสำนักงานตำรวจ
 แห่งชาติที่ส่งลงไปปฏิบัติภาคใต้และจับหลายคนขึ้นมา ทั้ง ๆ ที่
 เขาไม่ได้รับสารภาพว่าเป็นผู้กระทำความผิด ก็พาไปชี้สถานที่อะไร
 ต่าง ๆ บีบบังคับ ตอนดึกเรียกมาสอบ สอบแล้วสอบอีก 3-4 ชั่วโมง
 ผลัดกันมาสอบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลายสิ่งหลายอย่างยังไม่เข้ารูป
 เข้ารอย อันนี้จะเป็นการผลักดันให้ออกห่างจากรัฐมากขึ้น

ที่น่าห่วงก็คือกรณีตากใบ ทางสภาพนายความได้ให้ความ
 ช่วยเหลือ กรณีการชุมนุมที่ขนาดใหญ่ของกลุ่มคัดค้านโครงการท่อส่ง
 ก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ซึ่งศาลก็ได้มีคำพิพากษามาแล้ว
 ว่า ประชาชนมีสิทธิชุมนุมแล้วก็ไม่ผิด แต่กรณีตากใบ แทนที่พนักงาน
 อัยการจะพิจารณาโดยเหตุหลักเดียวกัน ปรากฏว่ามีการสั่งฟ้อง
 แล้ว ได้ส่งฟ้องศาลแล้ว 58 จำเลยเมื่อวันจันทร์ที่ 24 มกราคม ในข้อ
 หาก่อความไม่สงบ ก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง ขัดขวาง
 ต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ ข้อหาเหล่านี้ ซึ่งเท่าที่เราได้ฟังจากผู้ต้องหาที่ดี ฟัง
 จากทนายในพื้นที่ก็ดี คิดนี่เป็นที่จับจองของคนในพื้นที่มาก เพราะ
 ขณะที่ทางท่านนายกรัฐมนตรียกบอกว่า คนที่ชุมนุมที่ตากใบเป็นคนที่มา
 จากที่อื่นทั้งนั้น เมามาบ้าง ดิดยาเสพติดมาบ้าง แน่นนอน พันกว่าคนนี่
 มาจากที่อื่นด้วย แล้วก็มาจากตากใบด้วย แต่เป็นเรื่องแปลกมากก็คือ
 ว่า คนที่ฟ้องดำเนินคดีทั้ง 58 คน มีเฉพาะคนอำเภอตากใบ ขนาด

นายตำรวจที่ สภ.อ.ตากใบบอกเลยว่า ถ้าคดีนี้อัยการฟ้อง เขาทำงานลำบาก และคนที่สร้างปัญหาให้เขา คือ คนที่มาจากที่อื่น คือ ตำรวจทหารที่มาจากที่อื่น (มาจากส่วนกลาง) มาสร้างปัญหาให้เขา เขาทำงานลำบาก เพราะเขาต้องทำงานกับประชาชนในพื้นที่ เป็นรูปธรรมที่ผมได้สัมผัสมาด้วยตัวเอง แล้วก็พยายามชี้ให้เห็นว่า มันมีปัญหอยู่ แล้วก็ในแง่นี้ก็ยังไม่คิดว่านโยบายของรัฐเปลี่ยนแปลงไปตามที่มีการเรียกร้อง

จ า ม ร ศ ร เ พ ช ส ร เ อ น *

เรื่องการคุกคามนักศึกษา มอ.ปัตตานี ตั้งแต่ต้นปีที่แล้วจนถึงทุกวันนี้ไม่ได้คลี่คลาย แต่ว่าหนักขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มต้นครั้งแรกคือ หลังจากกรณีกรือเซะ จากนั้นประมาณ 2 - 3 สัปดาห์ก็มีการบุกค้นบ้านนักศึกษา ซึ่งเป็นนักศึกษาที่ทำกิจกรรมและเป็นกลุ่มที่เก็บข้อมูลให้กรรมการสิทธิมนุษยชนเรื่องความรุนแรงภาคใต้ เป็นการบุกค้นกลางดึกโดยกองกำลังทหารประมาณ 30 - 40 นาย ประมาณตี 1 ตี 2 เพื่อนโทรมาเล่าให้ฟังว่า ก่อนหน้านั้นตั้งแต่ 2 - 3 ทูม เพื่อนกลุ่มนี้ไปนั่งกินน้ำชากัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางภาคใต้ กินน้ำชาคุยกันเรื่องต่าง ๆ เขาก็รู้สึกว่ามีคนกำลังตามเขาอยู่ ไปไหนก็ตาม แต่ก่อนกลับบ้านก็หายไป กลับไปถึงบ้านประมาณ 10 นาทีก็มีทหารบุกเข้ามา ซึ่งแสดงว่าทหารหรือคนที่เข้ามาค้นต้องรู้ว่า คนกลุ่มนี้เป็นใคร แต่ว่าหลังจาก

* รองเลขาธิการสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.)

เหตุการณ์นั้น ทหารกลับมาบอกว่า เขาไม่รู้ว่าเป็นนักศึกษา ถ้าเป็นนักศึกษาเขาจะไม่ค้น

หลังจากเหตุการณ์ครั้งนี้มีการแถลงข่าวหลายครั้ง ทางแม่ทัพภาค 4 ก็บอกว่า ต่อไปนี้ถ้าจะมีการค้นบ้านนักศึกษาหรือมีการตรวจสอบนักศึกษา เขาจะประสานทางมหาวิทยาลัยก่อน เพื่อให้ทางมหาวิทยาลัยเข้าไปด้วย เป็นตัวกลาง มีการพูดคุยกันอย่างเป็นทางการเป็นพื้นฐาน ทั้งจากทางแกนนำนักศึกษาเองและทางมหาวิทยาลัย รวมถึงแม่ทัพภาค 4 แต่ว่าหลังจากเหตุการณ์ที่นักศึกษา มอ.ปัตตานี ถูกยิงประมาณ 2 - 3 เดือน ก็มีการบุกค้นบ้านอีก โดยที่ไม่มีการประสานทางมหาวิทยาลัยอีกเช่นเดิม สัญญานั้นก็ถูกฉีกไป ไม่มีการปฏิบัติตาม แต่ว่าครั้งที่ 2 ที่ 3 นี้ รู้สึกจะเป็นตำรวจ ซึ่งมาเยอะเหมือนเดิม ซึ่งมีการนำเอาคอมพิวเตอร์ของนักศึกษากลับไปด้วย ซึ่งนักศึกษาเอาไว้ใช้ทำรายงาน เขาค้นเจอเอกสารภาษายาวี เขาก็บังคับให้นักศึกษาอ่านให้ฟัง ซึ่งเขาเรียนภาษายาวี ด้วยความที่เจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจ ต้องการบีบค้นหรือต้องการข้อมูลอะไรไม่ทราบ บังคับให้นักศึกษาอ่าน ซึ่งเป็นการกดขี่คุกคามค่อนข้างมาก การบุกเข้าบ้านยามวิกาลก็อ้างกฎอัยการศึก ไม่มีการแจ้งมหาวิทยาลัยใด ๆ ทั้งสิ้น อาวุธครบมือ ปืน รองเท้ายกใส่เข้าไปบ้านเขา ออกมาก็ไม่เช็ดไม่กวาดให้

สถานการณ์ปัจจุบันตอนนี้ นักศึกษาค่อนข้างกดดัน รู้สึกไม่มั่นคง ก่อนหน้านี้มีการเอาทหารเข้าไปยืนคุมทั้งหน้าทางเข้าออกมหาวิทยาลัย บางครั้งก็เข้าไปในเขตมหาวิทยาลัยด้วย รอบ ๆ มหาวิทยาลัย บ้านเพื่อนนักศึกษาบางคนจะถูกรถจักรยานยนต์ รถยนต์ที่ไม่มีป้ายทะเบียนขับผ่านไปผ่านมาหน้าบ้านบ่อย ๆ รถ

คันเดิม บางครั้งก็เปลี่ยนคน รวมถึงการคุยทางโทรศัพท์เขายังไม่รู้ลึก
 ปลอดภัย ส่วนหนึ่งเขาไม่ได้รู้สึกว่าเขาทำผิดแล้วข้อมูลจะรั่วไหลอะไร
 แต่เขาบอกว่า การข่าวของรัฐมันช่วยมาก เขาอยู่ในพื้นที่ที่เขาจะรับรู้
 ข้อมูลอีกแบบหนึ่ง แต่สื่อที่ออกไปสู่สังคมมันกลับเป็นอีกแบบหนึ่ง ดัง
 นั้น ความมั่นใจของเขาจึงไม่เกิดขึ้นเลย ดังนั้น เวลาเขาจัดกิจกรรม
 เวลาเขาคุยกับใคร เขาก็ไม่ค่อยเชื่อมั่นในการข่าว เพราะถ้าการ
 ข่าวออกมาตรง การข่าวออกมาจริง เขาจะสบายใจ เพราะเขาคิด
 ว่าเขาบริสุทธิ์อยู่แล้ว แต่ว่าการข่าวที่มันออกมาไม่ตรง แล้วเกิดมัน
 ผิดเพี้ยนไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อเขาได้ แต่ทุกครั้ง
 ที่เขาจัดเสวนา เขาก็รู้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปเก็บข้อมูล เข้าไปฟัง ไป
 ซักถาม แต่ว่าสิ่งที่เขากลัวคือ ถ้าเอาข้อมูลจริง ๆ ไปตรง ๆ เขาไม่ว่า
 อะไร แต่ว่ากลัวมันจะเพี้ยนไป กลัวมันจะบิดเบือนไป สิ่งนี้มากกว่า
 ที่จะทำให้เป็นอันตรายกับเขา

ทางออกที่จะทำให้อคติคลายและสบายใจขึ้นในการทำกิจกรรม
 อยากเรียกร้องให้มีการพูดคุยกัน เพื่อทำความเข้าใจว่า ปัจจุบัน
 นักศึกษาที่ปัตตานีทำอะไรอยู่บ้าง เพื่อจะได้เข้าใจ ไม่ใช่มาระแวง
 ระวังพวกเขา หนึ่ง คือ อยากจะเชิญ 3 ฝ่ายมาคุยกัน มาเคลียร์ให้
 ชัดเจน ก็คือนักศึกษาที่ทำกิจกรรม มหาวิทยาลัย รัฐ แต่อยากให้ เป็น
 ผู้ที่ตัดสินใจอะไรได้เป็นระดับสูง ไม่ใช่มาเหมือนอย่างแม่ทัพภาค
 4 แล้วก็ปฏิบัติที่มันขัดแย้งกัน ตอนนี้นักศึกษาบางคนไม่กล้ามา
 เรียนด้วยซ้ำ

การบริหารจัดการสงคราม : มิตที่ขาดหายในภาคใต้*

ในทุกสงครามที่เกิดขึ้น เราจะถกแถลงอยู่แต่เพียงเรื่องของดุลกำลังในเวทีการรบที่เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะในประวัติศาสตร์สงครามได้พิสูจน์ให้เห็นในหลายกรณีแล้วว่า ฝ่ายที่มีกำลังเหนือกว่าไม่จำเป็นต้องเป็นฝ่ายที่ได้รับชัยชนะในการสงครามเสมอไป กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คติทหารโบราณที่กล่าวว่า “ความโชคคืออยู่กับฝ่ายที่มีกองทัพใหญ่ที่สุดเสมอ” อาจจะไม่เป็นจริง (คำกล่าวของ Maquise de Sevigne)

ยิ่งพิจารณาถึงปัจจัยของชัยชนะทางการสงครามในยุคสมัยใหม่ คติดังกล่าวอาจจะต้องทบทวนอย่างมาก และไม่ว่าจะเป็นสงครามการก่อความไม่สงบ ซึ่งไม่ได้มีลักษณะเป็นสงครามเต็มรูปที่จะมีการใช้กำลังของคู่สงครามเข้าทำการรบโดยตรง หรือสงครามตามแบบที่เป็นการรบเต็มรูป ก็ดูจะไม่ได้แตกต่างกัน ที่มีภาพสะท้อนหนึ่งที่สำคัญก็คือ เรื่องของการบริหารจัดการอันเป็นปัจจัยแห่งชัยชนะ

* เก็บความจาก สุรชาติ บำรุงสุข, 2548, (11 พฤศจิกายน), (26)(1317), หน้า

และการบริหารจัดการในที่นี้ มิได้หมายถึงอย่างแคบ ๆ เช่น ในเรื่องของการส่งกำลังบำรุง หรือในเรื่องของงานงบประมาณเท่านั้น

หากแต่มีความหมายโดยตรงถึงการจัดตั้งองค์กร/และโครงสร้างของหน่วยที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารสงคราม แต่หากว่าการรบที่เกิดขึ้นอยู่ในรูปของสงครามตามแบบ มิติของการบริหารจัดการในเรื่องขององค์กรโครงสร้างอาจจะไม่ยุ่งยากมากนัก เพราะสามารถที่จะอาศัยการจัดโครงสร้างแบบปกติของกองทัพเข้ารับผิดชอบในการบังคับบัญชาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สายการบังคับบัญชาทางทหารก็มีลักษณะที่ปรากฏชัดเจน และก็เป็นสายงานปกติที่เห็นได้ในรูปของการจัด

แต่หากสงครามที่รัฐต้องเผชิญมีลักษณะของสงครามภายใน เช่น ในรูปของการ กบฏหรือการจลาจลขึ้นต่ออำนาจรัฐ การจะใช้โครงสร้างและการบังคับบัญชาในแบบของการสงครามที่รัฐจะต้องใช้เพื่อการป้องกันอธิปไตยของตนเองจากกองกำลังของข้าศึก น่าจะมีความแตกต่างออกไป เพราะธรรมชาติของสงครามนี้แตกต่างจากสงครามตามแบบที่องค์กรและโครงสร้างของกองทัพถูกจัดรองรับไว้ ซึ่งก็รวมไปถึงเรื่องของการฝึกศึกษาและการกำหนดหลักนิยมด้วย

ดังนั้น การคิดถึงองค์กรและโครงสร้างในการต่อสู้กับสงครามในลักษณะเช่นนี้ จึงไม่ควรมอบอำนาจให้แก่ฝ่ายทหารให้เป็นหลัก แต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะจะต้องตระหนักในเบื้องต้นแต่แรกว่า สงครามก่อความไม่สงบ ไม่ใช่สงครามการทหาร การทหารดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของการสงครามก็จริงอยู่ แต่อาจจะไม่ใช่ส่วนหลักที่สำคัญของสงครามก็ได้

หากผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางการทหารของรัฐบาลไทย มักไม่เข้าใจและไม่ตระหนักถึงลักษณะทางธรรมชาติของสงครามเช่นนี้แล้ว สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบ จึงถูกดำเนินการโดยเน้นถึงการใช้มาตรการทางการทหารเป็นหลักเท่านั้น ซึ่งไม่น่าจะใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะธรรมชาติของสงครามมีลักษณะของความเป็น “สงครามการเมือง” มากกว่า ถ้ารัฐต่อสู้กับสงครามการเมืองด้วยสงครามการทหารแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับการหันไปต่อสู้กับข้าศึกในเวทียุทธแล้วปล่อยให้เวทีหลักซึ่งเป็นเวทีของสงครามการเมืองถูกยึดครองโดยฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ

หากเป็นเช่นนี้แล้ว ฝ่ายรัฐไม่มีทางจะชนะได้เลย เพราะสงครามถูกชี้ขาดด้วยเงื่อนไขการเมืองเป็นหลัก แต่การเมืองเช่นนี้ก็ไม่ได้เป็นไปอย่าง “กลุ่มสันติวิธียอมจำนน” ใช้โฆษณา เพราะสำหรับคนกลุ่มที่มีแนวคิดเช่นนี้ ไม่ได้คิดอะไรมากไปกว่าการต่อต้านรัฐและข้าราชการ โดยมองว่าทุกปัญหาของความไม่สงบล้วนเกิดจากรัฐ และบางคนไปไกลถึงขนาดเชื่อว่า ร้อยละ 80 หรือบางที่ร้อยละ 90 ของเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของฝ่ายทหาร เป็นต้น ดังนั้น วิธีการของพวกเขาจึงกดดันให้รัฐอยู่เฉย ๆ และยอมรับข้อเรียกร้องของผู้ก่อเหตุ แล้วก็จะทำให้เหตุการณ์ความรุนแรงต่าง ๆ ยุติลงได้เอง

ฉะนั้น การใช้การเมืองนำจึงมิได้หมายความว่า เราควรจะต้องยกเลิกงานการทหาร แล้วดำเนินการแบบ “ลัทธิยอมจำนน” ต่อผู้ก่อเหตุ หากแต่หมายถึงการใช้มาตรการทางการเมืองเป็นหลักและใช้มาตรการทางทหารเป็นรอง หรือที่เราคุ้นกันกับคำในอดีตของยุคสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ว่า “การเมืองนำการทหาร”

หากแต่ในสงครามเช่นนี้ แม้มาตรการทางการเมืองเป็นหลัก มาตรการการทหารเป็นรอง แต่ทั้งสองมาตรการก็จะต้องดำเนินคู่ขนานกันไป และจะต้องรำลึกไว้เสมอว่า การใช้มาตรการทหารจะต้องไม่ละเมิดต่อผลได้ทางการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้มาตรการทางทหารจะต้องไม่ทำให้เราเป็นฝ่ายแพ้หรือเป็นฝ่ายเสียเปรียบทางการเมือง ซึ่งก็คือจะต้องไม่ดำเนินการเพียงการเป็นผู้ชนะในทางยุทธวิธีทางการทหารเท่านั้น

ดังนั้น ผู้มีอำนาจทั้งในฝ่ายการเมืองและการทหารจะต้องเข้าใจว่า “เมื่อมีสงครามก็ย่อมมีส่วนทั้งหมดของสงคราม” ซึ่งส่วนทั้งหมดนี้ก็คือเรื่องของยุทธศาสตร์และการเมืองนั่นเอง และในขณะเดียวกัน ก็จะต้องเข้าใจอีกด้วยว่า สิ่งที่มีลักษณะเฉพาะส่วนขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีลักษณะเป็นส่วนทั้งหมด (ลักษณะเฉพาะส่วนของสงครามขึ้นอยู่กับส่วนทั้งหมดของการสงคราม) ดังนั้นความเห็นที่ว่าชัยชนะทางยุทธวิธีชี้ขาดทางยุทธศาสตร์นั้น จึงเป็นสิ่งที่ผิดพลาดอย่างมาก

หากเป็นเช่นนี้ ถ้าการกำหนดยุทธศาสตร์บกพร่องหรือมีความผิดพลาดที่สำคัญแล้ว ก็ย่อมจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงครามที่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพราะในท้ายที่สุดแล้ว การสงครามของรัฐถูกชี้ขาดด้วยชัยชนะทางการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ชัยชนะทางยุทธศาสตร์นั่นเอง การมีความเชื่ออย่างง่าย ๆ ว่า ชัยชนะทางยุทธวิธีสัก 2 - 3 ครั้ง ก็น่าจะเปลี่ยนเป็นชัยชนะทางยุทธศาสตร์ได้นั้น จึงเป็นความคิดที่ค่อนข้างสุ่มเสี่ยงอย่างมาก

สงครามที่เอาชนะด้วยเงื่อนไขทางการเมือง จึงมิใช่การสู้รบประยุทธ์เพื่อเอาชนะต่ออีกฝ่ายด้วยเงื่อนไขของสงครามการทหารนั้น ทำให้ต้องการองค์การในการบริหารจัดการสงครามที่แตกต่างไปจาก

รูปแบบขององค์กร โครงสร้าง และการจัดของหน่วยปกติ กล่าวคือ การต่อสู้เพื่อเอาชนะสงครามการก่อความไม่สงบด้วยเพียงรูปแบบขององค์กรทหารที่ถูกออกแบบไว้สำหรับสงครามตามแบบ จึงเป็นคำตอบที่ต้องทบทวนสำหรับรัฐบาลไทยในภาวะปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง

ถ้าผู้นำรัฐบาลไทยและผู้นำทหารไทยคิดเพียงการใช้องค์กรโครงสร้างและการจัดการในแบบเดิม ผู้กับ “สงครามใหม่” ที่เราต้องเผชิญในจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ก็อาจจะไม่ต่างอะไรกับยักษ์โกไลแอตในโลกเทวดำนานของตะวันตกที่ถูกฆ่าอย่างง่ายดายจากสลิง (อาวุธขว้าง) ของเดวิด เพราะสงครามที่พวกเขาทำนั้นแตกต่างไปจากสงครามที่ผู้นำทางการเมืองและการทหารของรัฐไทยคุ้นเคย เพราะไม่ใช่สงครามระหว่างรัฐในความหมายของวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หากแต่เป็นสงครามในลักษณะของมวลชนจับอาวุธลุกขึ้นสู้ต่อต้านรัฐ ซึ่งไม่อาจจะเอาชนะได้ด้วยเพียงมาตรการทางทหารเท่านั้น

การจัดองค์กรและโครงสร้างในการต่อสู้กับสงครามชนิดนี้ จึงต้องสร้างองค์กรที่มีลักษณะของการบูรณาการพลังอำนาจของรัฐในมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งก็คือการจัดตั้ง “กองบัญชาการผสม” ที่ดึงเอางานของกระทรวงต่าง ๆ ที่รัฐบาลต้องดำเนินการในพื้นที่นั้น มาไว้ให้อยู่ภายใต้การควบคุมที่เดียวกัน ซึ่งก็คือการผสมผสานหน่วยงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อหวังว่าการอยู่ภายใต้การควบคุมทางยุทธการของกองบัญชาการผสมนั้น จะก่อให้เกิดเอกภาพในสามประเด็น คือ เอกภาพในนโยบาย เอกภาพในการบังคับบัญชา และเอกภาพในการปฏิบัติ

เอกภาพเป็นเรื่องใหญ่ของการปฏิบัติการของหน่วยในสนาม เพราะองค์กรเหล่านี้เป็นหน้าด่านของรัฐไทยใน 2 ประเด็น คือ หน้าด่าน

ในการดำเนินยุทธศาสตร์และยุทธวิธี เพื่อต่อสู้กับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ และอีกส่วนคือ เป็นหน้าด่านในการเชื่อมต่อและประสานสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่

หากการดำเนินการในทั้งสองประเด็นนี้เป็นไปอย่างไร้ทิศทาง และขาดเอกภาพแล้ว โอกาสที่จะทำให้โครงการต่าง ๆ ที่รัฐทำ เกิดความสัมฤทธิ์ผลนั้นคงเป็นไปได้ยาก และทั้งยังอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยในพื้นที่ได้ง่ายเพราะต่างฝ่ายต่างถือว่าตนเองมีนายอยู่ในส่วนหลังที่กรุงเทพฯ ซึ่งปัญหาความขัดแย้งของหน่วยราชการในพื้นที่ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยาก แต่การปล่อยให้สภาพเช่นนี้เกิดโดยไม่ได้รับการแก้ไขด้วยตัวแบบของ “กองบัญชาการผสม” แล้ว ก็จะกลายเป็นปัญหาสงครามภายในของหน่วยงานรัฐไทย ที่ทำให้ข้าศึกสำคัญกลับกลายเป็นพวกเดียวกันเอง ไม่ใช่ฝ่ายข้าศึกที่เราต้องสู้ด้วยในสนามรบ

การบูรณาการองค์กรในสนามเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ เพราะนอกจากจะสร้างเอกภาพในงานแล้ว ยังจะนำไปสู่การเกิด “ศูนย์การนำในพื้นที่” ที่กองบัญชาการในพื้นที่ไม่จำเป็นต้องรอคำสั่งจากส่วนกลางเสมอไป หากแต่สามารถสร้างความคิดริเริ่มให้เกิดขึ้นได้เอง ด้วยการพูดคุยและถกแถลงระหว่างฝ่ายนำของผู้ปฏิบัติในพื้นที่

กองบัญชาการผสมจะเป็นการสร้างวัฒนธรรมของการทำงานร่วมกันของหน่วยราชการไทย เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถต่อสู้และเอาชนะได้ด้วยมาตรการใดมาตรการหนึ่งเท่านั้น หากแต่ยังจะต้องอาศัยการสร้างแนวคิดในเรื่องของ “การปฏิบัติผสม” (combined operations) ให้เป็นที่ยอมรับแก่ฝ่ายนำและผู้ปฏิบัติงานสนามของรัฐไทย และทั้งยังจะต้องให้การศึกษาแก่ฝ่ายการเมืองและ

ผู้นำหน่วยงานความมั่นคงในส่วนกลางด้วย ที่จะต้องไม่ลงไปเพื่อต้องเป็น “พระเอก” ในทุกเรื่อง

หากกองบัญชาการผสมถูกสร้างให้มีฐานะเป็นศูนย์การนำในพื้นที่ได้จริงแล้ว ก็จะทำให้หน่วยในสนามเองมีสิทธิที่จะคิดและริเริ่มโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในมิติทางการเมือง การทหาร หรือการพัฒนาก็ตาม แต่ถ้าต้องรอให้ทุกอย่างเป็น “คำสั่งจากส่วนกลาง” แล้ว หน่วยในพื้นที่จะมีอาการแบบ “สมองฝ่อ” ได้ง่าย เพราะไม่ต้องคิด รอให้ฝ่ายการเมืองหรือผู้นำจากส่วนกลางมาแสดงเอง ซึ่งหลายต่อหลายครั้งก็พบว่าล้มเหลวมากกว่าประสบความสำเร็จ และเมื่อล้มเหลวแล้ว ก็โยนคำกล่าวโทษกันไปมาระหว่างส่วนกลางกับพื้นที่ หรือระหว่างส่วนการเมืองกับส่วนปฏิบัติ เป็นต้น

กองบัญชาการผสม จึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหาว่า หน่วยงานใดจะเป็นพระเอกแต่ฝ่ายเดียวในสงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบไม่ได้ เพราะการเป็นพระเอกคนเดียวนั้น นอกจากจะเป็นแนวคิดที่ผิดพลาดแล้ว ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่อ่อนแอ หากแต่การบูรณาการเพื่อสร้างแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในลักษณะของการปฏิบัติผสมระหว่างพลเรือน ตำรวจ ทหาร และงานข่าวกรองเท่านั้น ที่จะเป็นหลักประกันของการสร้างประสิทธิภาพของการบริหารจัดการให้เกิดขึ้นได้จริง และทั้งนี้ยังเป็นหนทางที่ถูกต้องในการต่อสู้กับสงครามการเมืองด้วย

ข้อสรุปของสิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดในข้างต้นก็คือ ในทุกการสงครามจะไม่คิดถึงเรื่องการบริหารจัดการไม่ได้ เพราะในท้ายที่สุด ประสิทธิภาพของรัฐถูกขีดจัดการบริหารจัดการที่ดีต่างหาก ไม่มีประวัติศาสตร์สงครามบทไหนชี้ให้เราเห็นว่า การดำเนินการสงคราม

จะสามารถเอาชนะได้ด้วยระบบบริหารจัดการที่อ่อนแอ
และปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยก็ไม่ใช่ข้อ
ยกเว้นในกรณีนี้!

การแก้ปัญหาของ 3 จังหวัดภาคใต้*

เหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดภาคใต้ อย่างเข้าปีที่สองแล้ว รัฐบาลยังหา**ปัญหาและสาเหตุที่แท้จริง**ไม่พบ ปัญหาก็เหมือนกับโรค ถ้าคิดว่าอาการของโรคคือ**สมมุติฐาน**ของโรคแล้ว หลงรักษาอยู่ที่อาการ ตามที่เห็น รักษาอย่างไรก็ไม่วันหาย เพราะ**สมมุติฐาน**ของโรคบางโรค**ไม่ได้**อยู่ตรงอาการที่เห็น ต้องหา**สมมุติฐาน**ให้พบ การรักษาโรค จึงจะหายขาด

ปัญหาของ 3 จังหวัดภาคใต้ก็เหมือนกัน **อย่าไปหลงปัญหาตามที่เห็น จะแก้ปัญหามิติดพลาด** ผู้ที่มีประสบการณ์การบริหารภาค รัฐมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้แตกต่างไปจากหลายฝ่ายที่เคยแสดงกัน มาก่อนแล้ว

ฝ่ายนี้มีความเห็นว่า **ปัญหาทั้งหมดเกิดจากความล้มเหลว**

* เก็บความจาก วิจิตร สุระกุล อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี, *มติชนรายวัน*, (10 มีนาคม 2548), (28)(9861), [<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q1/article2005march10p2.htm>].

ของการบริหารภาครัฐ การที่นายกรัฐมนตรีตั้ง กอ.สสส.จชต. ซึ่งเป็นหน่วยงาน “เฉพาะกิจ” (Ad Hoc) ขึ้นมาแก้ปัญหา ก็เป็นการฟ้องอยู่ในตัวแล้วว่าส่วนราชการตามปกติแก้ปัญหาไม่ได้

ปรมาจารย์สาขาวิชาการบริหารจัดการเปรียบเทียบหน่วยงานนี้เหมือนเป็น “ทางเบี่ยง” ที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพราะทาง “สายหลัก” ใช้การไม่ได้ พร้อมกับแนะนำว่า ต้องรีบปรับปรุงหน่วยงานปกติให้ทำงานให้ได้ แล้วยกเลิกหน่วยงานเฉพาะกิจเสีย ไม่ใช่ปรับปรุงหน่วยงานเฉพาะกิจ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง

ผู้มีประสบการณ์เหล่านี้ได้สรุปว่า ความผิดพลาดที่สำคัญในการบริหารภาครัฐมี 2 ประการ คือ

1. ไม่บริหารประเทศให้สอดคล้องกับโครงสร้างของประเทศ ตามที่มาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดโครงสร้างของประเทศไทยเป็น “รัฐเดี่ยว” (Unitary State)

ตามหลักการของโครงสร้างนี้ กำหนดให้ศูนย์รวมอำนาจในการบริหารประเทศอยู่ที่ราชการส่วนกลางแห่งเดียว เมื่อไม่สามารถดูแลแก้ปัญหาได้ทั่วถึง ก็มอบให้ “องค์การที่เป็นหนึ่งเดียวของรัฐ” (Unitary Organisation of State) รับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่แทน

เราเรียกองค์การนี้ว่า “ราชการส่วนภูมิภาค” ฝ่ายบริหารทั้งหมด ซึ่งเป็นผู้แทนของราชการส่วนกลาง ต้องปฏิบัติงานเป็นหนึ่งเดียวรวมกันอยู่ในองค์การนี้ ท้องที่ใดเข้าหลักเกณฑ์การจัดตั้งเป็นราชการส่วนท้องถิ่น ก็จัดตั้งขึ้นเป็นที่ที่ไป

นักรัฐศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาอธิบายว่า โครงสร้างประเทศที่เป็นรัฐเดี่ยว “แย้ง” (antithesis) กับโครงสร้างของประเทศที่เป็น “สหรัฐ” (Federal State) เช่น สหรัฐอเมริกา การเลือกโครงสร้างให้เลือกเอา

อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่แนะนำให้เอามาใช้ร่วมกัน

ผู้ที่มีอำนาจในการบริหารประเทศและข้าราชการที่มีตำแหน่งสูง ๆ เป็นจำนวนมากไม่เข้าใจเรื่องเหล่านี้ จึงมักใช้อำนาจทำอะไรผิด ๆ และทำให้เกิดปัญหา

การแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน 2 ครั้งที่ผ่านมา และการที่รัฐบาลปล่อยให้บางกระทรวง ทบวง กรม มีกฎหมายจัดระเบียบการบริหารราชการเป็นของตนเอง โดยไม่กำหนดยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับโครงสร้างตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทำให้เกิดโครงสร้างที่ “ผิดรูปแบบ” (wrong structure) ซึ่ง C Northcote Parkinson นักปราชญ์ในเรื่องการบริหารจัดการชี้ขาดว่า องค์การตามโครงสร้างที่ว่านี้จะมีแต่ความขัดแย้งและทำงานไม่ได้ผล ความจริงที่เห็นกันอยู่ก็เป็นเช่นนั้น

นอกจากนั้น การที่ส่วนราชการต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนจากราชการส่วนกลางให้แยกตัวออกไปจากราชการส่วนภูมิภาค ก็ทำให้เกิดความล้มเหลวในการบริหารมากขึ้น

2. ฝ่าฝืนหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามโครงสร้างของประเทศที่เป็นรัฐเดี่ยว เค่งครัดในการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และถือว่าองค์กรนี้เป็นองค์กรที่รัฐตั้งขึ้น เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐบาลมอบหมาย ไม่มีอำนาจอิสระอย่างที่คนส่วนมากคิด รัฐบาลจะจัดตั้ง แก้ไข หรือยุบเลิกองค์กรนี้เสียเมื่อใดก็ได้ หลักการสำคัญที่สุดในการจัดตั้งก็เกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงของรัฐและความหนาแน่นของชุมชน (densely populated) ในพื้นที่ นอกจากนั้น รัฐบาลยังต้องดูแลและรับผิดชอบทั้งหมด

จากรายงานของ “บริแทนนิก้า เอ็นไซโคลปีเดีย 2004” เปิดเผย

ว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ที่เป็นย่านชุมชน 31% แต่ปรากฏว่า ประเทศไทยกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองท้องถิ่น 100% ซึ่งเป็นเรื่องผิดหลักการอย่างชัดเจน

จากการตรวจสอบปรากฏว่า **องค์กรปกครองท้องถิ่นตาม พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และเทศบาลที่ตั้งขึ้นตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ไม่เข้าหลักเกณฑ์การจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นตามหลักการสากลแม้แต่ข้อเดียว องค์กรเหล่านี้ยังจะสร้างปัญหาให้กับรัฐบาลอีกหลายเรื่อง**

ปัญหาทั้งสองทำให้เอกภาพในการบริหารประเทศถูกทำลายลงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์การปกครองของประเทศไทย ขบวนการแยกดินแดน 3 จังหวัดภาคใต้เห็นว่าสถานการณ์อย่างนี้เหมาะสมที่สุดที่จะเปิดยุทธการแยกดินแดนตามแผนที่รอคอยมานานนับร้อยปี

ถ้า พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ไม่เชื่อว่าเรื่องนี้เป็นความจริง อาจขอให้นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ของสถาบันต่าง ๆ ตรวจสอบดูก็ได้ว่า หลักการเหล่านี้ถูกต้องหรือไม่

นักปราชญ์ในทางรัฐศาสตร์ถือเป็นหลักอย่างเคร่งครัดว่า ไม่ว่าจะเป็นกฎ หลักการ หรือทฤษฎีเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นความจริงที่ได้ผ่านการพิสูจน์แล้ว ศาสตราจารย์ R. M. Mac Iver นักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมากของสหรัฐอเมริกา ถึงกับได้กล่าวเป็นคำคมไว้ว่า “การกระทำใด ๆ ที่ฝ่าฝืน “กฎของธรรมชาติ” (Law of Nature) การกระทำนั้น ๆ ใช้ไม่ได้” การฝ่าฝืนหลักการเรื่องโครงสร้างของรัฐกิติ และการฝ่าฝืนหลักการเรื่องการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ถิ่นกิติ เห็นกันแล้วว่าทำให้ประเทศเสียหายอย่างไร ยังมีอีกหลายเรื่อง
ที่จะมีปัญหามาตามมา

ความผิดพลาดเหล่านี้ได้กระทำต่อเนื่องกันมาหลายรัฐบาลแล้ว
แต่ความรุนแรงเพิ่งมาเกิดขึ้นในรัฐบาลชุดนี้ ถ้าสังเกตจะพบว่าปัญหา
ที่ประชาชนทั่วประเทศร้องเรียนเป็นประจำมักเกิดจากหน่วยงาน
ที่ไม่สังกัดราชการส่วนภูมิภาค

ปัญหาที่กล่าวถึงทั้งหมด เป็นปัญหาของทั่วประเทศ แต่ที่ไปแสดง
อาการขึ้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้ ก็เพราะฝ่ายตรงกันข้ามได้โอกาส

การแก้ปัญหายุ่งยากที่การตัดสินใจของรัฐบาลว่า จะปล่อยปัญหานี้
ไว้ต่อไปหรือจะแก้ปัญหานี้

ถ้าสามารถบริหารประเทศให้เรียบง่ายเป็นระบบ ปัญหา 3 จังหวัด
ภาคใต้อาจจะหมดไปเอง

หน้าว่าง

ส่วนที่ 2

ขบวนการแยกดินแดน

ภายหลังจากการสิ้นสุดลงอย่างสิ้นเชิงของอำนาจของผู้ปกครองที่เป็นมุสลิม อาจกล่าวได้ว่า มีประชาชนมุสลิมบางส่วนที่ต้องการนำอำนาจในการปกครองตนเองเหนือพื้นที่กลับคืนมา โดยอาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ ตามกลุ่มหัวอำนาจเก่าหรือสายสกุลผู้ปกครองดั้งเดิมในอดีต โดยมีการขยายผลต่อไป อาจเป็นในรูปแบบของขบวนการแยกดินแดน ขบวนการปลดแอก รูปแบบการปกครองตนเองในชื่อกลุ่มต่าง ๆ โดยอาจเชื่อมโยงการสนับสนุนได้จากแหล่งในและนอกประเทศ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเชื้อสายผู้นำหรือผู้ปกครองเก่าที่เป็นมุสลิม

กลุ่มที่ 2 กลุ่มมุสลิมอื่น ๆ ที่ไม่ได้สืบเชื้อสายมาจากผู้ปกครองเก่า เพื่อมุ่งเปิดหรือขยายพื้นที่ในการปกครอง หรือเพื่อถ่วงดุลการปกครองของรัฐส่วนกลางที่ไม่สอดคล้อง ขัดกับวิถีอิสลามหรือไม่เป็นธรรม

ต่อประชาชนมุสลิม

อื่นๆ เช่น กลุ่มช่วยโอกาสจากสถานการณ์เพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองแก่กลุ่มหรือพรรคของตน หรือผลประโยชน์อื่นๆ แต่ไม่ได้มุ่งแบ่งแยกดินแดนหรือปกครองตนเอง

ทั้งนี้ อาจเห็นภาพดังกล่าวชัดเจนขึ้นผ่านตัวอย่างข้อเขียนอย่างน้อย 2 ชิ้นต่อไปนี้* โดยแบ่งตามจุดเน้น 2 ประการ คือ ในแง่การจัดองค์กร และในแง่รูปแบบของการต่อสู้

* ในที่นี้ ส่วนใหญ่อาศัยเนื้อหาจากเอกสาร 2 ฉบับ โดยฉบับหนึ่งที่ถูกกระชับพร้อมคงรายละเอียดที่จำเป็น เสนอโดยทีมผู้สื่อข่าวที่มีประสบการณ์ทำงานในพื้นที่และเกี่ยวพันในประเด็นปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และอีกฉบับเพื่อเปิดอีกมุมที่ช่วยเสริมให้แน่นหรือครอบคลุมยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อประกอบกันแล้ว น่าจะช่วยให้เป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งของความรู้เกี่ยวกับขบวนการแยกดินแดนจากอดีตและร่วมสมัย

องค์กร การแตกแยก และแตกตัว*

ในปัจจุบันยังมีองค์กรของขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่ยังมีกิจกรรมและการเคลื่อนไหวอยู่ไม่มากนัก แต่ละองค์กรมีการแตกแยกและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดระยะเวลากว่า 4 ทศวรรษแห่งการต่อสู้ที่ผ่านมา ขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่สำคัญที่อยู่ในบัญชีการติดตามของทางการไทยมีดังนี้

1. ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมาลายูปัตตานี (บีอาร์เอ็น)

ชื่อภาษามาเลเซีย : Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani (BRN)

ชื่อภาษาอังกฤษ : Patani Malay National Revolutionary Front

* เก็บความจาก สุลักษณ์ กาญจนฐนดี, ดอน ปาทาน และทีมข่าวภาคสนามเครือข่าย (เรียบเรียง), 2547, *สันติภาพในเบลลเวทิง*, (กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์), หน้า 152 - 178.

2. องค์การปลดปล่อยรัฐปัตตานีหรือองค์การสหปัตตานี เสรี

ชื่อภาษาอังกฤษ : Pattani United Liberation Organization-PULO

3. ขบวนการร่วมเพื่อเอกราชปัตตานีหรือเบอร์ซาตู

(Bersatu-The United Front for the Independent of Pattani)

4. คณะทำงานเพื่อเอกราชปัตตานี

(Komiti Bertindak Kemerdekaan Patani-KBKP)

5. สมัชชาประชาชนชาติมาลายูปัตตานี

(Majlis Permesyuratan Rakyat Melayu Patani-MPRMP)

6. มูจาฮิดีนอิสลามปัตตานี

(Gerakan Mujahideen Islam Pattani-GMIP)

รายละเอียดโดยสังเขปของแต่ละคณะ องค์กร มีดังนี้

1. ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมาลายูปัตตานี (บีอาร์เอ็น)

ชื่อภาษามาลาเลย์เซีย : Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani-
BRN

ชื่อภาษาอังกฤษ : Patani Malay National Revolutionary Front

ก่อตั้งเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2503 โดย อูสตาซ อับดุลการิม ฮาสซัน (Ustad Abdul Karim Hassan) ในระยะเริ่มแรก แกนนำของกลุ่ม ดำเนินงานทางด้านการเมืองอย่างปิดลับ ต่อมา มีการวางแผนก่อการร้าย โดยการจับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้กำกับตำรวจภูธรที่กำลัง

จะเข้าอวยพรในวันฮารีรายอ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2504 เพื่อสร้างชื่อเสียงและผลงานให้กลุ่ม แต่บันทึกข่าวกรองฉบับหนึ่งรายงานว่่าเจ้าหน้าที่สืบทราบแผนการล่องหน้าเสียก่อนจึงได้ทำการจับกุม ในบรรดาผู้ที่ถูกจับกุมในครั้งนั้นและคนสำคัญคนหนึ่งที่ดีร่างแหไปด้วยคือ หะยี อามีน โต๊ะมีนา อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บุตรชายคนรองของหะยีสุหลง* เขาถูกลงโทษจำคุกจนถึงปี 2508 จึงได้รับการปล่อยตัว ก่อนที่จะประกาศยุติบทบาททางการเมืองของเขาทั้งหมดและไปลี้ภัยในมาเลเซียแล้วเสียชีวิตที่นั่น ไม่มีรายงานจากหน่วยงานอิสระอื่นใดที่ยืนยันแน่ชัดนักว่่า เขามีส่วนเกี่ยวข้องกับบ็ออาร์เอ็นหรือไม่ อย่างไร

ในปี 2511 บ็ออาร์เอ็นสามารถจัดหามาชิกและอาวุธยุทโธปกรณ์ได้จำนวนมาก จึงตั้งหน่วยทหารใช้ชื่อว่า “กองกำลังติดอาวุธปลดแอกอิสลามปัตตานี (Angkatan Bersenjata Revolusi Islam Patani-ABRIP)” เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2511 ที่เทือกเขาบูโด บริเวณบ้านลูโบ๊ะบายะ อำเภออิงอ จังหวัดนราธิวาส เวลานั้นมีกองกำลังติดอาวุธประมาณ 125 คน กองกำลังดังกล่าวมาเริ่มเคลื่อนไหวประสบความสำเร็จในปี 2517 โดยการลอบโจมตีสถานีตำรวจกาบูน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ปล้นปืนจากเจ้าหน้าที่และปล่อยตัวผู้ต้องหาที่ถูกขังอยู่โรงพักไปได้หลายคน และในช่วงนี้เองที่กำลังของบ็ออาร์เอ็นมีความเข้มแข็งอย่างมาก มีประชาชนในพื้นที่สมัครใจเข้าร่วมและการฝึกอาวุธเคลื่อนไหวในแถบพื้นที่อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส จน

* ในที่นี้ ได้คงการสะกดนามของผู้นำท่านนี้ไว้ตามที่ปรากฏในเอกสารแต่ละฉบับ ดังนั้น แม้ตัวสะกดไม่ตรงกัน แต่หมายความถึงบุคคลเดียวกัน

ทำให้พื้นที่แถบนี้กลายเป็นเป้าหมายถูกทางการเฟื่องเลี้ยงอยู่ตลอดเวลา มาจนทุกวันนี้

ความเข้มแข็งของบีอาร์เอ็นอยู่ได้ไม่นานนัก เกิดความแตกแยก ในหมู่แกนนำในช่วงปี 2520 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประธานคือ อามีน* และ เลขาธิการ คือ อูสตาซ อับดุลการิม ในเรื่องอำนาจในการบริหารงาน เพราะดูเหมือนเลขาธิการจะมีอำนาจในการบริหารงานมากกว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในปี 2522 อามีนได้นำกลุ่มหนึ่งแยกออกไปตั้งคณะกรรมการฝ่ายประสานงาน เรียกว่า สภา Co-ordinate หรือ Majlis Kordinasi หรือที่รู้จักกันทั่วไปในนามของ BRN Coordinate

ส่วนทางด้านอูสตาซ อับดุลการิม ได้จัดตั้งคณะกรรมการเลขาธิการ เรียกว่า Jamaah Setia Usaha Agong-JASA แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการนำพาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพนัก สุดท้ายต้องยุบไปในปี 2526 และทำการจัดองค์กรใหม่ในรูปของคณะกรรมการ ก่อนจะมีการเปิดสมัชชาในอีก 1 ปีถัดมาเพื่อกำหนดอนาคตทางการเมือง และการทหาร ที่ประชุมในคราวนั้นเลือกตั้งผู้นำคนใหม่ ปรากฏว่า เปาะนูซา ยาาลิล หรือ เจ๊ะกูเบ็ง หรือ รอซะ บูราซอ หรือ เปาะตูวอ เป็นเลขาธิการ มีนายบาชารุดดิน อาลี เป็นเลขาธิการ ตั้งชื่อขบวนการใหม่ว่า BRN Congress

อูสตาซ อับดุลการิม ไม่ได้เข้าร่วมในการประชุมสมัชชาด้วย จึงถูกตัดสิทธิในการร่วมกิจกรรมขององค์กรทั้งหมด ถือว่าหมดอำนาจอย่างสิ้นเชิง เขาจึงรวบรวมสมัครพรรคพวกตั้งองค์กรขึ้นมาใหม่ในปี

* ผู้เขียนไม่ยืนยันว่าเป็นคนเดียวกับ หะยี อามีน โต๊ะมีนา หรือไม่ (หน้า 153)

2527 เรียกว่า BRN ULAMA (อูลามา แปลว่า ผู้ทรงความรู้ทางศาสนา) ในบรรดาปีอาร์เอ็นทั้ง 3 สายนี้ ข้อมูลทางการของไทยระบุว่า BRN Congress เข้มแข็งทางด้านทหารมากที่สุด เพราะเป็นที่รวมของพวกนักรบปีอาร์เอ็นทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีก 2 สายนั้นไม่มีอำนาจทางทหาร เพราะแกนนำส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากสายบริหารและสายทฤษฎีอุดมการณ์ แม้จะมีความพยายามหลายครั้งที่จะรวบรวมปีอาร์เอ็นให้เป็นปึกแผ่น แต่ไม่ประสบความสำเร็จ การเคลื่อนไหวของปีอาร์เอ็นจึงเป็นไปในลักษณะที่แยกกันดำเนินการตามแนวทางและผู้นำของตนเรื่อยมาจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน

• BRN Congress

กองกำลังติดอาวุธ BRN Congress มีสภาพเหมือนกลุ่มก่อการร้ายทั่วไป คือ พยายามก่อวินาศกรรมและสร้างปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา และเพื่อดำรงรักษาสภาพความเป็นกองกำลังติดอาวุธของตนเองเอาไว้

ลักษณะปฏิบัติ (หลักนิยม) วิธีการรบจะใช้การรบแบบกองจรยุทธ์ หลีกเลี่ยงการปะทะ ไม่นิยมสร้างค่ายพักถาวร เมื่อถูกปราบปรามหนัก จะหนีข้ามพรมแดนออกไป และจะกลับมาอีกเมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย BRN Congress จะแยกกำลังเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 5 - 7 คน จะไม่ปะทะกับเจ้าหน้าที่แบบยืดเยื้อ แต่จะปะทะเพื่อหวังเหนี่ยวระยะเวลาในการถอยร่น การล่าถอยอาจจะทำให้ในลักษณะถอยเป็นกลุ่มหรือกระจายกันไปยังจุดนัดพบ

บางครั้งพบว่า BRN Congress มีการจัดตั้งค่ายพักขนาดใหญ่ เช่น ในถ้ำบนภูเขาสูงนอจาง มีสมาชิกอยู่รวมกันในคราวหนึ่งถึง

ประมาณ 100 คน ซึ่งถ้าเป็นค่ายใหญ่แบบนี้จะมีการวางกับระเบิดไว้ป้องกันโดยรอบ มีการจัดเวรยาม แต่โดยทั่วไปแล้วกลุ่มนี้จะมีค่ายชั่วคราวเล็ก ๆ ไม่มีการวางแนวป้องกัน ไม่จัดเวรยาม

ในกรณีที่ถูกปราบปรามจนเกิดความสูญเสียอย่างหนัก จะทำการตอบโต้ทันทีเมื่อสบโอกาส และมักจะเปิดปฏิบัติการพร้อมกับการเบี่ยงเบนความสนใจด้วยการก่อวินาศกรรมในเมือง หรือในบางกรณีมีการกระทำต่อเจ้าหน้าที่ เพราะมีชาวบ้านไปฟ้องว่าถูกเจ้าหน้าที่รังแก

“เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทางกลุ่มบีอาร์เอ็นยกให้เป็นศัตรูหมายเลขหนึ่ง คือ ทหารพราน เพราะสร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนมาก ความจริงทหารพรานส่วนหนึ่งคือคนในพื้นที่ ซึ่งมีความประพฤติไม่ดี ไม่สามารถอาศัยอยู่ในหมู่บ้านได้ จึงไปสมัครเข้าเป็นทหารพราน แต่ยังไม่ทิ้งนิสัยเดิม ออกรังแกสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน คนพวกนี้หากสมาชิกขบวนการพบเจอ จะเกิดการปะทะกันอยู่เป็นประจำ”
มะแอ สมาชิกขบวนการบีอาร์เอ็นกล่าว (สัมภาษณ์ สมาชิกบีอาร์เอ็น มะแอ, 13 มิถุนายน 2547)

การจัดหาสมาชิกใหม่จะเริ่มต้นด้วยการให้สิ่งล่อใจ เช่น จะได้เงินจากค่าคุ้มครอง มีอำนาจในการใช้อาวุธ ซึ่งประเด็นนี้จะเป็นที่สนใจของสมาชิกวัยเยาว์ บางครั้งการหาสมาชิกใหม่ ทำโดยใช้ระบบเครือข่ายตึกชกชนกันเข้าไป หรือบางครั้งจะรับเอาคนที่เคยมีปัญหากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือต้องการหลบหนีการเกณฑ์ทหาร หรือมีคดีติดตัว หากมีคนไปติดต่อขอเข้าร่วมขบวนการ จะต้องมีการตรวจสอบประวัติ เพื่อป้องกันมิให้สายของทางการแฝงตัวเข้าไป บางครั้งขบวนการอาจจะปฏิเสธไม่รับคนเข้าร่วมขบวนการ หากตรวจพบว่า มีประวัติที่อาจจะ

เป็นตัวล่อให้ทางการติดตามได้ในภายหลัง

มะแอ สมาชิกกระดับประสานงานของปีอาร์เอ็น ที่รักษาสถานภาพของเขาไว้จนถึงปัจจุบันแล้วว่า การเข้ามาเป็นสมาชิกของขบวนการได้นั้น มีทั้งการไปเชิญชวนและสมัครเข้ามา ผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิกต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในศาสนาอิสลาม และเป็นคนมาลาญปัตตานี ซึ่งการเชิญชวนจะไม่มีอาการอ้างถึงเรื่องอื่น ๆ นอกจากเรื่องศาสนา แต่ไม่ว่าใคร ๆ ก็สามารถเข้ามาอยู่ในขบวนการได้ จะต้องมีการตรวจสอบประวัติ และมีคนรับรองในความประพฤติ ไม่มีประวัติโหดเหี้ยมหรือติดยาเสพติด หรือกระทำการใด ๆ ที่ผิดต่อหลักศาสนาอิสลาม

มะแอเปิดเผยว่า ตัวเขาเองตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการเพราะพ่อแม่ของเขาช่วยมอยู่ก่อนแล้ว ก่อนหน้านั้นเขาทำหน้าที่ส่งเสบียงให้พ่อแม่ เมื่อพ่อเสียชีวิตจากการปะทะกับเจ้าหน้าที่ในป่า เขาจึงตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการเต็มตัว และได้รับการปลูกฝังอุดมการณ์เกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดนจากการศึกษาในป่า

เขาบอกว่าเขาไม่ได้เข้าไปเป็นนักรบ แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาวิชาศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย และกลับมาอยู่ในประเทศไทยทำงานกับขบวนการในการประสานงานและหาข่าวในพื้นที่

สมาชิกใหม่ของขบวนการที่จัดหาเข้าไปในระยะหลัง ไม่ได้มีอุดมการณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดนที่เข้มข้น อดีตสมาชิกปีอาร์เอ็น-เปาะชูแม นาโต้ เล่าว่า เขาตัดสินใจเข้าป่าตั้งแต่อายุ 18 ปี เพราะพี่ชายชวนให้อยู่ด้วยตอนที่เขาเดินทางเข้าไปเยี่ยมพี่ชายที่ร่วมขบวนการอยู่ก่อนแล้ว เขาไม่ได้มีความรู้อะไรมากมายนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ได้มีความคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดนอะไร

ทั้งสิ้น เป็นแต่เพียงว่าที่บ้านไม่มีงานทำเท่านั้นเอง ก่อนเข้าร่วมขบวนการ เขาไม่ได้มีเรื่องขัดแย้งอะไรกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองแต่อย่างใด (สัมภาษณ์ อดีตสมาชิก เปาะซูแม นาใต้, 14 มิถุนายน 2547)

เมื่อเข้าไปแล้ว เขาได้รับการฝึกอบรมด้านอุดมการณ์ในการแบ่งแยกดินแดนอยู่บ้าง แต่ไม่ได้เข้มข้นเท่าใดนัก มีอุสตาซมาสอนวิทยาศาสตร์ การอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน และเล่าประวัติศาสตร์เกี่ยวกับรัฐปัตตานีให้ฟังบ้าง แต่ไม่มีใครสอนหรือมอบหมายภารกิจว่าจะต้องแบ่งแยกดินแดน

“เขาบอกคร่าว ๆ ว่า เขตแดนของเราอยู่ประมาณประจวบคีรีขันธ์ แต่ดูเหมือนว่าจะบอกให้รู้เฉย ๆ ไม่ได้ตั้งเป้าว่าเราจะยึดไปถึงประจวบฯ ส่วนใหญ่ผมไม่ค่อยสนใจฟังเรื่องพวกนี้เท่าไร ชอบหนีเรียนบ่อย ๆ และจริง ๆ แล้วก็ไม่มีใครบังคับให้เราเรียนอะไรมากนัก เขาเน้นให้เราหาเงินมาเลี้ยงขบวนการมากกว่า” เปาะซูแมเล่า

ชาฮารี หรือ สะลี ดาฮง อดีตชาวสวนยาง* เล่าว่าได้เข้าสู่ขบวนการแบ่งแยกดินแดนโดยไม่ยากเย็นนัก เหตุเกิดในรุ่งเช้าวันหนึ่งเมื่อ 15 ปีก่อน ระหว่างที่เขากำลังเดินทางไปกรีดยางพารา ได้รับการติดต่อมาจากสมาชิกขบวนการคนหนึ่งคือ **อาลีเย โต๊ะบาลา** (อาลีเย

* ชาฮารี ดาฮง มอบตัวเมื่อปี 2546 แต่กองทัพภาคที่ 4 เขามาจัดฉากให้เขามอบตัวใหม่อีกครั้งในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2547 เพื่อให้ดูว่ามีคนมาบั่นใจให้รัฐเพิ่มขึ้น หลังเหตุการณ์บิลันปีน 4 มกราคม 2547 ปัจจุบันในวงการเชื่อว่าเขาเป็นสายให้กับทางการไปหลอกลวงเพื่อน ๆ ร่วมขบวนการที่ยังไม่มอบตัวให้ออกมามอบตัว (หน้า 158)

เสียชีวิตแล้ว ในการปะทะกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่อำเภอศรีสาคร) โดยสัญญาว่า ถ้าสามารถแบ่งแยกดินแดนสำเร็จ ก็จะทำให้เขาได้มีตำแหน่งสำคัญในการบริหารประเทศ เขาจึงตัดสินใจไปอยู่กับอาลัยะบนภูเขาญุงนอจง ป่าฮูเตเต ตัดกับหมู่บ้านอายบูเต อำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส เขาเข้าไปได้รับอาวุธปืนเอ็ม 16 ฝึกการใช้อาวุธอยู่ประมาณ 40 วัน ก็ออกปฏิบัติการเรียกค่าคุ้มครอง สาเหตุที่เขาตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการ ไม่ได้มีอะไรมากไปกว่ากลัวเจ้าหน้าที่ตำรวจจับหลังจากที่ถูกกล่าวหาว่าเข้าไปพัวพันในคดีอาชญากรรมหลายคดี โดยเฉพาะคดียิงตำรวจ โดยที่เขาอ้างว่าเขาไม่รู้เรื่องเหตุการณ์ใด ๆ ตามที่กล่าวหาเลย

การฝึกอบรมสมาชิกใหม่จะทำกันทั้งในประเทศและในต่างประเทศ โดยแบ่งหลักสูตรตั้งแต่ขั้นลูกแถว ขั้นรองหัวหน้า และขั้นหัวหน้า สมาชิกจะฝึกตามลำดับขั้นตอนตามความสามารถ ส่วนการฝึกในต่างประเทศจะมีการคัดเลือกเป็นคราว ๆ บางครั้งมีการไปฝึกร่วมกับองค์กรอื่น ๆ จากประเทศในแถบแอฟริกา ตะวันออกกลาง อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เท่าที่มีรายงานการฝึกในลักษณะนี้เกิดขึ้นเมื่อสมัยที่มีการตั้งองค์กรใหม่ ๆ ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา

แต่คนที่ให้ข้อมูลทั้ง 3 คนบอกว่า พวกเขาไม่ได้ไปฝึกอาวุธในต่างประเทศ และในกลุ่มของพวกเขาที่ไม่มีใครมีโอกาสได้ไปฝึกในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็ซีเรีย ลิเบีย หรือประเทศใกล้เคียงแถบนี้ก็ตาม การฝึกในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาทำกันอย่างหยาบ ๆ แค่นั้นพื้นฐานเพียงไม่กี่สัปดาห์ก็แจกอาวุธให้ออกเคลื่อนไหวหาทักษะและความชำนาญเอาเอง (เช่น กรณีของซาฮารี ดาฮง)

ผู้ปฏิบัติงานของบีอาร์เอ็นกลุ่มนี้ไม่ค่อยรู้โครงสร้างองค์กรของ

ตนเองเท่าได้นัก และดูเหมือนว่าจะอยู่กันอย่างไม่เป็นระบบสักเท่าไร เมื่ออาลัยะเสียชีวิต ซาฮารีก็ขึ้นเป็นหัวหน้าแทน พวกกลุ่มของตนสืบทอดการเรียกค่าคุ้มครองต่อไป แม้ว่าเขาจะเป็นระดับหัวหน้าชุดของกองกำลังติดอาวุธ แต่ไม่เคยมีโอกาสดำเนินการนำขององค์กรเลย ไม่ว่าในมาเลเซียหรือในประเทศไทย ส่วนใหญ่การติดต่อจะกระทำผ่านผู้ประสานงานทั้งหมด ไม่มีการติดต่อตรงระหว่างระดับนำและระดับปฏิบัติการ

ฐานทางเศรษฐกิจของปีอาร์เอ็นมาจากการเรียกเก็บค่าคุ้มครองและการชู้กรรโชกเอาส่วนแบ่งจากการซื้อ-ขายที่ดินเป็นสำคัญ รายได้จากการนี้จะมีการจัดสรรไปส่งองค์กร 80% โดยผ่านตัวกลางประสานงานระหว่างในพื้นที่กับระดับนำที่อยู่ในต่างประเทศ และที่เหลือจะให้กับสมาชิกที่เรียกเก็บมาได้ เพื่อไว้ใช้จ่ายในกลุ่ม (สัมภาษณ์ ซาฮารี ดาฮง, 20 เมษายน 2547)

ดูเหมือนว่าจะไม่มีการสนับสนุนทางด้านรายได้มาจากต่างประเทศ รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากการเรียกเก็บค่าคุ้มครองจากประชาชนในพื้นที่ทั้งหมด (สัมภาษณ์ เปาะชูแม, 14 มิถุนายน 2547)

ในการเรียกเก็บค่าคุ้มครองนั้น ขบวนการปีอาร์เอ็นจะไม่ใช้วิธีการปล้นสะดม หากแต่จะเรียกเก็บในสัดส่วนที่ไม่มากนัก เช่น กรณีของสวนยางพารา ในแต่ละปีจะเรียกเก็บในอัตราผลผลิตที่ประชาชนทำได้ในเวลา 1 วัน (ตัวอย่างเช่น หากว่าประชาชนสามารถกรีดยางได้วันละ 10 แผ่น ใน 1 ปี ปีอาร์เอ็นจะเก็บค่าคุ้มครองสวนยางนั้นเพียง 10 แผ่น) แต่ถ้าเป็นเงินที่ได้จากการขายที่ดินหรือสิ่งอื่นใด จะเรียกเก็บในอัตรา 10% ของมูลค่าที่ขายได้ บางครั้งมีการเก็บค่าคุ้มครองเป็นอาวุธและเครื่องกระสุนจากผู้ที่มีอิทธิพลและความสามารถที่จะไป

จัดหาของเหล่านี้มาจ่ายเป็นค่าคุ้มครองได้ตามที่ขบวนการต้องการ

อัตราการเรียกเก็บค่าคุ้มครองในระยะแรก ๆ (คือเมื่อประมาณเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา) ค่อนข้างสูง เช่น รายได้จากการขายที่ดินเคยเรียกเก็บสูงถึง 20% ของราคาขาย เพราะอำนาจรัฐเข้าไม่ถึงพื้นที่ประชาชนเองก็อาศัยการคุ้มครองจากขบวนการจริง ๆ เพราะไม่มีทหารตำรวจทำหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยอะไรเลย ชาวบ้านก็ต้องมารวมกันป้องกันเรื่องการปล้นสะดมจากโจรทั่วไปอยู่เหมือนกัน เพราะหากมีใครก่อเหตุในหมู่บ้าน สมาชิกขบวนการจะลงมาจัดการลงโทษ

“พวกเราไม่มีกฎหมาย ไม่มีคุกตะราง ถ้าจับได้ว่าคนไหนข่มเหงรังแกประชาชนในเขตการเคลื่อนไหวของเรา ก็เอาไปยิงทิ้งทันที แล้วจะทิ้งจดหมายแสดงความรับผิดชอบไว้ด้วยว่า คนนี้ทำความผิดอะไรถึงโดนฆ่า ญาติพี่น้องหรือตำรวจจะได้ไม่ต้องไปโทษคนนั้นคนนี้ให้ลำบาก” เปาะชูแมเล่า

ในบางกรณีมีการเรียกร้องผลประโยชน์จากค่าคุ้มครองทับซ้อนกับขบวนการอื่น เช่น พูโล อาจจะมีปะทะกันบ้าง แต่ส่วนมากแล้วหากประชาชนในเขตพื้นที่บอกว่ามีอีกกลุ่มหนึ่งเข้ามาเรียกร้องค่าคุ้มครองเช่นกัน ระดับนำในกลุ่มหรือระดับองค์กรจะติดต่อประสานงานกัน เพื่อเคลียร์พื้นที่หากินให้ชัดเจน ในอดีตเคยมีการปะทะระหว่างผลประโยชน์กันอยู่บ้าง

มีรายงานว่า บิฮาร์เอ็นมีความสัมพันธ์กับองค์กรปล่อยมุสลิมในต่างประเทศ โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ **กลุ่มโมโร** (Moro Islamic Liberation Front-MILF) ทางภาคใต้ของฟิลิปปินส์ **กลุ่ม Free Aceh Movement หรือ GAM** ในอาเจะห์ และกลุ่มเคลื่อนไหว

ในหมู่เกาะโมลุกกะในอินโดนีเซีย แต่สมาชิกและอดีตสมาชิกหลายคนที่ไม่ให้ข้อมูลไม่สามารถระบุได้อย่างแน่ชัดนักว่า มีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด บางคนคิดว่าความสัมพันธ์น่าจะเป็นในลักษณะความสัมพันธ์ส่วนตัวที่แกนนำบางคนอาจจะรู้จักกับขบวนการเหล่านั้นในต่างประเทศมากกว่า และดูเหมือนว่าความสัมพันธ์แบบนั้นไม่ได้ก่อประโยชน์ใด ๆ ต่อการเคลื่อนไหวในประเทศ

อดีตสมาชิกหลายคนที่ไม่ให้ข้อมูลบอกว่า บีอาร์เอ็นกลุ่มนี้ไม่มีศักยภาพในการเคลื่อนไหวอะไรมากนักหลังจากรัฐบาลไทยได้เปลี่ยนแปลงนโยบายผ่อนคลายนโยบายขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 และเมื่ออำนาจรัฐเข้าถึงพื้นที่ได้มากขึ้น ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องพึ่งพิงขบวนการเพื่อรักษาความปลอดภัยอีกต่อไป การเรียกค่าคุ้มครองได้ไม่มากพอจะหล่อเลี้ยงขบวนการให้อยู่ได้ สมาชิกจำนวนมากทยอยกันออกมาอบตัว ส่วนที่เคลื่อนไหวไม่ได้ก็ไปอยู่มาเลเซีย บางราย เช่น กรณีของเปาะยู สามารถประกอบอาชีพในมาเลเซียได้ กระทั่งมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปัจจุบันเขามีกิจการใหญ่โต มีรถยนต์หรูหราชใช้ เปลี่ยนชื่อเป็นอย่างอื่น มีธุรกิจมั่นคงในมาเลเซีย ไม่คิดจะกลับมาบ้านเกิดอีกเลย

“ในอดีต สมาชิกขบวนการบีอาร์เอ็นเท่าที่ทราบมีอยู่หลายร้อยคน ทั้งในส่วนของกองกำลังติดอาวุธที่เคลื่อนไหวและสมาชิกในส่วนอื่น ๆ ต่อมาได้ออกมาอบตัวกับราชการไทยกันมาก เนื่องจากมีหลายปัญหาในหลายเรื่อง ทั้งเรื่องการถูกกดดันจากเจ้าหน้าที่และเรื่องเงินที่ได้จากการเรียกค่าคุ้มครองที่ลดลงอย่างมาก รวมไปถึงสมาชิกระดับนำที่มีความรู้ก็เหลือน้อยลง” มะแอกกล่าว

มะแอกเล่าอีกว่า ในช่วงปลายปี 2539 เป็นต้นมา กลุ่มของสมาชิก

กองกำลังที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เริ่มมีการลด การเคลื่อนไหวลงจนแทบจะไม่เหลือ ที่อยู่ในพื้นที่ก็มอบตัวกลับมาอยู่กับครอบครัว ส่วนพวกที่ไม่มอบตัวก็จะเข้าไปอยู่ในประเทศมาเลเซีย ประกอบอาชีพค้าขาย หยุดการเคลื่อนไหวลง แต่แนวคิดที่จะต่อสู้ เช่นเดิมก็มีอยู่ เพียงแต่ไม่มีศักยภาพที่เพียงพอ

สถานะปัจจุบัน BRN Congress มี **รอซะ บูราสอ** หรือ **เจะกู เบ็ง** หรือ **เปาะนูซา ยาลิ** หรือ **ปะจูแม** เป็นประธาน มี **อับดุลมุขตี บินนามุด** หรือ **เจะมูดอ ตะมะยุง** หรือ **เปาะติโต** เป็นเลขาธิการ BRN Congress ไม่มีกำลังทางทหารเหลืออยู่มากนัก มีกลุ่มย่อยเล็ก ๆ เคลื่อนไหวอยู่ในเขตจังหวัดยะลาและนราธิวาส เช่น กลุ่มของ **ปะดอ ยากาหนัว** มีกำลังประมาณ 5-7 คน เคลื่อนไหวอยู่ในเขตอำเภอศรีสาคร นราธิวาส และกลุ่ม **วารรา สดอปา** มีกำลังประมาณ 7 คน เคลื่อนไหวอยู่ในเขตยะลา แต่รายงานของทางการก็ยังให้ความสำคัญกับกลุ่มนี้ว่า สามารถเคลื่อนไหวได้มาก

มีรายงานว่า ปีอาร์เอ็นกลุ่มนี้ได้มีการเริ่มปลุกระดมและทำการ ฝึกอบรมเยาวชนรุ่นใหม่เข้าไปร่วมขบวนการ แต่ยังไม่มีความชัดเจน ยืนยันชัดเจนนักว่ามีกระดมคนเข้าไปในลักษณะใด และจำนวนเท่าใด

• BRN Coordinate

ความเคลื่อนไหวของปีอาร์เอ็นกลุ่มนี้ไม่ค่อยชัดเจนนักเจ้าหน้าที่ข่าวกรองของไทยถือเอาความเคลื่อนไหวของครูโรงเรียนปอเนาะ สัมพันธวิทยาในอำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส คนหนึ่งชื่อ มะแซ อูเซ็ง เป็นศูนย์กลางในการติดตามกลุ่มนี้ โดยอาศัยข้อมูลจากการซักถามมะแซ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2546 เป็นฐานสำคัญในการติดตาม

เรื่อง ในการชกถามคราวนั้น มะแซยอมรับว่ารู้จักกับอดีตประธาน BRN Coordinate คือ อามีน (เสียชีวิตเมื่อปี 2544) และอาซัน ตอยิบ ประธานคนปัจจุบัน แต่มะแซปฏิเสธความเกี่ยวข้องกับปัญหาและสถานการณ์อื่น ๆ ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การข่าวของไทยเชื่อว่า สถานภาพของ BRN Coordinate ในปัจจุบันเป็นกลุ่มที่อิงผู้นำศาสนาและนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีองค์กรทางด้านศาสนาดำเนินงาน เพื่อเอื้ออำนวยให้การคงอยู่และการเคลื่อนไหวให้กับกลุ่มนี้ เฉพาะอย่างยิ่งชมรม PUSAKA ชมรมโรงเรียนตาฎีกา ซึ่งมะแซเป็นเลขาธิการ

ความจริงเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า ชมรม PUSAKA มีนัจมุดดิน อูมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากนราธิวาส พรรคไทยรักไทย เป็นประธาน เป็นชมรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนตาฎีกา (โรงเรียนศาสนาระดับอนุบาลของชาวมุสลิม) ในการร่างหลักสูตรเพื่อให้มีมาตรฐาน เป็นชมรมที่ได้รับการอุดหนุนทางการเงินจากกรมประชาสัมพันธ์ทุกปี แต่เจ้าหน้าที่ข่าวกรองเชื่อว่า BRN Coordinate ได้แฝงตัวเข้ามาในชมรมนี้ โดยมีเป้าหมายจะอาศัยฐานสนับสนุนจากครูสอนศาสนาที่เป็นสมาชิกของชมรม ได้สร้างและขยายเครือข่ายเข้าไปในหมู่เยาวชน โดยอาศัยการเคลื่อนไหวทางศาสนาเป็นเกราะกำบัง ปัจจุบันได้มีการขยายเครือข่ายเข้าไปยังโรงเรียนปอเนาะครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด มีจำนวนถึง 54 โรงเรียน แต่ข้อมูลนี้ยังไม่มีประสิทธิภาพยืนยันชัดเจนนัก เพราะบรรดาคนที่ออกมาก่อเหตุและเสียชีวิตในวันที่ 28 เมษายน 2547 มีเพียงรายเดียวที่เป็นนักเรียนของโรงเรียนที่ถูกระบุอยู่ในรายงานของทางการว่าได้ให้การฝึกอบรมเยาวชน แต่โรงเรียนที่ปรากฏว่ามีนักเรียนและครูสอนศาสนาที่ออกปฏิบัติภารกิจที่เสียชีวิต

มากที่สุด กลับไม่ได้เป็นโรงเรียนที่มีรายงานเกี่ยวกับการเข้าไปแทรกซึมแต่อย่างใด

เอกสารที่ค้นได้จากบ้านพักของมะแซในอำเภอเจาะไอร้อง ระบุว่าองค์กรนี้ได้เตรียมแผน 7 ขั้นตอนในการปฏิบัติการเพื่อเป้าหมายในการแบ่งแยกดินแดน กล่าวคือ

ขั้นที่ 1 สร้างจิตสำนึกมวลชน โดยเน้นสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อชาติมลายู อยู่ในรัฐปัตตานี ที่ถูกรุกราน (จากสยาม) และจะต้องต่อสู้การกดขี่ข่มเหง

ขั้นที่ 2 จัดตั้งมวลชน โดยผ่านการสอนศาสนา ตามโรงเรียน ตาฎีกา ปอเนาะ คณะกรรมการต่าง ๆ และใช้กีฬาเป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดตั้ง

ขั้นที่ 3 จัดตั้งองค์กร บีอาร์เอ็นจะเข้ามาอยู่เบื้องหลังการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 จัดตั้งกองกำลังด้วยการชักชวนเยาวชนเข้าร่วมกองกำลังโดยอาศัยการฝึกในสถานที่ลับต่าง ๆ ไม่ว่าจะป็นในสวนยางหรือในโรงเรียนปอเนาะ

ขั้นที่ 5 ปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการปฏิบัติและการต่อสู้

ขั้นที่ 6 เตรียมพร้อม

ขั้นที่ 7 ก่อการปฏิวัติ โดยอาศัยอำนาจของการลุกฮือขึ้นปฏิวัติอำนาจทางทหาร ทางการเมือง มวลชน อำนาจทางเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ในระดับปฏิบัติการจะจัดให้มีเยาวชนทหาร เยาวชนคอมมานโด กองกำลังประชาชน ทหารบ้าน

มีรายงานว่าได้มีการฝึกอบรมเยาวชนตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายไปได้จำนวนหนึ่ง รายงานหลายทิศทางยังให้ตัวเลขไม่

ตรงกัน บางแหล่งบอกว่าในระดับร้อย บางแหล่งให้ระดับพัน บางแหล่งให้ถึงระดับหมื่น บางแหล่งอ้างอิงเอกสารที่ยึดได้จากบ้านมะแซว่ามีประชาชนที่ผ่านการอบรมขั้นต้นปลูกจิตสำนึกไปแล้ว 30,000 คน ผ่านการฝึกขั้นต้น (ฝึกร่างกาย) 3,000 คน ส่วนที่ฝึกระดับเชี่ยวชาญ (ทางยุทธวิธี) 300 คน

- BRN Ulama

ปัจจุบันไม่มีรายงานความเคลื่อนไหวของบ็อยาร์เอ็นกลุ่มนี้

2. องค์การปลดปล่อยรัฐปัตตานีหรือองค์การสหปัตตานีเสรี

ชื่อภาษาอังกฤษ : Pattani United Liberation Organization-PULO
 พูโลจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2511 โดย ตวนกู บีรอกอดตอณี หรือ อดุลย์ ณ วงคราม หรือ กาบิรี อับดุลเราะห์มาน บัณฑิตจากอินเดียได้รวบรวมบรรดาเพื่อนบัณฑิตและนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเดียวกันตั้งเป็นองค์กรขึ้นมา การจัดตั้งมีขึ้นในประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยการดำเนินงานในระยะแรก ๆ เน้นการปลุกระดมทางการเมือง เพื่อการปลดปล่อยปัตตานีจากการครอบครองของไทย โดยมีกลุ่มเป้าหมายอยู่ที่กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่นเป็นหลัก มีการประสานงานเพื่อรับแรงสนับสนุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะในตะวันออกกลาง

พูโลได้เผยแพร่หลักการและวิธีการในการต่อสู้ของตัวเองผ่านทางอินเทอร์เน็ตว่าจะต่อสู้ในทุกรูปแบบที่เป็นธรรม โดยไม่จำกัดวิธีการ

ไม่ว่าด้านการเมือง การทหาร หรือการศึกษา พูลิส่งเสริมการศึกษา โดยการจัดทุนให้แก่นักเรียนมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 70 เพื่อไปศึกษาใน กรุงเทพฯ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ซาอุดีอาระเบีย และยุโรป

พูลิประสบความสำเร็จในการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธในปี 2519 มีผู้นำกองกำลังติดอาวุธคนสำคัญ ๆ ที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น **หะยียูโซะ ปากีสถาน** หรือ **ยูโซะ บินสุหลง** (มอบตัวกับทางการในปี 2535 และเสียชีวิตในปี 2547) **หะยีสะมะแอ ทำน้ำ** (ถูกจับในปี 2541) ในปีเดียวกันนั้นเองได้มีการคัดเลือกเยาวชนเพื่อไปฝึกอบรบวิชา ทหาร และการก่อวินาศกรรมในลิเบียและซีเรีย หลายคนกลับมาปฏิบัติ งานในการสร้างสถานการณ์ก่อการร้ายอย่างเข้มแข็งระหว่างปี 2519 - 2525 ก่อนที่องค์กรจะประสบปัญหา อันเนื่องมาจากการปราบปรามของ รัฐและนโยบายได้ร่ำเย็น ทำให้ผู้ปฏิบัติงานหลายคนมอบตัว หลายคนหนีไปอยู่มาเลเซีย

ในขณะเดียวกัน ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญภายใน พูลิในปี 2528 เมื่อคนรุ่นใหม่ นำโดย **ดร.ฮารง อเมริกา** หรือ **ฮารง มูเล็ง** บีบบังคับให้ตนกูบิรอก กอดตอณี ลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการ พร้อมกับเปลี่ยนแปลงการบริหารจากระบบเลขาธิการมาเป็นระบบสภา ชี้นำการปฏิวัติ (Majlis Pimpinan Revolusi-MPR) พร้อมทั้งทำการแก้ไข ธรรมนูญฉบับปี 2511 โดย **หะยีสะมะแอ ทำน้ำ** ซึ่งมีความฝักใฝ่อยู่ ทางตนกูบิรอกไม่พอใจจึงทำการแข็งข้อต่อการบริหารของสภา MPR และ ตั้งสภานักวิชาการกองทัพอูโล (Majlis Pemerintahan Tentera PULO) เรียกร้องให้ฝ่ายปฏิบัติการกลับมาใช้ธรรมนูญปี 2511 ดังเดิม

ปี 2531 ดร.ฮารง ถูกกดดันให้ลาออกจากตำแหน่ง มีการ แต่งตั้งให้ยูโซะ บินสุหลง รักษาการแทนไปจนกระทั่งปี 2532 แต่ความ

ขัดแย้งในองค์กรของพูโลยังคงอยู่ ในปลายปี 2532 สะมะแอ ทำน้ำ ได้นำกองกำลังติดอาวุธแยกตัวออกไปสนับสนุนตนกูบีรอ เป็นกลุ่มที่ใช้เครื่องหมายกองกำลังติดอาวุธเรียกว่า อาญาบาล

ส่วนกลุ่ม ดร.ฮารง อเมริกา และ **หะยีฮาดิ บินรอซาลี** ได้จัดตั้งการบริหารขึ้นใหม่ใช้ชื่อว่าสภาองค์กรนำ (Maijis Kepimpinan Pertubuhan-MKP) ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ออกสัจญ์ลักษณะใหม่เป็นรูปกริชไขว้ ใช้เครื่องหมาย KASDAN ARMY และเปลี่ยนชื่อขบวนการในภาษามาเลเซีย จากเดิม Pertubuhan Persatuan Pembebasan Patani (PPPP) เป็น Pertubuhan Pembebasan Patani Bersatu (PPPB)

ในช่วงปี 2536 ได้เกิดความขัดแย้งภายในกองกำลังติดอาวุธระหว่างกลุ่มสะมะแอ ทำน้ำ และกลุ่ม **หะยีดาโอ๊ะ ทำน้ำ** ผู้บัญชาการเขตเหนือ ในเรื่องผลประโยชน์การเรียกค่าคุ้มครอง ทำให้หะยีดาโอ๊ะนำกลุ่มของตัวเองไปหนุน ดร.ฮารง ตั้งพูโลใหม่ขึ้นมาในปี 2538

พูโลใหม่ไม่ได้มีเอกภาพชัดเจนนัก ในช่วงปี 2538 ได้แตกออกเป็นอย่างน้อย 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม **KASDAN ARMY** นำโดย **หะยีอัब्ดุลมาไซ** อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มของ ดร.ฮารง เรียกตัวเองว่า **พูโลอาญาญ์ฮาดิ** หรือ **พูโล 88**

ส่วนพูโลเก่าในกลุ่มของตนกูบีรอ กอตอนีรอ ก็ยังมีปัญหาภายในดังเดิมระหว่างกลุ่มที่ต้องการให้ฝ่ายทหารเป็นใหญ่กับกลุ่มที่ต้องการให้ฝ่ายการเมืองเป็นใหญ่

อย่างไรก็ตาม พูโลทั้ง 2 กลุ่มประสบปัญหาอย่างมากในช่วงปี 2541 เพราะสมาชิกในระดับแกนนำหลายคนถูกจับกุม ไม่ว่าจะ เป็นหะยีอัब्ดุล มาไซ ประธานพูโลใหม่ พร้อมด้วยแกนนำคนสำคัญคือหะยีดาโอ๊ะ ทำน้ำ และสะมะแอ ทำน้ำ ก็ถูกจับด้วย ส่วนที่เหลือก็ทยอย

กันออกมอบตัว หรือไม่ก็พยายามหาทางประนีประนอมทั้งกลุ่มเก่า และกลุ่มใหม่เพื่อรักษาสภาพกองกำลังเอาไว้

รายงานของทางการไทยระบุว่า ในระยะหลัง พุโลก็ไม่ต่างจากองค์กรอื่น ๆ กล่าวคือ ไม่มีการพูดอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนแต่อย่างใด หากแต่เป็นองค์กรที่เป็นศูนย์รวมของโจรเรียกค่าคุ้มครองธรรมดา ๆ **มะนอร์ บันตะอิบรอฮิม** สมาชิกพุล (ใหม่) ที่เข้าร่วมขบวนการตั้งตั้งแต่ปี 2534 เขาใช้ชีวิตอยู่ในสวนยางในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา เล่าว่า อยู่ดี ๆ ก็มี**ยูโซะ อิตำ** คนในอำเภอเดียวกันมาชวนให้เข้าร่วมขบวนการเรียกเก็บเงินค่าคุ้มครองจากเจ้าของสวนยางที่เขาและภรรยาทำงานรับจ้างกรีดยางอยู่นั่นเอง เขามีบทบาทในการส่งจดหมายเรียกค่าคุ้มครองหลายครั้งหลังจากนั้น จดหมายส่วนใหญ่ลงชื่อ **อาบูมาโซ** (มาโซตาเยะ) การเรียกเก็บแต่ละครั้งจะมีราคา 30,000 - 50,000 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดและรายได้ของสวนที่ไปเรียกเก็บ

ผู้ไปส่งจดหมายเรียกค่าคุ้มครองจะได้ค่าเหนื่อยถึง 30% ส่วนที่เหลือจะส่งเข้าไปเก็บในกองกลาง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมอบให้มาโซตาเยะและให้เขาไปจัดสรรเอง บางครั้งเจ้าของผู้ประกอบการธุรกิจจะติดต่อกับมาโซเอง โดยไม่ต้องมีใครไปวางจดหมายเรียกกรองหรือไม่ก็มีการโอนเข้าบัญชีธนาคาร หากเจ้าของกิจการปฏิเสธจะทำการข่มขู่หรือเผาทำลายทรัพย์สิน มะนอร์เคยมีส่วนในการข่มขู่จะเผารถแมคไฮท์สามแยกไอร์เยอร์เบอร์จิง อำเภอเบตง ยะลา โดยการเอากระสอบป่านชุบน้ำมันดีเซลไปวางไว้ใต้ท้องรถ แกล้งพูดว่าจะทำการเผา

อย่างไรก็ตาม พุโลได้ออกถ้อยแถลงแก้ข้อกล่าวหาผ่านทางอินเทอร์เน็ตว่า “เราไม่ใช่ขบวนการมาเฟียหรือยาгуซ่า โจรห้าร้อย เรามีจรรยาบรรณ เรามีสถาบัน เรามีศก้า เรามีโรงเรียน ท่านอ่านสื่อของไทย

จะคิดเพียงว่าพูลเป็นโจรตัวสั้นที่นอนได้สวยงาม มีไม้ก่คน แยกปิ่นไรเฟิล ออกรั้งความชาวบ้านหากินไปวัน ๆ”

สถานะปัจจุบันของพูลมีการเคลื่อนไหวใน 2 ลักษณะ คือ พูลเฝ้า ภายใต้การนำของลูกมานบินตีมา มีฐานการเคลื่อนไหวในสวีเดน ใช้การโฆษณาชวนเชื่อโดยผ่านอินเทอร์เน็ต pulo.org ซึ่งมักจะถูกทางการไทยปิดกั้นอยู่เสมอ ๆ แต่ยังสามารถเปิดดูได้โดยการใช้ Proxy File การติดต่อลูกมานยังสามารถทำได้เช่นกันผ่านอีเมล

ส่วนในอีกทางหนึ่ง พูลใหม่ยังคงมีการต่อสู้ด้วยอาวุธ เหลืออยู่ไม่มากนัก เท่าที่มีรายงานอยู่ในสายข่าวทางด้านความมั่นคง เหลือกลุ่มเคลื่อนไหวสำคัญคือ กลุ่มของปะตอเฮง ตาเล็ง มีกำลังประมาณ 4 - 6 คน เคลื่อนไหวอยู่ในเขตอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส กลุ่มมาโซ ตาเยะ มีกำลังประมาณ 15 คน เคลื่อนไหวอยู่ในเขตอำเภอแว้ง อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส และบางส่วนในอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

ตำรวจเชื่อว่า กลุ่มของมาโซ ตาเยะ เป็นกลุ่มที่โจมตีสถานีตำรวจภูธร ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ในวันที่ 7 มกราคม 2547 มีการปลุกระดมและฝึกอบรมเยาวชนจำนวนหนึ่งเพื่อแบ่งแยกดินแดน โดย **ซา การ์มิม** สมาชิกคนสำคัญคนหนึ่งที่อยู่ในมาเลเซีย เป็นผู้วางแผนและสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 70,000 บาท

เจ้าหน้าที่ตำรวจอ้างว่า กลุ่มพูลใหม่พยายามสร้างสมาชิกใหม่ ๆ ขึ้นมา เพื่อรักษาสภาพขององค์กรให้สามารถเคลื่อนไหวต่อไปได้ ผู้ต้องหาคนหนึ่งที่ถูกจับหลังการถล่มสถานีตำรวจอัยเยอร์เวงได้บอกว่า พูลใหม่ได้ฝึกให้เยาวชนในเขตอำเภอเบตงประมาณ 7 - 8

คนห้าประกอบระเบิดแสวงเครื่อง โดยมีครูฝึกมาทำการฝึกฝนให้ 2 คน (ไม่ทราบชื่อ)

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่เชื่อว่า **อับดุลเลาะห์ ดือราแม** ผู้ต้องหาที่ถูกจับเมื่อปลายเดือนมกราคม ในคดีลอบวางระเบิดหน้าบริษัท พิชานพาณิชย์ ปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2547 นั้น เป็นครูฝึกหัวหน้ากลุ่มย่อยที่ 1 ของพูโลใหม่ รับผิดชอบพื้นที่อำเภอทุ่งยางแดง ปัตตานี นอกจากนี้ยังมีคนอื่น ๆ ทำการฝึกในลักษณะเดียวกันอีก 2 - 3 กลุ่ม และสามารถฝึกเยาวชนใหม่แล้วไม่ต่ำกว่า 100 คน แต่ยังไม่มีความชัดเจนใดที่ยืนยันได้ว่าจะมีการรับเยาวชนเข้าสู่ขบวนการอย่างแน่นอนพอที่จะเสริมสร้างให้องค์กรมีการขยายตัวใหญ่โตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากทีลดลงอย่างมากในช่วงทศวรรษ 1980 ไม่สามารถประเมินว่าพูโลมีสภาพเป็นขบวนการที่ใหญ่โตขึ้นมาเพียงใดในปัจจุบัน

3. ขบวนการร่วมเพื่อเอกราชปัตตานีหรือเบอร์ชาตู

ชื่อภาษาอังกฤษ : Bersatu-The United Front for the Independent of Pattani)

ก่อตั้งเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2532 ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมองค์กรต่าง ๆ ที่ต่อสู้แบ่งแยกดินแดนให้เป็นปึกแผ่น ในเวลานั้นมี 4 องค์กรเข้าร่วม ประกอบไปด้วย BIPP, BRN-Congress, GMIP และ พูโลใหม่ จัดเบอร์ชาตูขึ้นในลักษณะที่เป็นองค์กรกลาง (Umbrella Organization) มุ่งหวังจะให้องค์กรที่ต่อสู้แบ่งแยกดินแดนทำงานในทิศทางเดียวกันเพื่อให้เกิดพลัง เบอร์ชาตูมีหลักการในการต่อสู้สำคัญ 6

ข้อ คือ

- 1) ร่วมกันต่อสู้เพื่อปลดแอกปัตตานีและก่อตั้งรัฐมลายูอิสลาม
- 2) ใช้หลักการต่อสู้เพื่อศาสนา (ญีฮาด) ด้วยกำลังอาวุธ
- 3) ต่อต้านหลักการและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐไทย
- 4) เรียกร้องให้ประเทศมุสลิมทั้งหลายสนับสนุนการต่อสู้
- 5) เรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ และขบวนการต่าง ๆ ต่อสู้เพื่อปัตตานี
- 6) ร่วมมือกับขบวนการปลดแอกทุกกลุ่มและผู้ที่รักวงแหวนสันติภาพทั่วโลก

เบอร์ชาตุปรารภนาจะสร้างประเทศเป็นของตัวเอง ภายใต้ชื่อ ว่า “**ประเทศมลายูอิสลามปัตตานี**” ความปรารภนານี้สะท้อนออกมาในร่างรัฐธรรมนูญของประเทศดังกล่าวเมื่อปี 2539 ซึ่งเป็นผลมาจากการประชุมหารือของบรรดาผู้แทนของขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่เป็นสมาชิกของเบอร์ชาตุในปีดังกล่าว ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้นได้ระบุความเป็นชาติเอาไว้ว่า “มลายูปัตตานีเป็นชาติหนึ่งที่มีเสรีภาพ เอกราช และเป็นส่วนหนึ่งจากชาติมลายูที่มีระบอบการปกครอง และเป็นประชาชาติอิสลามของโลก” ประเทศที่ว่าจะปกครองโดยถือเอาหลักในศาสนาอิสลามเป็นกฎหมาย โดยอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของกฎหมายจากคัมภีร์อัลกุรอาน วจนะของศาสดา (แบบอย่างที่ศาสดามุฮัมมัดปฏิบัติ) ความเห็นของนักศาสนศาสตร์ เป็นต้น กฎหมายใดที่ขัดกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลามแล้ว ให้ยกเลิกโดยอัตโนมัติ ร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวระบุอย่างชัดเจนว่า ศาสนาประจำชาติ จะจำกัดเอาไว้เฉพาะศาสนาอิสลาม นิกายสุหนี่ นับถืออิหม่ามชาฟีอีเท่านั้น และจะใช้ระบบเศรษฐกิจแบบอิสลาม

เบอร์ชาตูมีการเลือกตั้งประธานครั้งแรกในปี 2534 ได้ **ดร. วาห์ยูดติน มุฮัมหมัด** เป็นประธาน มีฐานที่มั่นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในมาเลเซีย ปัจจุบัน **ดร.วันคะเดร์ เจ๊ะมาน** หรือ **ดร.ฟาเดร์ เจ๊ะมาน** นักวิชาการเชื้อสายชาวอำเภอสายบุรี ปัตตานี เป็นประธาน

4. คณะทำงานเพื่อเอกราชปัตตานี คณะกรรมการเจรจาเพื่อประชาชนมาลายูปัตตานี

ชื่อภาษาอังกฤษ : Komiti Bertindak Kemerdekaan Patani-KBKP

ชื่อภาษาอังกฤษ : Komiti Perundingan Rakyat Melayu Patani-

KPRMP

กลุ่มเคลื่อนไหวทั้งสองนี้ตั้งขึ้นจากการประชุมครั้งหนึ่งในเดือนกรกฎาคม 2538 ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย เกิดจากแนวความคิดของนักวิชาการในปัตตานีและกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดนบางกลุ่มเพื่อวางแผนและปรับปรุงทิศทางในการต่อสู้เพื่อปลดแอกปัตตานี และประการสำคัญเพื่อรองรับการเจรจากับรัฐบาลไทย (ถ้าหากจะมี) สมาชิกในกลุ่มนี้มีทั้งส่วนที่อยู่ในเบอร์ชาตูและไม่ได้เป็นสมาชิกเบอร์ชาตู

5. สมัชชาประชาชาติมาลายูปัตตานี

ชื่อภาษาอังกฤษ : Majlis Permesyuratan Rakyat Melayu Patani -

MPRMP

เกิดขึ้นวันที่ 15 มิถุนายน 2540 จากการประชุมร่วมของเบอร์ชาตู คณะทำงานเพื่อเอกราชปัตตานี และคณะกรรมการเจรจา

เพื่อประชาชนมาลาญปัตตานี

ในการประชุมดังกล่าวได้มีการประกาศก่อตั้งสมัชชาประชาชาติมาลาญปัตตานี และให้ถือเอาว่าวันที่ 15 มิถุนายน (ปีนั้นตรงกับวันที่ 9 เดือนชอฟาร์ ปีฮิจเราะห์ศักราชตามปฏิทินอิสลาม 1418) ว่าเป็น “วันชาติมาลาญปัตตานี” แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางก็ตาม

สมัชชาฯ มีสำนักงานอยู่ในกรุงฮัมบูร์ก ประเทศเยอรมนี และกลุ่มที่ถือว่าเป็นแกนนำในสมัชชาประชาชาติมาลาญ คือ เบร์ชาตุพพยายามที่จะรวบรวมองค์กรที่ยังอยู่นอกการประสานงานของเบร์ชาตุให้เข้ามาเป็นพันธมิตรเพื่อสร้างเอกภาพในการต่อสู้และมีอำนาจในการต่อรองกับรัฐบาลไทย ตลอดจนแสวงหาการสนับสนุนจากต่างประเทศ และมีการนำเอาหลักการต่อสู้เพื่อศาสนามาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะยกระดับองค์กรนี้ให้เป็นรัฐบาลพลัดถิ่นของรัฐปัตตานี แต่ดูเหมือนว่าความพยายามเช่นนั้นไม่ประสบความสำเร็จ

โครงสร้างของ MPRMP ประกอบไปด้วยสภาอูลามา หรือสภาผู้ทรงคุณวุฒิ (Dewan Ulama) มีสมาชิกไม่เกิน 3 คน สภาชูรอ หรือสภาจัดทำนโยบาย (Dewan Syura) สมาชิกไม่เกิน 10 คน และคณะกรรมการบริหาร

การเคลื่อนไหวของสมัชชาประชาชาติมาลาญปัตตานียังจำกัดอยู่เฉพาะการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการโฆษณาชวนเชื่อ ยังไม่มีรายงานการปฏิบัติการด้วยอาวุธ มีรายงานเมื่อปี 2541 ว่าได้ส่งจดหมายข่มขู่การบินไทย แต่ไม่ได้มีการปฏิบัติจริง

6. มูจาฮิดีนอิสลามปัตตานี

ชื่อภาษาอังกฤษ : Gerakan Mujahideen Islam Pattani-GMIP

เชื่อว่าเกิดขึ้นมาในราวปี 2538 โดย**เจ๊ะกู๋อับดุลเราะห์มาน**หรือ**เจ๊ะกู๋รอแม** หรือ**อับบาส อาหมัด** หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า **เจ๊ะห์กูแมกูเตะห์** เป็นกลุ่มที่แยกตัวออกมาจากขบวนการมูจาฮิดีนปัตตานี (ที่ตั้งขึ้นเมื่อปี 2528 เพื่อต่อสู้ปลดแอกชายแดนภาคใต้ โดยแกนนำส่วนใหญ่ที่แยกตัวมาจาก BIPP หรือ BNPP เดิม แต่เนื่องจากเคลื่อนไหวไม่ประสบผลสำเร็จนัก จึงไปรวมกับเบอร์ซาตู) เจ้าหน้าที่สายข่าวทางการไทยเชื่อกันว่า GMIP มีฐานที่มั่นอยู่ตรงกานู มาเลเซีย ไม่มีโครงสร้างเป็นรูปแบบชัดเจน แต่มีบทบาทในการก่อการร้ายพอสมควร โดยเน้นการก่อวินาศกรรมในเมืองและการชู้กรรโชกทรัพย์

เชื่อกันว่า มูจาฮิดีนอิสลามปัตตานีจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มคนที่มีโอกาสได้เข้าไปร่วมกับมูจาฮิดีน (นักรบมุสลิม) ในอัฟกานิสถานในช่วงทศวรรษ 1980 และมีความสัมพันธ์กับอดีตนักรบมูจาฮิดีนรุ่นเดียวกันที่ตั้งองค์กรในทำนองเดียวกันในที่อื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในมาเลเซีย

ปัจจุบันมูจาฮิดีนอิสลามปัตตานีอยู่ภายใต้การนำของ**เจ๊ะห์กูแมกูเตะห์** และ**นาซอรี ชะเซ็ง** (นาซอรี อดีตเคยเป็นสมาชิกกลุ่มพุลเก่า แต่ตอนหลังมาร่วมงานกับ GMIP) มีกองกำลังไม่ชัดเจน เคลื่อนไหวอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง ยะรัง และทุ่งยางแดง รายงานทางด้านข่าวกรองจำนวนหนึ่ง รวมทั้งของ Jane Intelligence Review ระบุว่า ทั้ง**เจ๊ะห์กูแม**และ**นาซอรี**มีความสัมพันธ์กับองค์กรก่อการร้ายที่มีฐานอยู่ในมาเลเซียคือ Kumpulan Militan

Malaysia-KMM โดยมีรายงานว่า พวกเขามีความสัมพันธ์ในฐานะที่เคยเป็นสหayaร่วมรบมาจากฮีดีนอัฟกานิสถานกับ**นิกแอดลี นิกอับดุลอาซิส** ที่ทางการมาเลเซียกล่าวหาว่าเป็นผู้นำคนสำคัญของ KMM ปัจจุบัน นิกแอดลีถูกจับกุมคุมขังตามกฎหมายความมั่นคงภายในของมาเลเซีย เขาเป็นบุตรชายของ**นิก อับดุลอาซิส บิน นิก มัท** ผู้นำทางจิตวิญญาณ ของพรรคปาส (Parti Islam se-Malaysia-PAS) พรรคฝ่ายค้านที่สำคัญของมาเลเซีย

รายงานของทางทหารชิ้นหนึ่งระบุว่า GMIP มักจะเคลื่อนไหวในเมือง ในลักษณะแอบแฝงอำพรางสถานะอยู่กับมวลชน เครือญาติ และแนวร่วม รอจังหวะโอกาสเพื่อก่อเหตุร้ายในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 2-3 คนเท่านั้น เจ้าหน้าที่อาวุโสด้านความมั่นคงบอกว่า GMIP เป็นกลุ่มแบ่งแยกดินแดนที่สร้างปัญหาให้กับรัฐได้ค่อนข้างมากในระยะหลัง จากการสอบสวน **นาเซอร์ สะนิง** หนึ่งในสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มนี้เมื่อเดือนสิงหาคม 2546 (ก่อนที่เขาจะเสียชีวิต) ทำให้ได้ข้อมูลประการหนึ่งว่า เหตุการณ์ความรุนแรงหลายครั้งในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นฝีมือของ GMIP ภายใต้การสั่งการของ เจ๊ะหุกแม กูเตะห์ แต่การสอบสวนครั้งนั้นก็ไม่ได้ให้รายละเอียดอะไรมากนักว่า กลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความรุนแรงครั้งใดบ้าง ในลักษณะใด และกระทำลงไปเพื่อวัตถุประสงค์อะไร

รูปแบบของการต่อสู้*

แนวความคิดเรื่องความเป็นเอกราชของบรรดาประชาชาติใน
อาณานิคมบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงหลังสงครามโลก
ครั้งที่สอง ยังผลให้กระแสชาตินิยมแพร่กระจายสู่ชาวมุสลิมใน

* เก็บความจากบทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนลำดับที่ 556 ของ ดร.วัน
กาเดร์ เจ๊ะมาน (รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสลาม
นานาชาติแห่งชาติมาเลเซีย (International Islamic University Malaysia, IIUM) ประเทศ
มาเลเซีย), “Conflict and Conflict Resolution : Malay Muslim Liberation Movement in
Thailand,” Conference on “Conflict and Conflict. resolution in the Muslim World”.
Venue : Banquet Hall, Central Complex, IIUM., 18 - 19 February 2004. แปลโดย
ปริญญา นวลเปียน และ นิพนธ์ โชะเฮง อาจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง คณะ
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น จังหวัดกาญจนบุรี

นอกจากนี้ ดร.วัน กาเดร์ เจ๊ะมาน ยังมีบทบาทเป็นที่รับรู้ว่าอยู่ในฐานะผู้นำ
ของขบวนการ BERSATU ที่เปิดเผยตัวเป็นที่รู้จักในสังคมไทยมากที่สุด เขาเป็นชาว
ปัตตานีโดยกำเนิด เคยทำงานอยู่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทยเมื่อภายหลังจบการ
ศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา ในปัจจุบันเปลี่ยนไปถือสัญชาติมาเลเซีย
และพำนักอยู่ในประเทศมาเลเซีย

ภูมิภาคนี้อย่างกว้างขวาง รวมถึงชาวมาเลย์มุสลิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
 สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยด้วยเช่นกัน ระหว่างช่วงเวลานั้น
 กลุ่มผู้นำชาตินิยมในพื้นที่ซึ่งไม่พอใจต่อระบอบการปกครองไทย
 ได้ร่วมกันจัดตั้ง “สมาคมประชาชาติมาเลย์แห่งปาตานี” หรือมีชื่อ
 ในภาษามลายูว่า *Gabongan Melayu Patani Raya (GAMPAR)*
 นำโดยเจ้าชายพลัดถิ่นแห่งปาตานีคือ **ตงกู มะหะหมัด มายุดดิน**

GAMPAR มีเป้าหมายหลักเพื่อแบ่งแยกปาตานีเข้าไปรวม
 กับบรรดารัฐมาเลย์อื่น ๆ บนคาบสมุทรมลายู ดังมีหนังสือพิมพ์
Sunday Tribune ฉบับวันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1948 รายงานข่าวเรื่องนี้ว่า
 “ชาวมาเลย์พลัดถิ่นจากพื้นที่สี่จังหวัดจำนวนหลายร้อยคนได้ร่วมจัด
 การประชุมขึ้นในโกตาบารู, กลันตัน และมลายา แสดงมติเห็นพ้องให้
 มีการเคลื่อนไหวแบ่งแยกพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
 เพื่อเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือสหภาพมลายัน”

นอกเหนือจากนี้ เมื่อ**ฮัจญีสุหลง अबดุล กาดร์** ผู้นำศาสนาคณะ
 สำคัญในพื้นที่ร่วมกับเหล่าบรรดาผู้ศรัทธาได้มีบทบาทอยู่ในขบวนการ
 เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิการปกครองตนเองของชาวมาเลย์มุสลิม
 ซึ่งรู้จักกันในนามของ**ขบวนการประชาชนปาตานี (Patani People's
 Movement) หรือ PPM** ถือเป็นปรากฏการณ์แรกของการเคลื่อนไหว
 ภายใต้การควบคุมของผู้นำทางศาสนา และเป็นสัญญาณการเปลี่ยนแปลง
 จากการต่อสู้ในยุคแรกเริ่ม ที่การนำในขบวนการเคลื่อนไหวตก
 เป็นของเหล่ากลุ่มผู้นำเดิมของอดีตนครปาตานี

ช่วงเดือนเมษายน ค.ศ. 1947 PPM ก็ได้จัดทำข้อเรียกร้อง
เสนอต่อรัฐบาลไทย อ้างถึงความจำเป็นในการปกครองตนเองของ
 ชาวมุสลิมในพื้นที่สี่จังหวัด จนนำมาสู่การจับกุม**ฮัจญีสุหลงพร้อม**

พวกที่เป็นบุคคลใกล้ชิดอีกสองคนในข้อหากระทำการอันเป็นกบฏ เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1948 เพียงช่วงเดือนถัดมาก็ได้เกิดเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างชาวมุสลิมกับกองกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ

สถานการณ์ความรุนแรงดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนถึงขีดสุดในเดือนเมษายน ค.ศ. 1948 เมื่อบรรดาชาวมุสลิมรวมตัวกันลุกขึ้นสู้ครั้งใหญ่ที่สุด รู้จักกันในนามของ “กบฏดุซงญอ” ประเมินกันว่าเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ชาวมุสลิมต้องสูญเสียชีวิตไปประมาณ 400 คน และมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเสียชีวิตไปจำนวน 30 นาย ขณะเดียวกันก็มีชาวมุสลิมจากพื้นที่สี่จังหวัดหลบหนีเข้าไปยังรัฐมลายาเป็นจำนวนระหว่าง 3,000 - 6,000 คน (Straits Times, 29 และ 30 เมษายน ค.ศ. 1948)

ผลพวงของเหตุการณ์ครั้งนั้นก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในกลุ่มชาวมุสลิมของมลายา ให้แสดงการสนับสนุนแนวทางการแบ่งแยกดินแดนเข้าร่วมกับสหภาพมลายา ในขณะที่อังกฤษกลับแสดงความไม่พอใจต่อแนวทางดังกล่าวนี้ ช่วงเดือนมกราคม ค.ศ. 1949 ก็ปรากฏข้อตกลงร่วมระหว่างอังกฤษและไทยในการร่วมกันดูแลพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนอย่างเคร่งครัด

อิทธิพลของกระแสอิสลามในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ส่งผลให้การต่อสู้ของชาวมุสลิมยกระดับไปสู่เนื้อหาทางด้านศาสนา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง เห็นได้จากที่ภายใต้การปกครองอย่างเข้มงวดโดยรัฐบาลไทย แต่ตัวเลขของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาและมัธยมทั่วพื้นที่สี่จังหวัดกลับยิ่งเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น อันแสดงให้เห็นถึงความสนใจในการสร้างจิตวิญญาณของความเป็นอิสลาม พร้อม

กับความพยายามในการธำรงรักษาอัตลักษณ์แห่งชนชาติของตนเองเอาไว้

นอกจากนั้น ยังมีการเพิ่มจำนวนขึ้นของกลุ่มเยาวชนที่เดินทางออกไปศึกษาวิชาการศาสนาต่างประเทศ ซึ่งส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้ทุนสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาอิสลามในประเทศตะวันออกกลาง รวมทั้งตัวเลขของผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครเมกกะ ก็ยังมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกปีเช่นเดียวกัน

ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ อาจนับได้ว่าชนชาวมุสลิมได้เข้าสู่ภาวะที่ตระหนักถึงความจำเป็นในการปกป้องแนวทางแห่งอิสลามและเกิดสำนึกในการรักษาความเป็นชุมชนมาเลยดั้งเดิมเอาไว้อย่างเหนียวแน่น รวมทั้งมีการจัดพิมพ์หนังสือที่มีเนื้อหาปลุกเร้าจิตสำนึกทางการเมืองอีกจำนวนหนึ่ง เช่น “ประวัติศาสตร์มาเลยในราชอาณาจักรปาตานี” เขียนโดย อิบราฮิม สุกรี และ “สันติธรรม” (Light of Security) เขียนโดย ฮัจญ์สุหลง อับดุลกาเดร์

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดที่จะแบ่งแยกพื้นที่จังหวัดไปเข้าร่วมกับสหภาพมลายานั้น ดำรงอยู่เพียงแค่ชั่วระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น ดังเห็นได้จากการที่ขบวนการเคลื่อนไหวที่จัดตั้งขึ้นมา นับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษที่ 1950 เป็นต้นมา เริ่มมีแนวความคิดในการแบ่งแยกดินแดนเพื่อสถาปนารัฐเอกราชอย่างแท้จริงขึ้นมาแทนที่

ว่าด้วยขบวนการแบ่งแยกดินแดน ของชาวมุสลิม

กล่าวในทางทฤษฎีแล้ว การแบ่งแยกดินแดนโดยประเด็นทางเชื้อชาติมักจะเกิดขึ้นด้วยเหตุผลจากความอยุติธรรมทางการเมือง ที่อำนาจรัฐส่วนกลางกดขี่ข่มเหงกลุ่มชนชาติส่วนน้อย เช่นเดียวกับกรณีที่รัฐบาลไทยกระทำต่อชาวมุสลิมในพื้นที่สี่จังหวัดนั่นเอง

ความคับแค้นใจต่อความอยุติธรรมเหล่านั้นจะกลายเป็นชนวนของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ และนำไปสู่การต่อสู้ในรูปของขบวนการแบ่งแยกดินแดนในท้ายที่สุด ซึ่งถ้าหากว่าความอยุติธรรมดังกล่าวบังเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ผู้คนไม่มีความแตกต่างกันในทางภาษาศาสตร์ หรือวิถีการดำเนินชีวิต ผลพวงแห่งความไม่พอใจจะแสดงปรากฏในลักษณะของการก่อกบฏมีรูปแบบเป็นสงครามกลางเมือง ที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐขึ้นโดยตรง

ในบรรดาความแตกต่างโดยประการพื้นฐานแล้ว ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งทางศาสนา อาจถือเป็นเงื่อนไขสำคัญให้กับขบวนการแบ่งแยกดินแดนได้เป็นอย่างดี ดังกรณีขบวนการเคลื่อนไหวของชนชาติส่วนน้อยชาวมุสลิมในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ได้นำประเด็นความขัดแย้งทางศาสนามาเป็นเครื่องมือ หรือใช้แนวทางอิสลามในการเคลื่อนไหวต่อสู้ รวมถึงเกิดการนำเอาหลักการอิสลามมาผสมผสานเข้ากับแนวคิดแบบชาตินิยม ส่งผลให้สามารถทำความเข้าใจและได้รับการขานรับจากมวลชนของตนเองได้ เนื่องจากว่าทั้งแนวทางแห่งอิสลามและชาตินิยมมีความสอดคล้องต้องกันในภารกิจเพื่อต่อต้านการยึดครองนั่นเอง

การแบ่งแยกดินแดนของชาวมาเลย์มุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยและชาวโมโรในพื้นทีภาคใต้ของฟิลิปปินส์ ต่างก็มีพื้นฐานของความขัดแย้งตั้งอยู่บนประเด็นทางวัฒนธรรมมากกว่าเรื่องของเศรษฐกิจ และต่างก็มีสิทธิชอบธรรมภายใต้วิถีความเชื่อและหลักการทางศาสนาอย่างเต็มเปี่ยม อันเนื่องจากว่าในทางอิสลามจะไม่มีกรแบ่งแยกเอาเรื่องของศาสนาออกไปจากเรื่องทางการเมือง แต่ศาสนาอิสลามจะเข้าไปมีบทบาทสำคัญอยู่ในทุก ๆ กิจกรรมของสังคม ซึ่งก็จะหมายรวมเอาประเด็นของการต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนไว้ด้วยเช่นเดียวกัน

ในพื้นที่สี่จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย เหล่าอดีตสมาชิกของ GAMPAR และ PPM ที่ได้ยุติบทบาทลงไปแล้ว จับมือร่วมกันจัดตั้งขบวนการ “แนวหน้าปลดปล่อยประชาชาติปาตานี” มีชื่อภาษามลายูว่า Barisan Nasional Pembebasan Patani (BNPP) ขึ้นในปี ค.ศ.1959 มีอดีตผู้นำของ GAMPAR คือ ตงกู อับดุล จาลัน บิน ตงกู อับดุล มุตตาลิบ เป็นหัวหน้า

ขบวนการ BNPP ถือเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดนปาตานีกลุ่มแรกที่ได้จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ พร้อมกับมีการประกาศเป้าหมายของการแบ่งแยกดินแดนเพื่อสถาปนารัฐปาตานีเป็นอิสระ แทนแนวทางการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพมลายา จนกระทั่งถึงช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1980 จึงได้เปลี่ยนชื่อของขบวนการมาเป็น Barisan Islam Pembebasan Patani (BIPP)

แต่จากการที่ BIPP ถูกควบคุมโดยอดีตผู้นำนครปาตานี ซึ่งมีอุดมการณ์อนุรักษนิยม ทำให้กลุ่มมุสลิมหัวก้าวหน้าปฏิเสธที่จะเข้าร่วมขบวนการด้วย ในปี ค.ศ.1963 กลุ่มดังกล่าวนี้ภายใต้การนำของ

อุสตาส การ์ิม ฮัสซัน ก็ได้จัดตั้งขบวนการ “แนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติ” มีชื่อภาษามลายูว่า Barisan Revolusi Nasional (BRN) ตั้งเป้าหมายเพื่อสถาปนาสาธารณรัฐปาตานีขึ้นเป็นรัฐเอกราช

ในระยะเริ่มแรก BRN ได้ให้ความสำคัญกับการจัดตั้งองค์กรการเมืองมากกว่าที่จะเปิดแนวรบการสู้รบแบบกองโจร โดยอาศัยสถาบันการศึกษาทางศาสนาคือ “ปอเนาะ” (pondok) เป็นฐานในการเคลื่อนไหวมวลชน เพียงช่วงระยะเวลา 5 ปี BRN ก็สามารถสร้างอิทธิพลขึ้นในปอเนาะหลายแห่งของพื้นที่จังหวัดมุสลิมได้ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1968 BRN จึงได้เริ่มจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธของตนเองขึ้นมา

ขบวนการทั้งสองคือ BIPP และ BRN ได้สะท้อนให้เห็นถึงเหรียญสองด้านภายในขบวนการแบ่งแยกดินแดน นั่นคือ ถึงแม้ว่า มีด้านที่เป็นเหตุและผลที่ดีได้ในหลายประการ แต่ก็อาจกล่าวถึงในอีกด้านหนึ่งได้ว่า การเกิดขึ้นของขบวนการที่มีแนวอุดมการณ์แตกต่างกัน คือแนวคิดแบบอิสลามดั้งเดิม (Orthodox Islam) ของ BIPP และแนวคิดแบบสังคมนิยมอิสลาม (Islamic socialism) ของ BRN สะท้อนให้เห็นความแตกแยกที่ไม่อาจผสมผสานร่วมกันได้ จนนำไปสู่การขาดเอกภาพและมีผลบั่นทอนพลังของการต่อสู้ลงไป

ภายในปีเดียวกับการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธของ BRN ได้มีการจัดตั้ง “องค์กรกู้เอกราชสหปาตานี” ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Patani United Liberation Organization (PULO) เว็บไซต์ทางการของ PULO ระบุชื่อเรียกเป็นภาษามลายูไว้ว่า Pertubuhan Pembebasan Patani Bersatu แปลเป็นภาษาไทยไว้ว่า “องค์กรกู้เอกราชสหปาตานี” (ผู้แปล) ขึ้นมาอีกขบวนการหนึ่ง โดยการนำของตงกู บิรา (วีรา)

โกตานีลา หรือกาบิร อับดุล เราะฮ์มาน ซึ่งสำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์จากประเทศอินเดีย

ภายหลังจากนั้น ตนกู บิรา ก็ได้เดินทางสู่นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยอาศัยแนวคิดแบบชาตินิยมปลุกเร้ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวปาตานีรุ่นใหม่เข้าร่วมในขบวนการ

กล่าวได้ว่า ข้อแตกต่างประการสำคัญระหว่าง PULO กับ BIPP และ BRN ก็คือ PULO ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักศึกษาในประเทศมาเลเซีย ปากีสถาน และประเทศกลุ่มอาหรับอย่างกว้างขวางที่สุด

อย่างไรก็ตาม ความแตกแยกภายในขบวนการแบ่งแยกดินแดนทั้งสามกลุ่ม ล้วนแต่เป็นผลมาจากความขัดแย้งกันในแนวอุดมการณ์ ยุทธวิธีของการต่อสู้ และสถานภาพของผู้เข้าร่วมเป็นหลัก หากใช้เกิดขึ้นมาจากความแตกต่างกันในทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมความเชื่ออื่นใด ทั้งขบวนการแบ่งแยกดินแดนเหล่านี้ต่างอาศัยวิธีการต่อสู้ทางอาวุธ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปลดปล่อยดินแดนปาตานี เช่นเดียวกับการที่กลุ่มผู้นำและสมาชิกต่างก็ยึดถือหลักการแห่งอิสลามที่ว่า **“บรรดาผู้ศรัทธาย่อมจะต่อสู้เพื่อองค์อัลเลาะห์เจ้า ทั้งด้วยทรัพย์สมบัติของเขาและเลือดเนื้อของเขา”**

ขบวนการเหล่านี้จะมีการฝึกอบรมกองกำลังของตน ทั้งในหลักสูตรการทหารและการเมือง มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกทั้งเก่าและใหม่รับรู้ร่วมกันในเป้าหมาย อุดมการณ์ รวมทั้งระเบียบวินัยของขบวนการ ซึ่งโดยปกติแล้ว การฝึกอบรมจะกระทำกันในพื้นที่จังหวัดมุสลิมเป็นหลัก เว้นแต่ในบางครั้งก็อาจจะมีการส่งนักรบไปฝึกอบรมวิชาการทหารเพิ่มเติมยังค่ายฝึกในต่างประเทศ เช่น ประเทศ

ลิเบียและซีเรีย

นอกจากนี้ แนวทางการต่อสู้ของขบวนการเหล่านี้ยังได้รับอิทธิพลจากบรรดานักศึกษาที่อยู่ในต่างประเทศ ส่งผลให้มีการแสดงบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม ดังเห็นได้ในการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์จากที่เคยเป็นเพียงกลุ่ม “โจรก่อการร้าย” ตามที่รัฐบาลไทยเรียกขานอยู่เสมอ ไปสู่แนวทางการต่อสู้ตามแบบ “จีฮัด” (jihad) ในที่สุด

การสนับสนุนจากภายนอกประเทศที่สำคัญอีกประการคือ เงินทุนสำหรับการเคลื่อนไหว ซึ่งมักจะได้รับเงินบริจาคจากกลุ่มตระกูลร่ำรวยในบรรดาประเทศมุสลิม ส่วนภายในพื้นที่ก็มีการเรียรขอบริจาค การระดมเงินทุนอาจจะกระทำกันในนามขององค์กรการกุศลต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีแหล่งเงินทุนหลักจากการสนับสนุนของผู้เลื่อมใสต่อแนวทางการต่อสู้ของขบวนการ รายได้หลักอีกส่วนหนึ่งจะได้มาจากการเรียกเก็บค่าคุ้มครองในผลประโยชน์ต่าง ๆ รวมถึงการจับคนเรียกค่าไถ่ด้วยเช่นกัน เงินทุนของขบวนการเหล่านี้ก็จะหมดไปกับภาระค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการปฏิบัติการ การดำเนินงาน และการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกนั่นเอง

กล่าวได้ว่าในระหว่างปี ค.ศ. 1968 - 1975 เป็นช่วงเวลาที่กองกำลังติดอาวุธของขบวนการทั้งสามกลุ่มปฏิบัติการได้เข้มแข็งมากที่สุด ทั้งด้วยการดักซุ่มและเข้าโจมตีฐานที่ตั้งของเจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยราชการอื่น ๆ เป็นระยะ รวมทั้งมีการจับคนเรียกค่าไถ่และเรียกเก็บค่าคุ้มครองกับนักธุรกิจที่มีบริษัทห้างร้านอยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

การเคลื่อนไหวเหล่านี้สามารถทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดถึงคนไทยโดยทั่วไปพากันรู้จักขบวนการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รัฐบาลไทยต้องส่งเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติพิเศษที่เป็นกองกำลังผสมทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครรักษาดินแดน (อ.ส.) ร่วมกันปฏิบัติการในพื้นที่ ตัวเลขของรัฐบาลยอมรับว่า ช่วงเวลาดังกล่าวมีรายงานเหตุการณ์ปะทะกับกองกำลังชาวมุสลิมจำนวน 385 ครั้ง ชาวมุสลิมเสียชีวิตจำนวน 329 ราย เข้ามอบตัวกับทางการ 165 ราย ถูกจับกุมอีก 1,208 ราย ยึดอาวุธปืนได้เป็นจำนวน 1,546 กระบอก และเผาทำลายค่ายพักของขบวนการได้อีก 250 แห่ง นอกเหนือจากมีการใช้ปฏิบัติการทางทหารเข้าปราบปรามอย่างรุนแรงแล้ว รัฐบาลไทยก็ยังคงดำเนินนโยบายการผสมกลมกลืนแห่งชาติเพื่อตัดต่อนความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการกับมวลชนในพื้นที่ไปพร้อม ๆ กันด้วย

ถึงช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1980 ก็เริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น ภายในกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดนหลายเหตุการณ์ด้วยกัน เริ่มจากรองประธานของ BIPP คือ วาฮ์ยุดดิน มุฮัมหมัด แยกตัวออกมาจัดตั้ง “ขบวนการมุจาฮิดีนปาตานี” มีชื่อในภาษามลายูว่า Garakan Mujahidin Patani (GMP) ขึ้นมา เมื่อเข้าสู่ช่วงปลายทศวรรษ 1980 อับดุล เราะฮ์มาน ปูติฮ์ หรือ ซิกกู แม อันตา ประกาศแยกตัวออกจาก GMP และจัดตั้ง “ขบวนการมุจาฮิดีนอิสลามปาตานี” มีชื่อเป็นภาษามลายูว่า Garakan Mujahidin Islam Patani (GMIP) ด้วยเหตุผลว่า ขบวนการเดิมให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้นำและเน้นเคลื่อนไหวทางการเมืองมากกว่าปฏิบัติการทางทหาร

ช่วงเวลาพร้อม ๆ กันนั้น PULO ก็มีการแตกออกเป็นขบวนการ “PULO เดิม” และ “PULO ใหม่” โดยที่ PULO เดิม มี

สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศซีเรียและยังคงมี ตนกู บิรา โกตานีลา เป็นผู้นำ ในขณะที่ PULO ใหม่ มีผู้นำชื่อ อับดุล เราะฮ์มาน เบตง และในปี ค.ศ. 1988 ก็เกิดการแยกตัวออกจาก PULO ใหม่ จัดตั้ง ขบวนการย่อยในนามของ PULO-88 โดยมี ฮาร์น มูเล็ง มหาบัณฑิต รัฐศาสตร์ จาก University of Lund ประเทศสวีเดน เป็นผู้นำของขบวนการ

ในส่วนของ PULO ใหม่ ภายหลังจากผู้นำคือ อับดุล เราะฮ์มาน เบตง ถูกทางการไทยจับกุมตัวเมื่อปี ค.ศ.1998 และต้องโทษถึงจำคุก ตลอดชีวิต ก็ยังคงมีการเคลื่อนไหวอยู่ต่อไป โดยที่ไม่มีการประกาศ ตัวผู้นำสูงสุดของขบวนการออกมาแต่อย่างใด

และในทำนองเดียวกับ PULO ขบวนการ BRN ก็มีการแตก ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ “แนวร่วม BRN” กลุ่มหนึ่ง และ “สภา BRN” อีกกลุ่มหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะปรากฏชื่อขบวนการ “BRN-Ulama” เคลื่อน ไหวอยู่ด้วย แต่กลุ่มนี้ก็อยู่ภายใต้ขบวนการแนวร่วม BRN นั้นเอง

เดือนตุลาคม 1991 ขบวนการ BIPP, สภา BRN, PULO ใหม่ และ GMP ได้บรรลุข้อตกลงในการจัดตั้งองค์กรร่วม (Umbrella organization) ในนามของ “แนวร่วมเพื่อเอกราชแห่งปาตานี” มี ชื่อเป็นภาษามลายูว่า Barisan Bersatu Kemerdekaan Patani (BER-SATU) โดยมี ดร.มฮาดีร์ ดาอูด ประธานขบวนการ BIPP ขึ้นเป็นประธาน BERSATU และเขายังคงดำรงตำแหน่งต่อเนื่องจน

ปัจจุบัน*

เป้าหมายการต่อสู้ของชนชาวมุสลิม

โดยทั่วไปแล้ว เป้าหมายในการต่อสู้ของชนชาวมุสลิมมีลักษณะแตกต่างกันอยู่ 3 แนวทางด้วยกัน คือ

แนวทางประการแรก มุ่งหวังแบ่งแยกดินแดน 4 จังหวัดมุสลิมออกจากประเทศไทย เพื่อสถาปนารัฐอธิปไตยของชนชาวมุสลิม ที่ตั้งอยู่บนแนวทางแห่งอิสลามและหลักการประชาธิปไตย ซึ่งอาจจะมีระบอบการปกครองในรูปแบบสาธารณรัฐหรือใช้ระบอบการปกครองแบบกษัตริย์ก็ได้ แต่ทั้งนี้ผู้ปกครองจะต้องเป็นชาวมุสลิมด้วยกันเท่านั้น

แนวทางประการต่อมา เมื่อไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายประการแรกได้แล้ว ก็จะต้องต่อสู้เพื่อได้มาซึ่งสถานะของรัฐบาลท้องถิ่น ให้สามารถจัดการปกครองตนเองนับตั้งแต่ในระดับตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดลงไปจนถึงเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก

* สามารถดูประกาศคำต่อต้านของ BERSATU ที่มีต่อแนวทางลัทธิอาณานิคมและนโยบายของรัฐบาลไทย ในแง่ของการลบล้างวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีปฏิบัติของชนชาวมุสลิม และต่อพฤติกรรมของรัฐบาลไทยที่ขบวนการนี้มองว่า กดขี่บีบบัง ไร้ความยุติธรรม และจงใจละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง ด้วยการลอบสังหาร การ “อุ้ม” ลักพาตัว และกระทำการฆาตกรรมผู้ต้องสงสัยในพื้นที่จังหวัดมุสลิมได้จากเอกสาร Conference of Patani Freedom-Fighters, 1989 (อ้างโดย ดร.วัน การ์เด เจ๊ะมาน)

แนวทางประการสุดท้าย ถ้าหากว่ายังไม่อาจจะบรรลุเป้าหมาย ทั้งสองแนวทางที่กล่าวมาข้างต้นได้ ก็จะต้องต่อสู้เพื่อรักษาไว้ซึ่ง **อัตลักษณ์**ของชนชาวมุสลิม และปกป้องสถานะของการ เป็นประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดมุสลิมของตนเอาไว้

ส่วนในรายละเอียดนั้น แต่ละขบวนการยังมีเป้าหมายใน การต่อสู้ของตนเองแตกต่างกันอยู่ ดังเช่น BIPP ต้องการจะสถาปนารัฐ อิสลามแห่งปาตานี ส่วน BRN ต้องการสร้างสาธารณรัฐสังคมนิยม อิสลามแห่งปาตานี ในขณะที่ PULO มีแนวโน้มไปในทางการสร้างสรรค์ รัฐประชาธิปไตย แต่หากกล่าวเฉพาะการปฏิบัติการของขบวนการ เหล่านี้ ต่างก็ได้ให้ความสำคัญกับแนวทางการต่อสู้แบบ “จีฮัด” ใน **ฐานะของนักรบมุสลิม** ไม่ว่าจะผลจากการต่อสู้จะสิ้นสุดลงอย่างไร ก็ตาม ย่อมจะถือได้ว่าภารกิจต่อภายภาคหน้าได้บรรลุอย่าง **สมบูรณ์** ด้วยในท้ายที่สุดแล้ว องค์อัลเลาะห์จะเป็นผู้ทรงตอบแทนแก่ บรรดาผู้ที่ดำเนินตามแนวทางของมุสลิมที่ดีเสมอ

๕๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ก่อนเกิดเหตุสัก 20 นาทีมีเฮลิคอปเตอร์มาบินวนแถว ๆ บ้าน
จากนั้นเสียงปิ่นกีดังขึ้น หลังเกิดเหตุ ตำรวจ ทหารมากันเต็ม มาถ่ายรูป
แล้วก็นำศพไปชันสูตร ถัดมาอีก 2 วัน ตำรวจก็สรุปคดีว่าเป็นการสร้า
สถานการณ์ความไม่สงบ ทั้ง ๆ ที่พ่อของฉันไม่เคยเกี่ยวข้องกับ
กับขบวนการอะไรทั้งสิ้น และนับจากวันนั้นก็ไม่เคยมีเจ้าหน้าที่
คนไหนกลับมาอีกเลย..."

คำบอกเล่าของ รอฮานี ลูกสาวคนโต ของ สะตอป่า เจอะฮานี ถึงเหตุการณ์ซึ่งนำมาสู่ความสูญเสียชีวิตอันใหญ่ที่สุดของครอบครัว
ณ โรงซ่อมรถ ซิมตางหลวงสาย 42 เชื่อมระหว่าง จ.ปัตตานี กับ นราธิวาส ถึงให้ครอบครัวเจอะฮานีอีก 5 ชีวิต
ต้องเผชิญชะตากรรมบนโลกกว้าง โดยขาดเสาหลักของครอบครัว
(เก็บความจาก นวนิยาย เจอะ สะตอ และปรานี ตั้งเนตร, "วีรณที่ขาดเสาหลักกับเมืองหลวงแห่งศรีหือ", ศูนย์ข่าวการศึกษา, 3 ต.ค. 48.)

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2218-3269 โทรสาร 0-2218-3266
e-mail: cupress@chula.ac.th
http://www.ChulaPress.com
สรรคุณคำวิชาการ สู่สังคม

กำเนิดไฟใต้

ISBN 978-974-03-1919-1

9 789740 319191

C112

22000 120.00 บาท